Татар теле

اللغة التتارية

Шәех доктор Хәйсәм Сәрханнең фәнни китапханәсе

المكتبة العلمية للشيخ د. هيثم سرحان

Шәех доктор Хәйсәм бин Мөхәммәд Сәрханнең
өч мөһим китабын үз эченә алган җыентык:

1. Пәйгамбәребезнең ﷺ кыскача һәм файдалы тормыш юлы.
2. Һәр мөселман өчен мөһим дәресләр.
3. Ислам нәрсә ул?

Бу җыентык мөселманнарга Ислам диненең нигезләрен, дөрес гакыйдәне, тәвхидне, гыйбадәтләрне һәм мөһим дини тәгълиматларны гади, аңлаешлы һәм тәртипле рәвештә өйрәнергә ярдәм итә.

Шәех доктор Хәйсәм бин Мөхәммәд Сәрхән элек Мәдинәдәге Пәйгамбәр мәчетендә һәм Куба мәчетендә укыткан. Хәзер ул «Мәгъһәд әс-Сөннә» — (معهد السنة) дистанцион дини белем бирү институтының фәнни җитәкчесе булып тора.

معهد السنة
«Мәгъһәд әс-Сөннә» институты

Шәехнең сайты: https://sarhaan.com/

«Мәгъһәд әс-Сөннә» институты: https://mahadsunnah.com/

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Рәхимле һәм мәрхәмәтле Аллаһ исеме белән!

Әлеге китап – Пәйгамбәребез Мөхәммәднең ﷺ тормыш юлы, аның тышкы һәм әхлакый сыйфатлары хакында кыскача белешмәлек.

Һичшиксез, Мөхәммәд пәйгамбәр ﷺ дөньякүләм тарихта олуг һәм күренекле шәхес. Аллаһ Тәгалә аны барлык кешелек дөньясына рәхмәт өчен җибәргән, Китабыбыз Коръәндә дә шул хакта әйтелә:

«Без сине галәмнәргә рәхмәт өчен генә җибәрдек» («Пәйгамбәрләр» сүрәсе, 107нче аять).

Ул ﷺ кешеләрне әти-әниләргә, гаилә әһелләренә карата хәерле мөнәсәбәттә булырга, әхлаклылыкка, өлкәннәргә ихтирам, кечеләргә мәрхәмәт күрсәтергә чакырды.

Әлбәттә, Мөхәммәд пәйгамбәр ﷺ өндәгән олуг сыйфатларны әлеге биттә генә санап бетерү мөмкин эш түгел. Шуңа күрә Пәйгамбәребезнең тормышы белән тирәнрәк танышырга теләгән кеше әлеге кыска гына китапны кулына алып, аны укып өйрәнергә ашыксын.

www.sarhaan.com

ПӘЙГАМБӘРЕБЕЗ МӨХӘММӘДНЕҢ КЫСКАЧА ТОРМЫШ ЮЛЫ ҺӘМ АНЫҢ ФАЗЫЙЛӘТЛӘРЕ

ХӘЙСӘМ ИБН МӨХӘММӘД СӘРХӘН

http://www.alsarhaan.com

БУЛӘК
САТЫР ӨЧЕН ТҮГЕЛ!

Беренче басма

Китапка хокуклар сакланган

Бушка өләшү нияте белән китапны тәрҗемә итәргә теләүчеләр китапның авторы белән шушы е-майл аша элемтәгә керә ала:

islamtorrent@gmail.com

ПӘЙГАМБӘРЕБЕЗ МӨХӘММӘДНЕҢ КЫСКАЧА ТОРМЫШ ЮЛЫ ҺӘМ АНЫҢ ФАЗЫЙЛӘТЛӘРЕ

Әлеге хезмәтне Раббысының кичерүендә мохтаҗ булган зат үткәндә Мәдинәдә Пәйгамбәребез мәчете каршындагы институт укытучысы һәм

http://www.alsarhaan.com

сайты җитәкчесе

ХӘЙСӘМ ИБН МӨХӘММӘД СӘРХӘН

төзеде,

Аллаһ аның, аның әти-әнисенең һәм әлеге китапны нәшер итәргә ярдәм иткән барча кешеләрнең дә гөнаһларын кичерсен.

КЕРЕШ СҮЗ

Рәхимле һәм Рәхмәтле Аллаһның исеме белән!

Барча мактау-данлау Аллаh Тәгаләгә! Без Аңа шөкрана кылабыз, Аннан ярдәм сорыйбыз, Аның ярлыкавын үтенәбез! Начарлыгыбыздан, бозык гамәлләребездән Аллаh Тәгаләдә сыену эзлибез! Аллаh туры юлга күндерсә, берәү дә адаштыра алмас, Аллаh адаштырганнарны исә берәү дә туры юлга кертмәс. Шәһәдәт бирәмен: Аллаhтан башка гыйбадәткә лаеклы һичбер иләһи зат юк, Ул Берүзе, Тиңдәшсез. Һәм шәһәдәт бирәмен: Мөхәммәд Аның колы һәм илчесе!

Аллаh Тәгалә әйтә:

Ий мөэминнәр, Аллаһтан куркыгыз, Аның хөкемнәрен бозудан бик нык сакланыгыз һәм Коръән белән гамәл кылып, чын мөселман хәлегездә генә үлегез! (“Гыймран” сүрәсе, 102нче аять)

Ий кешеләр! Сезне бер ата-анадан яралтучы Аллаһка каршылык күрсәтүдән сакланыгыз, Ул Адәм гәләйһиссәләмнең үзеннән хатын яралтты һәм икесеннән күп ирләрне һәм күп хатыннарны дөньяга чәчте. Янә Аллаһка тәкъвалык кылыгыз ки үзегез, Ул – Аллаһның исеме белән бер-берегездән сорыйсыз, ягъни Аллаh ризалыгы өчен бир, сүземне тыңла, дисез, шулай булгач, Аллаһны зурлагыз һәм якын кардәшләр хакыннан сакланыгыз! Бит Аллаh сезнең барча эшләрегезне тикшереп күзәтүче (“Хатыннар” сүрәсе, 1нче аять)**.**

Ий мөэминнәр, Аллаһтан куркыгыз, Аллаһка гөнаһлы булудан сакланыгыз, һәм хак булган файдалы сүзләрне генә сөйләгез! (“Гаскәрләр” сүрәсе, 70 аять).

Һәм шуннан соң:

Үзенең пәйгамбәре турында, аның тормышы һәм кешеләр өчен кулланма булган сөннәте хакында гыйлем алырга аз гына булса да теләге булган һәр кеше өчен әлеге гади сүзләр бик мөһим. Бер галим әйтте: “Әгәр кешенең бу дөньядагы һәм киләчәк тормышындагы бәхете Пәйгамбәребезнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) сөннәте белән бәйле икән, димәк, үзенә хәерлелек, котылу һәм җаны өчен бәхет теләгән һәр кеше Пәйгамбәребезнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) тормышы һәм сөннәте, аның әһәмияте турындагы гыйлемне шулкадәр дәрәҗәдә алырга бурычлы ки, әлеге гыйлеме белән ул бу хакта белмәүчеләрдән аерылып торырга һәм Пәйгамбәребезнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) артыннан иярүчеләр һәм аның тарафдарлары сафында булырга тиешле”. Әлеге мәсьәләдә кешеләр өч төркемгә бүленәләр: бераз гына белергә теләүчеләр, тирән гыйлем алырга теләүчеләр һәм бөтенләй мондый теләкләре булмаучылар. Һәм барча юмартлык Аллаh кулында – теләгән кешесенә бу гыйлемне бирә, чөнки Ул олуг юмартлык иясе. Мин дә, сез дә Пәйгамбәребезне яратучылардан һәм ул кушканнарны үтәүчеләрдән, ул тыйганнардан һәм кисәткән нәрсәләрдән тыелучылардан һәм ерагаючылардан булсак иде, дип Аллаһтан сорыйм.

Йә Аллаh, Ибраһимга һәм аның гаиләсенә рәхмәтеңне биргән кебек, Мөхәммәдкә һәм аның гаиләсенә дә рәхмәтеңне бир. Һәм Ибраһимга һәм аның гаиләсенә бәрәкәтеңне биргән кебек, Мөхәммәдкә һәм аның гаиләсенә дә бәрәкәтеңне бир. Дөреслектә, Син — Мактаулы һәм Олуг зат. Һәм галәмнәрнең Раббысы булган Аллаһка барча мактау!

БЕРЕНЧЕ ӨЛЕШ: ПӘЙГАМБӘРЕБЕЗНЕҢ ШӘХСИ СЫЙФАТЛАРЫҺӘМ КЕШЕЛӘР ӨЧЕН КУЛЛАНМАСЫ

Пәйгамбәрнең шәхси сыйфатлары

Аның нәселе

Ул (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) – Мөхәммәд ибн Габдуллаһ ибн Габдел-Мотталиб ибн Хашим ибн Габдемәнаф ибн Кусай ибн Киләб ибн Мурра ибн Ка'б ибн Луай ибн Галиб ибн Фихр ибн Мәлик ибн Нәдр ибн Кинан ибн Хузәймә ибн Мудрика ибн Ильяс ибн Мудар ибн Низар ибн Ма'ад ибн Гаднән.

Ә Гаднән – Ибраһим пәйгамбәрнең корбан итеп китерелергә тиешле улы Исмәгыйль токымыннан.

Һәм аның нәселе, гомумән, барлык кешеләр нәселләре арасыннан да иң яхшысы. Һәм римлыларның патшасы Ираклий Әбу Суфьянга әйткән сүзләрен бәян иткән хәдистә дә шулай диелә:
“Мин синнән аның нәселе турында сорадым, һәм син миңа: “Ул затлы нәселдән”, - дип җавап кайтардың, әмма аңа кадәр килгән барлык пәйгамбәрләр дә затлы нәселдәндер”.

Пәйгамбәрнең Аллаһ тарафыннан сайлап алынуы

Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: "**Чынлыкта, Аллаһ Исмәгыйль токымыннан булган Кинан нәселен, шуннан соң Кинан нәселеннән Корәеш кабиләсен, корәешләрдән исә Хашим нәселен, ә Хашим нәселеннән мине сайлап алды**".

АНЫҢ ИСЕМНӘРЕ

Әлеге исемнәрнең барысы да башка кешеләрнеке кебек гадәти исемнәр генә түгел, алар Пәйгамбәребезне сыйфатлаучы исемнәр. Һәм алар аның мактаулы һәм камил сыйфатларыннан чыгып кушылган.

Мөхәммәд

Бу – аның иң билгеле булган исеме, шул рәвешле аерым-ачык итеп ул Тәүратта атала. Әлеге исемнең мәгънәсе бихисап мактаулы сыйфатлар иясе дигәнне белдерә.

Әхмәд

Әлеге исемнең мәгънәсе Аллаһ мәхлукъларының иң мактаулысы дигәнне аңлата. Һәм аның бихисап лаеклы сыйфатлары өчен аны җир вә күкләр, бу тормыш һәм Мәңгелек тормыш әһелләре мактыйлар. Бу исем белән аны Гайсә пәйгамбәр (галәйхиссәләм) атаган.

мутавәккил

Әлеге исемнең мәгънәсе – тәвәккәл кылучы. Бу исем белән ул Ислам динен үтәүдә аның Аллаһка башка һичкем тәвәккәл итмәгән кебек тәвәккәл кылганы өчен аталган.

АНЫҢ ИСЕМНӘРЕ		
	әл-Мәхи	Аның аша Аллаһ имансызлыкны бетерә. Һәм имансызлык аның аша бетерелгән кебек, моңарчы һичкем тарафыннан да бетерелмәгән.
	әл-Хашир	Ул – аяклары астына халык җыйналачак зат. Һәм ул халыкны җыйнау өчен җибәрелгән сыман.
	әл-Гакыйб	Аның артыннан бүтәнчә пәйгамбәрләр килмәячәк. Һәм ул соңгы пәйгамбәр, пәйгамбәрләрнең мөһере.
	әл-Мукаффи	Ул – үзенә кадәр килгән пәйгамбәрләр һәм рәсүлләр юлын дәвам итүче, шуңа күрә дә Аллаһ аны аларның дәвамчысы итеп сайлаган.
	Нәби әт-тәүбә	Аның аркылы Аллаһ җир әһелләре өчен тәүбә ишекләрен ачкан, һәм Ул аларның тәүбәләрен кабул иткән, әмма моңарчы мондый хәлнең булганы булмаган. Һәм Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) – Аллаһка тәүбә-истигъфарлар белән иң күп мөрәҗәгать итүче.
	Нәби әл-мәлхәмә	Ул Аллаһның дошманнары белән көрәшү өчен җибәрелгән зат. Аллаһның рәсүле (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) үзенең өммәте белән бу юлда тырышлык куйган кебек бер пәйгамбәр дә үзенең өммәте белән тырышлык куймаган. Һәм мондый олуг сугышлар элек булмаган.
	Нәби әр-рахмән	Ул Аллаһ тарафыннан бу җиргә рәхмәт йөзеннән җибәрелгән пәйгамбәр. Һәм Аллаһ, аны барлык җир әһелләренә җибәреп, Үзенең рәхмәтен күрсәткән. Иман әһелләренә килгәндә исә, алар Аллаһның рәхмәтен тулаем татыдылар, имансызларга килгәндә исә, алар арасыннан Китап әһелләре аның күләгәсе, кайгыртуы һәм килешүе астында яшәделәр.
	әл-Фатих	Аның аркылы Аллаһ кешеләр өчен хак булган кулланма бирде. Аның аркылы Ул сукырларның күзләрен, чукракларның колакларын һәм йозаклы йөрәкләрне ачты. Һәм Аллаһ аның аркылы имансызлар илләрен, Җәннәт капкаларын, файдалы гыйлем һәм изге эшләр юлларын ачты.

АНЫҢ ИСЕМНӘРЕ

әл-Әмин

Ул – әлеге исем белән аталырга иң лаеклы зат. Аллаһ аңа Коръән һәм иманны ышанып тапшырды. Ул җир һәм күкләр әһелләренең ышанычына лаек. Хәтта имансыз корәешләр дә аны, әле пәйгамбәр булганчыга кадәр, ышанычка лаеклы, дип атадылар.

әл-Бәшир

Ул аңа буйсынучыларны әҗерләр белән сөендерүче, һәм аңа буйсынмаучыларны Аллаһның җәзасы белән кисәтүче.

Сәййид уәләд Адәм

Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: **"Мин – Кыямәт көнендә Адәм балаларының хуҗасы һәм мин моны мактану өчен әйтмим".**

әс-Сираҗ әл-Мөнир

Ул – яндырылып яктырткан нәрсәләрдән аермалы буларак, янмыйча яктыртучы.

Ул – Габдуллаһ, ягъни башкаларга караганда аерата тырышлык белән гыйбадәт кылган Аллаһның колы.

АНЫҢ ГОМУМИ СЫЙФАТЛАРЫ

Пәйгамбәребезне (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) иң камил рәвештә сыйфатлаучы кеше ул үзе булды, ул әйтте: **"Мин – Мөхәммәд, Аллаһның колы һәм рәсүле. Һәм мин үземне Аллаһ минем өчен билгеләгән дәрәҗәдән дә югары куюларын теләмим".**

Һәм ул (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) кешелек һәм әхлакый сыйфатлары буенча кешеләр арасыннан иң яхшысы иде. Аллаһ Тәгалә әйтте: **"Дөреслектә, син күркәм холыктасың".** ("әл-Каләм" сүрәсе, 4 аять). Гайшә дә (Аллаһ аннан риза булсын) әйтте: **"Аның әхлагы Коръән иде".** Ул Коръән буенча, анда билгеләнгән чикләрне узмыйча яшәде, һәм ул үзенең шөкер итүен Коръәнгә тәңгәл килүе белән белдерде һәм Коръәнгә каршы килүчеләргә ачулы булды.

Хәлил Аллаһ

Ул (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: **"Чынлыкта, Аллаһ мине, Ибраһимны сайлаган кебек, Үзенең якын дусты итеп сайлады".**

АНЫҢ ТЫШКЫ КЫЯФӘТЕ

Аның затлы бәдәне

Әнәс ибн Мәлик әйтте: "Пәйгамбәрнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) йөзе ак һәм якты, ә тир тамчылары энҗе бөртекләренә охшаш иде. Атлап йөргән вакытта ул уңга һәм сулга бөгелә иде һәм мин Аллаһ илчесенең уч төпләре сыман ефәк кебек йомшак учларга кагылганым булмады һәм һичкайчан аннан килгән хуш истән дә тәмлерәк мускус яки амбра исен тойганым булмады".

АНЫҢ ТЫШКЫ КЫЯФӘТЕ

Аның буе	Әл-Бара ибн Азиб әйтте: “Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) урта буйлы иде, җилкәләре киң, чәчләре колак яфракларына кадәр җитә иде. Бервакыт мин аны кызыл төстәге киемнән күрдем, һәм минем һичкайчан тышкы кыяфәте буенча аннан да күркәмрәк кешене очратканым юк иде”.
Аның йөзе	Ка'б ибн Мәлик әйтте: “Аллаһның илчесен (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) сәламләгәннән соң, аның йөзе шатлыктан яктыра иде. Аллаһның илчесен (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) нәрсә дә булса шатландырган вакытта, аның йөзе яктыра һәм айның бер кисәге кебек була иде, һәм без аның шатланганын шуннан белә идек”. Әл-Бардан: “Пәйгамбәрнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) йөзе кылыч төсле идеме?” – дип сорадылар. Ул җавап бирде: “Юк, киресенчә, ул ай төсле иде”.
Аның чәчләре	Әнәс ибн Мәлик әйтте: “Пәйгамбәрнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) куллары зур иде, һәм мин моннан соң аңа охшаш һичкемне күрмәдем, һәм аның чәчләре дулкынсыман булып, бик үк бөтеркә дә һәм бөтенләй үк туры да түгел иде”.
Аның күзләре	Җәбир ибн Самура әйтте: “Аллаһ илчесенең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) авызы зур иде, аның күзләренең агында бераз кызыллык бар иде һәм үкчәләрендә аның ит аз иде”.
Аның тиренең хуш исе	Әнәс ибн Малик әйтте: “(Бервакыт), безгә көндезен кергәч, Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) йоклап алырга дип ятты һәм тирләде. (Шулвакыт аның янына) савыт тотып, минем әнием килде һәм шул савытка аның тир тамчыларын җыя башлады. Уянгач Пәйгамбәр сорады: "Йә Умм Суләйм, ни эшлисең син?" — һәм әнием җавап бирде: "Бу – синең тир тамчыларың, без аны үзебезнең хушбуйларыбызга кушабыз, чөнки ул иң күркәм ис тарата”.
Пәйгамбәрлек мөһере	Аның (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) аркасында ике калак сөяге арасында аерым-ачык булып миңгә охшаш пәйгамбәрлек мөһере күренеп торган. Җәбир ибн Самура әйткән: “Мин аның калак сөягендә күгәрчен йомыркасы зурлыгында булган пәйгамбәрлек мөһерен күрдем, ул аның гәүдәсенә охшаш иде”.

АНЫҢ ӘХЛАКЫЙ СЫЙФАТЛАРЫ

Сәхәбәләр аны ни рәвешле олыладылар

Әмр ибн әл-Гас әйтте: “Аллаһның илчесеннән дә (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) ныграк сөйгән һәм аннан өстен күргән кешем булмады. Һәм мин аны шулкадәр тирән хөрмәт итә идем, хәтта аңа күтәрелеп карарга да кыймый идем. Әгәр миңа аның кыяфәтен тасвирларга кушсалар, мин моны эшли алмас идем, чөнки минем аңа текәлеп караганым да булмады хәтта”.

'Урва ибн Мәсгуд әс-Сакафи, Худайбия көнендә корәешләргә Аллаһның илчесен (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) тасвирлаганда әйтте:

“Аллаһ белән ант итәм, сәхәбәләр Мөхәммәдне шулкадәр хөрмәт итәләр иде ки, минем аның шикелле хөрмәт казанган бер генә патшаны да күргәнем булмады. Аллаһ белән ант итәм, әгәр ул төкерсә һәм аның төкереге берәр кешенең учына эләксә, бу кеше ул кулы белән йөзен һәм тәнен сыпыра иде; ул нәрсә дә булса әмер итсә, алар аның әмерен үтәргә ашыгалар иде; ул тәһарәт алса, аннан калган су өчен алар бер-берсе белән сугышырга әзер иде; әгәр ул сөйли башласа, алар тыналар иде; һәм алар аңа, аерата ихтирам күрсәтеп, туры карамыйлар да иде”.

Аның Аллаһ белән әхлагы

Габдуллаһ ибн әш-Шиххир сөйли иде: “Без Аллаһның илчесенә (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын): “Син – безнең хуҗабыз!” – дидек. Моңа каршы ул: “Безнең Хуҗабыз – ул Бөек һәм мөбарәк Аллаһ”, - дип җавап бирде. Шуннан соң без әйттек: “Йә безнең арабыздан иң лаеклы һәм бөек булган зат! “Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: **“Сүзләрегезне әйткәндә игътибарлы булыгыз, иблис сезне үз артыннан ияртмәсен!”**

Аның батырлыгы

Гали ибн Талиб әйтте: “Көрәш көчәйгән һәм ике төркем көрәшүчеләр бер-берсе белән сугышта очрашкан вакытта, без, яклау эзләп, Аллаһның илчесенә (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) якыная идек, ә ул исә дошманга безгә караганда якынрак буладыр иде”.

Аның Аллаһтан куркуы

Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: **“Аллаһ белән ант итәм, чынлыкта, мин Аллаһтан сезгә караганда күбрәк куркам һәм Аның җәзасыннан сезгә караганда күбрәк сакланам”.**

Аның гаиләсенә карата мөнәсәбәте иң яхшысы иде

Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: **“Сезнең арагызда иң яхшыларыгыз гаиләәһелләренә иң күркәм мөнәсәбәттә булганнарыгыз. Ә мин сезнең арагызда гаиләмә карата мөнәсәбәттә иң яхшысы”.**

Аның оялуы

Әбу Сәгыйд әл-Худри әйтте: “Аллаһның рәсүле (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) пәрдә артында утырган кыздан да катырак оялчанлык белән аерылып тора иде. Әгәр ул үзенең әхлагына туры килмәгән нәрсә күрсә, без моны аның йөз кыяфәтеннән аңлый идек”.

Җиңелне сайлавы

Гайшә (Аллаһ аннан риза булсын) әйтте: “Аллаһның рәсүленә кайсы гына вакытта ике эшнең берсен сайларга тәкъдим итмәсеннәр, әгәр бу эш гөнаһ эш булмаса, ул һәрчак җиңелен сайлый иде, әгәр ул эштә гөнаһ булса, ул бу эштән башка кешеләргә караганда да ераграк торды...”

АНЫҢ ӘХЛАКЫЙ СЫЙФАТЛАРЫ

Шәхсән үзе өчен үч алмады	Гайшә (Аллаһ аннан риза булсын) әйтте: “Аллаһның илчесе (беркайчан да) шәхсән үзе өчен үч алмады, ләкин әгәр Бөек Аллаһның тыйганнарыннан нәрсә дә булса бозылса, ул Аллаһ өчен үч алды”.
Ризыктан гаеп тапмады	Гайшә (Аллаһ аннан риза булсын) әйтте: “Аллаһның рәсүле беркайчан да бер ризыкның да гаебен тапмады. Әгәр ул аны ашарга теләсә – ашады, теләмәсә – калдырды”.
Бүләкне кабул итте	Гайшә (Аллаһ аннан риза булсын) әйтте: “Аллаһның рәсүле биргән бүләкне кабул итеп ала иде һәм бүләк бирүчегә дә җавап итеп нәрсә булса да бирә иде”.
Сәдакадан ризыкланмады	Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: “Чынлыкта, Мөхәммәднең гаиләсе сәдака итеп бирелгән нәрсәләрдән ризыкланмый”.
Юашлыгы	Укба ибн Әмир әйтте: “Бервакыт Пәйгамбәр янына бер кеше килде һәм аңа мөрәҗәгать итте. Кинәт сөйләшү вакытында дулкынланудан аның тавышы калтырап китте. Пәйгамбәр аңа әйтте: **“Тыныч бул, чөнки мин, чынлыкта, патша түгелмен, ә кипкән ит ашаган гап-гади хатынның улымын”.**
Йорт әһелләренә ярдәме	Әл-Әсвәд ибн Йәзид әйтте: “Мин Гайшәдән (Аллаһ аннан риза булсын) сорадым: “Гадәттә Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) өйдә нишли иде?” Ул әйтте: “Йорт әһелләренә хуҗалык эшләрендә ярдәм итә иде, намаз вакыты җитсә, намазга китә иде”.
Ул наданнарга игътибар итми иде	Әбу Хурайра сүзләреннән китерәләр, бервакыт Аллаһның рәсүле (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) үзенең сәхәбәләренә әйтте: “Аллаһның корәешләрнең хурлауларын һәм ләгънәтләрен миннән читкә юнәлтүе сезне гаҗәпләндермиме? Алар бит “музаммам”ны хурлыйлар, “музаммам”га ләгънәт укыйлар, ә мин – Мөхәммәд”.
Аның турылыгы	Габдуллаһ бин Мәсгуд әйтте: “Безгә дөрес, туры, ышанычлы булган Аллаһның рәсүле сөйләде...”
Аның хезмәтчегә мөнәсәбәте	Әнәс (Аллаһ аннан риза булсын) әйтте: – Мин Аллаһның рәсүленә ун ел хезмәт иттем, һәм ул миңа бер генә тапкыр да: “Уф!” , – димәде, мин нәрсә дә булса эшләсәм, ул миңа: “Син ник моны эшләдең?”, – дип әйтмәде, әгәр мин нәрсәне дә булса эшләмичә калдырсам, ул миңа: “Ник син моны эшләмәдең?” – димәде”.

АНЫҢ ӘХЛАКЫЙ СЫЙФАТЛАРЫ

Ул сәхәбәләр арасыннан аерылып тормады, Аның киң күңелле һәм ачык йөзле булуы

Әнәс, Аллаh аннан риза булсын, әйтте дип хәбәр бирелә:
– Бервакыт без Пәйгамбәр (Аллаhның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) белән мәчеттә утырганда, мәчет янына дөягә атланып ниндидер бер кеше килде. Ул үзенең дөясен мәчет янында тезләнергә мәҗбүр итте, аны тышаулады һәм: “Сезнең кайсыгыз Мөхәммәд?” – дип сорады. Бу вакытта Пәйгамбәр (Аллаhның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) кулларына таянып кешеләр арасында утыра иде һәм без: “Әнә теге кулларына таянып ярым яткан ак йөзле кеше”, - дип җавап бирдек. Теге кеше аннан сорады: “Синме ул Ибн Габд әл-Мотталиб?” Пәйгамбәр (Аллаhның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын): “Мин сине тыңлыйм”, - диде. Әлеге кеше: “Мин синнән җентекләп сораячакмын, шуңа күрә миңа ачуланмавыңны үтенәм”, - диде. Пәйгамбәр әйтте: “Ни турында теләсәң, шул турыда сора”. Бу кеше әйтте: “Мин синең Раббың һәм сиңа кадәр яшәгәннәрнең Раббылары исеменнән ялварып сорыйм, сине барлык кешеләргә дә Аллаh җибәрдеме?” Пәйгамбәр әйтте: “Йә Аллаh, әйе!” Бу кеше тагын сорады: “Аллаh исеменнән ялварып сорыйм, безгә көн һәм төн дәвамында биш вакыт намаз укырга Аллаh боердымы?” Пәйгамбәр җавап бирде: “Йә Аллаh, әйе!” Бу кеше соравын дәвам итте: “Аллаh исеменнән ялварып сорыйм, әйт миңа әлеге ай дәвамында ураза тотарга безгә Аллаh боердымы?” Пәйгамбәр әйтте: “Йә Аллаh, әйе!” Бу кеше янә сорау бирде: “Аллаh исеменнән ялварып сорыйм, әйт миңа, безнең араларыбыздан бай булганнардан сәдака алырга һәм ярлыларга бүлеп бирергә сиңа Аллаh боердымы?” Пәйгамбәр (Аллаhның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: “Йә Аллаh, әйе!” Шуннан соң бу кеше әйтте: “Мин, син алып килгән барлык нәрсәләргә дә иман китердем, һәм мин кабиләдәшләрем тарафыннан сиңа җибәрелдем, һәм мин – Димам бин Са`ләбә, бану са`д бин бәкр кабиләсеннәнмен... ”

Аның икмәге

Гайшә, Аллаh аннан риза булсын, әйткән, дип хәбәр бирелә:
– Мөхәммәд вафат булганчыга кадәр аның гаилә әһелләре беркайчан да ике көн рәттән тамаклары туйганчы арпа икмәге ашамадылар.

Дөньяга бирелгән булмавы

Пәйгамбәр (Аллаhның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: **“Ухуд тавы кадәр алтыным булу шул очракта гына миңа сөенеч китерер иде, әгәр өч көннән аңардан бер генә динар да калмаса, бурычларымны түләү өчен калган акчалардан тыш, калганнарын Аллаhның колларына шулай, шулай һәм шулай, дип бүлеп бирергә боерыр идем!”**

Әрләшмәгән

Гайшә (Аллаh аннан риза булсын) әйтте: “Пәйгамбәр оятсыз сүзләр сөйләмәде һәм оятсыз гамәлләр башкармады, базарларда тавышын күтәрмәде, начарга начар итеп җавап бирмәде, мәгәр ул гафу итә һәм кичерә иде”.

Аның кулы чит хатын кулына кагылмады

Гайшә (Аллаh аннан риза булсын) әйтте: “Аллаhның рәсүленең кулы бер тапкыр да аңа чит булган хатынның кулына кагылмады”.

АНЫҢ ӘХЛАКЫЙ СЫЙФАТЛАРЫ

Аның яшәеше һәм торагы

Гомәр бин әл-Хәттаб әйтте: “Мин Аллаһның илчесенә кердем, ул пальма яфракларыннан ясалган коры чыптада ята иде, мин аның янына утырдым. Мин утырдым, һәм ул өстендәге изарын җәеп җибәрде, ул мизгелдә аның өстендә шул изардан тыш башка кием юк иде. Аның тәнендә чыпта эзләре калганлыгын күрдем мин. Аллаһ илчесенең келәте ягына карадым һәм анда бер саг тирәсе арпа күрдем. Тагын бүлмәнең бер өлешендә бераз Гарәбстан сәрви агачының кузаклары бар иде һәм кайрыланмаган тире эленеп тора иде... Һәм Гомәр әйтте: “Минем күзләрем яшьләр белән тулды”. Ул сорады: **“Сине нәрсә мәҗбүр итте еларга, йә Хәттаб угълы?”** Мин әйттем: “Йә Аллаһның илчесе! Ничек инде миңа еламаска: бу чыпта синең тәнеңдә эз калдырган, келәтеңдә күргәнемнән тыш башка берни дә күрмим? Ә хосрой [Персия патшасы] һәм Византия императоры җимеш агачлары һәм елгалар арасында. Ә син Аллаһның илчесе һәм Аның тарафыннан сайлап алынган зат һәм синең бу келәтең?!” Моңа җавап итеп Аллаһның рәсүле әйтте: **“Йә әл-Хәттабның угълы! Безгә Мәңгелек тормыш эләгәчәк, ә аларга бары монысы гына, син шуннан канәгать түгелсеңме әллә?”** Һәм мин әйттем: “Әйе, әлбәттә, мин канәгать”.”

Беренче имтихан

Сорау:	Дөрес	Хаталы
• Кешенең бу тормыштагы һәм Мәңгелек тормыштагы бәхете Пәйгамбәрнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) юлына иярүгә бәйле.	☐	☐
• Бөтен рәсүлләр дә үз халыкларының затлы нәселләреннән булганнар.	☐	☐
• Пәйгамбәребезне (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) иң камил рәвештә сыйфатлаучы кеше үзе булды, ул әйтте: "Мин – Мөхәммәд, Аллаһның колы һәм рәсүле".	☐	☐
• Ефәк Аллаһның рәсүленең кулыннан йомшаграк.	☐	☐
• Аллаһ Тәгалә Үзенең пәйгамбәре өчен иң камил әхлакый һәм кешелек сыйфатларын җыйган һәм аңа гыйлем һәм дәрәҗә, абруй, шулай ук башка бер мәхлугына да бүләк итмәгәнчә, бу һәм Мәңгелек тормышта котылу, уңыш һәм бәхет чарасы булган нәрсәләрне бүләк иткән.	☐	☐

• Кешеләрдән чыгышы буенча иң яхшысы: ☐ Йуныс ибн Мәтта ☐ Мөхәммәд ибн Габдуллаһ (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын).
• Аның исемнәре: ☐ Гадәти исемнәр генә түгел, ә аны сыйфатлаучы исемнәр. ☐ Гадәти кешеләрнеке кебек исем генә булып торалар. ☐ Алар аның мактаулы һәм камил сыйфатларыннан чыгып кушылган. ☐ Барысы да дөрес. ☐ Беренче һәм өченче җаваплар гына дөрес.
• "Аның әхлагы Коръән иде" сүзләре шуны аңлата: ☐ Ул үзенең шөкер итүен Коръәнгә тәңгәл килүе белән белдерде. ☐ Ул Коръәнгә каршы килүчеләргә ачулы булды. ☐ Ике җавап та дөрес.
• Хәлил Аллаһ – ул: ☐ Ибраһим пәйгамбәр. ☐ Мөхәммәд пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) . ☐ Икесе дә.
• "Пәйгамбәрнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) йөзе ак һәм якты иде" сүзләре нәрсәне аңлата: ☐ Бодай төсендә. ☐ Ачык төстә. ☐ Ак төстә.
• Иң күркәм ис: ☐ Мускус исе. ☐ Пәйгамбәрнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) тир исе.
• Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) ☐ Урта буйда иде. ☐ Озын буйлы иде.
• Аның пәйгамбәрлек мөһере ☐ Калак сөякләре арасында иде. ☐ Аның гәүдәсенә охшаш иде. ☐ Күгәрчен йомыркасы зурлыгында булды . ☐ Бөтен вариантлар да дөрес.

Аллаһ сайлап алды:	Кинанны	Бану Хашим кавеменнән	Исмәгыйльне	Корәешләрдән
Кинанны ... нәселеннән	☐	☐	☐	☐
Корәешне	☐	☐	☐	☐
Бану Хашимны	☐	☐	☐	☐
Үзенең пәйгамбәрен (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын)	☐	☐	☐	☐

Анының чыгышы	Анының исеме	Әтисенең исеме	Бабасының исеме	Бабасының әтисе	Бабасының әтисеннән дә югарырак буын	Иң өлкән бабасы
Хашим	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Габделмотталиб	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Габдуллаһ	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Мөхәммәд	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Исмәгыйль	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ибраһим	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Һәр исемне аның мәгънәсе белән бәйлә	Мөхәммәд	Әхмәд	Акыб	Сираҗ
Башкалардан күбрәк Раббысын мактаучы	☐	☐	☐	☐
Янмыйча яктыртучы	☐	☐	☐	☐
Бик күп мактауга лаеклы сыйфатларга ия	☐	☐	☐	☐
Аннан соң башка пәйгамбәр булмаячак, чөнки ул пәйгамбәрлек мөһере	☐	☐	☐	☐

Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын):	Куллары белән	Исе буенча	Гаиләсенә мөнәсәбәте белән	Әхлагы һәм сыйфатлары белән	Аллаһтан куркуы белән
Кешеләрдән иң яхшысы	☐	☐	☐	☐	☐
Иң йомшагы	☐	☐	☐	☐	☐
Күңелгә иң ятышлы	☐	☐	☐	☐	☐
Иң яхшысы	☐	☐	☐	☐	☐
Иң көчлесе	☐	☐	☐	☐	☐

Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын):	Аллаһ Тәгалә өчен	Ризыктан	Үзе өчен	Сәдакасы	Бүләкне
Үч алмады	☐	☐	☐	☐	☐
Үч алды	☐	☐	☐	☐	☐
Гаеп тапмады	☐	☐	☐	☐	☐
Кабул итеп алды һәм җавап итеп бирәр нәрсә бирде	☐	☐	☐	☐	☐
Кабул итмәде	☐	☐	☐	☐	☐

Аның киенү, туклану, эчемлек кабул итү рәвеше

Аның яраткан төсе	Аның яраткан төсе ак иде. Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: **"Сезнең киемнәрегез өчен иң яхшы төс – ак төс, шуңа күрә үзегез дә актан киенегез һәм вафат булган кардәшләрегезне дә ак кәфенгә төрегез".**
Аның киеме	Ул гади кием киде. Ул кием йон да, мамык та, шулай ук җитеннән дә була иде. Ул уң яктан киенә башлый иде.
Ул киеме белән башкалардан аерылып тормады	Кайбер сәләфләр сөйләделәр (Алар артык кыйммәт яки артык таушалган кием киеп йөрергә яратмадылар). Ибн Гомәр Аллаһ илчесенең болай дип әйткәнен тапшырды: "**Бу дөньяда масаю китереп чыгара торган кием кигән кешегә Аллаһ Кыямәт көнендә хурлыклы кием кидертәчәк һәм Җәһәннәмгә атачак**". Чөнки бу кешенең үзенең тәкәбберлеген һәм һавалыгын күрсәтәсе килде, һәм Аллаһ аны моның өчен җәзага тартты. Шулай ук Ибн Гомәр (Аллаһ аларның икесеннән дә риза булсын) сүзләреннән тапшыралар, бервакыт Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: **"Мактанып, тәкәбберләнеп, үзе артыннан озын кием сөйрәгән кешегә Кыямәт көнендә Аллаһ хәтта карамаячак та ".**
Ул нәрсә ашый иде	Ул булган ризыкны кире какмады һәм булмаган ризык хакында уйламады. Ул алдына куелган ризыкны ашады, ашарга теләмәгәнен, бу ризыкны тыелган, дип белдермичә, калдырды. Гайшә (Аллаһ аннан риза булсын) әйтте: **"Аллаһның рәсүле беркайчан да бер ризыкның да гаебен тапмады. Әгәр ул аны ашарга теләсә – ашады, теләмәсә – калдырды"**. Мәсәлән, ул кәлтә итен ашамаган, чөнки ул кәлтә итен ашарга күнекмәгән булган.
Аның туклану рәвеше	– Күбрәк ул җиргә җәелгән җәймәдән ашаган. – Ул өч бармагы белән ашаган. – Ашаган вакытында таянмаган. – Ашый башлаганда ул "бисмиЛләһ" ("Аллаһның исеме белән") дигән, ризыкланып туйгач, "әлхәмдүЛлиләһ" дип, Аллаһны мактаган. – Ризыкланып туктагач, бармакларын ялаган.
Аның эчү рәвеше	– Гадәттә ул утырып эчкән һәм басып эчүне тыйган (әгәр утырып эчәргә комачау итүче катгый сәбәпләр булмаса). – Эчкән вакытта ул савытны уң ягында торучыга биргән, хәтта аның сул ягында өлкән кеше булса да.

Аның никахы һәм хатыннары белән мөнәсәбәте

– Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: "Минем күңелемә бу дөньялыктан хатын-кызларга, ислемайларга мәхәббәт салынган һәм намаз минем өчен ял итеп яратылган".
– Ул үзенең хатынары арасында үзенең төннәрен, алар янында булган вакытны һәм аларга чыгымнарны бүлгән.
– Гайшә (Аллаһ аннан риза булсын) әйткән: "Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) сәфәргә барырга теләсә, хатынары арасында жирәбә сала иде. Кемнең угы чыкса, шул хатын аның белән сәфәргә бара иде. Юлда булганда калган төннәрен өйдә калган хатыннарына кире кайтармады".
– Аның үзенең хатыннарына мөнәсәбәте иң яхшы мөнәсәбәтнең һәм әхлакның чагылышы.
– Ул Гайшәгә (Аллаһ аннан риза булсын), аның белән уйнасыннар өчен, ансарлар кызларын җибәрә торган булган. Һәм аңа нинди дә булса уен ошаса һәм ул уенда бернинди начарлык та булмаса, аннан тыймаган.
– Гайшә (Аллаһ аннан риза булсын) әйтте, дип җиткерәләр: "Аллаһның рәсүле минем хәйд булган вакытта еш кына минем тезләремә башын куя иде һәм Коръән укый башлый иде".
– Хәйд вакыты булганда, ул Гайшәгә изар кияргә кушкан һәм шуннан соң ул аның белән ләззәтләнгән.
– Ураза тоткан вакытында ул аны үбә торган булган.
– Аның игелеге һәм күркәм әхлагы чагылышы шунда иде ки, ул Гайшәгә уйнарга рөхсәт итә иде, аның белән ике тапкыр, озын сәфәрдә булганда, куышып йөгергән, бервакыт йортларыннан чыкканда этешеп тә уйнаган.
– Әгәр ул ерак сәфәрдән төнлә кайтса, хатыннарының ишекләрен шакымаган, башкаларны да моны эшләүдән тыйган.

Аның йоклау һәм уяну рәвеше

– Аллаһның рәсүле (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) йокларга яткан вакытта**: "Синең исемең белән, йә Аллаһ, мин терелләм һәм үләм"**, - дип дога кылган. Шулай ук һәр төнне ул учларын кушып төкергән, шуннан соң укый торган булган: **"Әйт: "Ул, Аллаһ – бер",** һәм "Әйт: **"Таңның раббысына ярдәм сорап мөрәҗәгать итәм",** һәм "Әйт: **"Кешеләрнең Раббысына ярдәм сорап мөрәҗәгать итәм"** , һәм шуннан соң учлары белән, буе җиткәнчә, тән әгъзаларын башыннан, йөзеннән алып гәүдәсенең алгы өлешен һәм шуннан соң башка өлешләрен сыпырган. Ул моны шул рәвешле өч тапкыр эшли торган булган. Шулай ук ул йокларга ятарга теләсә, үзенең уң кулын уң бит астына сала торган булган һәм өч тапкыр әйткән: **"Йә Аллаһ, Үзеңнең колларыңны терелткән көндә мине Үзеңнең җәзаңнан сакла".** Йокысыннан уянган вакытта, ул болай дип әйтә торган булган: "**Безне үлемнән соң терелткән Аллаһка барча мактаулар булсын, һәм бары Аңа гына кайтачакбыз**" һәм шуннан соң ул тешләрен мисвак белән чистарткан.
– Гадәттә ул төннең беренче өлешендә йоклаган, ә икенче өлешендә төнге намазлар укыган. Кайвакыт ул, мөселманнарның эшләре белән шөгыльләнгән вакытта төннең беренче өлешендә йокламаган.
– Аның күзләре йоклый иде, әмма йөрәге бер дә йокламады.
– Ул йоклаган вакытта, үзе уянмыйча, аны беркем дә уятмаган.
– Пәйгамбәрнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) йокысы бик озак та, бик кыска да булмаган, уртача булган, шундый йокы иң файдалы йокыдыр.

Кешеләр белән мөнәсәбәте	– Пәйгамбәрнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) шаярткан вакытлары була иде, әмма шаярганда да ул һәрвакыт дөресен сөйләде. – Пәйгамбәрнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) сорауга икеләнеп җавап биргән вакытлары була иде, ләкин хәтта мондый очракларда да ул дөресен сөйли иде. – Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) киңәш бирә иде, үзе дә киңәш сорый иде. – Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) авыру кешенең хәлен белә иде, җеназада катнаша иде, чакыруларга җавап бирә иде, тол калган хатынның, зәгыйфь, мохтаҗ кешенең эше белән йөри иде. – Үзенә карата шагыйрьләрнең мактавын ишетсә, Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) аларга бирәр төрле бүләк биреп рәхмәтен белдерә иде. Бу мактау ул лаек булган мактауның бары бер өлеше генә. Башка кешеләрне мактауга килгәндә исә, аларның күпчелеге ялган. – Ул үз куллары белән үзенең аяк киемен рәтләгән, өс киемен һәм чиләген ямаган. Ул сарыкны сауган, киемнәрен карап торган, үзенең йорт әһелләренә һәм үзенә хезмәт күрсәткән, мәчет төзегәндә башкалар белән беррәттән балчык кирпечләр ташыган. – Кайвакыт ул, ач булганлыктан, эченә таш бәйләп йөргән, кайвакыт исә тамагы туйганчы ашаган. – Ул кунакларны кабул иткән һәм үзе дә кунак булган. – Аның башының уртасына, аяк табанының арткы ягына, муен тирәсеннән аркасының ике ягына һәм муен төбенә кан чыгару ясаганнар. – Авырган вакытында ул дәвалана иде. Һәм үзен кызган тимер бастырып дәвалый иде, әмма кемнәндер моны үзенә эшләвен сорамый иде. Ул үзен-үзе өшкерә иде, ләкин кемнәндер моны үзенә эшләвен сорамый иде. Һәм ул авыруны аңа зыян сала торган әйберләрдән саклый иде. – Ул кешеләр белән мөгамәләдә иң яхшысы булды. Әгәр ул кемнәндер нәрсә дә булса алып торса, алып торганнан да яхшырак рәвештә кайтара иде.
Атлап йөрү рәвеше	Аның атлап йөреше иң җиңеле иде, әмма шул ук вакытта ул матур һәм тавышсыз йөри иде. Ул үзе белән бергә баручыларга караганда кызурак атлый, шуңа күрә калганнарга аны куып җитү өчен тырышырга кирәк иде. Ул ялан аяк та, сандалилар белән дә йөри иде. Кайвакыт аның белән бергә баручылар алданрак барып, ул арттан бара торган иде. Кешеләр белән барганда, ул аерым да, шулай ук төркемдә дә барырга мөмкин иде.
Аллаһны зикер итүе	Ул (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) Аллаһны зикер итүдә кешеләрдән иң камиле иде. Алай гына да түгел, аның бөтен сөйләме Аллаһны зикер итү иде һәм ул бары тик Аллаһ сөйгән нәрсәләрне генә сөйли иде. Ул йокыдан уянганда, намаз укый башлаганда, өйдән чыкканда, мәчеткә кергәндә, иртән һәм икендедән соңгы вакытта, кием кигәндә, йортка кергәндә, аннан чыкканда, бәдрәфкә кергәндә, тәһарәт алыр алдыннан һәм аннан соң, азан ишеткәч, яңа ай күргәч, ашый башлаганчы һәм ашап бетергәч, төчкергән вакытта Аллаһны зикер итә иде.

Кешенең табигый асылына һәм шуңа якын нәрсәләргә кагылышлы сөннәтләр	**Әлеге сөннәтләрнең исемлеге**	Аллаһның рәсүле әйтте: – Ун нәрсә фитрадан (табигый): мыекларны кыскарту, сакал үстерү, теш чистарткыч куллану, борынны су белән юу, бармакларның буыннарын юу, култык астындагы йоннарны йолку, касыктагы йоннарны кыру һәм юыну өчен су куллану. Хәдисне тапшырган кеше унынчы нәрсә хакында онытқан.
	Уң якка өстенлек бирүе	Ул аяк киемен уң аяктан кия, уң яктан чәч тарый иде, аңа тәһәрәт алганда уң яктан башлау, уң кул белән нәрсә дә булса бирү яки алу ошый иде. Ул уң кулы белән ашый, эчә, тәһәрәт ала иде, ә сул кулын йомышын йомышлаганда, нинди дә булса пычрактан чистарынганда куллана иде.
	Чәчен кыркуы	Әгәр аңа чәчен кыркырга кирәк булса, ул яки башындагы бөтен чәчен дә кырыккан, яки бөтенләй алмаган.
	Мисвәк	Ул мисвәк (теш чистарткыч) кулланырга ярата иде һәм аны уразасыз килеш кенә түгел, хәтта уразалы килеш тә куллана иде. Шулай ук йокыдан уянгач та, тәһәрәт алганда да, намаз алдыннан да, өйгә керер алдыннан да тешләрен мисвәк белән чистарта иде, моның өчен ул арак тамырыннан ясалган таякчыклар куллана иде.
	Исле-майлар	Ул үзенә бик күп ислемайлар сибә иде һәм ислемайлар яратты.
	Мыек һәм сакал	Ул әйтте: **“Мөшрикләрдән аерылып торыгыз: сакалларыгызны җибәрегез, мыекларыгызны кыскартыгыз”.**
	Мыек һәм тырнаклар-ны кисү	Әнәс (Аллаһ аннан риза булсын) әйтте: “Пәйгамбәр безнең өчен кырык көнгә бер мәртәбә булса да мыекларны һәм тырнакларны кисәргә кирәклекне билгеләде”.
Аның сөйләшү рәвеше	Аның сөйләме	– Гайшә (Аллаһ аннан риза булсын) әйтте: “Аллаһның рәсүле сез сөйләгән кебек кызу һәм аңлаешсыз итеп түгел, ә, киресенчә, аерымачык һәм төгәл итеп сөйли иде, һәм аның белән бергә утыручылар ул әйткәнне истә калдыралар иде”. – Кайвакыт ул, аны аңласыннар өчен, әйтәсе сүзен өч тапкыр кабатлый иде һәм сәламләгән вакытта да өч тапкыр сәламли иде. – Зарурлык булмаса, ул сөйләми иде, сөйләгән очракта да, кыска һәм эчтәлекле итеп сөйләде. – Ул һичкайчан кычкырмады һәм бервакытта да әдәпсез, оятсыз сүзләр сөйләмәде һәм шундый гамәлләр кылмады.

Аның сөйләшү, көлү, елау һәм кешеләргә вәгазь белән мөрәҗәгать итү рәвеше	Аның көлүе	Аның көлүе дә тыйнак булды, ул елмайган сыман көлә иде, ә азау тешләре күренүе исә аның көчле көлүе хакында сөйли иде.
Аның сөйләшү, көлү, елау һәм кешеләргә вәгазь белән мөрәҗәгать итү рәвеше	Аның елавы	– Ул үксеп яки кычкырып еламады, бары тик аның күзләреннән яшь тамчылары гына тәгәри иде, һәм аның елау вакытындагы сулышы тагын да тирән була иде. – Кайвакыт ул вафат булган кешене кызганып, кайчакларда өммәте өчен куркып һәм кызганып, кайвакыт Аллаһтан куркып, кай чакларда Коръән тыңлап елый иде.
Аның сөйләшү, көлү, елау һәм кешеләргә вәгазь белән мөрәҗәгать итү рәвеше	**Аның вәгазьләре**	– Ул вәгазьләрен җиргә басып та, мөнбәрдән дә, ата һәм ана дөя өстеннән дә сөйли иде. – Җәбир (Аллаһ аннан риза булсын) әйтте: «Аллаһның рәсүле кешеләргә вәгазь белән мөрәҗәгать иткән вакытында, аның күзләре кызара, тавышы катылана, ул үзе, башкаларны явыз дошман явыннан кисәткән кеше сыман ачулы була иде”. – Һәр вәгазенең башында ул Аллаһны мактый иде. – Ул зарурлык булганда һәм кешеләр өчен файдасы булган һәр очракта да вәгазь сөйли иде.

Икенче имтихан

Сорау	Дөрес	Хаталы
Ул көлмәгән уң яктан кия башлый иде.	☐	☐
Башлыча ул җиргә җәелгән җәймәдән ашый иде.	☐	☐
Әгәр ул ерак сәфәрдән төнлә кайтса, хатыннарының ишекләрен шакымаган, башкаларны да моны эшләүдән тыйган.	☐	☐
Кайвакыт ул, ач булганлыктан, эченә таш бәйләп йөргән, кайвакыт исә тамагы туйганчы ашаган.	☐	☐
Авырган вакытында ул дәвалана иде. Һәм үзен кызган тимер бастырып дәвалый иде, әмма кемнәндер моны үзенә эшләвен сорамый иде. Ул үзен-үзе өшкерә иде, ләкин кемнәндер моны үзенә эшләвен сорамый иде.	☐	☐
Төрле коткыларга бирелүче кешеләр кыла торган гамәлләрне кылмый иде, мәсәлән, кече йомышын башкарганнан соң, ул үзенең җенес әгъзасыннан бәвелне селкеп чыгармый, йөткерми һәм сикергәләми иде, бау тартмый, баскычтан менми, бәвел чыгу каналына мамык тыкмый, ул урынга гел су сибеп тормый, һәрдаим күздән кичереп тормый һәм башка шундый гамәлләр эшләми иде.	☐	☐
Ул ширекнең һәм рөхсәт ителгәнне тыюның капма-каршысы булган Тәүхид һәм шәфкатьлелек белән килде.	☐	☐
Аның җиде баласы – дүрт улы һәм өч кызы бар иде.	☐	☐
Аның барлык балалары да Хәдичәдән булып, калган хатыннарыннан балалары юк иде.	☐	☐
Аның барлык балалары да үзе исән вакытында вафат булдылар.	☐	☐
Ул вафат булган чагында аның тугыз хатыны – Гайшә, Хафсә, Зәйнәб бин Джәхш, Умм Сәләмә, Сафийя, Умм Хәбибә, Мәймунә, Сәүдә һәм Җөвәйрия – бар иде, дигән фикер каршылык тудырмый.	☐	☐
Аллаһ Тәгалә Хәдичәгә һәм бары тик аңа гына Җәбраил фәрештә аркылы сәлам тапшырды, һәм тагын башка хатыннарының берәрсенә сәлам җибәрелүе билгеле түгел.	☐	☐

Аның яраткан төсе: ☐ Ак. ☐ Кара. ☐ Башка бүтән төсләр.
Аның киеме: ☐ Йоннан. ☐ Мамыктан яки җитеннән булган. ☐ Нинди киеме булса, шундыйны кигән. ☐ Бары тик беренче һәм икенче җаваплар гына дөрес.
Аның киеме: ☐ Кыйммәтле. ☐ Талымсызлыгы аркасында иң арзанлы. ☐ Уртача булган.

Ул “бисмиЛләһ” (“Аллаһның исеме белән”) дигән сүзне Аллаһны мактап: ☐ Ашый башлаганчы. ☐ Ашап бетергәч. ☐ Ашый башлаганда һәм ашап бетергәч әйткән.
Суны ул: ☐ Утырып эчкән. ☐ Басып эчкән. ☐ Ике вариант та дөрес.
Пәйгамбәр әйткән: "Минем күңелемә бу дөньялыктан ... мәхәббәт салынган”.
☐ Хатын-кызларга. ☐ Ислемайларга. ☐ Ике вариант та дөрес.
Ул әйтте: "һәм ... минем өчен ял итеп яратылган". ☐ Җәннәт. ☐ Намаз. ☐ Ике вариант та дөрес.
Аның үзенең хатыннарына мөнәсәбәте: ☐ Иң яхшы мөнәсәбәтнең чагылышы.
☐ Әхлакның чагылышы. ☐ Ике вариант та дөрес.
Әнәс (Аллаһ аннан риза булсын) әйтте: “Пәйгамбәр безнең өчен ... бер мәртәбә булса да мыекларны һәм тырнакларны кисәргә кирәклекне билгеләде”:
☐ Утыз көнгә. ☐ Кырык көнгә. ☐ Илле көнгә.
Әгәр аңа чәчен кыркырга кирәк булса, ул: ☐ Чәченең бер өлешен кырган, бер өлешен калдырган. ☐ Яки башындагы бөтен чәчен дә кырыккан, яки бөтенләй кырыкмаган.
Ул мисвәк кулланырга ярата иде һәм аны: ☐ хәтта уразалы килеш тә куллана иде.

☐ уразасыз килеш куллана иде. ☐ Ике вариант та дөрес.

Аның көлүе: ☐ Һәрвакыт елмайган сыман гына булды. ☐ Күп очракта елмайган сыман булды.

Ул Аллаһ тарафыннан рәсүл итеп: ☐ Барлык кешеләргә җибәрелде. ☐ Барлык кешеләргә һәм җеннәргә җибәрелде.

Аның иң яхшы кызларыннан: ☐ Барысы да ☐ Фатыйма ☐ Зәйнәб.

Аңа бары тик бер хатыны белән генә ятакта ятканда Аллаһтан вәхий иңә иде һәм ул хатыны: ☐ Хафсә ☐ Умм Сәләмә ☐ Гайшә.

Пәйгамбәр	җеназада	чакыруга	тол калган хатынның, зәгыйфь, мохтаҗ кешенең эше белән	Авыру кешенең
хәлен белә	☐	☐	☐	☐
катнаша	☐	☐	☐	☐
җавап бирә	☐	☐	☐	☐
йөри	☐	☐	☐	☐

Анын эшләреннән:	Үзенең сарыгын	Мәчет төзелеш өчен кирпечләр	Үзенең киемен	Үзенең аяк киемен	Үзен һәм үз гаиләсен
төзәтте	☐	☐	☐	☐	☐
ямады	☐	☐	☐	☐	☐
сауды	☐	☐	☐	☐	☐
хезмәт күрсәтте	☐	☐	☐	☐	☐
ташыды	☐	☐	☐	☐	☐

Кешенең табигый асылына кагылышлы сөннәтләр:	тырнакларны	Култык астын	Касык өлешен	сакалны	мыекны
кыскарту	☐	☐	☐	☐	☐
калдыру	☐	☐	☐	☐	☐
кисү	☐	☐	☐	☐	☐
йолку	☐	☐	☐	☐	☐

Анын ашау рәвеше	Үзендә булмаган ризык хакында	Ул ризыкны тыелган, дип белдермичә, калдырды	Ашый иде	Үзендә булган ризыкны
Кире какмады	☐	☐	☐	☐
Уйламады	☐	☐	☐	☐
Яхшы ризык бирсәләр	☐	☐	☐	☐
Әгәр ризык аңа ошамаса	☐	☐	☐	☐

Ул болай эшли иде:	Ашап бетергәч	Ризыкны ашады	Бер бармак белән ашый	Биш бармак белән ашый	Өч бармак белән ашый
Бармаклары белән ашады	☐	☐	☐	☐	☐
Бармакларын ялады	☐	☐	☐	☐	☐
Булдыра алганча хөрмәт белән	☐	☐	☐	☐	☐
Тәкәббер кеше	☐	☐	☐	☐	☐
Комсыз кеше	☐	☐	☐	☐	☐

Аны аерып торучы сыйфатлар

АНЫ АЕРЫП ТОРУЧЫ СЫЙФАТЛАР

Ул Тәүхид һәм шәфкатьле-лек белән җибәрелде	Бер галим әйтте: “Анда Тәүхид белән шәфкатьлелек сыйфаты берләшкән иде, бу исә ширекнең һәм рөхсәт ителгәнне тыюның капма-каршысы”.
Ул кешеләргә дә, җеннәргә дә җибәрелде	Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: “**Башка пәйгамбәрләр бары үз халкына гына җибәрелде, ә мин бөтен халыкларга да җибәрелдем**".
Аның Китабы һәм чакыруы	Аллаһ Тәгалә әйтте: **"Әлиф ләм ра. Ошбу китапны сиңа кешеләрне батыл ялган дин караңгылылыгыннан чыгарып, хак дин яктылыгына, Раббыларының теләге белән галиб вә мактаулы булган Аллаһ юлына кертү өчен дип иңдердек"** (“Ибраһим” сүрәсе, 1нче аять).
Аның могҗизалары	Аңа бүләк ителгән иң олуг могҗиза – ул Коръән. Һәм аңа кадәр килгән пәйгамбәрләргә нинди генә могҗиза бирелмәсен, ул могҗизаларның бер өлеше пәйгамбәребезгә дә бүләк ителгән иде.
Аңа карата булган мәхәббәт Иманның билгесе булып тора	Ул (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: **"Мине балагызга, әтиегезгә яки барлык башка кешеләргә караганда да катырак яратмыйча торып, берегез дә иман китермәс".**
Аны күрәлмау-чылар	Аны күралмаган кеше имансызга әйләнә. Аллаһ Тәгалә әйтә: **“Чынлыкта, сине күралмаучы кеше үзе – нәселе бетүчедер” .** (“Әл-Кәүсәр” сүрәсе, 3нче аять).
Хәлил	Ул (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: **"Чынлыкта, Аллаһ мине, Ибраһимны сайлаган кебек, Үзенең якын дусты итеп сайлады".**
Ныклы тәвәккәл-леккә ия кешеләрнең берсе	Аллаһ Тәгалә әйтте: **“Без пәйгамбәрләрдән өммәтләрегезгә шәригать хөкемнәрен ирештерегез, аларны хак юлга Ислам диненә өндәгез дип килешү алдык, шулай ук синнән, Нух, Ибраһим, Муса вә Мәрьям угълы Гыйсадан килешү алдык" (“Әл-Әхзәб” сүрәсе, 7нче аять).**
Аның гыйлеме	Ул әйтте: **"Миңа килгәндә исә, мин, чынлыкта, Аллаһ турында сезгә караганда күбрәк беләм". Аллаһ Тәгалә әйтә: “Әйт (Пәйгамбәр): "Мин сезгә Аллаһ хәзинәләре минем кулымда, яшерен нәрсәләрне беләмен һәм мин фәрештәмен, дип әйтмимен", – дип"** (“Әл-Әнгам” сүрәсе, 50нче аять).

АНЫ АЕРЫП ТОРУЧЫ СЫЙФАТЛАР

Аңа буйсынган һәм аңа карышкан кешенең халәте

Аллаһ Тәгалә әйтте:
"Әйт (йә Пәйгамбәр): "Әгәр Аллаһны сөяр булсагыз, миңа иярегез, миңа иярсәгез, Аллаh сезне сөяр һәм гөнаһларыгызны гафу итәр" ("Әл-Гыймран" сүрәсе, 31нче аять).
Һәм Ул шулай ук әйтте: **"Ий мөэминнәр! Дошманнарыгыздан курыкмагыз, зәгыйфьләнмәгез, Ухуд сугышында зарар күргәнегез өчен хәсрәтләнмәгез, әгәр Аллаh сүзенә ышанучылардан булсагыз, киләчәктә, әлбәттә, сез өстен булачаксыз!"**("Әл-Гыймран" сүрәсе, 139нчы аять).
Һәм Аллаһның рәсүле әйтте: **"Минем өммәтемнең бөтен әгъзасы да, ваз кичкәннәрдән тыш, җәннәткә эләгәчәк".** (Кешеләр) сорады: **"Йә Аллаһның рәсүле, кем ваз кичәчәк?" Ул әйтте: "Кем миңа буйсына, ул җәннәткә керәчәк, ә миңа буйсынмаган кешеләр ваз кичәчәкләр".**
Һәм Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: "... минем әмерләремә карышкан кешегә хурлык һәм түбәнлек".

Аның өммәте

Аллаh Тәгалә әйтте:
"Йә сез Мөхәммәд өммәте, дөньяга чыгарылган өммәтләрнең иң хәерлесе булдыгыз, Аллаһка хак ышану белән ышандыгыз, кешеләрне хәерле эшләргә, изге гамәлләргә өндәдегез һәм бозык, зарарлы эшләрдән тыйдыгыз"
("Әл-Гыймран" сүрәсе, 110нчы аять).
Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: **"Кулларында Мөхәммәднең җаны булган Зат белән ант итәм, (ягъни Аллаh белән) чынлыкта, мин ышанам, сез Җәннәткә эләгүчеләрнең яртысын тәшкил итәчәксез".**

Аның шәһәре

Аның шәһәре – Мәккә. Аллаh Тәгалә әйтте: **"Дөреслектә, кешеләргә гыйбадәт кылу өчен салынган йортның әүвәле Мәккәдәге Кәгъбәтулладыр. Мәккә шәһәре кешеләр өчен мөбарәк, ә Кәгъбәтулла барча галәмнәр өчен һидәят билгесе. Ул Кәгъбәтуллада билгеле галәмәтләр бар, шулардан берсе Ибраһим галәйһиссәләмнең ташка баткан аяк эзләредер. Анда кергән кеше гаепле булса да, анда чагында хөкем ителүдән иминдер. Көче җиткән кешеләргә Аллаһка гыйбадәт өчен хаҗ кылу фарыз. Берәү хаҗның фарызлыгын инкяр итсә, көче җитеп тә хаҗ кылмаса, зарары үзенә. Аллаh бөтен галәмнәр мәхлугыннан мөстәгънидер, һичберсенең гамәленә мохтаҗ түгел, карышкан кешеләрне газап кылыр"** ("Әл-Гыймран" сүрәсе, 96-97нче аятьләр).
Мәккә шәһәре гөнаһлар кылу өчен тыелган шәһәр. Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: **"Чынлыкта, Аллаh бу шәһәрне инде күкләрне һәм җирне халык кылган көнне үк гөнаh кылу өчен тыелган шәһәр итте, һәм Мәккә Аллаh аны шундый итеп кылган өчен тыелган шәһәр".** Һәм Мәккә Кыямәт көненәчә мөселманнар шәһәре булып калачак, чөнки Аллаһның рәсүле әйтте: "**Мәккә азат ителгәннән соң хиҗрәт юк**".

АНЫ АЕРЫП ТОРУЧЫ СЫЙФАТЛАР

Аның намаз укыган вакыттагы кыйбласы

Аның намаз укыган вакыттагы кыйбласы – Кәгъбә. Кәгъбә кыйбла булганчыга кадәр, ул намазны Иерусалим ягына карап укый иде.
Аллаһ Тәгалә әйтте:
“Әлбәттә, ий Мөхәммәд, йөзеңне күккә күтәреп торуыңны күрәбез. Әлбәттә, сине үзең теләгән Кәгъбәтуллага юнәлдерербез. Менә хәзер йөзеңне юнәлдер Хәрам мәчете эчендәге Кәгъбәтуллага! Кайда гына булсагыз да, йөзләрегезне Кәгъбәтуллага юнәлдерегез!”
(“Әл-Бәкара” сүрәсе, 144нче аять).
Һәм Мәккәдәге әл-Хәрам мәчете җир йөзендә торгызылган беренче мәчет. Әбу Зарр (Аллаһ аннан риза булсын) әйтте: "Мин Аллаһның рәсүленнән (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) җир йөзендәге беренче мәчет нинди мәчет, дип сорадым. Ул әйтте: **“Әл-Хәрам мәчете”.**
Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) шулай ук әйткән: **"Кем дә кем әшәке сүзләр сөйләмичә, гөнаһ һәм килешмәгән гамәлләр кылмыйча ул Йортка барса, өенә анадан туган вакытындагыча гөнаһсыз һәм чиста килеш әйләнеп кайтыр”.**

Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: **"Әл-Хәрам мәчетендә укылган бер намаз йөз мең намазга, минем мәчетемдә укылган бер намаз мең намазга, Иерусалим мәчетендәге бер намаз исә биш йөз намазга тиң”.**
Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: **"Өч мәчеттән: Мәккәдәге әл-Хәрам, Мәдинәдәге минем мәчетем, Иерусалимдагы әл-Аксадан гайре намаз уку өчен башка мәчетләргә махсус барырга кирәкми”.**
Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: **"Кече яки олы йомышыгызны үтәргә теләсәгез, аны кыйблага карап та, кыйблага аркагызны куеп та үтәмәгез, ә көнчыгыш яки көнбатыш юнәлешенә таба карап басыгыз”.**

АНЫҢ ТУГАННАРЫ ҺӘМ ХАТЫННАРЫ

Аның җиде баласы бар иде: өч угылы һәм дүрт кызы

(1) әл-Касыйм, Пәйгамбәрнең куньясы аның исеме буенча булды

(2) Зәйнәб (Аллаһ аннан риза булсын).

(3) Рукайя (Аллаһ аннан риза булсын).

(4) Умм Көлсем (Аллаһ аннан риза булсын).

(5) Фатыйма (Аллаһ аннан риза булсын).

(6) Габдуллаһ, аны әт-Таййиб һәм әт-Таһир дип йөртәләр иде.

(7) Ибраһим, бу улы кол хатын Мәрьямнән иде. Пәйгамбәрнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) башка барлык балалары да Хәдичәдән булып, башка хатыннарыннан балалары юк иде.

Аның барлык балалары да, Фатыймадан калганнары, үзе исән чагында ук вафат булганнар иде. Фатыйма исә атасы вафатыннан соң алты айдан бакыйлыкка күчә. Фатыйманың сабырлыгы һәм әҗер-савапларга өмете өчен Аллаһ аны шундый дәрәҗәләргә күтәрде ки, ул хатын-кызлар арасында да, Пәйгамбәрнең кызлары арасында да иң яхшы хатыннардан санала. Барлык кызлары да аның пәйгамбәрлек миссиясенә кадәр яшәделәр, аларның барысы да Ислам динен кабул иттеләр һәм аның белән бергә Мәдинәгә хиҗрәт кылдылар.

Аның унбер агасы

(1) Хәмзә, шаһитларның хуҗасы (Аллаһ аннан разый булсын)

(2) әл-Габбас (Аллаһ аннан разый булсын)

(3) Әбу Талиб, аның исеме Габде Мәнәф.

(4) Әбу Ләхәб, аның исеме Габдел-Гуззә.

(5) әз-Зөбәйр.

(6) Габдел-Кагъбә.

(7) әл-Мукаввим.

(8) Дирар

(9) Кусам.

(10) әл-Мугыйра, аны Хәҗел дип атыйлар иде.

(11) әл-Гайдак, аның исеме Мусгәб.

Аның агаларыннан бары тик Хәмзә һәм әл-Габбас кына (Аллаһ аларның икесеннән дә риза булсын) Ислам динен кабул иттеләр.

Аның алты апасы

(1) Сафийя, ул әз-Зөбәйр ибн әл-Гаввамның әнисе.

(2) Умм Хәким әл-Бәйда.

(3) Гатикә .

(4) Бәрра.

(5) Әрва.

(6) Умәймә.

Аның унбер хатыны (исемнәре истә калдыру өчен җиңеләйтелгән вариантта бирелә),

ججز

(Х) – Хафсә бинт Гомәр ибн әл-Хаттаб.

(Ж) – Җөвәйрия бинт Харис.

(З) – Зәйнәб бинт Джәхш + Зәйнәб бинт Хузәймә.

صخرٌ

(Сад) – Сафийя бинт Хуяй ибн Әхтәб.

(Х) – Хәдичә бинт Хувәйлид.

(Р) – Умм Хәбибә Рамлә бинт Әбу Суфьян.

سمعه

(Син) – Сәүдә бинт Зәм’а.

(М) – Мәймүнә бинт Харис.

(Гайн) – Гайшә бинт Әбу Бәкр.

(Х) – Умм Сәләмә Хинд бинт Әбу Умәйя.

Хәдичә (Аллаһ аннан риза булсын)

Пәйгамбәрнең беренче хатыны – Хәдичә бинт Хувәйлид әл-Курашийя әл-Әсәдийя (Аллаһ аннан риза булсын). Ул аңа пәйгамбәрлек иңгәнче өйләнгән иде һәм аңа ул вакытта кырык яшь булды. Хәдичә исән вакытта ул башка хатыннарга өйләнмәде. Ибраһим дигән улыннан кала, аның барлык балалары да Хәдичәдән. Пәйгамбәрлек иңгәч, ул аңа ярдәм итте һәм аның белән бергә аеруча тырышлык куя иде, гамәлләре һәм малы белән аңар ярдәм итә иде. Һәм Аллаһ Тәгалә Хәдичәгә Җәбраил фәрештә аркылы сәлам тапшырды, һәм башка хатын-кызга Аллаһ тарафыннан мондый хөрмәт күрсәтелүе билгеле түгел. Ул Мәдинәгә хиҗрәт кылырга өч ел кала вафат була.

Сәүдә (Аллаһ аннан риза булсын)

Беренче хатынының вафатыннан соң берничә көннән Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) Сәүдә бинт Зәм’а әл-Курашийяга (Аллаһ аннан риза булсын) өйләнә. Ул аның үз көннәрен Гайшәгә (Аллаһ аннан риза булсын) бүләк иткән хатыны.

Гайшә (Аллаһ аннан риза булсын)

Сәүдәдән соң Пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) Гайшә Умм Габдуллаһка, Әбү Бәкер кызына, өйләнә. Ул Пәйгамбәрнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) яраткан хатыны булып, Аллаһ Тәгалә аның зинага катышы юклыгы хакында Коръәндә хәбәр итте. Гайшәгә өйләнгәнчегә кадәр, Пәйгамбәргә ике тапкыр төшендә ефәк кисәгендә аның сүрәте күрсәтелде һәм фәрештә: «Бу синең хатының!» - диде. Ул аңарга Шәүвәл аенда өйләнде, һәм ул вакытта Гайшәгә алты яшь иде. Тугыз яше тулгач, хиҗри буенча беренче елда, ул Пәйгамбәр белән бергә яши башлады. Аның башка хатыннары арасында бары тик ул гына гыйффәтле килеш кияүгә алынды. Аңа бары тик Гайшә белән генә ятакта ятканда Аллаһтан вәхий иңә иде, бүтән хатыннары белән булганда мондый хәл булмады. Аның өчен Гайшә бөтен җан ияләреннән иң яратканы булды. Ул күкләр биеклегеннән акланды. Ислам өммәтенең бердәм фикере шул: аны зина кылуда гаепләгән кеше имансыз була. Ул, Пәйгамбәребезнең барлык хатыннары арасында, Иман мәсьәләләре буенча иң гыйлемлесе. Һәм шулай да булгалый иде: Пәйгамбәребезнең иң хөрмәтле сәхәбәләре дә кайбер мәсьәләләрдә Гайшәгә мөрәҗәгать итәләр, аның сүзләрен дәлил итеп китерәләр иде.

Хафсә (Аллаһ аннан риза булсын)

Шуннан соң Пәйгамбәр (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) Хафсә бинт Гомәр ибн әл-Хәттабка (Аллаһ аларның икесеннән дә риза булсын) өйләнде. Моңа кадәр Хафсә үзенең беренче хәләл җефете Хунайс ибн Хузафа әс-Сахми (Аллаһ аннан риза булсын) Ислам динен кабул иткән иде һәм аның белән бергә Мәдинәгә хиҗрәт кылган иде. Хунайс ибн Хузафа әс-Сахми Ухуд сугышыннан соң озак тормастан вафат булды, шуннан соң Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) Хафсәне хатынлыкка алды.

Зәйнәб бинт Хузәймә (Аллаһ аннан риза булсын)

Шуннан соң ул бәну Хиләл ибн Гамир нәселеннән булган Зәйнәб бинт Хузәймә ибн әл-Харис әл-Кайсийягә (Аллаһ аннан риза булсын) өйләнде. Ул Аллаһның рәсүле исән вакытта ук, өйләнешеп ике ай үткәч, вафат була. Зәйнәбне мескеннәрнең анасы (умм әл-мәсәкин) дип атаганнар.

Умм Сәләмә (Аллаһ аннан риза булсын)

Шуннан соң ул Умм Сәләмә Хинд бинт Әбу Умайя әл-Курашийя әл-Махзумийягә (Аллаһ аннан риза булсын) өйләнде. Аның әтисенең исеме Әбу Умайййи. Ул Аллаһның рәсүленең барлык хатыннарына караганда да озаграк яшәде һәм хиҗри буенча 62нче елда вафат булды.

Җөвәйрия (Аллаһ аннан риза булсын)

Җөвәйрия бинт әл-Харис ибн Әбу Дирар әл-Мустәликийя (Аллаһ аннан риза булсын) бәну Мусталик кавеменә каршы походта әсирлеккә төшкән иде. Ул Аллаһның рәсүленә әсирлектән котылуда ярдәм итүен үтенеп мөрәҗәгать итте. Аллаһның илчесе аның өчен акча түләде һәм соңыннан аңа өйләнде.

Зәйнәб бинт Джәхш (Аллаһ аннан риза булсын)

Шуннан соң Аллаһның рәсүле бәну Әсад ибн Хузәймә нәселеннән булган Зәйнәб бинт Джәхшкә (Аллаһ аннан риза булсын) өйләнде. Зәйнәб Пәйгамбәрнең әтисе ягыннан апасы булган Умайманың кызы. Аңарга карата ошбу аять иңә: "Зәйд аңа өйләнгәч һәм якынлык кылгач, (шуннан соң талак кылгач), (Зәйнәбнең талактан соң үтәргә тиешле вакыты үткәч) сине аңа өйләндердек,...". ("әл-Әхзаб" сүрәсе, 37нче аять). Һәм ул Пәйгамбәрнең башка хатыннары арасында моның белән горурлана иде һәм: "Сезне гаиләләрегез кияүгә бирсә, мине җиде күк биеклегеннән Аллаһ үзе кияүгә бирде", - ди иде.

Аның башкалардан аермасы шунда: ул Аллаһның рәсүленә кияүгә чыккан вакытта аның вәлие булып Аллаһ Тәгалә Үзе торды һәм Ул аны күкләр биеклегеннән кияүгә бирде. Ул Гомәр ибн әл-Хәттаб хакимлек итә башлаган чорда вафат булды. Гомерендә беренче тапкыр ул Аллаһның рәсүле кайчандыр уллыкка алган Зәйд ибн Хариска (Аллаһ аннан риза булсын) кияүгә чыккан иде. Зәйд аның белән аерылышкач, әлеге никах уллыкка алынган баланың элеккеге хатынына өйләнергә яраганлыкка мисал булып торсын өчен, Аллаһ Тәгалә аны Үзенең рәсүленә кияүгә бирде.

Умм Хәбибә (Аллаһ аннан риза булсын)

Шуннан соң Аллаһның рәсүле Умм Хәбибәгә (Аллаһ аннан риза булсын) өйләнде. Аның исеме - Рәмлә бинт Әбу Суфьян Сахр ибн Харб әл-Курайшийя әл-Әсадийя. Ул үзенең динен саклап калу өчен Эфиопия җиренә хиҗрәт кылган иде, Аллаһның рәсүле аңарга шул вакытта өйләнде. 400 динар күләмендәге никах бүләген рәсүлебез өчен Эфиопия патшасы Негус түләде һәм шуннан соң аны Аллаһның рәсүле янына алып килделәр. Ул үзенең абыйсы Мугавия (Аллаһ аннан риза булсын) хакимлек иткән чорда вафат булды.

Сафийя (Аллаһ аннан риза булсын)

Шулай ук ул Муса пәйгамбәрнең абыйсы Харун ибн Гыйммран дәвамчысы булган бәну Надир кавеме башлыгы кызы Сафийя бинт Хуяй ибн Әхтабка да өйләнде. Сафийя (Аллаһ аннан риза булсын) – пәйгамбәр дәвамчысы һәм пәйгамбәр хатыны. Ул бөтен хатын-кызлар арасында иң чибәре иде. Ул Аллаһның илчесенә әсирлеккә төште һәм аның колы булды. Ул аны коллыктан азат итте һәм никах бүләге итеп азатлык бирде, һәм бу гамәл сөннәт гамәлләрдән булып санала башлады.

Мәймүнә (Аллаһ аннан риза булсын)

Шуннан соң ул Мәймүнә бинт әл-Харис әл-Хиләлийягә (Аллаһ аннан риза булсын) өйләнде. Ул Пәйгамбәребез өйләнгән соңгы хатын булды. Ул аңа тулыландыру гомрә хаҗын (гомрә әл-када) кылганнан соң ихрамнан чыккач өйләнде.

Вафат булган вакытында Пәйгамбәребезнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) тугыз хатыны булуы хакында галимнәр арасында фикер каршылыгы юк. Ул вафат булганнан соң, хатыннары арасында беренче булып хиҗри буенча 20нче елда Зәйнәб бинт Джәхш, ә соңгы булып хиҗри буенча 65нче елда, Йәзид бин Мугавия идарә иткән чорда, Умм Сәләмә (Аллаһ аннан риза булсын) вафат була.

Икенче өлеш:
АНЫҢ ТОРМЫШ ЮЛЫ

Тууы

Ул тарихка фил елы дип кереп калган елда Мәккәдә туа. Ул һиҗрәткә кадәр 53нче елда (милади буенча 571нче ел) Рабигуль-әүәл аенда дүшәмбе көнендә туа. Фил белән булган вакыйга, нәкъ менә Аллаһ Тәгаләнең Кәгъбәне җимерергә дип ниятләгән филне тотып калуы киләчәк Пәйгамбәр һәм аның гаиләсе өчен зур бер бүләк була.

Аның әтисе

Габдуллаһ ибн Габдел-Мотталиб. Рәсүлебезнең әтисе ул әнисенең карынында вакытта ук вафат була, ул ятим туа.

Аның әнисе

Бәну Зухра кабиләсеннән Әминә бинт Вәхб. Ул Пәйгамбәребезгә җиде яшь тулганчы вафат була.

Аның тәрбиячеләре

Әнисенең вафатыннан соң аны бабасы Габдел-Мотталиб кайгырта. Булачак пәйгамбәргә сигез яшьләр чамасында бабасы да вафат була. Шуннан соң аны әтисе ягыннан абыйсы – Әбу Талиб, аның исеме Әбу Мәнәф була, тәрбиягә ала.

Аның сөт аналары

Сувәйбә

Әбу Ләхәб тарафыннан азат ителгән хатын. Үзенең улы Мәсрухны имезгән вакытта, булачак пәйгамбәр белән беррәттән ул Әбу Сәләмә Габдуллаһ ибн Габдел-Әсәд әл-Мәхзумийны да (Аллаһ аннан риза булсын) имезә. Алар белән бергә ул шулай ук аның абыйсы Хәмзә ибн Габдел-Мотталибны да (Аллаһ аннан риза булсын) имезә.

Хәлимә әс-Сәгъдийя

Ул булачак пәйгамбәрне үзенең улы Габдуллаһны имезгән вакытта имезә. Габдуллаһ – Унәйсә һәм Дҗүзәмәнең (аны шулай ук әш-Шәймә дип тә атаганнар) абыйлары, алар өчесе дә әл-Харис ибн Габд әл-Гуззә ибн Рифәг әс-Сәгъдийнең балалары. Шул ук вакытта Хәлимә пәйгамбәрнең абыйсының улы Әбу Суфьян ибн әл-Харис ибн әл-Мотталибны да имезгән.

Аны караган хатыннар

Әнисе Әминә	Сувәйбә, Әбу Ләхәб тарафыннан азат ителгән хатын.	Хәлимә бинт Әбу Зуәйб әс-Сәгъдийя

әш-Шәймә

Хәлимә әс-Сәгъдийянең кызы һәм пәйгамбәрнең сөт апасы. Соңрак ул Пәйгамбәребез янына Хавазин кабиләсеннән делегация составында килә, һәм Пәйгамбәребез, аерым хөрмәт күрсәтеп, аның өчен дип, өстендәге япмасын җәя.

Аны караган хатыннар

Умм Әймән

Бәракә әл-Хәбәшийяне (Эфиопияле) (Аллаһ аннан риза булсын) пәйгамбәребез әтисеннән мираска ала һәм ул аның әнисен бала таптыра. Пәйгамбәребез аны үзенең яраткан кардәше Зәйд ибн Хариска (Аллаһ аннан риза булсын) никахлый, һәм Умм Әймән аннан Усама ибн Зәйдне (Аллаһ аннан риза булсын) таба. Пәйгамбәребез вафатыннан соң берникадәр вакыт үткәч, Әбу Бәкр һәм Гомәр (Аллаһ аларның икесеннән дә риза булсын) Умм Әймән янына баралар. Алар килгәч, Умм Әймән елый башлый, һәм алар аннан: "Ник син елыйсың? Аллаһ хозурында булу Аллаһның рәсүле өчен яхшырак икәнлеген белмисеңме әллә?" – дип сорыйлар. Ул болай дип җаваплый: "Чынлыкта, мин Аллаһ хозурында булу Аллаһның рәсүленә яхшырак булуын белмәгәнгә еламыйм, ә күкләрдән вәхий иңү тукталганга елыйм!" – бу сүзләр аның кунакларына шулкадәр тәэсир итә ки, алар да Умм Әймәнгә кушылып елый башлыйлар.

Аның шөгыле

Булачак пәйгамбәр (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) сарык көтүен көтә һәм бу аның аеруча сабыр булуына һәм көчсезләрне кызгануына һәм кайгыртуына сәбәп була. Ул әйтте: "Аллаһ кешеләргә кайсы гына пәйгамбәрне җибәрмәсен, ул пәйгамбәр, һичшиксез, сарык көтүен көткән". Сәхәбәләр аннан сорадылар: "Ә син?", – һәм ул әйтте: "Әйе, мин дә берничә карат бәрабәренә (ягъни аз гына түләүгә) мәккәлеләр өчен сарык көтүен көттем".

Сәүдәсе һәм никахы

Аңа 25 яшь тулгач, ул сәүдә эшләре буенча Шәм шәһәренә юл тота. Ул Басра шәһәренә (хәзер Сириянең көньягында) җитә, ләкин шуннан кире кайта. Кайтуга ук ул Хәдичә бинт Хувайлидка (Аллаһ аннан риза булсын) өйләнә, Хәдичә аның беренче хатыны була.

Кәгъбәне төзекләндерү

Аңа утыз биш яшь тулгач, башта янгыннан, аннан соң көчле ташкыннан Кәгъбә диварлары зур зыян күрә. Корәеш халкы Кәгъбәне төзекләндерергә карар кыла һәм һәр кабиләгә аерым бер өлеш бүлеп бирелә. Эш кара ташны үз урынына кире кайтаруга барып җиткәч, алар арасында бу ташны урынына кем куярга тиеш, дигән каршылык килеп туа һәм ул дүрт-биш көн дәвам итә. Шуннан соң алар әлеге низагны Кәгъбә ишек алды капкаларыннан беренче кергән кеше хәл итсен, дигән фикергә киләләр. Һәм бу кеше Мөхәммәд (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) булып чыга, алар аңа әлеге низагны хәл итү мәсьәләсен тапшыралар. Пәйгамбәребез япма сорап ала һәм шуның өстенә кара ташны куя, шуннан соң ул һәр кабиләдән берәр вәкил чакырып, аларга япма читләреннән тотарга һәм кара ташны алып барырга куша. Кара ташны Кәгъбә янына китереп җиткергәч, Мөхәммәд (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) үзенең куллары белән аны урынына урнаштыра.

Хәзерге вакытта кара таш Кәгъбәнең эчке әйләнәсеннән метр ярым биеклектә тора. Кәгъбәнең ишекләренә килгәндә исә, алардан керергә рөхсәт булган кешеләр генә үтә алсын өчен, ике метр биеклеккә күтәрәләр.

Кәгъбәнең диварлары да элеккегә караганда ике тапкырга биегрәк итеп, унсигез терсәккә күтәртелеп төзелә. Ә мәчетнең эчендә ике рәткә алты багана утыртыла, алар унбиш терсәк биеклегендә түбә белән каплана. Ә элеккеге Кәгъбәдә баганалар да, түбә дә булмаган.

Аның ялгызлыкта калуы

Гайшә (Аллаһ аннан риза булсын) әйткән: "Шуннан соң ул ялгыз калырга ярата торган булган. Һәм ул Хира тавындагы тау куышында ялгызы гына калып, бик күп төннәр дәвамында Аллаһка гыйбадәт кылу белән мәшгуль булган". Һәм аның күңеленә потларга һәм үзенең халкы тоткан дингә карата нәфрәт салына, һәм ул иң нәфрәтләнгән нәрсәләр дә шул иде.

2нче бүлек: Вәхий иңә башлау

Кырык яшь тулгач, аңарга Аллаһтан вәхий иңә башлый. Аллаһ Тәгалә Үзенең вәхийе белән аны дүшәмбе көнне олуглый.

Аның пәйгамбәрлек миссиясе

Гайшә (Аллаһ аннан риза булсын) әйтте, дип хәбәр ителәә:
– Аллаһның рәсүленә вәхий иңү яхшы, матур төш күрүеннән башлана, һәм аның әлеге төш кебек иртәнге таң аткан сыман кергән төшләрдән башка бүтән төрле төшләр күргәне булмады. Шуннан соң ул ялгыз калырга ярата торган булган. Һәм Хира тавындагы тау куышында ялгызы гына калып, гаиләсенә кайту теләге уянганчыга кадәр, бик күп төннәр дәвамында Аллаһка гыйбадәт кылу белән мәшгуль булган. Һәм, гадәттә, ул үзе белән бөтен кирәк-яракны ала торган булган. Шуннан соң янәдән ялгыз калу өчен кирәк-яраклар алырга дип, Хәдичә янына кайта торган булган. Аңа хакыйкать ачылганчыга кадәр шул рәвешле дәвам иткән.
Бервакыт Хира тавының куышында утырган вакытта аның янына фәрештә төшкән һәм :"Укы!" – дип әйткән, фәрештәгә җавап итеп ул: "Мин укый белмим!" – дигән.
(Пәйгамбәр) әйткән:
– Шулвакыт ул мине шундый итеп кочагына кысты ки, мин соң чиккә кадәр киерелдем, шуннан соң ул мине җибәрде һәм янәдән әйтте: «Укы!». Мин җаваладым: "Мин укый белмим!" Шунда ул мине икенче тапкыр кочагына кысты, мин янә соң чиккә кадәр киерелдем, ул мине җибәрде һәм әйтте: "Укы!" – һәм мин янәдән әйттем: "Мин укый белмим!" Шул чагында ул мине өченче тапкыр кочагына кысты, шуннан соң җибәрде һәм әйтте: **«Укы һәрнәрсәне бар кылучы Раббың исеме белән! Ул кешене оешкан каннан халык кылды. Укы, синең Раббың иң Юмартыдыр…"**
(Гайшә, Аллаһ аннан риза булсын, әйтте):
– Һәм йөрәге куркудан калтыраган рәсүлебез Хәдичә бинт Хувайлид, Аллаһ аннан риза булсын, янына кайткан һәм: «Ябындырыгыз мине, ябындырыгыз мине!», - дигән. Шул сүзләреннән соң аны ябындырганнар һәм ул куркуы тәмам үткәнчегә кадәр шул халәтендә калган. Куркуы үткәч, ул барысы хакында да Хәдичәгә сөйләгән һәм: «Мин үзем өчен курыктым!» - дигән. Хәдичә аңа җавап итеп: "Юк, юк! Аллаһ белән ант итәм, Аллаһ сине беркайчан да хурлыкка калдырмаячак, син бит туганлык җепләрен өзмисең, зәгыйфьләргә булышасың, фәкыйрьләргә өләшәсең, кешеләргә кунакчыллык күрсәтәсең һәм аларга язмыш авырлыкларын җиңәргә ярдәм итәсең!» - дигән. Шуннан соң Хәдичә пәйгамбәребез белән бергә йортыннан чыккан һәм аны ике туган абыйсы Варака бин Нәүфәл бин Әсәд бин Габд әл-Үззә янына алып килгән. Ул җәһилият заманында христиан динен кабул итеп, яһүдиләр язуыннан куллана һәм Инҗилдән Аллаһ теләгән нәрсәләрне күчереп яза иде. Ләкин ул вакытка ул инде сукырайган һәм бик картайган булган. Хәдичә аңарга әйткән: "Әй минем абыемның угылы, үзеңнең бертуганыңның угылын тыңла әле!" Варака сораган Пәйгамбәрдән: "Әй бертуганымның угылы, син нәрсәләр күрдең?" – һәм Аллаһның рәсүле аңарга күргәннәрне хакында сөйләп биргән. Варака: "Бу Аллаһ Мусага җибәргән фәрештә! Мин бүген яшь булып, халкың сине куып җибәргән чорга кадәр яши алсам әгәр!" – дигән. Аллаһның рәсүле: "Алар мине куып җибәрәчәкләрме әллә?" – дип сораган. Варака: "Әйе, синең кебек халыкларга хаклык белән килгән һәркемне шулай дошман күрделәр. Тик мин шул көннәргә кадәр яши алсам, ничек булдыра алам, шулай сиңа ярдәм итәчәкмен!" – дип җавап биргән.
Әмма Варака тиздән вафат була, ә вәхий иңү вакытлыча туктатыла.

Аның пәйгамбәрлек миссиясе	
	– Аллаһның рәсүле ﷺ әйтте: “(Бервакыт) мин (юлдан) бара идем һәм кинәт күктән тавыш ишеттем. Мин башымны күтәрдем һәм мин Хира тавындагы куышта булганда беренче тапкыр яныма килгән фәрештәне күрдем, ул (бу юлы) күк белән җир арасында тәхеттә утыра иде. Мин аннан курыктым, (өемә) кайттым һәм: “Ябындырыгыз мине, ябындырыгыз мине!” – дидем, шуннан соң Аллаһ Тәгалә түбәндәге аятьләрне иңдерә: **“Ий бөркәнгән! Тор һәм кешеләрне Аллаһ газабы белән куркыт! Раббыңны зурлап тәкбир әйт. һәм киемеңне нәҗәсәттән пакь кыл...”** Шушы вакыйгадан соң вәхий иңү яңа көч белән һәм бер-бер артлы иңә башлый.

Вәхийнең дәрәҗәләре

(1) Хак төш	Пәйгамбәребезгә ﷺ вәхий иңү дә төштән башлана. Гайшә (Аллаһ аннан риза булсын) әйтте: "Аллаһның рәсүленә вәхий иңү яхшы, матур төш күрүеннән башланган, һәм аның әлеге төш кебек иртәнге таң аткан сыман кергән төшләрдән башка бүтән төрле төшләр күргәне булмаган".
(2) Йөрәгенә, калебенә салу	Кайвакыт фәрештә вәхийне Пәйгамбәребезнең ﷺ йөрәгенә, калебенә сала иде, ул бу вакытта фәрештәне күрми иде. Ул ﷺ әйтте: "Дөреслектә, Җәбраил фәрештә минем йөрәгемә өрде һәм миңа ... хакында хәбәр бирде”.
(3) Фәрештәнең кеше кыяфәтендә килүе	Пәйгамбәр ﷺ әйтте: "Кайвакытта фәрештә минем каршыма кеше кыяфәтендә килә һәм сөйли, ә мин ул сөйләгәнне отып барам". Кайвакытта сәхәбәләр дә кеше кыяфәтендәге фәрештәне күрәләр иде.
(4) Кыңгырау чыңы сыман	Пәйгамбәр ﷺ әйтте: "Кайвакытта вәхий иңү кыңгырау чыңы сыман була, бу минем өчен иң авыры, әйтелгәнне отып алгач, кыңгырау чыңы туктый". Гайшә (Аллаһ анан риза булсын) әйтте: "Миңа да салкын көннәрдә аңа ﷺ вәхий иңүен күрергә туры килде, вәхий иңү тәмам булганнан соң, һәрчак аның маңгаеннан тир агып тора иде". Дөя өстендә булганда вәхий иңсә, дөя тезләнә иде.
(5) Фәрештәнең үз кыяфәтендә килүе	Пәйгамбәр ﷺ шулай ук фәрештәне Аллаһ аны халык кылган кыяфәтендә дә күрә. Фәрештә аңарга Аллаһ төшендерергә теләгән нәрсәләрне күңеленә сала. Мондый хәл ике тапкыр кабатлана, бу хакта Аллаһ “ән-Нәҗм” (Йолдыз) сүрәсендә әйтә.
(6) Аллаһтан вәхий килүе	Бу вакытта вәхий аның күңеленә турыдан-туры Аллаһ Тәгаләдән салына. Күккә күтәрелү төнендә – Пәйгамбәребез ﷺ күкнең җиденче катыннан өстәрәк булып, биш вакыт намаз һәм башка нәрсәләр фарыз ителгән вакытта нәкъ шулай була.
(7) Аллаһның аңа мөрәҗәгать итүе	Бу вакытта Аллаһ Тәгалә аның белән арадашчыларсыз, Муса пәйгамбәр (галәйһиссәләм) белән сөйләшкән кебек сөйләшә.

Аңа беренче булып иңгән вәхий

«Әл-Галәк» (Оешкан кан) сүрәсенең беренче биш аяте: **"1. Укы һәрнәрсәне бар кылучы Раббың исеме белән! 2. Ул кешене оешкан каннан бар кылды. 3. Укы, синең Раббың иң Юмартыдыр, 4. Ул – Аллаһ каләм белән язуны өйрәтте, 5. кешегә белмәгән нәрсәләрен өйрәтте".**

Аның чакыруының дәрәҗәләре

(1) Пәйгамбәрлеге

(2) Үзенең якын туганнарын үгетләве

(3) Үзенең халкын үгетләве

(4) Аңа кадәр бер үгетләүче дә килмәгән халыкны, ягъни барлык гарәпләрне дә үгетләве.

(5) Бу дөньяның ахырына кадәр, аның чакыруы барып ирешкән җеннәрдән һәм кешеләрдән булган барысын да үгетләве.

Аның чакыруының баскычлары

(1) Яшерен чакыру: пәйгамбәрлегенең беренче өч елы.

(2) Ачыктан-ачык чакыру **"Инде ислам динен изһар кыл! Кешеләрне иманга вә Корьән белән гамәл кылырга ачыктан-ачык өндә! Вә мөшрикләрдән ерак бул!"** (“әл-Хиҗр” сүрәсе, 94нче аять) аяте иңгәч башлана.

Аңа, пәйгамбәр буларак, беренче иман китерүчеләр

Ир-атлардан: Әбу Бәкр әс-Сиддыйк.

Хатын-кызлардан: Хәдичә бинт Хувайлид.

Балалардан: Гали ибн Әбу Талиб.

Коллыктан азат ителгәннәрдән: Зәйд ибн Харисә.

Коллардан: Биләл ибн Рабәх әл-Хәбәши.

Беренчеләрдән булган кайберәүләр

Аңа, пәйгамбәр буларак, беренчеләрдән булып (аның гаилә әһелләреннән соң) иман китергән кешеләр: Госман ибн Гаффән, Тальха ибн Гобәйдуллаһ, әз-Зөбәйр ибн әл-Гаввәм, Са’д ибн Әбу Вәккас, Габдеррахман ибн ‘Ауф, Хаббәб ибн әл-Әрат, Сухайб әр-Руми, ‘Аммәр ибн Йәсир һәм аның әнисе Сөмәйя, Әбу ‘Убәйда ‘Әмир ибн әл-Джәррах, ‘Усман ибн Мәз’ун, Әбу Сәләмә ибн Габдел-Әсад һәм ‘Утба ибн Газван, Аллаһ аларның барысыннан да риза булсын.

Знче бүлек: Мәккә чоры

Мөшрикләрнең Пәйгамбәребезгә һәм аның сәхәбәләренә җәфа-газаплар күрсәтүе

Пәйгамбәребезнең ﷺ чакыруы хак булганын һәм кешеләрнең аның янәшәсенә туплануын күргәч, мөшрикләр мөэминнәргә җәфа-газаплар күрсәтә башлый. Менә кайбер мисаллар:

– Мөхәммәд ﷺ хакында, кешеләрнең аңардан күңеле кайтсын, аңардан курыксыннар өчен, сихерче дигән хәбәр тараталар.

– Мөхәммәд ﷺ хакында, кешеләр аны акылга сай дип уйласын өчен, юләр дигән хәбәр тараталар.

– Мөхәммәдне ﷺ ялганчы дип хәбәр тараталар. Ләкин мөшрикләрнең бу ялганнары барып чыкмый, чөнки ул ﷺ кешеләр арасында үзенең хак сөйләве һәм ышанычлы булуы белән ышанычлы (әл-әмин) буларак билгеле була инде.

– Пәйгамбәребездән ﷺ һәм ул алып килгән хак диннән мыскыл итеп көләләр.

– Пәйгамбәребез ﷺ Аллаһтан вәхий белән яки башка төрле хаклык белән килгән вакытта, кешеләр аны тыңламасыннар, игътибарлары читкә юнәлсен өчен төрле ыгы-зыгы, тавыш-гауга китереп чыгаралар.

– Мәккәгә гомрә хаҗына яки олы хаҗга килүчеләрне, Пәйгамбәребез ﷺ белән очрашмасын дип, яки кисәтеп кую өчен, үзләре каршы алалар.

– Пәйгамбәребезнең ﷺ шәхсән үзенә җәбер-золым кылалар. Мәсәлән, бервакыт ‘Укба ибн Әбу Му’әйт, Пәйгамбәребезне киеменнән эләктереп алып, аны буа-буа үзенә таба тарта. Әбу Бәкр аны этеп җибәреп, Пәйгамбәребезне коткара. Шулай ук ул Пәйгамбәребез сәҗдәдә булган вакытта, мөшрикләр корбан итеп чалган ана дөянең яралгысының «күлмәген» аның аркасына сала. Бу золымнан аны кызы Фатыйма коткара.

– Пәйгамбәребезне ﷺ үтерергә күп тапкырлар омтылышлар ясыйлар. Мөшрикләр аның агасы Әбу Талибка Пәйгамбәребезне ﷺ ‘Әмәра ибн әл-Вәлид исемле кешегә алыштырырга тәкъдим итәләр, аларның ниятләре Пәйгамбәребезне ﷺ үтерү була, әмма Әбу Талиб бу тәкъдимнән баш тарта. Шулай ук аны, һиҗрәт кылырга ният кылган вакытында да үтерергә телиләр.

– Ярдәм итәргә кешеләре булмаган мөэминнәргә каты газаплар китерәләр. Мәсәлән, алар Биләлнең корсагына авыр таш куялар, ‘Әммәр бин Йәсирнең гаиләсен дә һәм башка мөэминнәрне дә каты газапларга дучар итәләр.

Эфиопиягә һиҗрәт

Мөселманнар күбәеп киткәч һәм мөшрикләр, куркып, аларны тагын да катырак газапларга керешкәч, Аллаһның рәсүле ﷺ аларга Эфиопиягә һиҗрәт кылырга рөхсәт бирә. Ул әйтте: **“Чынлыкта, ул илнең патшасы хакимлек иткән чорда кешеләр җәберләнмиләр”.**

Эфиопиягә һиҗрәт

Беренче һиҗрәт

Беренче мәртәбә Эфиопиягә 12 ир-ат һәм 4 хатын-кыз һиҗрәт кыла. Алар арасында Усман бин Аффан رضي الله عنه була. Ул һиҗрәт кылучылардан беренче булып Мәккәдән чыга, аның белән хатыны – Пәйгамбәребезнең ﷺ кызы Рукайя да була. Эфиопиядә алар бик яхшы шартларда яшиләр. Бервакыт аларга көрәешләр Ислам динен кабул иттеләр, дигән хәбәр килеп ирешә. Ләкин, соңрак ачыкланганча, ул хәбәр ялган булып чыга. Әмма алар инде Мәккәгә кайтып җиткән булалар. Аларның кайберләре, Мәккәгә керергә кыймыйча, кире Эфиопиягә китеп бара, ә кайберләре исә Мәккәгә керә. Мәккәгә кергән мөселманнар (алар арасында Габдуллах ибн Мәс'уд رضي الله عنه тә була) көрәешләрдән нык җәбер-золым, җәфалар күрәләр.

Икенче һиҗрәт

Икенче мәртәбәдә Эфиопиягә 83 ир-ат һәм 18 хатын-кыз күченә. Алар Эфиопиядә Негус патша вакытында яшиләр. Бу хактагы хәбәр көрәешләргә барып ирешә һәм алар Эфиопиягә берничә кешене, алар арасында Әмр ибн әл-'Әс һәм Габдуллаһ ибн Раби'э да булды, җибәрәләр. Мөшрикләрең ниятләре мөселманнарга карата Негус патшаның мөнәсәбәтен үзгәртү иде. Ләкин Аллаһ Тәгалә аларның хәйләләрен үзләренә каршы юнәлтте.

Гомәр һәм Хәмзәнең Ислам динен кабул итүләре

Пәйгамбәрлек миссиясенең алтынчы елында Ислам динен көрәешләр арасында иң көчле кеше дип йөртелгән Хәмзә ибн Габдел-мотталиб та رضي الله عنه кабул итә. Аллаһ Тәгалә аның аркылы Үзенең рәсүлен ﷺ ныгыта. Шуннан соң Гомәр ибн әл-Хәттаб та رضي الله عنه Ислам динен кабул итә, аның өчен Пәйгамбәребез ﷺ Аллаһка дога белән мөрәҗәгать итә. Хәмзә белән Гомәр Ислам динен кабул иткәч, мөэминнәрнең көче арта, ә корәешләр мөэминнәргә карата дошманлыкларын бераз киметәләр.

Әбу Талиб мәгарәсендә

Корәешләр Алаһның рәсүленә ﷺ тагын да катырак җәфа китерергә тели һәм Әбу Талиб мәгарәсендә аңа һәм аның гаиләсенә камау, чолганыш оештыра. Бу камап тору өч ел дәвам итә. Мәгарәдә чолганыш вакытында Габдуллаһ ибн Аббас رضي الله عنه туа. Әлеге камалыш Пәйгамбәребез ﷺ өчен бик авыр сынау була. Бу камалыш тәмамланганда аңа 49 яшь була.

Әбу Талиб һәм Хәдичәнең вафат булулары

Әлеге вакыйгадан соң бер ай үткәч, Пәйгамбәребезнең агасы 87 яшьлек Әбу Талиб бакыйлыкка күчә. Шуннан соң берникадәр вакыттан соң аның хәләл җефете Хәдичә дә رضي الله عنها вафат була. Корәешләр тарафыннан Пәйгамбәребезгә ﷺ карата җәфалар тагын да көчләнеп китә.

Таиф шәһәренә баруы

Бервакыт Пәйгамбәребез ﷺ Зәйд ибн Харисә белән, кешеләрне Аллаһ Тәгаләгә чакыру өчен, Таиф шәһәренә юл тоталар. Аллаһның рәсүле анда берничә көн тора, әмма Таиф шәһәре халкы аның чакыруына җавап бирми. Киресенчә, аңарга карата нык золымлык кыла: халык рәсүлне ташлар атып шәһәрдән куып чыгара, хәтта аның аяк табаннарына кадәр яраланып бетә. Аллаһның рәсүле Таифтан китә һәм Мәккәгә кире кайтырга уйлый, шәһәргә ул әл-Мут'им ибн 'Адий яклавы астында керә.

‘Аддас һәм аның Ислам динен кабул итүе	Мәккә шәһәренә кайтышлый ул ‘Аддас исемле христанны очрата, ‘Аддас аңа иман китерә һәм аны пәйгамбәр итеп таный.
Җеннәрнең иман китерүе	Юлда, Нәхлә дигән урында аңа бер төркем нәсыбийййун кабиләсе җеннәре җибәрелә. Алар җидәү булалар. Алар Коръән тыңлыйлар һәм Ислам динен кабул итәләр.
Исра һәм Миграҗ	Шуннан соң ул төнлә җаны вә тәне белән Иерусалимдагы әл-Акса мәчетенә күчерелә һәм шуннан җаны вә тәне белән күкләрдән дә югарырак Аллаһ Тәгалә тарафына күтәрелә. Аллаһ Тәгалә аңа мөрәҗәгать итеп сөйли һәм биш вакыт намазны фарыз итә.
Гарәп кабиләләренә Ислам динен тәкъдим итүе	Мәккәдә яшәп, ул гарәп кабиләләрен Аллаһ Тәгаләгә чакыра алсын һәм Раббысының сүзен халыкларга җиткерә алсын өчен, үзен аларның яклавы астына алырга тәкъдим итә. Моның өчен аларга Җәннәт вәгъдә ителә. Ләкин бер кабилә дә аның тәкъдименә җавап бирми, Аллаһ Тәгалә әлеге хөрмәтне ансарларга калдыра. Әлеге хәбәр ансарлардан булган алты кешегә ирешә һәм алар Аллаһка һәм Аның рәсүленә җавап бирәләр. Алар Мәдинәгә кайталар һәм кешеләрне Исламга чакыра башлыйлар. Һәм Мәдинә халкы арасында Ислам дине шул дәрәҗәдә тарала ки, хәтта Мәдинәдә Пәйгамбәребез хакында сөйләмәгән бер генә йорт та калмый.
Ансарлар һәм әл-Акабада ант бирү — **Беренче ант**	Ошбу вакыйгалардан соң икенче елга Мәккә шәһәренә ансарлардан булган унике ир-ат килә. Аларның бишесе иң беренче алты кеше арасыннан була. Алар Аллаһның рәсүленә әл-Акаба янында ант бирәләр. Әлеге ант “әл-Мумтәхәнә” сүрәсендә хатын-кызларга тәкъдим ителгән иде. Шуннан соң алар Мәдинәгә кайтып китәләр.
Ансарлар һәм әл-Акабада ант бирү — **Икенче ант**	Янәдән бер елдан соң Мәдинәдән 73 ир-ат һәм 2 хатын-кыз килә. Алар Аллаһның рәсүленә аны хатыннарын, балаларын һәм үзләрен яклаган кебек яклаячакларын әйтеп, ант бирәләр. Шуннан соң Аллаһның рәсүле һәм аның сәхәбәләре алар янына килеп, алар арасыннан 12 җитәкчене сайлап куя.

4нче бүлек: Мәдинә чоры

Һиҗрәт кылырга рөхсәт

Аллаһның рәсүле ﷺ үзенең сәхәбәләренә Мәдинәгә һиҗрәт кылырга рөхсәт бирә. Сәхәбәләр Мәккәдән кечкенә генә төркемнәр белән яшерен рәвештә китәләр. Беренче һиҗрәт кылучы яки Әбу Сәләмә ибн Габд әл-Әсад әл-Мәхзуми, яки Мус’аб ибн Умайр була. Ансарлар аларны яшәү урыннары белән тәэмин итәләр һәм һәрдаим булышып торалар. Шул рәвешле Мәдинәдә Ислам дине тарала.

Шуннан соң Аллаһ Тәгалә Үзенең рәсүленә һиҗрәт кылырга рөхсәт бирә. Ул Мәккәдән Рабигуль-әүүәл аеның дүшәмбесендә чыга, бу вакытта аңа 53 яшь була. Аның белән бергә Әбу Бәкр һәм Әбу Бәкр тарафыннан азат ителгән ‘Амир бин Фухайра булып, алар юлга кузгала. Аларның озатып баручылары Габдуллаһ ибн Урайкит әл-Ләйси була. Аллаһның рәсүле һәм Әбу Бәкр Саур тавының куышында өч көн дәвамында качып утыра һәм шуннан соң, диңгез яры буйлап сузылган юлдан, Мәдинәгә юнәлә.

Пәйгамбәрнең Мәдинәгә керүе

Пәйгамбәребез ﷺ үзенең юлдашы белән Рабигуль-әүүәл аеның 12сендә дүшәмбе көнне Мәдинәгә килеп җитәләр һәм Мәдинә шәһәренең югары өлешендәге Куба дигән җирдә туктыйлар, Әмр ибн Әуф кабиләсендә ундүрт көн кунак булалар.

Исламдагы беренче мәчет

Пәйгамбәребез ﷺ Куба мәчетенә нигез сала. Ибн Умар әйтте: **"Пәйгамбәребез ﷺ һәр шимбә саен Куба мәчетенә бара иде".** Пәйгамбәребез дә ﷺ әйтте: **"Куба мәчетендә укылган намаз гомрә хаҗына тиң".**

Пәйгамбәребез мәчетен төзү

Шуннан соң Пәйгамбәребез ﷺ үзенең дөясенә утыра һәм юлга кузгала. Юлда барганда кешеләр аның дөясенең тезгененән тотып, үзләренә кунакка чакыралар иде. Ул исә: "Дөямә юл бирегез, аңа фәрман күктән бирелә”, - дия иде. Шуннан соң дөя хәзерге вакытта Пәйгамбәребез мәчете урнашкан җирдә туктый һәм тезләнә. Бу җир кисәге бәну Нәдҗәр кабиләсеннән булган Сәхл һәм Сухәйл исемле ике ятим малайныкы иде. Пәйгамбәребез Әбу Әййуб әл-Ансари йортында туктала. Шуннан соң әлеге урында мәчет төзелеше башланып китә. Әлеге төзелештә, сәхәбәләр белән беррәттән, Пәйгамбәребез дә ﷺ катнаша. Мәчетне кызыл балчыктан һәм пальма агачы ботакларыннан төзиләр. Шуннан соң мәчетнең диварларына терәп, Пәгамбәребезнең үзе һәм аның хатыннары өчен бүлмәләр төзелә. Аның бүлмәсенә иң якын бүлмә Гайшәнеке була. Җиде ай үткәннән соң, ул үзенең гаиләсе белән, Әбу Әййуб йортыннан үз торагына күченә.

Туганлашу

Мәчет төзелешеннән соң, Пәйгамбәребез ﷺ мөһаҗирләр (алар 90 ир-ат була) һәм ансарларны туганлаштыра. Бу үз милкен югалткан мөһаҗирләргә бер юаныч була, чөнки туганлашкан кешеләрнең берәрсе вафат булган очракта, аның мирасы, кан туганнары белән беррәттән, туганлашканнарның икенчесенә дә бүленә. Мондый халәт Бәдр сугышына кадәр саклана.

Яһүдиләр

Пәйгамбәребез ﷺ Мәдинәгә килгәч, аны күргән яһүдиләр аның Тәүратта бәян ителгән Аллаһның хак рәсүле икәнлеген аңлыйлар. Әмма шуңа да карамастан, аларның күбесе Ислам динен кабул итми. Бары тик беразы гына, алар арасында төрле язмалар хакында күп белүче галим Габдуллаһ бин Сәләм, Исламны кабул итә. Һәм Пәйгамбәребез ﷺ бәну Кайнука', бәну Надир һәм бәну Курайза яһүд кабиләләрен татулаштыра.

Кыйбланың үзгәрүе

Аллаһ Тәгалә биш вакыт намазны фарыз иткән Миграҗ төненнән соң, Пәйгамбәребез ﷺ намазларын Иерусалим ягына юнәлеп укый иде. Ул Аллаһ Тәгаләнең кыйбла юнәлешен Кәгъбә ягына таба үзгәртүен тели һәм, шуңа өметләнеп, бик еш карашларын күккә юнәлтә иде. Һәм менә һиҗрәттән соң икенче елда Аллаһ Тәгалә ошбу аятьне иңдерә: **"Әлбәттә, күрәбез йөзеңне күккә күтәреп торуыңны. Һәм, әлбәттә, сине үзең теләгән Кәгъбәттуллага юнәлдерербез** ("әл-Бәкара" сүрәсе, 144 аять)". Һәм Аллаһ Тәгалә кыйбланы Кәгъбә юнәлешенә таба үзгәртә.

Җиһәд кылуга рөхсәт

Пәйгамбәребез ﷺ Мәдинә шәһәренә күченгәннән соң, ансарлар аны дошманнардан саклап тора. Аллаһ Тәгалә ошбу аятьне иңдерә: **"Кәферләр өстенә сугыш белән барырга мөэминнәргә Аллаһтан рөхсәт бирелде, кәферләрдән золым күргәннәре өчен, дөреслектә Аллаһ мөэминнәргә ярдәм бирергә кодрәтле. Ул кәферләрдән золым күрүче мөэминнәр: "Безнең Раббыбыз Аллаһ", – дип әйткән өчен йортларыннан куылдылар.** ("Хаҗ" сүрәсе, 39-40нчы аятьләр), һәм Аллаһ Тәгалә мөшрикләр белән сугыш алып барырга рөхсәт бирә.
Абва, Буват, әл-'Ушайра һәм башка походлар беренче походлардан була.

Бәдр янындагы сугыш

Һиҗри исәп буенча икенче елның Рамазан аенда Аллаһның рәсүле мөэминнәрдән булган өч йөздән артык хәрби белән, корәешләрнең Шамнан кайтучы кәрваннарын эзләп, Мәдинәдән чыга. Кәрванның башлыгы Әбу Суфьян, Аллаһның рәсүленең ниятен белеп, аның отряды белән очрашудан качу өчен юлны үзгәртә. Мәккәдә исә шәйтан корәешләрне мөселманнарга каршы сугышка күтәрелергә котырта. Ике гаскәр Бәдр дигән җирдә очраша, нәкъ менә бирелә олуг сугыш була. Әлеге сугыш булган көнне икенче төрле "йәум әл-фуркан" (Фуркан көне, Фуркан - аеру, хакны ялганнан аера торган һәрнәрсә фуркан дип йөртелә) дип тә атыйлар. Ике гаскәр очрашкач, Аллаһның рәсүле Раббысыннан ярдәм сорап, дога белән мөрәҗәгать итә. Аллаһ мөселманнарга ярдәмгә фәрештәләрне җибәрә, ул фәрештәләр мөселманнар белән рәттән басып сугыша. Аллаһ Тәгалә Үзенең Сүзен өстен итә, мөэминнәргә җиңү бирә. Бәдр сугышында мөшрикләр ягыннан 70 кеше һәлак булса, мөэминнәрдән 14 кеше шәһит китә.

Кайнука' ка поход

Һиҗри буенча өченче елда Кайнука' кабиләсе солых килешүен боза. Пәйгамбәребез, үзенең гаскәре белән, аларны 15 көн дәвам иткән камалышта калдыра. Шуннан соң бәну Кайнука' Пәйгамбәребезгә әсирлеккә төшә. Ул аларны азат итәргә карар кыла. Әсирләр җиде йөз кеше була.

Өхед янындагы сугыш

Шул ук елның Шәүәл аенда Өхед тавы янында сугыш була. Корәешләр Бәдр сугышында һәлак булган кардәшләре өчен үч алмакчы булалар. Өч мең сугышчыдан торган Корәеш гаскәре Мәдинә янына килеп баса. Пәйгамбәребез ﷺ мең кешедән торган гаскәр белән Мәдинәдән чыгып, Өхед тавына таба юнәлә. Шул вакытта өч йөзләп монафыйк гаскәрне калдырып кача, һәм сугыш башланганчы мөэминнәр ягында нибары җиде йөзләп кеше кала. Көн башында өстенлек мөэминнәр ягында була, ләкин Аллаһ Тәгалә аларга сынау җибәрә һәм өстенлекне мөшрикләр гаскәренә бирә. Алар хәтта Аллаһның рәсүлен куып җитәләр, башын яралыйлар һәм тешен сындыралар. Бу көнне шулай ук мөэминнәр ягында фәрештәләр дә сугыша. Әлеге сугышта җитмеш сәхәбә башын сала, алар арасында Хәмзә бин Габдел-Мотталиб, Мус'аб ибн 'Умайр, Әнәс ибн ән-Нәдр, Хәнзәлә әл-Гасыйл һәм башкалар була.

Әлеге сугышта Тальха бин Убайдуллаһ аеруча тырышлык күрсәтә, Аллаһның рәсүле ﷺ аның хакында: "**Тальха һичшиксез Җәннәтле**", - дип әйтә.

Шуннан соң Аллаһның рәсүле һәм мөэминнәрнең кечкенә бер төркеме Өхед тавы янына чигенә, аларга зыян салырга Аллаһ Тәгалә мөшрикләргә мөмкинчелек бирми.

Өхед тавы янындагы сугыш имтихан көне була: мөэминнәр сынала, монафыйклар ачыклана, шәһит киткән мөселманнар Аллаһтан ихтирам ала.

Әлеге сугыштан соң, Аллаһның рәсүле корәешләрнең, мөселманнарны тар-мар китереп бетерү нияте белән, янәдән гаскәр белән әйләнеп килүләре хакында хәбәр ала һәм аларга гаскәр белән үзе каршы чыгарга карар кыла. Мөселманнар Хамра әл-Әсад дип аталган җиргә җиткәч, бу хакта мөшрикләргә билгеле була. Шуннан соң Мәккә сугышчылары тәвәккәллекләрен югалта, алар куркуга кала һәм юлларын дәвам итеп, Мәккәгә кайтырга карар кыла.

Һиҗри буенча дүртенче ел

Һиҗри буенча дүртенче елда Бир Ма'ундә фаҗига була: биредә җитмеш сәхәбә – Коръән укучылар үтерелә. Шулай ук мөселманнар бәну ән-Нәдирга хәрби поход белән чыгалар, Пәйгамбәребез аларга камалыш оештыра. Шуннан соң Аллаһ аларның йөрәкләренә курку сала, һәм Пәйгамбәребез аларны Мәдинәдән куып чыгара. Алар хакында "әл-Хәшер" (Сөреп чыгару) сүрәсе иңә.

Әл-Мурайси'ка поход

Һиҗри буенча бишенче елда Пәйгамбәребез ﷺ бәну әл-Мусталик кавеменә каршы походка чыга һәм аннан җиңүче булып кайта. Әлеге походта булганда җир белән чистарыну кагыйдәсе – тәяммум кертелә. Әлеге походта шушындый вакыйга була: монафыйклар мөэминнәрнең анасы Гайшә хакында, аны зина кылуда гаепләп, ялган тарата. Әмма Гайшә анабыз әлеге гөнаһтан пакь була. Әлеге ялган сүзләр Гайшәнең дә Аллаһның рәсүленең дә күңелләрен нык төшерә. Аллаһ Тәгалә Гайшәнең әлеге гөнаһка катышы юклыгы хакында "Ән-Нур" сүрәсе аятьләрен иңдерә. Ә аның хакында бохтан таратучылар исә шәригать буенча хөкемгә – камчы белән суктырылуга хөкем ителә.

Хандак сугышы

Яһүдиләр, корәешләр һәм аларга союздаш булган кабиләләр Пәйгамбәребез ﷺ һәм аның сәхәбәләре белән сугышырга карар кыла һәм һиҗри буенча бишенче елның Шәүәл аенда хандак сугышы була. Корәешләрдән, бәну Сулейм, бәну Әсад, Фазара, Ашджа’ һәм башка кабилә халыкларыннан торган ун меңлек гаскәр Мәдинәгә юнәлә.
Сәлмән әл-Фәриси Пәйгамбәребезгә дошманнардан саклану өчен зур чокыр казырга киңәш итә. Аллаһның рәсүле өч мең сугышчыдан торган гаскәр белән чыга һәм ныгытма сыйфатында Саль’ тавын сайлый, тауның алгы ягына зур чокыр казыла. Әлеге вакыйгаларга кадәр үк инде Пәйгамбәр ﷺ бәну Курайза дигән яһүди кабиләсе белән иминлек хакында солых килешүе төзегән була. Әмма яһүдиләр әлеге килешүне бозып, Пәйгамбәргә каршы чыкканнарга кушылалар. Шуннан соң Пәйгамбәр бәну Курайза яһүдиләренә, ә соңрак корәешләргә Ну’айм ибн Мәс’удне җибәрә, хәйлә ярдәмендә алар арасын боза. Шуннан соң Аллаһ Тәгалә аларга көчле җил җибәрә, бу җил аларның палаткаларын һәм казаннарын әйләндереп сала. Ул аларны «дер» селкетә, аларның йөрәкләренә курку сала һәм сугышырга теләкләрен сүндерә. Пәйгамбәргә каршы чыккан гаскәр, үз максатына ирешә алмыйча, Мәдинәдән чыгып китә.
Шуннан соң Пәйгамбәребез ﷺ бәну Курайзага поход белән чыга, һәм Са’д ибн Му’аз аларга карата үзенең карарын чыгара. Чокыр янындагы сугыш хакында «әл-Әхзәб» сүрәсе иңә.

Әл-Худайбийя янында солых килешүе

Һиҗри буенча алтынчы елда Пәйгамбәребез ﷺ гомрә хаҗын үтәү өчен 1400 сәхәбә белән Мәдинәдән чыга. Алар әл-Худайбийягә җиткәч, корәешләр аларны Мәккәгә кертүдән баш тарталар. Һәм Пәгамбәребез алар белән ун елга солых килешүе төзи һәм бу мөселманнар өчен зур җиңү була, Аллаһ Тәгалә әйтә: **"Шиксез, Без сиңа ачтык вә хөкем иттек ачык булган җиңүне"** (“әл-Фәтех” сүрәсе, 1нче аять).
Әлеге килешүдә шулай ук корәешләрнең алдагы елга да мөселманнарга гомрә хаҗын үтәргә рөхсәт итүләре хакында язылган була. Һәм һиҗри буенча җиденче елда Зөл-кагъдә аенда каза кылу гомрәсе (‘умра әл-када) кылына.

Хәйбәргә поход

Худайбийядән кайткач егерме көннән соң, Пәйгамбәребез Мәдинәдән төньяктарак урнашкан Хәйбәргә яу белән чыга. Мөселманнар Хәйбәрдә яһүдиләрне егерме көн буе камап тора һәм әлеге сугышта аерым тырышлык күрсәтә. Яһүдиләр үзләренә һәлакәт янавын аңлагач, Пәйгамбәребезгә солых килешүе төзү хакындагы үтенеч белән мөрәҗәгать итә. Һәм Пәйгамбәребез алар белән солых килешүен төзи, әлеге килешү нигезендә яһүдиләрнең гомерләренә иминлек гарантияләнә, ләкин алар үзләре, бөтен милекләрен калдырып, өсләренә кигән киемнәре белән генә Хәйбәрдән чыгып китәргә тиеш була. Ләкин бераздан ул аларга, ярты уңышны мөселманнарга бирү шарты белән, үзләренең җирләрен эшкәртергә рөхсәт бирә.

Джәʼфәрнең килүе

Пәйгамбәребез ﷺ Хәйбәрдә вакытта Мәдинәгә Әбу Хөрәйрә килә, бу вакытта ул инде Ислам динен кабул иткән була. Шулай ук моңарчы Эфиопиядә яшәп калган мөселманнар да Мәдинәгә күченәләр, алар арасында Пәйгамбәрнең абыйсының улы Джәʼфәр бин Әбу Талиб та була. Алар Пәйгамбәребезгә Хәйбәрдә килеп кушылалар. Шулай ук алар белән бергә Әбу Муса Әшгари белән кайбер сәхәбәләр да Мәдинәгә күченеп киләләр.

Мута янында сугыш

Һиҗри буенча сигезенче елда Мута янында сугыш була. Әлеге сугышка Аллаһның рәсүле Византия императорына Шурахбиль бин Әмра әл-Гассани кешеләре белән бергә җибәргән вәкилнең үтерелүе сәбәп була. Аллаһның рәсүле сәхәбәләр арасыннан өч мең сугышчыдан торган гаскәр җибәрә, гаскәр башы итеп ул үзенең яраткан сәхәбәсе Зәйд бин Харисәне билгели һәм әйтә: “Әгәр Зәйдне һәлак итсәләр, гаскәр белән идарәне үз кулына Джәʻфәр алсын, әгәр Джәʻфәр дә һәлак булса – Габдуллаһ бин Раваха”. Мөселманнарга каршы үзенең гаскәре һәм аңа ярдәм кулы сузган кайбер гарәп кабиләләре белән Ираклий чыга. Мөселманнарга каршы ике йөз мең кеше сугышка күтәрелә. Сугыш Мута дигән җирдә була. Пәйгамбәребез билгеләгән гаскәр башлыкларының өчесе дә һәлак булгач, гаскәрне Халид ибн әл-Вәлид үз кул астына ала. Ул гаскәр белән оста идарә итеп, аны Аллаһның һәм үзләренең дошманнарыннан читкә алып китә.

Мәккәнең азат ителүе

Шул ук елда көрәешләрнең союзнигы булган бәну Бәкр кабиләсе Пәйгамбәрнең союзниклары булган Хузаʼа кабиләсенә каршы яу белән чыгалар, әлеге мәкерлекләрендә аларга яшерен рәвештә көрәешләр ярдәм итә. Бу хактагы хәбәр Пәйгамбәргә барып ирешкәч, ул Мәккәне яулап алырга карар кыла. Бозылган килешүне кире торгызу максаты белән Мәдинәгә Әбу Суфьян килә. Ул Пәйгамбәр белән сөйләшергә тели, әмма Пәйгамбәребез аны тыңламый. Шуннан соң ул, Пәйгамбәр белән сөйләшүдә ярдәм сорап, Әбу Бәкр, Гомәр, соңыннан Гали янына бара, ләкин алар да аның үтенеч кире кагалар. Пәйгамбәр, үзенең аларга каршы яуга чыгуын корәешләрнең белмәүләрен, “сукыр” булуларын сорап, Аллаһка дога белән мөрәҗәгать итә. Һәм Аллаһ Тәгалә аның догасына җавап бирә. Пәйгамбәр ун меңлек гаскәр белән Мәккә ягына кузгала. Юлда Пәйгамбәребезгә аның Мәккәдәге абыйсы әл-Габбас бин Габдел-Моталлиб килеп кушыла, ул әле күптән түгел генә Ислам динен кабул иткән була. Пәйгамбәребезнең Мәккәне яулаган вакытта әйткән сүзләреннән берсе шул була: "Кем Әбу Суфьян йортына керсә, шул куркынычсызлыкта булыр. Кем дә кем әл-Харам мәчетендә качып торса, шул кеше куркынычсызлыкта булыр. Кем ишеген бикләп өендә калса, ул куркынычсызлыкта булыр". Мәккәгә кергәндә Пәйгамбәр, каннарын хәләл кылып, бары тик аңа каршы күтәрелеп көрәш башлаганнарга һәм үзенә һәм мөселманнарга зарар китергәннәргә каршы гына сугыша. Пәйгамбәребез Мәккәгә кергәч, ихрамга кермичә генә, Кәгъбә тирәли тәваф кыла. Шуннан соң ул Усман бин Тальханы чакырып китереп, аннан Кәгъбә ачкычларын ала, тышкы яктагы һәм эчтәге потларны җимерә һәм ачкычларны кире Усман бин Тальхага кайтара.

Мәккә яуланганнан соң кешеләр күпләп Исламга керә башлыйлар. Пәйгамбәребез янына килеп, хәтта тулаем кабиләләр дә Ислам динен кабул итәләр.

Потларны җимерү

Аллаһ Тәгалә Үзенең пәйгамбренә Мәккәне ачканнан соң, ул үзенең сәхәбәләрен Мәккә тирәсендә булган потларны җимерергә җибәрә. **Әмр бин әл-Әс** Сува'ны җимерергә дип җибәрелә. **Са'д бин Зәйд** Мәнәтне җимерү өчен юллана. **Халид бин әл-Вәлид** әл-'Узза потын, **Әт-Туфайль** Зөл-Каффәйн потын, ә **Гали** исә Тай исемле потны җимерерү өчен җибәрелә.

Хунайн янындагы сугыш

Хавазин кабиләсе халкы Мәккә яулануын ишеткәч, үзләре белән байлыкларын, хатыннарын һәм балаларын алып, Аллаһның рәсүленә каршы яуга күтәреләләр. Аллаһның рәсүле аларга каршы 12 мең сугышчы белән чыга. Кайбер мөселманнарны, Хунайн үзәненә җиткәнче, гаскәрнең шундый санда булуы сокландыра. Ләкин хавазин сугышчылары шулкадәр көтмәгәндә һәм оешкан төстә һөҗүм итәләр ки, күп мөселман сугышчылары, куркудан, Пәйгамбәребез яныннан качышып бетәләр. Аның янәшәсендә мөһаҗирләрдән һәм аның гаилә әгъзаларыннан торган кечкенә генә төркем сугышчылар кала. Аллаһ иман ияләрен ныгыта һәм Пәйгамбәр янәшәсенә җыя. Алар Пәйгамбәр янәшәсендә сугышалар һәм тиздән Аллаһ аларга җиңү бирә. Җиңелгәннән соң хавазин кабиләсе Таиф шәһәренә кача.

Шуннан соң Пәйгамбәребез янына хавазин кабиләсеннән Ислам динен кабул иткән ундүрт кеше килә, алар Пәйгамбәрдән яуда кулга алынган туганнарын азат итүен сорый. Пәйгамбәр кулга алынганнарны азат итә, шулай ук башкалар да әсирләрне азат итәләр.

Әт-Таифкә яу

Хавазин кабиләсен тар-мар иткәннән соң, Пәйгамбәр Таиф шәһәренә яу белән чыгарга карар кыла. Пәйгамбәр Таифкә җитә, Таиф ныгытмасын 18 көн буе камап тора, шуннан соң, турыдан-туры сугышка чыгучы булмагач, кире кайта.

Табукка яу

Һиҗри буенча тугызынчы елда Табукка яу оештырыла (бу яу бик катлаулы шартларда үтә). Әлеге поход каты эсселек булып, җиләк-җимешләр өлгереп, кешеләрнең агач ышыклыгыннан чыгарга теләмәгән бер вакытында була, шуңа күрә әлеге яуга чыгу кешеләр өчен аеруча авыр була. Пәйгамбәребез әлеге походка чыгарга дигән карарга килгәч, иман ияләрен байлыкларын шул юлда сарыф итәргә чакыра. Госман бин Гаффан иярләре һәм ябулары белән өч йөз дөя һәм шуңа кушып мең динар бирә. Пәйгамбәребез әйтә: "Әлеге көннән соң, ни генә эшләсә дә, Госманга һичбер нәрсә зарар китерә алмас". Калган сәхәбәләр исә үз мөмкинлекләреннән чыгып, байлыкларын ошбу юлда сарыф итәләр.

Күпчелек монафыйклар әлеге походка чыкмыйлар. Шулай ук әлеге яуга, һич сәбәпсез, өч иманлы сәхәбә: Ка'б бин Мәлик, Хиләл бин Умайя һәм Мирара бин әр-Раби' та чыкмый. Пәйгамбәребез әлеге походтан әйләнеп кайткач, әлеге өч сәхәбә, гафу үтенү нияте белән Пәйгамбәребез янына ашыга, һәм аларга карата "Тәүбә" сүрәсенең 118нче аяте иңә. Аллаһ Тәгалә әлеге өч сәхәбәнең тәүбәләрен, аларның турылыкларын белеп, кабул итә. Һәм әлеге сүрәдә үк Аллаһ монафыйкларны хөкем итә һәм аларның калебләренә бик сала. Әлеге сүрә, монафыйкларны фаш иткәнгә күрә, икенче төрле "Фаш итүче" дип тә атала.

Табукка яу

Әлеге хәрби походта Пәйгамбәребез янына хөкемдар Айлы Йуханна бин Рауба килә, ул аның белән солых килешүе төзи һәм җизья түли. Джәрбә һәм Азрух вәкилләре дә шул рәвешле эшли һәм җизья түлиләр. Аллаһның рәсүле аларның һәрберсенә дә ышаныч язуы бирә. Пәйгамбәребез шулай ук Думаттан Укайдир белән солых килешүе төзи һәм аның белән җизья түләү хакында килешә. Пәйгамбәребез Табукта ике атна чамасы була һәм шуннан соң, юлда бер генә сугышка да керешмичә, Мәдинәгә кайта.

Мәдинәгә кайткач, Аллаһ Тәгалә аңарга монафыйклар төзегән зарар мәчетен җимерергә боера. Аллаһ Тәгалә Коръәндә әйтә: **“Янә мөселманнар тирәсендә явыз монафыйклар бар ки, алар бу эшләре белән хакны вә нигъмәтләрне инкяр итүләрен арттыру өчен, вә мөселманнарның берлеген бетермәк өчен, вә әүвәлдә Аллаһка һәм Аның расүленә каршы сугышкан кешене көтмәк өчен мөселманнар зарарына мәчет бина кылырлар”** (“әт-Тәүбә” сүрәсе, 107нче аять), һәм Пәйгамбәр әлеге мәчетне җимерә. Әлеге поход Пәйгамбәребез шәхсән үзе катнашкан походларның соңгысы була.

Делегацияләрнең килүе

Табук явыннан соң сакиф кабиләсе Ислам динен кабул итә. Һиҗри буенча тугызынчы ел “делегацияләр елы” дип тә атала. Пәйгамбәребез янына, Ислам динен кабул итүләрен белдереп, бик күп кабиләләр килә. ‘Атарид бин Хаджиб әт-Тамими җитәкчелегендәге бәну Тамим делегациясе, Зәйд әл-Хайль җитәкчелегендәге Тай кабиләсеннән делегация, әл-Җәруд әл-Габди җитәкчелегендәге Габдел-Кайс кабиләсе делегациясе, бәну Хәнифә делегациясе (алар арасында ялганчы Мөсәйлимә дә була, соңрак ул үзен пәйгамбәр дип игълан итә) шундыйлардан була.

Әбу Бәкрнең хаҗы

Һиҗри буенча тугызынчы елда Пәйгамбәр Әбу Бәкр җитәкчелегендәге бер төркем мөселманнарны хаҗ кылырга җибәрә, һәм алар барлык тиешле гыйбадәтләрне дә үтиләр. Әбу Бәкрдән соң ук Пәйгамбәр “Тәүбә” сүрәсенең башын халыкларга җиткерү һәм аларга мөшрикләр белән килешүләрнең өзелүен хәбәр итү, бу елдан соң мөшрикләргә җаһилият вакытындагы кебек шәрә килеш хаҗ кылырга һәм Кәгъбә тирәли тәваф кылырга ярамаганлыгы хакында җиткерү өчен Галине җибәрә.

Пәйгамбәрнең хаҗы

Һиҗри буенча унынчы елда Аллаһның рәсүле хушлашу хаҗын үти. Хаҗ үтәү өчен аңарга төрле кабиләләр һәм шәһәрләрдән кешеләр кушылып, аларның саны йөз меңнән артып китә. Пәйгамбәр ﷺ аларны хаҗ гыйбадәтләренә өйрәтә һәм Гарәфә көнендә аларга вәгазь белән мөрәҗәгать итә, әлеге вәгазендә ул Аллаһ Тәгаләнең ошбу сүзләрен укый: **"Менә бүген динегезне тулысынча ирештердем, бирәсе нигъмәтләремне дә Ислам дине белән бергә биреп бетердем һәм риза булып Ислам динен сезгә ихтыяр кылдым"** (“әл-Маидә” сүрәсе, 3нче аять). Ул Ислам диненең төгәлләнүе хакында хәбәр бирде һәм мөселманнарга Коръән һәм Сөннәт буенча яшәргә васыять итте, бер-берсенә аларның каннарын, милекләрен һәм намусларын харам итте. Һәм бу аның хушлашу вәгазе иде.

Усаманы җибәрү

Һиҗри буенча унберенче елның Сәфәр аенда Пәйгамбәребез византиялеләргә каршы сугышу өчен гаскәр әзерли, җитәкчесе итеп Усама бин Зәйдне билгели. Гаскәр әл-Джурф дигән урынга җиткәч, аларга Пәйгамбәребез авырый дигән хәбәр барып ирешә.

АНЫҢ ЯУЛАРЫ ХАКЫНДА КЫСКАЧА

Аның хәрби походлары һәм отрядлары хакында кыскача

Пәйгамбәрнең барлык хәрби походлары, яулары, хәрби чаралары да һиҗрәттән соң ун ел дәвамында була. Үзе катнашмаган хәрби чараларның саны якынча алтмыш. Ә үзе исән вакытта оештырылган хәрби походлары исә 27. Пәйгамбәребез шуларның тугызында катнаша: Бәдр, Өхед, Хандак (чокыр янындагы сугыш), Курайза, әл-Мусталик, Хәйбәр, Мәккәне, Хунайн һәм Таифны яулау сугышлары. Кайбер походларга карата ошбу аятьләр иңгән:

Аның хәрби походлары хакында Коръәндә иңгән аятьләр

Бәдр янындагы сугыш: Әлеге сугыш турында "әл-Әнфәл" сүрәсе аятьләре иңә, бу сүрә шулай ук "Бәдр" сүрәсе дип тә атала.

Өхед сугышы: "Гыймран" сүрәсенең **"Ий Мухәммәд, Өхед сугышы көнендә өй әһелеңнән чыгып мөэминнәрне сугыш урыннарына урынлаштырган вакытында, Аллаһ синең догаңны ишетүче һәм кәферләрнең эшен белүчедер....",** ("Гыймран" сүрәсе, 121нче аять) аятеннән башлап ахырга кадәр диярлек аятьләр әлеге сугыш хакында.

Хандак янында сугыш, бәну Курайзага һәм Хәйбәргә яу. Алар хакында "әл-Әхзәб" сүрәсе аятьләре иңә.

Бәну ән-Нәдирга яу. Әлеге яу хакында "әл-Хәшр"сүрәсе аятьләре иңә.

Худайбийягә һәм Хәйбәргә яу: Алар хакында "әл-Фәтх" сүрәсе аятьләре иңә. Әлеге сүрәдә **Мәккәне яулау сугышына да** ишарә бар. Әмма турыдан-туры аның хакында "ән-Нәср" сүрәсендә әйтелә.

Табукка поход: Әлеге поход хакында "әт-Тәүбә" сүрәсе аятьләре иңә.

Пәйгамбәребез ﷺ бары тик бер сугышта – Өхед сугышында гына яралана. Иман әһелләренә ярдәм итеп, өч сугышта фәрештәләр дә катнаша: Бәдр, Өхед һәм Хунайн сугышлары. Шулай ук чокыр янындагы сугышта да фәрештәләр җиргә төшәләр, алар мөшрикләрне тетрәндерәләр. Пәйгамбәребез мөшрикләрнең йөзләренә ком ата, һәм алар яу кырын калдырып китәләр. Ике сугышта: Бәдр һәм Хунайн сугышларында җиңү яулана. Катапульта бары тик бер генә тапкыр Таифтагы сугышта кулланыла. Чокыр да шулай ук бер генә сугышта кулланыла, ул вакытта мөселманнарга каршы төрле кабиләләр каршы чыга. Чокыр казырга кирәк, дип Сәлмән әл-Фәриси киңәш итә.

АНЫҢ АВЫРУЫ ҺӘМ ВАФАТЫ

Аның авыруы һәм вафаты

Шуннан соң Аллаһ Тәгалә Үзенең пәйгамбәренә сайлау мөмкинлеген бирә: яки бу дөнья, яки Аллаһ белән очрашу һәм Җәннәт. Ул Аллаһ Тәгалә белән очрашуны һәм Җәннәтне сайлый. Шуннан соң ул каты авырый башлый һәм башка хатыннарыннан авыруы вакытында Гайшә йортында калырга рөхсәт сорый, алар риза булалар. Мәчеткә килеп намаз укый алмый башлагач, ул Әбу Бәкргә җәмәгать намазын җитәкләргә боера. Бу аның үзеннән соң хәлиф булып калырга Әбу Бәкрнең башкаларга караганда лаеклырак икәнлегенә ишарә була. Һиҗри буенча унберенче елның Рабигуль-әүәл аеның 12нче көнендә, мөселманнар мәчеттә иртәнге намазны укыган вакытта, Пәйгамбәребез көтмәгәндә, Гайшә бүлмәсендәге пәрдәне күтәреп, намаз укучыларга карап тора башлый һәм елмаеп куя. Шуннан соң ул аларга намазларын төгәлләргә тиешлеген белдереп ишарә ясый һәм пәрдәне төшерә.

Һәм иртә белән, кояш югарыга күтәрелгәч, Пәйгамбәребез вафат була.

Пәйгамбәребезнең вафаты мөселманнар өчен моңарчы күрелмәгән зур кайгы иде, һәм алар чиктән тыш хәсрәттә булдылар.

Шуннан соң Пәйгамбәребезне юалар һәм өч ак киемгә төрәләр. Ул вафат булган урынында – иман ияләренең аналары Гайшә бүлмәсендә җирләнә.

Бу Аллаһның әмеренә таянып эшләнә, чөнки пәйгамбәрләр кайда вафат булсалар, шунда җирләнәләр.

Кешеләр һәм җеннәр аның өчен Аллаһтан рәхмәт һәм иминлек сорыйлар. Ул үз бурычын үтәде, үзенең өммәтенә карата эчкерсез мөнәсәбәттә булды һәм Аллаһ ризалыгы өчен иң яхшы сурәттә тырышлык күрсәтте дип, без шәһәдәт бирәбез. Шуңа күрә өммәте өчен Аллаһ аңа, пәйгамбәрләргә хас булганча, иң зур савап-әҗерләр бирсен. Һәм Галәмнәрнең Раббысы булган Аллаһка барча мактау!

ӨЧЕНЧЕ ИМТИХАН

Сорау	дөрес	хаталы
• Пәйгамбәр кайчандыр сарык көтүен көтә һәм бу аның аеруча сабыр булуына һәм көчсезләрне кызгануына һәм кайгыртуына сәбәп була.	☐	☐
• Кырык яшь тулгач, аңарга Аллаһтан вәхий иңә башлый. Аллаһ Тәгалә Үзенең вәхийе белән аны җомга көннәрнең берсендә олуглый.	☐	☐
• Корәешләр Алаһның рәсүленә ﷺ тагын да катырак җәфа китерергә тели һәм Әбу Талиб мәгарәсендә аңа һәм аның гаиләсенә камау, чолганыш оештыра. Бу камап тору өч ел дәвам итә. Әлеге камалыш Пәйгамбәребез ﷺ өчен бик авыр сынау була. Ул тәмамланганда аңа 49 яшь була.	☐	☐

• Пәйгамбәребез ﷺ Мәккәдә туа: ☐ Фил елында. ☐ Һиҗрәткә кадәр 53 ел кала. ☐ Ике вариант та дөрес.

• Вәхий иңү: ☐ ялгызлыкка мәхәббәт салынудан башлана. ☐ Хәерле төшләрдән башлана. ☐ Ике вариант та дөрес.

• Вәхийнең дәрәҗәләре саны: ☐ Биш. ☐ Алты. ☐ Өч.

• Аның чакыруының дәрәҗәләре: ☐ Ике. ☐ Өч. ☐ Биш.

• Шуннан соң ул төнлә ... Иерусалимдагы әл-Акса мәчетенә күчерелә һәм шуннан ... күкләрдән дә югарырак Аллаһ Тәгалә тарафына күтәрелә. Аллаһ Тәгалә аңа мөрәҗәгать итеп сөйли һәм биш вакыт намазны фарыз итә: ☐ Тәне белән. ☐ Җаны белән. ☐ Тәне вә җаны белән.

• Исламдагы беренче мәчет: ☐ әл-Харам мәчете. ☐ Пәйгамбәр мәчете. ☐ әл-Акса мәчете. ☐ Куба мәчете.

• Кыйбланы үзгәртү: ☐ Мәккәдә вакытта һиҗрәткә кадәр була. ☐ Һиҗри буенча икенче елда була. ☐ Һиҗри буенча өченче елда була.

• Бәдр сугышы Рамазан аенда була: ☐ Һиҗри буенча икенче елда. ☐ Һиҗри буенча өченче елда.

Аллаһның рәсүленә беренче иман китерүче:	Гали бин Әбу Талиб	Биләл бин Рабәх	Зәйд бин Харисә	Әбу Бәкр
Ир-атлардан	☐	☐	☐	☐
Балалардан	☐	☐	☐	☐
Азат ителгәннәрдән	☐	☐	☐	☐
Коллардан	☐	☐	☐	☐

Балачакта аны кайгырту:	Әбу Талиб	Габдел-Мотталиб	8 яшьләр чамасы	Габдуллаһ бин Габдел-Мотталиб	7 яшь
Әнисенең вафатыннан соң аны бабасы ... кайгырта	☐	☐	☐	☐	☐
Аңа ... яшьләр чамасында бабасы да вафат була	☐	☐	☐	☐	☐
Шуннан соң аны әтисе ягыннан абыйсы ... кайгырта	☐	☐	☐	☐	☐
Әнисенең карынында вакытта ук аның әтисе ... вафат була	☐	☐	☐	☐	☐
Әнисе вафат булганда аңа әле ... яшь тә тулмаган була	☐	☐	☐	☐	☐

Аның сугышлары һәм хәрби яулары:	10 ел	алтмыш	27	Шуларның тугызында	Бер сугышта
Барлык хәрби походлар, яулар, Мәдинәгә һиҗрәт кылганнан соң ... дәвамында була	☐	☐	☐	☐	☐
Аның сугышлары һәм хәрби походлары якынча	☐	☐	☐	☐	☐
Аның сугышлары	☐	☐	☐	☐	☐
Пәйгамбәр үзе ... сугышта катнаша	☐	☐	☐	☐	☐
Ул ... яралана	☐	☐	☐	☐	☐

КИТАПНЫҢ ЭЧТӘЛЕГЕ

• Кереш сүз	....	3
• Пәйгамбәребезнең шәхси сыйфатлары	....	5
• Беренче имтихан	....	13
• Пәйгамбәрнең кешеләр өчен кулланмасы	....	16
• Икенче имтихан	....	21
• Пәйгамбәребезне аерып торучы сыйфатлар	....	25
• Пәйгамбәребезнең туганнары һәм хатыннары	....	28
• Аның пәйгамбәрлеккә кадәр тормышы	....	33
• Вәхий иңә башлау	....	35
• Пәйгамбәр тормышының Мәккә чоры	....	38
• Пәйгамбәр тормышының Мәдинә чоры	....	41
• Аның яулары хакында кыскача	....	48
• Аның авыруы һәм вафаты	....	49
• Өченче имтихан	....	50
• Китапның эчтәлеге	....	52

Мөселман өммәтенә мөһим дәресләр

Хәйсәм бин Мөхәммәд Джәмил Сәрхән
аңлатмасы
Пәйгамбәребез мәчетендәге институтта укытучы булып эшләгән һәм

http://attasseel-alelmi.com

сайтының җитәкчесе

Аллаһ Тәгалә үзен дә, әти-әнисен дә, бу китапны чыгарырга ярдәм иткән кешеләрнең дә гөнаһларын гафу итсен

Бу китап – вакыф, бушка тарату нияте белән эшләнде. Әлеге китапны сатарга ярамый.

Беренче басма

Барлык хокуклар сакланган.
Кем дә кем бу китапны бастырырга һәм бушка таратырга яки бүтән телгә тәрҗемә итәргә теләсә, түбәндәге адреска язып, рөхсәт алырга кирәк:

islamtorrent@gmail.com

فسح وزارة الإعلام

Авторның кереш сүзе

بسم الله الرحمن الرحيم
Шәфкатьле һәм Мәрхәмәтле Аллаһ исеме белән

Аллаһ Тәгаләгә барлык мактаулар, хәерле нәтиҗә бары тәкъвалы бәндәләргә генә. Пәйгамбәребез Мөхәммәдкә һәм аның гаиләсенә, аңа ияргән сәхәбәләргә Аллаһның сәламе һәм рәхмәте булсын.

Бу кыска гына китап Ислам дине буенча һәрбер мөселман белергә тиешле кайбер гыйлемнәрне аңлатып бирә һәм мин аны: “Мөселман өммәтенә мөһим дәресләр”, - дип атадым.

Аллаһ Тәгаләдән әлеге китапның мөселманнарга файда китерүен һәм миннән кабул кылынуын сорыйм.

Ни өчен без мөһим дәресләр китабын өйрәнәбез?

Чөнки автор әйткәнчә, үтә мөһим булганга һәм галимнәр киңәш иткәнгә.

Әгәр дә берәү: “Әйе, бу мөһим китап, әмма гади кешеләр өчен. Мин бит инде гыйлем алучы, гади халыкныкына караганда минем дәрәҗәм зуррак”, - дип әйтсә, моңа җавап итеп без аннан бу китапта булган гыйлемнәр хакында сорарбыз, әгәр җавап бирә алмаса, гади халык аннан хәерлерәк. Гыйлем алучы тыйнак булырга, гыйлемнән һәм галимнәрдән өстен булырга тиеш түгел һәм галимнәр күрсәткән юлдан барырга тиеш. “Сахих Бухарида” килә, Мүджәһид исемле галим болай дигән: “Оялчан һәм тәкәббер кеше гыйлем ала алмас”.

Бу китап үз эченә нәрсәләрне ала соң?

1. Коръән укуда, ятлауда, фикерләүдә һәм гамәл кылуда изге һәм яхшы гамәл кылып яшәгән үткән буын кешеләренең юлларын.

2. Ислам, Иман, Ихсан, Тәүхид һәм ширекнең төрләре турында аңлатма бирүне.

3. Намаз турында бәян кылуны.

4. Тәһарәт турында ачыклык кертүне.

5. Күркәм сыйфатлар һәм Ислам диненең әдәп-әхлагы турында.

6. Ширектән һәм башка гөнаһлардан кисәтүне.

7. Мәетне җирләү, аны кәфенләү һәм аңа намаз уку хөкемнәрен.

Ни өчен галимнәр үз хезмәтләрен “Бисмилләһ” белән башлыйлар?

1. Аллаһның Китабына һәм пәйгамбәрләргә ияреп (алардан үрнәк алып).

2. Алдагы буын галимнәргә ияреп. Гадәттә, алар китапларын “бисмилләһ” белән башлый торган булганнар.

3. Аллаһның исеме белән башланган эш бәрәкәтле булачак.

4. “Аллаһ исеме белән башланмаган һәрбер эш...” - хәдисенә ияреп, ләкин бу хәдис зәгыйфь.

Беренче дәрес

"Фатихә" сүрәсе һәм кыска сүрәләр.

Беренче дәрес «Әл-Фатиха», шулай ук «Җир тетрәү» сүрәсеннән алып «Кешеләр» сүрәсенә кадәр булган башка кыска сүрәләрне өйрәнүгә, аларны дөрес итеп укуга һәм мәгънәсен төшенүгә багышлана.

Аңлатма:

Коръәнне өйрәнүдә алдагы буын галимнәреннән үрнәк алырга кирәк: алар, көн саен, мәгънәләре хакында фикерләп, ун аять өйрәнгәннәр. Бу гамәлдә безгә Габдрахман ибн Насыйр Әс-Саадиның (Аллаһ аны кичерсен) Коръәннең кыскача аңлатмасы ярдәмгә килер. Шулай ук Коръәнгә муафыйк рәвештә гамәл кылуда Аллаһтан ярдәм сорыйк.

Гыйлем эзләүчегә Коръәнгә аңлатма бирүче китапларның кайсысыннан башларга соң?

Габдрахман ибн Насыйр Әс-Саадиның Коръәннең кыскача аңлатмасыннан башлау мәслихәт. **Ни өчен**?

- Галимнәрнең киңәшен тотып һәм аларның әлеге китапка игътибарларын юнәлтү сәбәпле.
- Чөнки бу китапның эчтәлеге кыскача, шуңа күрә яңа гына гыйлем эзләү юлына басучыга ул уңайлы булачак.
- Чөнки аның мәгънәсе гади һәм аңлаешлы.
- Чөнки ул, әгәр Аллаһ теләсә, Коръәнгә муафыйк рәвештә гамәл кылырга ярдәм итә.
- Чөнки автор тәүхид мәсьәләсенә аеруча игътибарны юнәлтә.

Кешеләр, Коръәнгә карашлары буенча, өч төркемгә бүленделәр:

Бер төркеме Коръәнне ташлады. Ул менә нәрсәләрдә чагыла:

Икенче төркем кешеләр Коръәнне укыйлар, өйрәнәләр, әмма аның мәгънәсе хакында һич фикерләмиләр һәм аңа муафыйк рәвештә гамәл кылмыйлар.

Өченчеләре Коръәнне укуда, аны өйрәнүдә, аятьләрнең тирән мәгънәләре хакында фикерләүдә даимилек күрсәтәләр һәм Аллаһтан Коръәнгә муафыйк рәвештә гамәл кылуда ярдәм сорыйлар. Болар – яхшы гамәл кылып яшәгән үткән буын кешеләре һәм аларның дәвамчылары.

- Коръән укуны калдыру
- Коръәнне өйрәнмәү
- Аның мәгънәләре хакында фикерләмәү
- Коръәнгә муафыйк рәвештә гамәл кылмау
- Коръән ярдәмендә дәвалауны калдыру

Аллаһ Тәгалә әйтте:" **Пәйгамбәр әйтте: "Я, Раббым, минем халкым Коръәнне ташлады""** ("Фуркан" сүрәсе, 30нчы аять).
Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа сәламе вә рәхмәте булсын) әйтте: **"Аның нәселеннән шундый кешеләр булыр ки, алар Коръәнне укырлар, әмма ул аларның бугазларыннан ары калебләренә төшмәс. Алар мөселманнарны һәлак итеп, ширек кылучыларны исән калдырырлар. Алар корбанга кадалган ук кебек Ислам диненнән чыгарлар. Әгәр андыйларны очратсам, мин, һичшиксез, аларны, Гад кавеме һәлак ителгән кебек, шул рәвешле һәлак итәчәкмен"** (Бохари 3610 һәм Мөслим 1064).

Габдрахман ибн Насыйр Әс-Саадиның Коръәннең кыскача аңлатмасыннан өзекләр

“Фатиха” сүрәсе аңлатмасы (сүрә Мәккәдә ингән)

(1) Рәхмәтле һәм Рәхимле булган Аллаһның исеме белән. (2) Барча мактау галәмнәрнең Раббысы (Тәрбиячесе һәм Хуҗасы) булган Аллаһка тиешле. (3) Ул – Рәхмәтле, Ул – Рәхимле! (4) Ул – Кыямәт көненең Патшасы. (5) Сиңа гына гыйбәдәт кылабыз һәм Синнән генә ярдәм сорыйбыз. (6) Син безне туры юлга бастыр. (7)Ул юл, Синең тарафыңнан нигъмәтләндерелгән бәндәләреңнең юлы булсын, Ачуың төшкән һәм адашканнарның юлларыннан булмасын.

---

(1) Бу сүзләр: “Мин Аллаһ исеме белән башлыйм”, - дигәнне аңлата. Әлеге сүзтезмәнең лексик мәгънәсеннән шул аңлашыла: Аллаһ исеме Аллаһ Тәгаләнең барлык күркәм исемнәрен дә үз эченә алган. Аллаһ – әлеге исемнәрнең берсе, ул: “Иләһләштерелгән һәм табына торган, Үзенең камил һәм саф иләһи сыйфатлары сәбәпле табынырга лаек булган Бердәнбер Иләһ”, - дигәнне аңлата. Рәхмәтле һәм Рәхимле дигән күркәм исемнәре Аның Үзе бар кылган бар нәрсәләргә, бар тереклеккә Бөек шәфәгатьче булуын раслый. Аллаһның тулы дәрәҗәдәге рәхим-шәфкатенә бары пәйгамбәрләр һәм рәсүлләр юлыннан баручы, Аннан чын курку белән куркучы коллары гына лаек булачак. Ә башка тереклек ияләре исә Аның рәхим-шәфкатенең бары тик бер өлешен генә алачаклар. Шуны белергә кирәк: хак галимнәр беравыздан Аллаһка һәм аның иләһи сыйфатларына ышанырга кирәклек хакында әйтәләр иде. Аллаһ Тәгалә - Рәхмәтле һәм Рәхимле, ягъни Ул Үзенең колларында чагылыш тапкан рәхим-шәфкатькә ия. Барлык яхшылыклар һәм байлыклар – Аның мәрхәмәте һәм рәхимлелегенең бер чагылышы булып тора. Шуны ук Аллаһның башка исемнәре хакында да әйтергә була. Ул һәрнәрсәне белүче, ягъни һәрнәрсә хакында да Аның гыйлеме бар. Ул куәтле, ягъни Аның бар нәрсәгә дә көче житә...

(2) Бу – иләһи сыйфатлары һәм гаделлеге яки рәхимлелеге сәбәпле кылыначак гамәлләре өчен Аллаһка мактау сүзләре. Барча мактау бары Аңа гына һәм Ул моңа тулысынча лаек. **(3)** Ул Берүзе генә бар дөнья өстеннән хакимлек итә. Бу дөньяга Аллаһның Үзеннән кала бар нәрсә дә керә. Ул галәмнәрне бар кылды, анда тереклек итүчеләргә яшәү өчен барлык шартларны да тудырды, күптөрле байлыклар бирде. Әгәр әлеге нигъмәтләр юкка чыкса, бер тереклек иясе дә хәтта мизгел дә яши алмас иде.Тереклек ияләренә бирелгән барлык нигъмәтләр - Аллаһ Тәгаләнең бүләге. Аллаһның хакимлеге ике төрле була: гомуми һәм шәхси. Аллаһ Тәгалә тереклек ияләрен бар кылды, ризык бирде, аларга туры юлны күрсәтте – шушы нигъмәтләр сәбәпле кеше үзенең бу дөньядагы тормышын көйли, җайлый ала. Бу *гомуми хакимлекнең чагылышы*. Ә *шәхси хакимлек шунда чагыла:* Аллаһ Үзенең яраткан колларын тәкъвалык рухында тәрбияли, аларга иманнарын үстерергә һәм камилләштерергә ярдәм итә, туры юлдан тайпылдырырга һәм Үзеннән ерагайтырга мөмкин булган бар нәрсәләрдән саклый. Шәхси хакимлекнең мәгънәсе шунда: Аллаһ Үзенең колларына изгелекләр эшләү юлын җиңеләйтә, барлык начарлыклардан саклый. Бәлки шуңа, пәйгамбәрләр үзләренең догаларында Аллаһны үзләренең Раббылары дип атаганнар. Аларның барлык омтылышлары да фәкать Аллаһ Тәгаләнең шәхси хакимлеге белән генә бәйле булган. Бу вәхийдә Аллаһ Тәгалә Үзен Галәмнәрнең Хуҗасы дип атаган һәм шуның белән бары тик Үзенең генә бу дөньяны яралтучы, аның белән идарә итүче һәм нигъмәтләндереп торучы булуын ассызыклаган. Ул бай һәм Үзе халык кылган нәрсәләрдә мохтаҗ түгел. Киресенчә, халык кылынган бар нәрсә дә Аңарда мохтаҗ һәм һәрьяклап Аңа бәйле.

(4) Хаким – ул тәхеткә ия булып, хакимлек иткән, шул сәбәпле боерырга һәм тыярга, бүләк бирергә һәм җәзаларга, үз кул астындагылар белән тулы хакимлек итәргә хаклы булган Зат. Хакыйкый хакимлекнең Кем кулында булуы Җәза көнендә билгеле булачак. Бу Кыямәт көнен билгеләүче эпитетларның берсе, бу көндә кешеләр яман яки изге гамәлләре өчен билгеләнгән җәзаны алырлар. Нәкъ менә шушы көндә Аллаһның хакимлеге, гаделлеге һәм хикмәтенең камиллеге ачык күренер. Аларның барысы да элек булган нәрсәләрен югалтырлар.

Патшалар һәм аларның ялчылары, коллар һәм иреклеләр – аларның барысы да Аллаһ каршында тигез булыр, Аның кодрәтенә һәм Бөеклегенә буйсыныр. Алар Аның хөкемен көтәр, Аның бүләген теләр, җәзасыннан куркыр. Менә ни өчен Раббыбыз Аллаһ Үзен Кыямәт көненең Патшасы дип атаган, гәрчә Аның хакимлеге барлык чорларга таралса да.

(5) Гарәп теленең грамматикасына күз салыйк: әгәр алмашлык фигыль алдында килсә, эш-хәрәкәт бары тик телгә алынган затка (һич тә башка затларга түгел) мөнәсәбәтле рәвештә генә үтәлә. Шуңа күрә тикшерелә торган аять без башка затларга түгел, бары тик Сиңа гына гыйбадәт кылабыз һәм башка затлардан түгел, ә бары тик Синнән генә ярдәм сорыйбыз, дигән мәгънәдә килә. Гыйбадәт кылу ярдәм сорауга караганда алданрак телгә алынган, һәм бу шәхсине гомумигә кертүнең мисалы булып тора, чөнки санап киткән вакытта гомумине шәхсигә караганда иртәрәк телгә алу кабул ителгән. Шулай ук сүзләрнең мондый тәртибе Аллаһ Тәгаләнең хакы, Аның колларының хакына караганда өстенрәк булуына да ишарәли. *Гыйбадәт кылу - ул калеб белән дә, тән белән дә кылына торган Аллаһ сөйгән һәм хуплаган барлык сүзләрне һәм гамәлләрне үз эченә алган төшенчә. Ярдәм сорау – Аллаһ Тәгаләгә яхшылыклар белән бүләклә, явызлыклардан сакла, дип, һичшиксез кабул булуына ышаныч белән сугарылган дога белән мөрәҗәгать итү*. Нәкъ менә гыйбадәт һәм ярдәм сорап дога кылу мәңгелек бәхеткә ирешүнең һәм барлык начарлыклардан котылуның ышанычлы ысулы булып тора. Шулардан башка бүтән юллар юк. Гыйбадәтнең дә асыл мәгънәсе шунда: ул бары тик Аллаһ ризалыгы өчен һәм пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) күрсәтмәләренә муафыйк рәвештә үтәлергә тиеш. Әлеге ике шарттан башка һичбер гыйбадәтнең дә мәгънәс юк. Ярдәм сорап дога кылу – гыйбадәтнең бер формасы булып торса да, Аллаһ Тәгалә аның хакында аерым искә алды, чөнки нинди генә гыйбадәт башкармасын, Аллаһның колы үзенең Раббысының ярдәменә мохтаҗ. Алланың ярдәменнән башка кеше һич тә Аның кушканнарын төзек рәвештә үти, ә тыйганнарыннан тулы рәвештә тыела алмый.

(6) Бу безгә туры юлны күрсәт, шуңа күндер һәм шул юлдан тайпылмаска ярдәм ит дигәнне аңлата. Әлеге туры юл Аллаһка алып бара һәм Җәннәттә тәмамлана, ә ул юлны бары тик хаклыкны таныган һәм гамәлне шуның нигезендә башкарган кеше генә үтә ала. Ул шулай ук безне туры юлга күндер һәм шул юлдан тайпылдырмыйча алып бар дигәнне дә аңлата. Беренчесе Ислам динен кабул итеп башка барлык диннәрдән ваз кичүне, икенчесе Ислам дине кануннарын өйрәнү һәм алар нигезендә гамәл кылу дигәнне аңлата. Бу дога динебездәге иң файдалы, үтә тирән мәгънәле догаларның берсе. Аллаһ кешеләргә әлеге сүзләр белән намазның һәр рәкәгатендә Үзенә ялваруны йөкләгән, чөнки һәр кеше Аллаһның ярдәменә мохтаҗ.

(7) Туры юл – ул Аллаһ Тәгалә риза булган кешеләр – пәйгамбәрләр, тәкъва мөэминнәр, шаһитләр һәм изгеләр юлы. Ул – хакны аңлап та, аннан йөз чөергән һәм шул сәбәпле Аллаһның ачуын алган кешеләр юлы түгел. Яхудиләрнең һәм башка халыкларның язмышы әнә шундый булды. Һәм бу насаралар һәм башка үзләренең наданлыклары һәм саташулары аркасында хаклыктан йөз чөерү сәбәпле адашкан халыкларның да юлы түгел.

Кыска булуына карамастан, бу сүрә Коръәннең башка сүрәләрендә булмаган мәгънәне үз эченә алган. “Галәмнәрнең Раббысы” дигән сүзләрдә бер Аллаһның Раббылыгына иман китерү формалашкан. Аллаһның гыйбадәткә лаеклы икәнлегенә иман китерү “Аллаһ” сүзендә һәм “Сиңа гына гыйбәдәт кылабыз һәм Синнән генә ярдәм сорыйбыз” аятендә чагыла. Ә Аллаһның күркәм исем-сыйфатларына иман китерү исә “Барча мактау Аллаһка тиешле” сүзләреннән килеп чыга, бу хакта инде алдарак әйтелде. Ул Үзе һәм пәйгамбәребез (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) сыйфатлаган Аллаһ Тәгаләнең барлык исем-сыйфатларына иман китерүне күздә тота. Шул ук вакытта Аллаһның исем-сыйфатларын аларның асыл мәгънәсеннән мәхрүм итәргә һәм мәхлукларның сыйфатларына тиңләргә ярамый.

Әлеге сүрәдә шулай ук Мөхәммәднең пәйгамбәрлек миссиясе дә исбатлана, ул “Син безне туры юлга бастыр” сүзләрендә чагылыш таба. Әйе, әгәр пәйгамбәр җибәрелмәгән булса, бу мөмкин хәл булмас иде. “Ул – Кыямәт көненең Патшасы” сүзләре исә кешеләр үзләренең кылган гамәлләренә карата җәзаларын һичшиксез алачакларына ишарәли. Һәм бу җәза гадел булачак.

Әлеге сүрә шулай ук кадаритлар и джәбритләр карашларының хаталы булуын да фаш итә, чөнки биредә, кешеләрнең сайлап алу хокукы булуына карамастан, бар нәрсә дә Аллаһ язганча булуы хакында раслана. Моннан тыш, бу сүрәдә динсезләр һәм адашкан агымнарның карашлары кире кагыла, чөнки “Син безне туры юлга бастыр” сүзләре мөселманнарны хакыйкатьне танып белергә һәм хакыйкать нигезендә гамәл кылырга чакыра. Динсезләр, дингә яңалык кертүчеләр, адашучыларга килгәндә исә, аларның һәрберсе хакыйкатьтән йөз чөерә. Моның белән беррәттән, әлеге сүрәдә Аллаһ Тәгаләгә ихлас табынуга һәм ярдәм сораганда бары тик Аңа гына мөрәҗәгать итүгә чакыру да бар. “Сиңа гына гыйбәдәт кылабыз һәм Синнән генә ярдәм сорыйбыз” сүзләренең мәгънәсе дә шуннан гыйбарәт. Мактау исә бары Аллаһка, Галәмнәрнең Раббысына гына тиешле!

“Аятелкөрси”нең аңлатмасы

"Аллаһ! Аннан башка гыйбадәткә лаеклы зат юк. Ул — мәңге Тере.Ул — барча тереклекне, яшәешне Барлап торучы. Аны беркайчан йокымсырау басмас. Ул беркайчан да йокыга китмәс. Күкләрдәһәм җирдә булган һәрнәрсә — Аныкы. Ул һәрнәрсәне юктан бар итте һәм Ул — аның Хуҗасы. Кем Кыямәт көнендә, Аның каршысында торганда, Аның рөхсәтеннән башка берәрсе өчен шәфәгать кыла алыр икән? Юк, Аның рөхсәтеннән башка берсе дә шәфәгать кыла алмас, берәү дә башканы яклап сүз әйтергә кыймас. Ул һәрнәрсәнең үткәнен дә, киләчәген дә, дөньядагысын да, Ахирәттәгесен дә белә. Тик, алар гына, Аның иксез-чиксез гыйлеменнән, Ул Үзе теләп аларга белгерткән нәрсәдән башканы белмиләр, чолгап ала алмыйлар. Аның көрсие — тәхете янындагы аяк кую урыны — күкләрне һәм җирне үз эченә алды. Шул күкләрне һәм җирне, күктә һәм җирдә булган һәрнәрсәне саклау Аның өчен бер дә авырлык китерми, Аны бер дә мәшәкатьләндерми.Ул — бар нәрсәдән дә Югары. Ул — һәрнәрсәдән дә Бөек”.

Пәйгамбәребез Мөхәммәд (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) әйтте: “Бу – Коръән аятьләренең иң бөеге, чөнки ул тәүхидне һәм Аллаһ Тәгаләнең чиксез исем-сыйфатларын үз эченә алган». Аллаһ барлык илаһи исем-сыйфатларга да ия, һәм илаһләштерү өчен дә һәм табынырга лаеклы булган да Бердәнбер зат булып тора, шуңа күрә башка мәхлукларны илаһләштерү дөрес түгел һәм файдасыз. Тере – Аллаһның күркәм исемнәренең берсе. Аллаһ Үзендә тормыш, яшәү билгеләренең (Аның асылы белән бәйле булган ишетү, күрү, бөеклек, ихтыяр һәм башка шундый сыйфатлар) барысын да берләштерә дигәнне аңлата ул. Тормышны куәтләүче – Аллаһның тагын бер күркәм исеме – Аллаһ иң камил эшләрне башкара дигәнне аңлата. Ул Мохтаҗсыз Хаким, Ул Үзенең мәхлукларында мохтаҗ түгел, Ул аларны барлыкка китерә, аларның яшәешендә ярдәм итә һәм барлык кирәкле нәрсәләр белән тәэмин итә. Аллаһның камил яшәеше һәм мохтаҗсызлыгы шунда чагыла: Аны һичкайчан йокымсырау да, йокы да алмый. Әлеге күренешләр бары мәхлукларга хас: алар арыйлар, аларны йомшаклык һәм көчсезлек баса. Әмма бу күренешләр бөеклеккә, кодрәткә һәм мәһабәтлелеккә ия булган Аллаһка ят. Аллаһ җир һәм күкләр хакимлегенең бары тик Үзендә генә булуын хәбәр итте. Барлык мәхлуклар – Аллаһның коллары, һәм аларның берсе дә бу бәйлелектән котыла алмый. Аллаһ Тәгалә әйтте: “Җирдә вә күкләрдә гакыллы зат булса һәммәсе кыямәт көнне кол сурәтендә Аллаһка килер” (19:93). Аллаһ Үзенең коллары белән хакимлек итә һәм мөлкәткә, бөеклеккә, куәткә һәм башка Хаким һәм Хөкемдар сыйфатларына ия. Аның рөхсәтеннән башка Аңа беркем дә шәфәгать сорап мөрәҗәгать итә алмый – Аллаһның Хакимлегенең камиллеге дә шунда күренә. Аңа кем өчендер шәфәгать сорап мөрәҗәгать итәргә хаклы иң шөһрәтле мәхлукларның барысы да Аның коллары һәм Аның рөхсәтеннән башка алар кемнедер яклап, Аллаһка шәфәгать сорап мөрәҗәгать итә алмыйдыр. Аллаһ Тәгалә әйтте: “Әйт син аларга: "Шәфәгатьнең барчасы Аллаһка хастыр, Аның үзеннән башка һичкем шәфәгать итә алмас. Җир вә күкләр Аллаһ мөлкедер, соңра Аңа кайтарыласыз” (39:44). Аллаһ Үзе риза булган бәндәләре өчен генә шәфәгать сорап мөрәҗәгать итәргә мөмкинлек бирә, ә Аллаһ бары тик пәйгамбәрләр юлыннан баручы тәүхид әһелләреннән генә риза. Әгәр адәм баласы мондый сыйфатларга ия булмаса, аның шәфәгатьтә

һичнинди дә өлеше юк. Шуннан соң Аллаһ Үзенең чиксез һәм бар нәрсәне үз эченә ала торган гыйлеме хакында бәян итте. Әлеге гыйлеме сәбәпле Ул бар нәрсәне дә: киләчәктә, ул нинди генә ерак киләчәк булмасын, мәхлукларны нәрсә көтәсен дә, үткәндә, ул нинди генә ерак үткән булмасын, мәхлуклары белән ниләр булганны да белеп тора. Аллаһтан һичбер нәрсәне яшереп булмый, Ул бар нәрсәне белә: яшереп эшләгән эшне дә, хәтта калебләрдә яшеренгән серне дә. Мәхлукларга килгәндә исә, алар Аллаһ гыйлеменнән бары тик Ул теләгән нәрсәләрне генә һәм Ул теләгән микъдарда гына белә ала. Ул кешеләрне дин кануннарына һәм галәм законнарына өйрәтте, әмма бу гыйлемләр – Бөек Раббыбызның гыйлеме океанына төшеп югалган бер тамчы су шикелле бик кечкенә, бик нәни генә бер өлеш. Нәкъ менә шуңа күрә дә Аллаһ хакында башка мәхлуклардан яхшырак һәм күбрәк белгән рәсүлләр һәм фәрештәләр әйтәләр иде: “Ий һәр кимчелектән пакь булган Раббыбыз! Бездә һич белем юк, мәгәр Син белдергәнне генә беләбез, Син, әлбәттә, һәрнәрсәне белүче, хикмәт белән эш кылучысың” (2:32).

Шуннан соң Аллаһ, җирне һәм күкләрне чолгап алучы Көрсине шаһит итеп китереп, Үзенең олугълыгы һәм бөеклеге хакында белдерде. Галәмнәрнең билгеләнгән бер тәртибе һәм билгеле бер законнары сәбәпле, Аллаһ җирне вә күкләрне, шулай ук андагы барча мәхлукларны саклап тора. Әмма бу эш Аны һич тә ардырмый, чөнки Аның кодрәте камил, хакимлеге чиксез, ә кануннары зирәклек белән куәтләнгән. Аның тагын бер күркәм исеме – Иң өстенлекле. Ул Үзенең асылы белән мәхлуклардан өстен тора, Аның сыйфатлары өстенлек белән куәтләнгән, Аның өстенлегенә барлык мәхлуклар да буйсына, барлык коллар да Аңа буйсынган. Аллаһның тагын бер исеме – Бөек. Ул үзенә бөеклек, мактау, мәһабәтлелек һәм дан сыйфатларының барысын да туплаган, шул сәбәп аркасында йөрәкләр Аңа карата мәхәббәт, ә калебләр хөрмәт хисе белән тула. Хак гыйлем ияләре яхшы белә: теләсә-кайсы мәхлукның бөеклеге (әлеге мәхлук башкалар арасында иң данлыклы һәм бөеге булса да хәтта) Иң өстенлекле һәм Бөек Раббыбызның бөеклеге каршында бөтенләй әһәмиятсез.

Әлеге аять, чыннан да, искиткеч һәм сокландыргыч мәгънәгә ия һәм Коръән аятьләренең иң бөеге дип аталырга лаек. Әгәр кеше аны, мәгънәсенә төшенеп, мәгънәсе хакында фикерләп укыса, аның йөрәге

инану, гыйлем һәм иман белән тулачак, шул сәбәпле ул үзен шайтанның явызлыгыннан саклаячак.

“Әз-Зәлзәлә”сүрәсенең (Җир селкенү. Мәдинәдә иңгән) аңлатмасы

Рәхмәтле һәм Рәхимле булган Аллаһның исеме белән!(1) Җир үзенең тетрәүе белән тетрәгәч, (2) Һәм җир үзенең эчендәге йөкләрне (үлекләрне, хәзинәләрне) чыгаргач, (3) һәм кешеләр әйтерләр: "Ни булды бу җиргә", – дип. (4) Шул көндә җир үзенең өстендә эшләнгән эшләрне сөйләп бирер. (5) Чөнки Раббың аңа сөйлә, дип әйтер. (6) Ул көнне кешеләр каберләреннән кубарылып, нинди гамәлләр кылганлыкларына күрер өчен, төркем-төркем булып, хисап бирергә барырлар. (7) Берәү тузан бөртеге хәтле генә яхшылык кылган булса, аны күрәчәк. (8) Һәм берәү тузан бөртеге хәтле гөнаһ эшләсә, аның җәзасын күрер.

(1-3) Аллаһ Тәгалә Кыямәт көнендә булачак вакыйгалар хакында, җирнең үзенең өслегендә булган бөтен нәрсәләр дә җимерелеп беткәнчегә кадәр селкенәчәге турында хәбәр бирә. Ул көндә таулар таралыр, ә калкулыклар җир белән тигезләнер. Бөтен җир калкулыкларсыз һәм иңкүлекләрсез булып тигезлеккә әверелер. Җир үз астындагы мәетләрне, кайчандыр күмелгән байлыкларны чыгарып атар, шулвакыт кешеләр моны күрерләр һәм: “Җир белән нәрсә булган соң?” – диярләр.

(4-6) Җир галәмнәрдә яшәгән барча мәхлүкның яхшы һәм яман эшләре хакында сөйләр. Ул кешеләрнең гамәлләре хакында иң дөресен һәм чынын сөйләүче шаһитларның берсе булачак. Аллаһ җиргә аның өслегендә булган бар нәрсә хакында сөйләргә кушар һәм ул Аның боерыгын үтәмәскә батырчылык итмәс. Ул көнне кешеләр аерым төркемнәргә бүленәчәк һәм, төркем-төркем булып, җыелу урынына чыгачаклар. Аллаһ аларга кылган гөнаһларын һәм изгелекләрен күрсәтер, һәм аларның барысы өчен дә үз җәзасын билгеләр.

(7-8) Бу тулаем барлык изге һәм начар гамәлләргә дә кагыла, чөнки тузан бөртеге кадәр булган гамәлен күргән кеше, зур гамәлләрен дә һичбер авырлыксыз күрәчәк. Аллаһ Тәгалә әйтте: “Кыямәт көнне һәр изге кеше эшләгән изге эшләренең әҗерен хәзерләнеп, алдына куелганын табар. Бозык эшләрне эшләүчеләр дә гөнаһлары алларына куелганны күрерләр. Бу явыз эшләрнең иясе, явыз эшләре белән үзенең арасын бик ерак булуны теләр, ләкин явыз эшләре үзе белән мәңге бергә булыр”(3:30); “Ул көндә һәркемнең гамәл дәфтәре алдына куелыр һәм гөнаһлы кешеләрне дәфтәрләренә язылган гөнаһларыннан куркучы күрерсең һәм әйтерләр: "Безгә һәлакәтлек килде, ни булды бу дәфтәргә, гөнаһларыбызның кечкенәсен дә, зурысын да калдырмаган, мәгәр барын да санаган, язган", – дип. һәм кылган эшләренең җәзасы хәзерләнеп куелган. Раббың һичкемгә золым итмәс”.(18:49) Бу әйтелгәннәр кешеләрне, кечкенә генә булсын ул, яхшылык эшләргә һәм, киресенчә, кечкенә генә булсын, явызлык кылудан тыелып калырга өнди.

“Әл-Гадият” (чабып баручылар. Мәккәдә иңгән) сүрәсе аңлатмасы

Рәхмәтле һәм Рәхимле булган Аллаһның исеме белән

(1) Тыннары бетеп чабучы атлар белән ант итәм. (2) Дагалары белән ут чыгарып чабучы атлар белән ант итәм. (3) Таң вакытында Аллаһ юлында ашыгып чабучы атлар белән ант итәм. (4) Ул атлар, каты чабулары белән тузан күтәрерләр. 5.Дошман өеренең уртасына бәреп керделәр (6) Дөреслектә, кеше үзенең Раббысына шөкер кылмаучы (шөкерсездер). (7) Һәм һичшиксез, ул моңа үзе шаһит. (8)Хакыйкаттә, адәм баласы дөнья малын бик нык ярата. (9) Әллә адәм баласы белмиме, алар каберләреннән кубарылып чыгарылачагын, 10. һәм күкрәктәге уй-фикерләр ачылгач, (11)дөреслектә, Раббылары аларның кылган эшләреннән хәбәрдар икәнен?

(1-2) Аллаһ Тәгалә атлар белән ант итә, чөнки атлар Аллаһның күркәм галәмәтләрен гәүдәләндерәләр һәм кешеләргә бик зур файда китерәләр. Шул ук вакытта Ул атларның шундый сыйфатларын ассызыклаган ки, әлеге сыйфатлары белән алар башка хайваннардан күпкә өстенрәк. Алар томырылып чаба һәм аларның сулышлары тыгыла, нәтиҗәдә, күкрәкләреннән гаҗәеп аваз чыга. Аларның тояклары шулкадәр каты, ә җиргә басулары шулкадәр нык ки, алар хәтта тояклары белән ут чыгара.

(3-5) Әлеге сүзләрдән шул ачыклана: һөҗүм, кагыйдә буларак, иртә таңнан башлана. Аллаһ Тәгалә әлеге антларны кешенең Аллаһның кушканнарын үтәүдән һәм яхшы гамәлләр кылудан баш тартуын раслау өчен китерә.

(6) Кешенең табигате шундый: күңеле һәрвакыт аны үзенең вазифаларын, бурычларын тиешле дәрәҗәдә җиренә җиткереп үтәүдән һәрвакыт тотып тора. Кеше ялкау һәм еш кына үзенең матди һәм физик вазифаларын үтәүдән баш тарта. Әлеге кимчелектән бары тик Аллаһ туры юлга күндергән бәндәләр генә азат була ала. Бу кешеләр үзләренең бурычларын төгәл үтиләр һәм чын бөеклеккә ирешәләр.

(7) Кеше – үзенең комсызлыгы һәм шөкерсезлеге шаһиты. Ул моңа каршы да килми һәм аны кире дә какмый, чөнки бу сыйфатлар ачык күренеп тора. Өченче зат алмашлыгы Аллаһка кагыла, дигән фикер бар. Димәк, әлеге аңлатмадан шул килеп чыга: кеше үзенең Раббысына шөкер итми һәм рәхмәтле түгел, һәм Аллаһ моңа шаһит. Әлеге сүзләрдә кешенең һәр гамәленең шаһиты булган Аллаһ Тәгаләгә шөкер итәргә теләмәүчеләр өчен олугъ бер куркыту бар.

(8) Нәкъ менә байлыкны яратуы кешене Аллаһ каршындагы бурычларны үтәмәскә мәҗбүр итә. Ул Аллаһның рәхмәтенә ирешүгә түгел, ә үзенең нәфесен канәгатьләндерүгә өстенлек бирә. Моның сәбәбе исә шунда: кеше Мәңгелек тормыш хакында онытып, үзенең күзаллауларын бу дөньядагы тормыш белән генә чикли.

(9-11) Әлеге сүзләр белән Аллаһ Тәгалә кешеләрне Кыямәт көненнән куркырга чакыра. Әлеге куркыныч көндә Аллаһ мәетләрне терелтер һәм бар кешеләрне гадел хөкем өчен җыяр. Кешенең калебендә яшеренеп яткан барлык изгелекләр һәм начарлыклар, ул көнне аерым-ачык күренәчәк. Яшерен булган нәрсәләр дә ачыкланыр, ә кешеләрнең йөзләрендә кылган эшләре чагылыр. Әлеге гамәлләрнең һәркайсы хакында Аллаһ Тәгалә белер, һәм Ул, һичшиксез, кешеләргә, кылган гамәленә карап, җәзасын билгеләр. Аллаһ Тәгалә Үзенең мәхлуклары кылган гамәлләрне һәрвакыт белеп тора, әмма Ул Кыямәт көнендәге хәбәрдарлыгы хакында аерым әйтте, чөнки гадел хөкем Аның чиксез гыйлеме нигезендә башкарылачак.

“Әл-Карига” (Дәһшәтле кыямәт көне. Мәккәдә иңгән) сүрәсе аңлатмасы

Рәхмәтле һәм Рәхимле булган Аллаһның исеме белән!

1. Дәһшәтле көн, кыямәт көне! 2. Нәрсә ул дәһшәтле көн, кыямәт көне! 3. Каян белә идең син кыямәт көнен? 4. Ул көндә кешеләр тузылган (таралаган) вак күбәләкләр кебек булырлар, 5. һәм таулар тетелгән йон кебек булырлар. 6. Кемнең үлчәүе авырырак булса(саваплы изге намәлләр белән), 7. ул рәхәт тормышта булыр. 8. Әмма кемнең үлчәү җиңеллерәк булса (савапло, изге гамәлләре аз булу сәбәпле) , 9. аның анасы Һавийә булыр. (аның сыенып урыны һавийа булыр) 10. Ул Һавийәнең нәрсә икәнен сиңа нәрсә белдерде? 11. Ул Һавийә кыздырылган уттыр.

(1) Бу – Кыямәт көне исемнәренең берсе. Ул Кыямәт көнендә булачак һәм кешеләрнең йөрәкләренә дәһшәтле курку салачак олугъ вакыйгалар белән бәйле. Алга таба Аллаһ Тәгалә әлеге көннең мөһимлеген ассызыклый.

(2-5) Көчле һәм котычкыч курку сәбәпле, кешеләр ут күбәләгенә яки җир буйлап чәчелгән тынгысыз саранчага охшап калырлар. Ут күбәләге – ул төнлә оча, һәм башка ут күбәләкләре өерендә тәртипсез рәвештә

хәрәкәтләнә торган бөҗәк. Аңы вә гакылы булмау сәбәпле, алар утны күрүгә шунда очалар. Кыямәт көне җитүгә, акыл ияләре булган кешеләр дә шушы гакылсыз бөҗәк халәтендә калырлар. Таулар исә таралган йон шикелле йомшак һәм җиңелгә әверелер. Хәтта җиңелчә генә җил дә аларны күтәреп алып китә алачак, шуңа күрә Аллаһ Тәгалә әйтте: “Син урыннарында таза торалар дип уйлаган тауларны ул көндә күрерсең, болытлар кеби күктә очып йөрерләр” (27:88). Шуннан соң таулар сибелгән туфракка әверелер һәм эссез юкка чыгар. Шул вакытта үлчәү куелыр, ә кешеләр бәхетлеләргә һәм бәхетсезләргә бүленер.

(6-9) Әгәр үлчәүнең изге эшләр тәлинкәсе гөнаһлы гәмәлләр тәлинкәсеннән авыррак булса, мондый кеше Җәннәт бакчаларында рәхәт чигәчәк. Әгәр дә изгелекләрнең гөнаһ гамәлләр тәлинкәсе авырлыгын басарга көче җитмәсә, бу кешенең барачак урыны Җәһәннәм булачак. “Барачак урын” дигән сүзне аңлату өчен бу аятьтә “умм” (“әни”) дигән гарәп сүзе кулланылган. Бу, әни тәрбиясе кеше тормышының аерылгысыз бер өлеше булган кебек, ут газаплары да гөнаһлы кешеләр яшәешенең аерылгысыз бер өлеше булачак дигәнне аңлата. Менә ни өчен ут газаплары чигүчеләр: “Ий Раббыбыз бездән җәһәннәм ґәзабын алгыл, чөнки аның ґәзабы һәлак итүчедер” (25:65), - дип әйтәчәкләр. Әмма бу сүз шулай ук “Баш миенең тышчасы” дигәнне дә аңлата, шуңа күрә Корьәнгә аңлатма бирүчеләрнең кайберләре гөнаһ әһелләре Җәһәннәмгә башлары белән түбәнгә атылырлар, дип аңлаталар.

(10) Аллаһ Тәгалә Җәһәннәмнең олугълыгын ассызыклады һәм алдагы аятьтә аны тасвирлады.

(11) Аның кызулыгы бу җирнең ут кызулыгыннан җитмеш мәртәбәгә катырак. Аллаһ безне андый җәзалардан сакласа иде!

“Әт-Тәкәсур” (Арттыру. Мәккәдә иңгән) сүрәсенең аңлатмасы

Рәхмәтле һәм Рәхимле булган Аллаһның исеме белән!

1. Арттыруга хирыслылыгыз сезне читләшдерде 2. **Каберләргә кергәнчегә хәтле** .3. **Юктыр, тиздән беләчәксез** 4. **Соңыннан Тагын бер юктыр! тиздән беләчәксез** 5. **Юктыр! Әгәр дә сез тәгаен белсәгез иде** 6. **Сез, әлбәттә, җәһәннәмне күрәчәксез.** 7. **Соңыннан тәгаен аны үз күзләрегез күрәчәксез.**8. **Соңыннан сез ул көнне нигмәтләр турында һичшиксез соралачак.**

(1-2) Аллаһ Тәгалә колларын, бер Аллаһка гына гыйбадәт кылудан баш тартып, Аңа башка иләһләрне тиңдәш кылганнары, әлеге иләһләрне бер Аллаһка гына тиешле мәхәббәт белән сөйгәннәре өчен шелтә кылды. Дөнья малын күбәйтергә тырышулары кешеләрне Галәмнәрнең Раббысына ихлас гыйбадәт кылудан читкә тайпылдыра. Аллаһ кешеләрнең нәрсә арттырулары хакында тәгаенләми, шуңа күрә бу аятьтә сүз байлык артыннан куучылар ихлас гамәлләрдән тыш нәрсәләрне ярата, нәрсә белән горурлана – барысы да, бөтен дөнья малы турында да бара: акча, балалар, армия, хезмәтчеләр, җәмгыятьтәге халәт... Әмма дөнья рәхәтлекләре һәм күңел ачулар озакка бармый. Кеше вафат була һәм кабер тормышына күчә. Анда бу кешенең дөньялыкта онытылып йөрүләре юкка чыга, һәм ул үткәннәрне кире кайтара алмый. Әлеге аять бу тормыш белән Мәңгелек тормыш арасында булган барзах тормышы булуы хакында бәян итә. Ул – Мәңгелек тормыш алдыннан килүче тормыш, шуңа күрә Аллаһ кешеләрнең кабергә керүләре, тик анда мәңгелеккә калмаулары хакында хәбәр бирә. Ә янәдән терелтелгәннән соң, алар кылган гамәлләренең әҗерен алачаклар һәм һич тә бетмәс, калдырып та китә алмас мәңгелек тормышка керәчәкләр.

(3-5) Әгәр сез үзегезне Мәңгелек тормышта ни көткәнен белсәгез, сезнең йөрәкләрегез уяныр иде! Нәфсегез дә, дөнья малын арттыру теләге дә сезне кызыктырмас иде, һәм сез изге гамәлләр кылырга ашыгыр идегез. Ныклы белемегез булмау сезне җәзага алып киләчәк, һәм бу җәзаны сез үз күзләрегез белән күрәчәксез.

(6) Сез янәдән терелүнең шаһитлары булачаксыз һәм имансызлар һәм динсезләр өчен дип әзерләнгән Җәһәннәмне күрәчәксез.

(7) Аллаһ Тәгалә шулай ук әйтте: "Гөнаһлы кешеләр утны күргәч, әлбәттә, белерләр анда төшәчәкләрен вә ул уттан котылып барачак җир

тапмаслар” (18:53).

(8) Шуннан соң сез дөньялыкта бүләкләнгән юмартлыклар хакында соралачаксыз. Әгәр алар өчен шөкер итүчеләрдән булып, Аллаһ каршындагы бурычларыгызны үтәгән булсагыз, Ул сезне шул юмартлыкларга караганда да искиткечрәк һәм гүзәлрәк нәрсәләр белән бүләкләр. Әмма әгәр сез дөнья гүзәллекләренә алданып, Раббыгызга шөкер итүчеләрдән булмасагыз, һәм әгәр Ул биргән нигъмәтләрне Аңа каршы килеп гөнаһ гамәлләр өчен куллансагыз, Ул сезне моның өчен җәзалар. Аллаһ Тәгалә әйтте: “Кыямәт көнне кәферләр утка күчерелерләр вә әйтелер: "Сез дөнья тереклегендә Аллаһның, күп нигъмәтләре белән файдаланып әмма Ана гыйбадәт кылмыйча кайбер яхшы эшләрегезнең савабын бетердегез, инде бүген хур рисвай итүче ґәзаб белән җәза ителәсез, җир өстендә хаксыз тәкәбберләнгәнегез һәм чиктән чыгып бозыклык кылганыгыз өчен” (46:20).

“Әл-гаср” (Гасыр, заман, вакыт. Мәккәдә иңгән) сүрәсенең аңлатмасы

Рәхмәтле һәм Рәхимле булган Аллаһның исеме белән!

1. Гасыр белән ант итәмен. 2. Дөреслектә, адәм баласы хәсрәттәдер 3. Иман китереп,изге гамәлләр кылучылардан һәм бер-берсенә хаклык һәм сабырлык белән васыят кылучылардан тыш.

(1-3) Гаср дигән гарәп сүзе көнне һәм төнне билгеләү өчен кулланыла. Моннан шул аңлашыла: Аллаһ Тәгалә, гомумән, вакыт белән ант итә.
Вакыт – ул үлчәү берәмлеге, әлеге үлчәм аралыгында кешеләрнең төрле гамәлләр кылырга мөмкинчелеге бар. Менә ни өчен Аллаһ кешеләрнең табыштан һәм уңыштан коры калып, зыян күрүләрен хәбәр итте. Әлеге зыян авырлыгы буенча төрле дәрәҗәдә булырга мөмкин. Берәүләр бу дөньяда да, вафатларыннан соң да яхшылыктан мәхрүм ителәләр һәм тулаем зыян күрәләр. Мондый гөнаһлы кешеләр Җәннәткә кермиләр,

ә Җәһәннәмгә атылалар. Башкалар өлешчә генә зыян күрә. Шуңа күрә Аллаһ туры юлдан баручылардан тыш башка бар кешеләр дә югалту кичерәчәк, дип хәбәр бирде.
Ә туры юлдан баручылар исә ошбу дүрт сыйфатка ия:
1. Алар Аллаһ иңдергән бар нәрсәгә дә иман китерделәр. Әмма иман гыйлемнән башка була алмый. Гыйлем – иманның мөһим бер өлеше. Гыйлемнән башка иман тулы һәм камил була алмый.
2. Алар изге гамәлләр кылалар. Бу кешенең Аллаһ һәм кешеләр каршындагы бурычларына карый торган тән белән һәм калеб белән кылынучы бөтен мәҗбүри һәм ихтыяри гамәлләргә дә кагыла.
3. Алар кешеләрне иманга һәм изге гамәлләр кылырга чакыралар һәм аларны һәрчак яхшы гамәлләр кылырга рухландырып торалар.
4. Алар кешеләрне Аллаһның кушканнарын сабырлык белән үтәргә, гөнаһлардан ерак булырга һәм кайчак бик авыр һәм ачы булган язмышка сабыр итәргә чакыралар.

Беренче ике күрсәтмәне үтәп, кеше үзен тәрбияли. Соңгы икесен үтәп, ул башка кешеләрне тәрбияли. Әлеге дүрт сыйфатны үзендә камилләштергән кеше генә югалтулардан качып, олугъ бәхеткә ирешә ала.

“Әл-Һумәзә” (Сүз йөртүче. Мәккәдә иңгән) сүрәсенең аңлатмасы

Рәхмәтле һәм Рәхимле булган Аллаһның исеме белән.

1. Үкенеч вә һәлакәтлектер һәрбер яманлап яла ягучыга.2. Кайсысы мал җыеп аны санап торды.3. Малы аны мәңгеләштерер дип уйлый . 4. Юктыр әлбәттә, җәһәннәм утына ыргытылыр. 5. Сиңа ул җәһәннәмне нәрсә белдерде? 6. Ул Аллаһнның кабызылган утыдыр, 7. йөрәкләргә үтеп керәдер. 8. Дөреслектә, аларның өстеннән бикләнгән булыр 9. озын терәүләр белән (терәтелгән булырлар).

(1-3) Аллаһ Тәгалә Үзенең колларын үзенең эше һәм сүзе белән

башкаларны мыскыллап кимсеткән, түбәнсеткән кешеләргә киләчәк зур афәттән һәм каты газаптан кисәткән. “Һүмәзә” (“Хурлаучы, яманлаучы”) дигән гарәп сүзе кешеләрне үз эшләре белән мыскыллаучы яки алардан көлүче, аларга бармак белән төртеп күрсәтүче бөтен кешегә дә кагыла. Ә “лүмәзәһ” («хурлаучы») сүзе башкаларны әшәке сүзләр белән хурлаучыларга кагыла.

Гадәттә, мондый кешеләр байлыкка омтылалар һәм үз рәхәте өчен байлыкларын санарга яраталар, ди Аллаһ. Бу тормышта әлеге шөгыль – аларның бердәнбер мәшәкате. Алар байлыкларын сәдакага һәм изге максатларга тотарга омтылмыйлар һәм фәкыйрьләргә һәм туганнарына ярдәм итәргә теләмиләр. Аларның тырышлыклары һәм омтылышлары бары тик үз байлыкларын күбәйтүгә генә юнәлтелгән, чөнки алар әлеге байлык гомерләрен озынайтыр, дип ышаналар. Алар комсызлык һәм саранлыкның кешеләр тормышын һәм гаиләләрне җимерүен белмиләр. Ә игелекләр сәбәпле, чыннан да, Аллаһ Үзенең колларының гомерләрен озынайта.

(4-7) Җәһәннәм котычкыч һәм дәһшәтле. Аның ягулыгы кешеләр һәм ташлар булачак, ә ялкыны кешеләрнең тәне аша үтеп кереп, йөрәкләрен көйдерәчәк. Аллаһка карышканнар мәңгелек эсселек хөкем сөргән Җәһәннәмгә атылачак, һәм аларның аннан чыгуга һичбер өмете булмаячак.

(8-9) Җәһәннәмнең капкалары, аның әһелләре чыга алмасыннар өчен, озын баганалар белән бикләнгән һәм терәтелгән булачак. Аллаһ Тәгалә әйтте: “Әмма имансыз фасыйкларның торачак урыннары уттыр, һәркайчан алар ул уттан чыгарга теләсәләр, алар ул утка эчкәрәк кайтарылырлар вә аларга әйтелер: үзегез ялганга тоткан ут ґәзабын татыгыз, – дип”. (32:20). Раббым, мондый газаплардан коткар, ярлыка һәм сакла!

“Әл-Фил” (Фил. Мәккәдә иңгән) сүрәсенең аңлатмасы

Рәхмәтле һәм Рәхимле булган Аллаһның исеме белән!

1. Рабыңның фил хуҗаларын нишләткәнен күрмәдең мени? 2. Аларның хәйләләрен адашуда калдырмадымы (юкка чыгармадымы)? 3. Алар өстенә төркем-төркем кошлар җибәрде. 4. Кошлар аларга кыздырлган ташлар белән аттылар. 5.һәм аларны ашалган саламдай кылды (бөртеге ашалган, саламы калган игеннәр кебек).

(1-5) Коръәндә сурәтләнгән әлеге вакыйга Аллаһның кодрәтен иң ачык исбатлаучы вакыйга булып тора. Ул олугъ гамәлләр кыла, Үзенең колларын кызгана, тәүхиднең хак булуына, Үзенең илчесенең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) дөреслегенә кире кагылмаслык дәлилләр китерә. Кәгъбәне җимерергә дип ниятләгән Фил гаскәре белән ниләр булганы хакында уйлан! Җинаять кылучылар әлеге походка яхшылап әзерләнде. Кәгъбәтулланы җимерү өчен алар дәү ана филне әзерләделәр һәм йәмәнлеләрдән һәм хәбәшләрдән торган күпсанлы армия тупладылар. Бу гаскәр шулкадәр куәтле иде ки, гарәпләрнең аңа каршы торырга көчләре җитми иде. Гаскәр изге шәһәргә якынлашуга, Мәккә халкы аларгы каршылык күрсәтмәде. Киләчәк коллык һәм җәбер-золымнан куркып, алар Мәккәне калдырып киттеләр.

Шулвакыт Аллаһ дошманнар өстенә кыздырылган ташлар алып килүче кошлар өерен җибәрде. Алар гаскәр өстенә ташлар яудырды, дошманнырның берсе дә исән калмады.
Кинәт бар нәрсә тынды, ә һәлак булган сугышчылар ашалган бөртекләләр рәвешенә керде. Шул рәвешле Аллаһ дөньяны яманлыктан, әшәкелектән саклап калды һәм дошманнарның явызлыгын үзләренә үк юнәлдерде. Бу вакыйга һәркемгә яхшы таныш. Фил гаскәре Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) туган елда тар-мар ителде. Әлеге вакыйга исламның килүен алдан хәбәр итте һәм Мөхәммәднең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) пәйгамбәрлек миссиясенең хак булуы хакында белдерде.

“Корәеш” (Корәеш кабиләсе. Мәккәдә иңгән) сүрәсенең аңлатмасы.

Рәхмәтле һәм Рәхимле булган Аллаһның исеме белән!

1. Кураеш кабиләсенең килешүләре (дуслыклары)өчен.2. Аларның җәй һәм кыш көннәрендә сәфәрдәге бердәмлекләре өчен.3. һәм шуңа күрә ошбу йортның (Кәгъбәнең) Раббысына гыйбадәт кылсыннар.4. Ачлыктан соң аларны ашаткан һәм куркудан коткарган өчен.

(1-2) Күпчелек тәфсир кылучылар фикеренчә, бу сүрә алда китерелгән сүрәнең мәгънә ягыннан дәвамы булып тора. Бу Аллаһ фил гаскәрен корәеш халкының куркынычсызлыгы һәм иминлеге өчен тар-мар иткән, дигәнне аңлата. Моның белән беррәттән, Аллаһ Тәгалә Мәккә халкына кышын Йәмәнгә, ә җәен Шәмгә барып табышлы һәм файдалы сәүдә эшен оештырырга да ярдәм иткән. Ул аларга каршы золымлык кылырга ниятләүчеләрне һәлак итте, шуның белән Кәгъбәне һәм мәккәлеләрне гарәпләр алдында олылады, югары күтәрде. Гарәпләр мәккәлеләргә тирән хөрмәт белән карыйлар иде һәм аларның сәүдә кәрваннарына бер дә комачау итмиләр иде. Менә ни өчен алга таба Аллаһ аларга, күрсәтелгән мәрхәмәте өчен, шөкер итәргә боерды.

(3-4) Кәгъбәнең Раббысына ширек китермәгез һәм үзегезне Аңа гына гыйбадәт кылуга багышлагыз. Ул сезне дөньядагы иң олугъ нигъмәт – ризык һәм иминлек белән нигъмәтләндерде. Бары шул гына да сезгә Раббыгызга шөкер итүне һәм рәхмәтле булуны йөкли. Аллаһ – һәр нәрсәне халык кылучы, әмма Кәгъбә, башка халык кылынучылар арасында үзенең өстенлеге һәм олугълыгы сәбәпле, аерым урында тора. Раббым, безгә биргән барча нигъмәтләрең өчен мактау сиңа!

“Әл-Мәгун” (Мәккәдә иңгән) сүрәсе аңлатмасы

Рәхмәтле һәм Рәхимле булган Аллаһның исеме белән!

1. Хисаб һәм җәза көнен, ялганга санаган кешене күрдеңме? 2. Ул ятимне яныннан куар 3. Ач кешене ашатырга өндәми4. Ни үкенеч намаз укучыларга. 5. Алар намазларыннан гафилләр (вакытында

укымаслар). 6. Укыган намазларын да рия белән укырлар. 7. Ул тормыш әйберләрен вакытлыча биреп тормас.

(1-3) Үлгәннән соң торгызылу һәм җәза көнен инкарь иткән, Аллаһның илчеләренә ышанмаган кешеләр хакында уйлан. Үзләренең каты бәгырьле булулары сәбәпле, алар ятимнәрне куалар һәм аларга карата мәрхәмәт күрсәтмиләр. Алар Аллаһтан әҗер алуга өметләнмиләр һәм Аның каты газабыннан курыкмыйлар. Алар кешеләрне фәкыйрь-мескеннәргә сәдака бирергә өндәмиләр, үзләре дә моны эшләмиләр.

(4-5) Биредә сүз намазларына игътибарсыз караган намаз укучылар хакында бара. Вакытында укымау һәм барлык фарызларны да үтәмәү сәбәпле, алар үзләренең намазларын харап итәләр. Моның сәбәбе – Аллаһның кушканнарын игътибарсыз калдырудыр. Алай булмаса, иң мөһим гыйбадәтләрнең берсе булган намазларын юкка чыгармаслар иде. Нәкъ менә үзләренең намазларына карата игътибарсызлыклары сәбәпле алар шелтәләүгә лаек. Намаз укыганда кылынган хаталарга килгәндә, хатаны һәр кеше ясарга мөмкин. Кайвакыт мондый хәл хәтта пәйгамбәребез Мөхәммәд (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) белән дә була иде.

(6-7) Намазларына игътибарсыз караучыларның йөрәкләрендә кызгану хисе юк, алар рияга һәм икейөзлелеккә бирелүчән. Изге гамәлләрне алар башка кешеләр мактасын өчен эшлиләр. Алар кешеләргә кечкенә генә сәдака бирүдән дә баш тарталар, хәтта бу гамәлне кылганнан аларның байлыклары кимемәсе билгеле булса да. Алар, хәтта кешеләр гадәттә бер-берсенә бушлай бирә торган савыт, чиләк яки балта кебек әйберләрне дә бүләк итәргә яки биреп торырга теләмиләр. Чамадан тыш комсызлыклары сәбәпле, алар кечкенә генә сәдәка бирүдән дә баш тарталар. Ә инде кыйммәте зур булган әйберләр хакында сөйләп тә торасы юк. Әлеге сүрәдә Аллаһ Тәгалә мөселманнарны ятим һәм мескеннәрне ашатырга, башкаларны да моңа чакырырга, намазны төзек тотарга, намаз укыганда да, башка төрле гыйбадәт кылганда да Аллаһ каршында ихлас булырга өндәде. Аллаһ Тәгалә шулай ук кешеләрне изгелекләр кылырга, бигрәк тә сүз савыт, чиләк, китап һәм башка шундыйлар турында барса, бушка ярдәм итәргә рухландырды. Изгелекләр эшләргә саранланган һәркем иң кырыс шелтәгә лаек. Ә бу хакта Аллаһ Тәгалә яхшырак белә.

“Әл-Кәүсәр” (Муллык. Мәккәдә иңгән) сүрәсе аңлатмасы

Рәхмәтле һәм Рәхимле булган Аллаһның исеме белән!

1. Без сиңа кәүсәр (күп хәерле нәрсәләр) бирдек. 2. Раббың ризалыгы өчен намаз укы һәм корбан чал! 3. Һичшиксез, сиңа ачу тотучы үзе хәерләрдән мәхрүм ителгән.

(1) Без сине мул һәм олугъ нигъмәтләр белән бүләкләдек, шуларның берсе – Җәннәттәге Кәүсәр елгасы. Без сиңа шулай ук озынлыгы һәм киңлеге бер айлык юл озынлыгына тигез булган сулык бүләк иттек. Аның сулары сөттән ак һәм балдан татлырак. Аның әйләнәсендә савытлар куелган һәм ул савытлар үзләренең саннары һәм ялтыраулары белән күктәге йолдызлардан ким түгел. Әлеге сулыктагы суны авыз итәргә рөхсәт ителгән һәркем, моннан соң һичкайчан сусау кичермәс. Шуннан соң Аллаһ Үзенең илчесенә (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) бу нигъмәтләр өчен рәхмәтле булырга боерды.

(2) Аллаһ Тәгалә намазны һәм корбан чалуны аерып алып күрсәтте, чөнки нәкъ менә бу ике гыйбадәт иң яхшы һәм иң мөһим гыйбадәтләр һәм Аллаһка якынаю чаралары булып тора. Намаз гыйбадәтен башкарып, кеше тәне белән дә, калебе белән дә Аллаһ Тәгалә каршында баш ия, Аңа буйсына һәм тулаем Аңа гына булган гыйбадәткә бирелә. Корбан чалып, кеше Аллаһка сайлап алынган һәм кыйммәтле малы ярдәмендә якыная. Ул корбанны, акчасын Аллаһ ризалыгы өчен сарыф итеп, калебенең байлыкка мәхәббәтен һәм байлык белән аерыласы килмәвен җиңеп чала.

(3) Пәйгамбәребез Мөхәммәдкә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) карата нәфрәт кичергән һәм аны хур итәргә, аның абруен төшерергә теләгән кеше, һичшиксез, үзенә генә зыян сала. Аның гамәлләре файдасыз булачак, ә бу кеше хакындагы яхшы фикерләр кешеләр күңеленнән мәңгегә югалачак. Пәйгамбәребез Мөхәммәд (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) Аллаһның мәхлугы ирешә алырдай хакыйкый камиллеккә ирешә. Аның хакында якты истәлекләр, аның артыннан иярүчеләрнең күплеге моңа дәлил булып тора.

“Әл-Кәфирун” (Кәферләр. Мәккәдә иңгән) сүрәсе аңлатмасы

Рәхмәтле һәм Рәхимле булган Аллаһның исеме белән!

1. Әйт: "Ий сез кәферләр, (иман китермәгән кешеләр)! 2. Сез гыйбадәт кыла торган сыныймнарга мин гыйбадәт кылмыймын. 3. Һәм сез дә мин гыйбадәт кыла торган Аллаһка гыйбадәт кылмыйсыз. 4. һәм мин сезнең гыйбадәт кыла торган сынымнарыгызга гыйбадәт кылучы түгелмен. 5. һәм сез мин гыйбадәт кыла торган Аллаһка гыйбадәт кылучы түгелсез. 6. Сезгә үз динегез, миңа үз динем!

(1-3) Бу – Аллаһтан башка бүтән иләһләргә табынудан җан белән дә, тән белән дә ваз кичәргә боеру. Әй кәферләр! Сезгә бер Аллаһка гына ихластан табыну ят. Сез кылган йолалар ширек булып тора һәм гыйбадәт дип атала алмый.

(4-5) Бу – Аллаһтан башка бүтән иләһләргә табынудан җан белән дә, тән белән дә ваз кичәргә боеру. Әй кәферләр! Сезгә бер Аллаһка гына ихластан табыну ят. Сез кылган йолалар ширек булып тора һәм гыйбадәт дип атала алмый.

(6) Аллаһ Тәгалә Үзенең илчесенә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын): “Әгәр алар сине ялганчы дисәләр, әйт: "Миңа үз гамәлем, сезгә дә үз гамәлегез вә сез минем кылган эшемнән бизүчесез, мин дә сез кылган эштән бизүчемен"(10:41), - дип әйтергә кушты.

“Ән-Нәср” (Ярдәм. Мәдинәдә иңгән) сүрәсе аңлатмасы

Рәхмәтле һәм Рәхимле булган Аллаһның исеме белән!

1 Аллаһның ярдәме һәм җиңү килгәч 2. шул вакытта күрерсең кешеләрне, төркем-төркем булып Аллаһ дине Исламга керерләр. 3. Раббыңны мактап тәсбих әйт, һәм Аңардан ярлыкауны сора!

Дөреслектә Ул тәүбәне кабул итеп гөнаһларны гафу кылучыдыр.

(1-3) Аллаһ Тәгалә Үзенең илчесен (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) яхшы хәбәр белән сөендерде һәм Раббысының биргән вәгъдәсе чынга ашкач, нишләргә кирәклеген өйрәтте. Моның белән беррәттән, Аллаһ Тәгалә мөселманнарның игътибарын әлеге вәгъдәгә Үзе сәбәп булачагына юнәлтте. Әлеге сүрәдә телгә алынган яхшы хәбәр – пәйгамбәргә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) Аллаһның ярдәм итүе һәм Мәккә шәһәрен алу хакындагы хәбәр ул. Әлеге вакыйгадан соң, кешеләр күпләп ислам динен кабул итә башлыйлар. Аллаһның вәгъдәсе чынга ашты, пәйгамбәребезнең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) дошманнарыннан булган кешеләрнең күбесе аның яклы һәм аның ярдәмчеләре булды. Менә ни өчен Аллаһ аңа Раббысына шөкер итәргә, Аны мактарга һәм ярлыкау сорарга боерды.

Әлеге сүрәдә ике галәмәт бар. Беренчедән, Аллаһ Тәгалә җиңү һәрчак Аның дине ягында булачак, ә Аллаһны мактау һәм ярлыкау сорау җиңүгә ирешүне җиңеләйтер, дип вәгъдә бирде. Нәкъ менә шул рәвешле иман китергән бәндәләр Аллаһка рәхмәтле булуларын җиткерә алалар. Аллаһ Тәгалә әйтте: “Әгәр нигъмәтләремә шөкер итсәгез, нигъмәтемне сезгә арттырырмын, әгәр көферлек кылсагыз, минем ґәзабым бик каты” (14:7). Гадел хәлифләр чорында да, аннан соң да хак иман ияләре Аллаһ сүзләренең дөреслеге шаһитлары булдылар. Ислам – күп диннәрнең берсе. Әмма бу хак дингә Аллаһның ярдәме һичкайчан да соңга калмады. Бөтен дөнья буйлап кешеләр исламга килделәр һәм киләләр, һәм мөселманнарның куәте, алар Аллаһ кушканнарга каршы килә башлаганчыга кадәр, нык булды. Менә шул вакытта алар арасында каршылыклар башланды. Әмма ни генә булмасын, мөселман өммәте һәм Аллаһның дине, Аның чиксез, хәтта хыялыбызда да күз алдына китереп булмый торган рәхим-шәфкате астында. Икенчедән, Аллаһ Тәгалә Үзенең илчесенә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) аның бу дөньядагы тормышы ахырына якынлашуы хакында хәбәр бирде. Шуның белән Ул пәйгамбәребезнең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) тормышы данлыклы булуын ассызыклады. Аллаһ Тәгалә Үзе дә аның белән ант итте: “Ий Лут, синең гомер белән ант итеп әйтәбез, алар шәһвәт исереклеге белән хәйран калып йөриләр, синең нәсыйхәтеңне ишетмәсләр”(15:72).

Аллаһ Тәгалә барлык иман әһелләренә дә бу тормыштагы гомерләрен намаз вакытларында, олы хаж һәм башка шундый гамәлләр кылганда ярлыкау сорау белән тәмамларга васыять итте. Менә ни өчен Аллаһның Аны мактарга һәм ярлыкау сорарга боеруы пәйгамбәребезнең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) озакламастан вафат булачагына ишарәли иде. Пәйгамбәребез Мөхәммәд (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) Үзенең Раббысы белән очрашуга әзерләнергә һәм үзенең гомерен иң күркәм рәвештә төгәлләргә күрсәтмә алды. Ул иңдерелгән бу вәхийгә буйсынды һәм үлем сәгате килгәнче намаз вакытларында Раббысына дога белән мөрәҗәгать итте:

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي

«Аллаһ, Раббыбыз! Син пакь, һәм мактау Сиңа! Аллаһ, ярлыка мине!» Бу сүзләрне ул бигрәк тә рөкугъ һәм сәҗдә вакытларында кабатлый иде.

“Әл-Мәсәд (Бау. Мәккәдә иңгән) сүрәсе аңлатмасы

Рәхмәтле һәм Рәхимле булган Аллаһның исеме белән!

1. Әбү Ләһәбнең ике кулы корысын һәм һәлак булсын! 2. Аңа ґәзабтан котылырга малы һәм кәсеп иткән нәрсәләре һич файда бирмәде. 3. Тиздән ул Әбү Ләһәб ялкынлы утка кереп янар. 4. хатыны да утка керер утын күтәргән хәлдә. 5. Ул хатынның муенында хөрмә мунчаласыннан булган бау булачак.

(1-5) Әбу Ләхәб Мөхәммәд пәйгамбәрнең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) әтисе ягыннан абыйсы иде. Ул пәйгамбәребезгә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) карата көчле нәфрәт утында яна иде һәм аңа күп җәфа-газаплар китерә иде. Әбу Ләхәб имансыз булды һәм туганлык җепләрен сакларга омтылмады. Аллаһ аны бу гамәле өчен кырыс хөкем итте һәм аны Кыямәт көненәчә рисвай итте. Әбу Ләхәбнең ике кулы да корысын! Ул мескен һәм аңа бернәрсә дә файда китерә алмас. Байлык аны бозыклыкка кертте, әмма гадел җәзадан коткарып калмады. Аңарга гадел җәза килгәч, аны бернәрсә дә саклап кала алмас. Җәһәннәм уты аны һәрьяклап камап алыр, ә аның хатыны бу ут өчен утын

ташыячак. Ул да Аллаһның илчесенә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) ачы газаплар китерә һәм үзенең иренә гөнаһлар эшләргә һәм Аллаһ һәм Аның диненә каршы көрәштә ярдәм итә иде. Ул да пәйгамбәребезгә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) ялалар яга иде һәм бар көченә аңа зыян китерергә тырыша иде. Җәһәннәмдә ул кешеләр, муеннарына пальма җепселләреннән ишелгән бау тагып, аркаларында утын ташыган кебек, үз гөнаһларының авырлыгын тоячак. Башка аңлатмада исә, ул, муенына пальма җепселләреннән ишелгән бау тагып, үзенең ире өчен утын җыячак, диелә. Бу сүрәдә Аллаһның иң зур, иң бөек галәмәтләренең берсе сурәтләнә.

“Әл-Ихлас” (Мәккәдә иңгән) сүрәсе аңлатмасы

Рәхмәтле һәм Рәхимле булган Аллаһның исеме белән!

1. Әйт: "Ул – Аллаһ һич, тиңдәше һәм охшашы булмаган ялгыз бер генә 2. Һичнәрсәгә, һичбер мәхлукка ихтыяҗы юк бәлки һәр мәхлукның хаҗәтен үтәүче Аллаһдыр. 3. Ул һичкемне тудырмады һәм һичкемнән тудырылмады. 4. һәм һичкем Аңа тиң булмады.

(1-4) Аллаһ Тәгалә бу сүзләрне аларның хаклыгына ныклы ышану һәм тулы иман белән әйтергә боерды. Моны эшләр өчен кеше бу сүзләрнең хак мәгънәсен белергә тиеш. Аллаһ – Бердәнбер иләһ. Аның күркәм исем-сыйфатлары камил, Аның гамәлләре изге һәм кимчелексез, һәм Аңа охшаган яки Аңа тиң булган бер генә зат та юк. Аның бер мәхлукка да ихтыяҗы юк, һәм күкләрдә вә җирдә яшәүчеләр Аңарга югары дәрәҗәдә мохтаҗ һәм Аңардан ярдәм сорыйлар, чөнки аның барлык сыйфатлары да камил. Ул бар нәрсәдән хәбәрдар, һәм Аның гыйлеме чиксез. Ул сабыр, һәм Аның сабырлыгы чиксез. Ул рәхимле, шәфкатьле, һәм Аның рәхим-шәфкате һәр нәрсәне чолгый. Аллаһның башка сыйфатларына килгәндәдә шулай. Аллаһның камиллеге шунда да күренә: ул тудырмады һәм тумады, шуңа күрә һичкемдә һәм һичнәрсәдә мохтаҗлык кичерми. Аның исемнәре, сыйфатлары һәм гамәлләре мәхлукларның исемнәре, сыфатлары һәм гамәлләренә караганда бик күпкә өстенрәк.

Ул – Бөек һәм Күркәм. Шулай итеп, әлеге сүрә тулаем Аллаһның гына иләһи исемнәре һәм сыйфатлары бар дигән тәгълиматны үз эченә ала.

“Әл-Фәләкъ” (Таң. Мәккәдә иңгән) сүрәсе аңлатмасы

Рәхмәтле һәм Рәхимле булган Аллаһның исеме белән!

1. Әйт: "Мин таңның Раббысына сыенамын 2. Ул яралткан нәрсәләрнең зарарыннан. 3. һәм караңгы төннең зарарыннан 4. төеннәренә өрүче сихерче хатыннар явызлыгыннан, зарарыннан сыгынамын. 5. Һәм көнләшүченең көнләшкән чагындагы зарарыннан”.

(1-5) “Фәләка” (“Яру”) дигән гарәп фигыле, таң җиткәч, нәкъ менә Аллаһ Тәгалә төнге караңгылыкны яруы, шулай ук шытып чыккан вакытларында орлыкларны нәкъ менә Аллаһ Тәгалә яруы хакында ассызыклый. Үзенең колларын кешеләрнең, җеннәрнең, хайваннарның һәм башка мәхлукларның явызлыгыннан һәм әшәкелегеннән Бары Ул гына саклый ала. Аллаһ Тәгалә кайбер мәхлукларның күп явызлык алып килүләре хакында әйтте. Төнлә кешеләрне йокы баса, ә җир өстеннән явыз рухлар һәм зыян салучы җанварлар йөри. Сихерче хатыннар кешеләргә бозым салу өчен төеннәргә өрәләр. Ә көнчеләр кешеләр нигъмәтләрен югалтсыннар иде дип телиләр һәм моңа күп көч куялар. Кешеләрне мөртәтләрнең явызлыгыннан сакларга һәм аларның мәкерлекләрен бетерергә бары тик Аллаһ кына булдыра ала, һәм шуңа күрә һәр кеше Аның саклавы астына сыеныргa тиеш. Көнче кешеләргә шулай ук яман күзле кешеләр дә керә, чөнки күзне бары тик яман холыклы һәм бозык күңелле көнче кеше генә тидерә ала. Шулай итеп, әлеге сүрә мөселманнарны сыену урынын һәм явызлыктан котылуны Аллаһтан эзләргә өйрәтә. Ул шулай ук сихерчелекнең бар икәнлегенә һәм аның зыяныннан, сихерчеләрнең мәкерлекләреннән Аллаһка сыенып, сакланырга кирәклеккә дәлил булып тора.

“Ән-Нәс” (Кешеләр. Мәдинәдә иңгән) сүрәсе аңлатмасы

Рәхмәтле һәм Рәхимле булган Аллаһның исеме белән!

1. Әйт: "Кешеләрнең Раббысына сыенамын. 2. Кешеләрнең патшасы булган Аллаһка сыенамын 3. Кешеләрнең гыйбадәт кыла торган Илаһәсе булган Аллаһка сыенамын. 4. сәваблы эштән тыеп, гөнаһлы эшкә өндәп вәсвәсә кылучы шайтанның зарарыннан. 5. Ул шайтан кешеләрнең күңеленә явызлыкны саладыр. 6. Ул җеннәрдән дә һәм кешеләрдән дә бардыр.

(1-6) Әлеге сүрәдә мөселманнарга бөтен явызлыкның башында торучы иблистән саклану өчен барлык кешеләрнең Патшасы һәм Аллаһысы булган Аллаһ Тәгаләгә сыенырга боерыла. Иблис кешеләрне вәсвәсәгә сала, аларның күзләренә явызлыкны һәм гөнаһны матурлап күрсәтә һәм кешеләрдә гөнаһ эшләү теләге уята. Шуның белән беррәттән, ул аларга изгелек кылырга комачау итә һәм изгелекне ямьсезләп күрсәтә. Иблис бертуктаусыз кешеләрне вәсвәсәгә сала, әмма Аллаһның колы үзенең Раббысын искә төшереп, бу дошман белән көрәштә Аннан ярдәм сорап дога кылса, ул чигенә һәм юкка чыга. Менә ни өчен иман ияләре бары тик кешеләр һәм башка мәхлукларның Аңарга гына гыйбадәт кылу өчен яратылган Хакименә ярдәм сорап сыенырга тиешләр. Кешеләр, үзләрен барлык нигъмәтләрдән кисәргә, алар арасына кереп үз фиркасына авыштырырга һәм Җәһәннәм әһелләре ясарга теләүче бу дошманнан котылмыйча торып, бәхеткә ирешә алмаслар. Әмма истә тотарга кирәк: Иблис тэсирендә генә түгел, кешеләр тәэсирендә дә коткыга бирелергә мөмкинсең. Гамәлләребезнең башында һәм ахырында Галәмнәрнең Раббысы булган Аллаһ Тәгаләгә барча мактаулар булсын!

Кереш өлеш һәм сүрәләрнең аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар.

1. Ни өчен без “Мөһим дәресләр”не өйрәнергә тиешбез?

- Чөнки алар мөһим;
- Галимнәр өйрәнү өчен нәкъ менә бу китапны киңәш итәләр;
- Әлеге китапта һәр мөселман өчен мөһим булган гыйлемнәр тупланган;
- Бөтен вариантлар да дөрес.

2. “Мөһим дәресләр” үз эченә нәрсәләрне ала?

- Мөселманнарның Коръәнгә һәм Тәүхидкә мөнәсәбәтләрен;
- Намаз һәм тәһарәт белән бәйле мәсьәләләрне аңлатуны;
- Әхлаклы булу һәм ислам этикетын үтәүне;
- Ширектән һәм гөнаһлардан кисәтүне ;
- Мәетне җирләргә әзерләүне, шулай ук җеназа намазы мәсьәләләрен;
- Бөтен вариантлар да дөрес.

4. Мөселман кешесе гыйлем алуны кайсы сүрәне дөрес итеп укырга өйрәнүдән, аның мәгънәсенә төшенүдән башларга һәм аны белергә тиеш?

- “Әл-Галәк” (Оеш кан) сүрәсеннән;
- “Әл-Фатиха” (Ачучы) сүрәсеннән;

- “Әл-Ихлас” сүрәсеннән.

5. *Гыйлем эзләүчегә Коръәнгә аңлатма бирүче китапларның кайсысыннан башларга?*

- Ибн Кәсир аңлатмасыннан;
- Әл-Куртуби аңлатмасыннан;
- Габдрахман ибн Насыйр Әс-Саади аңлатмасыннан.

6. *Кешеләр, Коръәнгә карашлары буенча, өч төркемгә бүленделәр.*

- Дөрес; - Дөрес түгел.

7. Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) Коръәнне аның мәгънәләре хакында фикерләмичә һәм аңа муафыйкъ рәвештә гамәл кылмыйча гына укудан тыйды.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

“Әл-Фатиха” сүрәсе аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

8. ***“Әл-Фатиха” (Ачучы) сүрәсенең шул исем белән аталуның сәбәбе нинди [2]?***

____

____

9. “Әл-Фатиха” сүрәсенең исемнәре арасыннан:

- Коръәннең анасы; - Җиде аять;
- Өшкерү (рукъя); - Дога;

- Бөтен вариантлар да дөрес

10. Раббыбызның “Аллаһ” исеме нәрсәне аңлата?

- Иләһләштерелгән һәм табына торган Иләһ;

- Үзенең камил һәм саф иләһи сыйфатлары сәбәпле табынырга лаек булган Бердәнбер Иләһ;

- Бөтен вариантлар да дөрес.

11. Аллаһ Тәгаләнең хакимлеге була:

- Гомуми; - Шәхси; - Бөтен вариантлар да дөрес.

12. Аллаһ Тәгаләгә дога белән мөрәҗәгать иткәндә пәйгамбәрләр ешрак ничек мөрәҗәгать иткәннәр?

- Йә Аллаһ; - Йә Раббым.

13. Гарәп теленең грамматикасы нигезендә, әгәр алмашлык фигыль алдыннан килсә бу:

- Эш-хәрәкәт бары тик телгә алынган затка мөнәсәбәтле рәвештә генә үтәлә дигәнне аңлата;

- Эш хәрәкәт һичнинди чикләүләрсез барлык затларга мөнәсәбәтле рәвештә үтәлә дигәнне аңлата.

14. “Сиңа гына гыйбәдәт кылабыз һәм Синнән генә ярдәм сорыйбыз”аятендә гыйбадәт кылуның ярдәм сорауга караганда алданрак телгә алынуы нәрсәне аңлата?

- Бу шәхсине гомумигә кертүнең мисалы;

- Аллаһ Тәгаләнең хакы, Аның колларының хакына караганда

өстенрәк булуын;

- Бөтен вариантлар да дөрес.

15. Гыйбадәт – ул:

- Калеб белән дә, тән белән дә кылына торган Аллаһ сөйгән һәм хуплаган барлык сүзләрне һәм гамәлләрне үз эченә алган төшенчә;

- Аллаһка Аның кушканнарын үтәү һәм тыйганнарыннан тыелу ярдәмендә (ә болар Аллаһка мәхәббәт белән һәм Аны олугълау белән бергә үрелеп бара) тулы буйсынучанлык;

- Кайчагында күз уңында беренче билгеләмә, ә кайчагында икенчесе тотыла.

16. “Җәза көне” - ул:

- Кубарылу көне;

- Кешеләргә гамәлләре өчен җәза билгеләнәчәк көн;

- Бөтен вариантлар да дөрес.

17. “Син безне туры юлга бастыр” догасы Ислам динендә мәгънәсе буенча иң тирән, файдалы һәм һәрьяклы догаларның берсе.

- Дөрес;

- Дөрес түгел.

18. Түбәндәге сүрәләрнең кайсысы Коръәндәге бүтән бер генә сүрәдә дә, бер генә аятьтә дә булмаган мәгънәләрне үз эченә алган?

- “Әл-Фатиха” сүрәсе;

- “Аятелкөрси”;

- “Әл-Ихлас” сүрәсе.

“Аятелкөрси”нең аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

19. Көрси телгә алынганга күрә бу аять шулай атала.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

20. Коръән аятьләренең кайсысы иң бөеге?

- Ун вазифа турындагы аять; - “Аятелкөрси”.

21. Бу аятьтә Аллаһның ничә күркәм исем-сыйфаты бәян кылынган?

- Биш; - Алты; -Җиде.

22. Аллаһ Тәгалә Үзеннән кире каккан һәм Пәйгамбәребез дә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) Аннан кире каккан исем-сыйфатларны инкарь иткән вакытта, Аллаһ Тәгаләнең тулыканлы, капма-каршы сыйфатларын танырга һәм Аны шул исем-сыйфатлар белән тасвирларга кирәк. Мәсәлән, Аллаһ Тәгалә Үзеннән “йокы”, “йокымсырау” кебек сыйфатларны кире каккан һәм Үзен әлеге сыйфатларга капма-каршы булган “тере” һәм “кодрәт иясе” сыйфатлары белән тасвирлаган.

- Дөрес; - Дөрес түгел

23. Аллаһ Тәгалә Үзе риза булган бәндәләре өчен генә шәфәгать

сорап мөрәҗәгать итәргә мөмкинлек бирә, ә Аллаһ:

- Тәүһид әһелләреннән генә риза;

- Пәйгамбәрләр юлыннан баручылардан риза;

- Бөтен вариантлар да дөрес.

24: Аллаһ Тәгалә мәхлукларга өйрәткән дин кануннары һәм галәм законнары:

- Аз санлы; - Күп санлы.

25. Аллаһның "Иң өстенлекле" дигән исеме нәрсәне аңлата?

- Ул Үзенең асылы белән мәхлуклардан өстен тора;

- Аның сыйфатлары өстенлек белән куәтләнгән;

- Аның өстенлегенә барлык мәхлуклар да буйсына;

- Бөтен вариантлар да дөрес.

26. "Аятелкөрси" кайчан укыла:

- Һәр фарыз намазыннан соң; - Йоклар алдыннан;

- Иртән һәм кичен; - Бөтен вариантлар да дөрес.

"Әз-Зәлзәлә" (Җир селкенү) сүрәсе аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

27. "Әз-Зәлзәлә" сүрәсе кайда иңгән?

- Мәккәдә; - Мәдинәдә.

28. "Әз-Зәлзәлә" сүрәсе үз эченә нәрсәләрне ала?

- Изгелекләр эшләргә өндәүне; - Гөнаһлардан качарга өндәүне;

- Бөтен вариантлар да дөрес.

29. ***Аллаһның: “Җир үзенең тетрәүе белән тетрәгәч” дигән сүзләре Аның: “Ул бөтен җирне тигезләр, анда син калкулыклар да, иңкүлекләр дә күрмәссең” дигән сүзләренә тиңме?***

- Әйе; - Юк.

30. ***Аллаһның: “һәм җир үзенең эчендәге йөкләрне чыгарса” аятендә сүз нәрсә хакында бара?***

- Таулар һәм калкулыклар; - Мәетләр һәм күмелгән байлыклар.

31. ***Җир галәмнәрдә яшәгән барча мәхлукның яхшы һәм яман эшләре хакында сөйләрме?***

- Әйе; - Юк.

32. ***Аллаһ Тәгалә әйтте: “Ул көндә кешеләр төрле төркемнәргә бүленеп барырлар” – бу сүзләр нәрсәне аңлата?***

- Һәр кеше җыйналу урынына аерым-аерым барачак;

- Кешеләр аерым төркемнәргә бүленәчәк һәм җыйналу урынына төркем-төркем булып барачак.

33. ***Аллаһның: “Бераү тузан бөртеге хәтле генә яхшылык кылган булса, аны күрәчәк. Һәм бераү тузан бөртеге хәтле гөнаһ эшләсә, аның җәзасын күрер”, - дигән сүзләре Аның: “Һәм бөтен кылганнарын каршыларында табарлар”(18:49), - дигән сүзләренә тиңме?***

- Әйе; - Юк.

“Әл-Гадият” сүрәсе аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

34. “Әл-Гадият” сүрәсе кайда иңгән?

- Мәккәдә;
- Мәдинәдә.

35. “Әл-Гадият” сүрәсе үз эченә вазифаларны үтәмәүдән кисәтүне алган.

- Дөрес;
- Дөрес түгел

36. Әлеге сүрәдәге сүзләрнең мәгънәләрен аңлат:

ضَبْحًا ____

قَدْحًا ____

نَقْعًا ____

لَكَنُودٌ ____

“Әл-Карига” сүрәсе аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

37. “Әл-Карига” сүрәсе кайда иңгән?

- Мәккәдә;
- Мәдинәдә.

38. “Әл-Карига” сүрәсенең мәгънәләре арасыннан нинди кисәтүне аерып карарга мөмкин?

- Кыямәт көненең котычкычлыгы хакында;

- Кеше тормышындагы сынаулар турында.

39 “Әл-Карига” нәрсәне аңлата?

- Үлгәннән соң кубарылу көне; - Куркыту.

40. ***Әлеге гыйбарәләрнең мәгънәләрен аңлат:***

“тузылган (таралаган) вак күбәләкләр кебек булырлар”:

____

“тетелгән йон кебек булырлар”:

____

41. Әлеге сүрәдә телгә алынган үлчәү – ул:

- Чын үлчәү, туры мәгънәдә килә;

- “Үлчәү” сүзе астында гаделлек күз алдында тотыла.

42. “Рәхәт тормышка ирешәчәк”:

- Бу дөньяда; - Җәннәт бакчаларында.

43. Аллаһның: “Аның анасы – мәрхәмәтсез булган Һавийә исемле җәһәннәм аңа урын булыр” сүзләре нәрсәне аңлата?

- әни тәрбиясе кеше тормышының аерылгысыз бер өлеше булган кебек, ут газаплары да гөнаһлы кешеләр яшәешенең аерылгысыз бер өлеше булачак;

- Гөнаһ әһелләре Җәһәннәмгә башлары белән түбәнгә атылырлар;

- Бөтен вариантлар да дөрес.

44. **“Ул һавийәнең нәрсә икәнен сиңа нәрсә белдерде?”**, - сүзләре белән Аллаһ Тәгалә нәрсә әйтергә теләде?

- Җәһәннәмнең олугълыгын ассызыклады;

- Җәһәннәм турында сорарга теләде.

45. Җәһәннәм утының исемнәре арасында түбәндәгеләр бар:

- Упкын; - Тәмуг; - Җимергеч ут;

- Җәһәннәм уты; - Бөтен вариантлар да дөрес.

46. Җәһәннәм утының (Аллаһтан аннан сыену сорыйбыз) кызулыгы бу җирнең ут кызуыннан ничә мәртәбәгә катырак?

- Җитмеш мәртәбәгә; - Туксан мәртәбәгә;

- Туксан тугыз мәртәбәгә.

“Әт-Тәкәсур” сүрәсе аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

47. “Әт-Тәкәсур” сүрәсе кайда иңгән?

- Мәккәдә; - Мәдинәдә.

48. “Әт-Тәкәсур” сүрәсе үз эченә нәрсәләрне алган?

- Кешеләрнең халәтләре хакында яңалыкларны;

- Галәмнәрнең Раббысына ихлас гыйбадәт кылудан читкә тайпылып, башка эшләр белән мәшгуль булулары өчен кешеләргә белдерелгән шелтәне.

49. Әлеге сүрәдә һәр нәрсәдә, хәтта изгелекләр эшләүдә һәм Аллаһ белән якынаюга омтылуда да, арттыруга һәвәслекне тыю бар.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

50. Ни өчен Аллаһ Тәгалә: “Каберләрегездә мәңгегә калганчыга кадәр”, - дип түгел, ә “Хәттә үлеп кабергә кергәнегезгә хәтле”, - диде?

- Чөнки “Барзах” – ул Мәңгелек тормыш алдыннан килүче вакытлыча тору урыны;

- Чөнки мәетләр бу дөньядагы үз йортларыннан аларның милке булмаган зиратларга күченделәр.

“Әл-гаср” сүрәсе аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

51. “Әл-гаср” сүрәсе кайда иңгән?

- Мәккәдә; - Мәдинәдә.

52. “Әл-гаср” сүрәсендә дүрт мәсьәләгә: гыйлем, гамәл, чакыру һәм сабырлыкка дәлил бар.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

53. Аллаһ тарафыннан ант итүгә бәйләнмәгән әлеге фикерләрнең кайсысы дөрес?

- Аллаһ Үзенең мәхлуклары арасыннан кайсысы белән тели, шунысы белән ант итә ала;

- Аллаһның колларына Аллаһтан тыш һичкем һәм һичнәрсә белән дә ант итәргә ярамый;

- Аллаһның коллары Аллаһтан тыш теләсә-кем белән ант итә алалар;

- Беренче һәм икенче фикер генә дөрес.

54. Сабырлык бүленә:

- Ике төргә; - Өч төргә; - Дүрт төргә.

55. Әлеге сүрәдә дүрт күрсәтмә бар. Шуларның беренче икесен үтәп, кеше үзен тәрбияли, ә соңгы икесен үтәп, ул башкаларны тәрбияли.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

“Әл-Һумәзә” (Сүз йөртүче) сүрәсе аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

56. “Әл-Һумәзә” сүрәсе кайда иңгән?

- Мәккәдә; - Мәдинәдә.

57. Хурлаучы, яманлаучы (“һүмәзә”) – ул кешеләрне үз эшләре белән мыскыллаучы яки алардан көлүче, аларга бармак белән төртеп күрсәтүче, башкаларны әшәке сүзләр белән хурлаучы.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

58. Аллаһ Үзенең колларының гомерләрен озынайтуга алар кылган изгелекләр сәбәп буламы?

- Әйе; - Юк.

59. Җәһәннәм утының ягулыгы булып торалар:

- Кешеләр; - Ташлар; - Бөтен вариантлар да дөрес.

60. Аллаһ Тәгаләнең “Ул ут йөрәккә төшәр”, - дигән сүзләре, ялкын кешеләрнең тәне аша үтеп кереп, йөрәкләрен

көйдерәчәк, дигәнне аңлата.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

“Әл-Фил” сүрәсе аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү өчен *сораулар*

61. “Әл-Фил” сүрәсе кайда иңгән?

- Мәккәдә; - Мәдинәдә.

62. Әлеге сүрәдән алырга мөмкин булган гыйбрәтле дәресләрнең берсе шул – зур гәүдәле хайван Аллаһ йортларының берсенә карата чикләрне бозарга курка, бу очракта кешеләр дә беренче чиратта шуннан куркырга тиешләр.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

63. Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) кайсы елда туды?

- Фил вакыйгасы елында; - Кайгы елында; - Көл елында.

64. Бу вакыйга исламның килүен алдан хәбәр итте һәм Мөхәммәднең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) пәйгамбәрлек миссиясенең хак булуы хакында белдерде.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

“Корәеш” сүрәсе аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

65. “Корәеш” сүрәсе кайда иңгән?

- Мәккәдә; - Мәдинәдә

.

66. Бу сүрә кайсы сүрә белән бәйләнгән?

- “Әл-Фил” ; - “Әл-Кәфирун” ;
- “Ән-Нәс”.

67. Корәеш кабиләсе кышын Шәмгә, ә җәен Йәмәнгә барып табышлы һәм файдалы сәүдә эшен оештыралар.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

68. Аллаһ Тәгалә Кәгъбәне һәм Харам мәчетен, шулай ук мәккәлеләрне гарәпләр алдында шулкадәр олылады, югары күтәрде ки, гарәпләр аларга хөрмәт белән карый башладылар һәм һөҗүм итәргә кыймадылар:

- Мәккә шәһәрендә; - Мәккә шәһәрендә дә, шулай ук башка җирдә дә.

69. Аллаһ – һәр нәрсәне халык кылучы, әмма Кәгъбә башка халык кылынучылар арасында үзенең өстенлеге һәм олугълыгы сәбәпле, аерым урында тора.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

70. “Әлеге йортның Раббысына гыйбадәт кылсыннар” – әлеге аятьтә, ихтирамга лаек икәнен күрсәтү максатыннан, мәхлук Раббысына бәйле рәвештә килә.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

“Әл-Мәгун” сүрәсе аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

71. “Әл-Мәгун” сүрәсе кайда иңгән?

- Мәккәдә; - Мәдинәдә.

72. Аллаһның “Хисаб һәм җәза көнен, ялганга санаган кешене күрдеңме?” сүзләрендәге “Җәза көне” “Үлгәннән соң кубарылу” дигәнне аңлата.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

73. Ятим– ул:

- Әтисез калган бала; - Әнисез калган бала.

74. Ул ятим булып атала:

- Женси җитлеккәнче; - Хәтта женси җитлеккәч тә.

75. Намазга карата игътибарсызлык – нәкъ менә шул шелтәләүгә лаек, ә хаталарга килгәндә, аны һәр кеше ясарга мөмкин.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

76. Рия, изгелекне күрсәтеп эшләү:

- Рөхсәт ителә; - Шелтәләнә; - Тыела;
- Ул кече ширек; - Ул зур ширек.

77. Әлеге сүрәдә хуплана торган изгелекләр эшләргә теләк уяту бар.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

“Әл-Кәүсәр” сүрәсе аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү

өчен сораулар

78. “Әл-Кәүсәр” сүрәсе кайда иңгән?

- Мәккәдә; - Мәдинәдә.

79. Әл-Кәүсәр - ул:

- Елга; - Нигъмәтләрнең муллыгы;

80. Аллаһ Тәгалә намазны һәм корбан чалуны аерып алып күрсәтте, чөнки нәкъ менә бу ике гыйбадәт иң яхшы һәм иң мөһим гыйбадәтләр һәм Аллаһка якынаю чаралары булып тора.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

81. Аллаһның: “Тәхкыйк, сине әбетәр дип кимсетүче дошманың үзе әбетәрдер – нәселе бетүчедер” дигән сүзләре пәйгамбәребезне (Аллаһның аңа рәхмәте вә сәламе булсын) яраткан кеше хакында якты истәлекләр сакланыр дигәнне аңлата.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

82. Бу сүрәдә Аллаһ илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) артыннан иярүчеләрнең күплегенә ишарә бар.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

“Әл-Кәфирун” сүрәсе аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

83. Бу сүрә кайда иңгән?

- Мәккәдә; - Мәдинәдә.

84. “Әл-Кәфирун” сүрәсен беренче рәкәгатьтә “Фатиха” сүрәсеннән соң уку яхшырак:

- Иртәнге намаз алдыннан укылучы мөстәхәб (хәерле, саваплы) намазда;
- Ахшам намазыннан соң укылучы мөстәхәб (хәерле, саваплы) намазда;
- Кәгъбә тирәли тәваф кылганнан соң укыла торган намазда;
- Витр намазында;
- Бөтен вариантлар да дөрес.

85. Ширек катышкан гыйбадәт:

- Тулыканлы гыйбадәт түгел; - Гыйбадәт дип аталмый

86. Аллаһ “Әйт” дигән сүз белән кемгә мөрәҗәгать итә?

- Аллаһның илчесенә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын);

- Аллаһның илчесенә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын), шулай ук мөрәҗәгать итәргә мөмкин булган бар кешегә .

87. Кәферләр – алар:

- Аллаһның илчесенең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) чакыруы ирешеп тә, аңа иман китермәгән кешеләр;

- Аллаһның илчесенә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) иман китермәгән Мәккә халкы.

88. Бу сүрәдә йөрәктә, телдә һәм тән әгъзаларында чагылыш

тапкан ширеккә һәм кәферләргә катнашмаганлык бар.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

“Ән-Нәср” сүрәсе аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

89. Бу сүрә кайда иңгән?

- Мәккәдә; - Мәдинәдә.

90. Әлеге сүрәдә шатлыклы хәбәр, фәрман һәм игътибарны җәлеп итү бар.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

91. Бу дингә һәм бу өммәткә Аллаһның рәхим-шәфкате шулкадәр зур ки, безгә аны хәтта күз алдына китерү дә кыен.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

92. Бу сүрәдә Аллаһның илчесенең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) бу дөньядагы тормышы ахырына якынлашуы хакында хәбәр бар.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

“Әл-Мәсәд сүрәсе аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

93. Бу сүрә кайда иңгән?

- Мәккәдә; - Мәдинәдә.

94. Әбу Ләхәб - ул:

- Пәйгамбәребезнең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) этисе ягыннан абыйсы;

- Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) белән аны бернинди туганлык җепләре дә бәйләми.

95. Кыямәт көненәчә рисвай кылынды:

- Әбу Ләхәб;

- Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) белән дошманлашкан һәркем.

96. Бу сүрәдә Аллаһ Тәгалә Әбу Ләхәбнең һәм аның хатынының беркайчан да исламны кабул итмәячәкләре хакында алдан әйтте.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

“Әл-Ихлас” сүрәсе аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

97. Бу сүрә кайда иңгән?

- Мәккәдә; - Мәдинәдә.

98. “Әл-Ихлас” сүрәсе шулай дип аталган, чөнки:

- Ул башка нәрсәләргә түгел, ә тулаем Аллаһны тасвирлауга багышланган;

- Аны укыган кеше ширектән чистара;

- Бөтен вариантлар да дөрес.

99. Әлеге сүрәне укыган өчен билгеләнгән әҗер:

- Ярты Коръәнне укыганга тиң;

- Чирек Коръәнне укыганга тиң;

- Коръәннең өчтән бер өлешен укыганга тиң.

100. “Әл-Ихлас” сүрәсен икенче рәкәгатьтә “Фатиха” сүрәсеннән соң уку яхшырак:

- Иртәнге намаз алдыннан укылучы мөстәхәб (хәерле, саваплы) намазда;

- Ахшам намазыннан соң укылучы мөстәхәб (хәерле, саваплы) намазда;

- Кәгъбә тирәли тәваф кылганнан соң укыла торган намазда;

- Витр намазында;

-Фарыз намазларыннан соң;

- Бөтен вариантлар да дөрес.

101. “Әл-Кәфирун” һәм “Әл-Ихлас” сүрәләре көндез һәм төнлә укыла, чөнки аларда тәүхиднең өч төре дә бар.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

102. “Әл-Ихлас” сүрәсендә:

- Аллаһны иләһлетә (табыну хокукында) берләү;

- Аллаһны Раббылыкта, шулай ук иләһи исемнәрендә һәм сыйфатларында берләү чагылыш тапкан.

103. Аллаһның “Әйт” дигән сүзләре түбәндәге мәгънәдә килә:

- Телең белән әйт;

- Телең белән әйт, йөрәгең белән инан, һәм шуңа муафыйк рәвештә гамәл кыл.

104. Аллаһның “Ул - Аллаһ һич, тиңдәше вә охшашы булмаган ялгыз бер генә Аллаһудыр” дигән сүзләре Аллаһны раббылыкта, иләһлектә, шулай ук исем һәм сыйфатларында берләү ул.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

105. Аллаһның “Һичнәрсәгә, һичбер мәхлукка ихтыяҗы юк” дигән сыйфаты түбәндәге мәгънәгә ия:

- Мохтаҗ вакытта Аңарга юнәлә һәм мөрәҗәгать итә торган Зат;
- Бер мәхлукка да ихтыяҗы булмаган, ә күкләрдә вә җирдә яшәүчеләр Аңарга югары дәрәҗәдә мохтаҗ булган Зат;
- Иләһлеге, исем һәм сыйфатлары камил булган кебек, Раббылыгы да камил һәм тулыканлы булган Зат;
- Бөтен вариантлар да дөрес.

106. Аллаһ Тәгаләнең әти-әнисе яки баласы бар дип әйтү зур ширек була.

- Дөрес; - Дөрес түгел.

“Әл-Фәләкъ” сүрәсе аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

107. Бу сүрә кайда иңгән?

- Мәккәдә; - Мәдинәдә.

108. “Әл-Фәләкъ” сүрәсен уку яхшырак:

- Йоклар алдыннан;

- Фарыз намазларыннан соң;

- Бөтен вариантлар да дөрес.

109. Әлеге гыйбарәләрнең мәгънәләрен аңлат:

“Яклавына сыенам”:____________________________________

«Фәләка» (Яру): ____________________________________

«Төеннәргә өрүче»:_______________________________________

110. Әлеге сүрә үз эченә түбәнедәгеләрне ала:

- Мөселман кешесе явызлыктан Аның саклавы астына сыенырга тиеш;

- Сихерчелекнең бар икәнлегенә дәлил;

- Бөтен вариантлар да дөрес.

“Ән-Нәс” сүрәсе аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

111. Бу сүрә кайда иңгән?

- Мәккәдә; - Мәдинәдә.

112. “Ән-Нәс” сүрәсен укырга яхшырак:

- Йоклар алдыннан;

- Фарыз намазларыннан соң;

- Бөтен вариантлар да дөрес.

113. “Ән-Нәс” сүрәсендәге “...юкка чыга торган вәсвәсә кылучы” дигән гыйбарә нәрсәне аңлата?

____

Икенче дәрес

Икенче дәрес: ИСЛАМНЫҢ БАГАНАЛАРЫ

Икенче дәрес Исламның биш баганасын аңлатуга багышлана. Әлеге баганаларның беренчесе һәм олугы – Аллаһтан башка табынырга лаеклы зат юк, һәм Мөхәммәд – Аның колы һәм илчесе икәнлегенә шәһәдәт китерү.

لا إله إلا الله محمد رسول الله

Дәрес "Аллаһтан башка табынырга лаеклы зат юк" шәһәдәт кәлимәсенең мәгънәсен, шулай ук аның шартларын аңлатуны үз эченә ала. Шәһәдәтнең мәгънәсе шул: 1) Аллаһтан башка бүтән гыйбадәт кыла торган иләһләрне инкарь итү (лә иләһә – Табынырга лаеклы зат юк); 2) Тиңдәше булмаган Бер Аллаһка гына гыйбадәт кылуны раслау (иллә-Ллаһ – Аллаһтан башка).

"Аллаһтан башка табынырга лаеклы зат юк" шәһәдәт кәлимәсенең шартлары исә шул:

1) Наданлык белән тиң булмаган гыйлем;
2) Шик-шөбһә белән тиң булмаган инану;
3) Ширек белән тиң булмаган ихласлылык;
4) Ялган белән тиң булмаган дөреслек;
5) Нәфрәт белән тиң булмаган мәхәббәт;
6) Карышу белән тиң булмаган буйсыну;
7) Кире кагу белән тиң булмаган кабул итү;
8) Аллаһтан башка табына торган иләһләргә ышанмау.

Шулай ук әлеге дәрестә Мөхәммәд – Аллаһның илчесе дигән шәһәдәт кәлимәсе дә аңлатыла. Ул үз эченә пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) сөйләгән барлык хәбәрләргә дә һич шикләнмичә ышануны; ул кушкан әмерләргә буйсынуны, ә тыйган нәрсәләрдән ерак булуны; Аллаһ Тәгаләгә ул күрсәтеп калдырганча гыйбәдәт кылуны ала. Шуннан соң Исламның башка әркәннәре: намаз, зәкәт, Рамазан аенда ураза тоту, Мөмкинчелеге булган кешегә Аллаһның йортына барып хаж гыйбадәтен кылу хакында аңлатыла.

“Лә иләһә илләә-Лләһ”ның әркәннәре

Инкарь итү (Лә иләһә)
Аллаһтан башка бүтән гыйбадәт кыла торган иләһләрне инкарь итү (Тагутка ышанмау)

Раслау (илләә-Лләһ)
Тиңдәше булмаган Бер Аллаһка гына гыйбадәт кылуны раслау (Аллаһка иман)

Ихласлылык сүзләренең ике әркәне бар: инкарь итү һәм раслау – аларны тулысынча белү тиешле

“Аллаһтан башка табынырга лаеклы зат юк” шәһәдәт кәлимәсенең шартлары

Әлеге шәһәдәт кәлимәсенең шартлары ачкычның тешләре кебек, чөнки “лә иләһә илләә-Лләһ” – Җәннәт ачкычы, ә йозакта яраклы тешләр булмаса, ул ачкыч аны ачмаячак. Нәкъ менә шул рәвешле, “Лә иләһә илләә-Лләһ”ны әйткән өчен Коръән һәм Сөннәттә вәгъдә ителгән барлык бүләкләрне алу өчен дә, ошбу сигез шартны үтәргә кирәк:

1. **Гыйлем** - әлеге шәһәдәт кәлимәсенең мәгънәсен белү, әлеге гыйлем наданлык белән һич тиң түгел. Шәһәдәтнең мәгънәсен белмәгән кешегә ул файда китермәс, шуңа күрә Ислам динен кабул итәргә теләгән кешегә, беренче чиратта аның мәгънәсен белү кирәк. Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын): **“Аллаһтан башка табынырга лаеклы башка зат юк икәнлеген белеп вафат булган кеше Җәннәткә керәчәк**”, - диде, хәдисне имам Мөслим китерә.

2. **Тулы инану** – әлеге шәһәдәтнең хаклыгына тулысынча инану. Әгәр кеше аның хаклыгында йөз процентның бер генә өлеше кадәр генә шикләнсә дә, ул тәүхид иясе түгел. Шулай ук Аллаһ Тәгалә имансызлар дип атаган бәндәләрне имансызлар дип санамаган кеше дә тәүхид иясе булмый. Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын): “Аллаһтан башка табынырга лаеклы һичбер зат юк, һәм мин – Аның илчесе. Әгәр Аллаһның колы Аллаһ белән очрашкан вакытта аңарда шушы ике шәһәдәт тә булса, һәм ул аларда һич шикләнмәсә, ул Җәннәткә керәчәк”, - диде, хәдисне имам Мөслим китерде.

3. **Ихласлылык.** Бу шәһәдәттә тышкы яктан гына (рия) тәкъвалык күрсәткән яки зур ширек (Аллаһтан башка затка гыйбадәт кылу кебек гамәл) кылган кешегә ул файда бирмәс. Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын): **“Кыямәт көнендәге иң бәхетле кешеләр – “Лә иләһә иллә-Ллаһ”ны чын күңеленнән яки йөрәгеннән ихласлылык белән әйткән кешеләр**”, - диде, хәдисне имам әл-Бохари китерә.

4. **Дөреслек.** Икейөзлеләр кебек, бу шәһәдәт кәлимәсен ялганлап кына әйткән кешегә дә ул файда китермәс. Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын): **“Дөреслек белән чын йөрәктән Аллаһтан башка табынырга лаеклы башка бер зат та юк һәм Мөхәммәд – Аның колы һәм илчесе, дип шәһәдәт китергән кешегә Аллаһ Җәһәннәм утын харам кылды”**, - диде, хәдисне имам Әл-Бохари һәм имам Мөслим китерде.

5. **Мәхәббәт.** Кеше Аллаһны яратырга тиеш һәм Аның белән беррәттән башка затларны яратырга тиеш түгел. Моннан тыш, Аллаһ яратырга боерган кешеләрне да яратырга кирәк. Мәхәббәтнең капма-каршысы – нәфрәт (күралмау), шуңа күрә “Исламнан чыгаручы гамәлләр” юлламасында: “Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) алып килгәннәргә карата нәфрәт кичергән кеше, хәтта аларга муафыйк рәвештә гамәл кылса да, имансыз була”, - диелә. Аллаһ Тәгалә әйтте: “**Кешеләр арасында шундыйлары бар, алар Аллаһка тиңдәш кылалар һәм ул затларны Аллаһны яраткан кебек яраталар**”.

6. **Буйсыну.** Әлеге шартның мәгънәсе шул ки, шәһәдәтне әйткән кеше, ана муафыйк рәвештә гамәл кылырга тиеш. Шулай эшләмәгән кешегә бу шәһәдәт файда китермәс. Аллаһ Тәгалә әйтте: **“Ләкин юк — синең Раббың белән ант итәм! — сине, үзләре арасындагы буталчыкларда хөкемдар итеп сайлаганчыга кадәр алар иман китермәсләр, синең карарларыңа карата күкрәкләрендә кысылу бетмәс, һәм тулысы белән буйсынмаслар**”.

7. **Кабул итү.** Кеше әлеге шәһәдәт кәлимәсенә кагылышлы сүзләрнең, гамәлләрнең һәм ининуларның берсен дә кире кагарга тиеш түгел. Аллаһ Тәгалә әйтте: **“Аларга: “Аллаһтан башка табынырга лаеклы зат юк”, - дип әйткән вакытта алар һаваланып китә һәм әйтә иделәр: “Юләр шагыйрьгә ияреп, без үзебезнең иләһләребездән баш тартырбыз мени?”**

8. **Аллаһтан башка бүтән табына торган иләһләргә ышанмау** шундый мәгънәгә ия: кеше Аллаһтан башка бүтән затларга табынуның нигезсез, мәгънәсез һәм бары Аллаһ кына табынырга лаеклы зат булуына инанган булырга тиеш.

Мөһим:

Хаклыкка шәһәдәт китергәндә сүзләр әйтелергә, гамәлләр белән расланырга һәм йөрәктә инану булырга тиеш

Мәхәббәтнең төрләре

Аллаһ белән беррәттән кемгәдер мәхәббәт

Мондый төр мәхәббәт зур ширек була, моңа Аллаһның сүзләре дәлил: “Кешеләр арасында шундыйлары бар, алар Аллаһка тиңдәш кылалар һәм ул затларны Аллаһны яраткан кебек яраталар”.

Аллаһка мәхәббәт

Аллаһка карата мәхәббәт мәҗбүри, һәм, аннан да бигрәк, иманның мөһим билгеләренең берсе булып тора. Аллаһ Тәгалә әйтте: **“Мөхәммәд — Аллаһның илчесе. Аның белән бергә булучылар имансызларга кырыс һәм үзара рәхимле”.** Аллаһ ризалыгы өчен яратырга кирәк:

Табигый мәхәббәт

Рөхсәт ителгән, ләкин бер шарт белән: ул Аллаһка мәхәббәттән катырак булырга тиеш түгел. Табигый мәхәббәтнең мисалы: хәләл җефетләргә, балаларга карата мәхәббәт. Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) әйтте: *“Мине балагызга, әти-әниегезгә һәм башка кешеләргә караганда катырак яратканчыга кадәр сезнең берегез дә иман китермәс”.*

Аллаһ ярата торган **билгеле бер урыннарны**, мәсәлән: Мәккә, Мәдинә…

Аллаһ ярата торган **билгеле бер вакытларны,** мәсәлән: Кадер кичәсе яки төннең өченче өлеше

Аллаһ Тәгалә риза булган **гамәлләрне**. Моңа шәригатьтә килгән бар нәрсә дә керә, мәсәлән: Тәүхид

Бу гамәлләрне кылучы **кешеләрне**. Мәсәлән: пәйгамбәрләр, рәсүлләр, фәрештәләр, сәхәбәләр һәм барлык тәүхид ияләре

“Мөхәммәд – Аллаһның колы” гыйбарәсе нәрсәне аңлата?

Ул (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) Аллаһка иң күркәм һәм иң дөрес рәвештә гыйбадәт кылучы дигәнне.

Аңа (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) гыйбадәт багышлау ярамаган эш һәм ул нинди дә булса иләһлек һәм раббылык сыйфатларына ия түгел дигәнне.

Гыйбадәтнең төрләре

Гомуми

Бу Аллаһ Тәгаләнең Раббылыгына нигезләнгән гыйбадәт. Аны шулай ук “мәҗбүри коллык” (убудияту әл-кахр) дип тә атыйлар. Аллаһ Тәгалә әйтте: **«Күкләрдәге һәм җирдәге һәр мәхлук Аллаһ каршысына кол сыйфатында басачак”.** Бу төр коллык иманлы бәндәләргә дә, имнсызларга да кагыла.

Махсус

Бу Аллаһка буйсынуга нигезләнгән гыйбадәт. Аллаһ Тәгалә әйтте: **“Аллаһның коллары җир өстендә түбәнчелек белән йөрүчеләрдер”.** Әлеге төр Аллаһ Тәгаләгә гыйбадәт кылып, Аның динен тоткан һәр кешегә кагыла.

Махсусның да махсусы

Бу Аллаһның илчеләре һәм пәйгамбәрләр гыйбадәте. Аллаһ Тәгалә әйтте: **“Чынлыкта, ул шөкер итүчеләрдән булды”.** Әлеге төр бары тик Аллаһның илчеләренә генә кагыла, чөнки Аллаһка гыйбадәттә алар белән һичкем ярыша алмый.

Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) тормышыннан өзекләр

Исеме һәм нәселе

Ул - Мөхәммәд ибн Габдуллаһ ибн Габделмотталиб ибн Хашим. Хашим – Корәеш кабиләсеннән, ә корәешләр – килеп чыгышлары Ибраһимның (галәйхиссәләм) угълы Исмәгыйль нәселенә барып тоташучы гарәпләр.

Тууы	Ул (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) Фил вакыйгасы елында Рабигуль-әүвәл аенда Мәккәдә туа. Ул алтмыш өч ел яши, шуларның кырыгын – пәйгамбәрлек иңгәнче, егерме өч елын – пәйгамбәр һәм Аллаһның илчесе буларак гомер итә. Ул ятим була: әтисе ул туганчы ук вафат була, башта бабасы Габделмотталиб, аның вафатыннан соң, әтисе ягыннан абыйсы - Әбу Талиб карамагында тәрбияләнә.
Аның рәсүл булуы	Ул (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) җеннәр һәм кешеләр нәселенә рәсүл итеп җибәрелә. Аның чакыруы барып ирешкән, әмма аны кабул итмәгән һәркем имансыз була.
Аның чакыруы	Ул (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) тәүхидкә чакырган, барлык хәерле, изге гамәлләргә өндәгән, ширектән, начар, бозык, яман гамәлләрдән тыйган.
Исра һәм Мигъраж	Ул (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) Мәккәдән Иерусалим шәһәренә күчерелә, шуннан соң күкнең җиденче катына мендерелә, анда аның белән Аллаһ Тәгалә сөйләшә һәм биш вакыт намазны фарыз итә.
Хиҗрәт кылуы һәм вафаты	Ул (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) Мәккәдән Мәдинә шәһәренә хиҗрәт кыла. Анда вафат була һәм Гайшә анабыз (Аллаһ аннан разый булсын) бүлмәсендә җирләнә.
Кешеләргә Аллаһның вәхиен җиткерү	Аллаһ Тәгалә динне Үзенең рәсүле аша камилләштерде. Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) исә Ул индергән вәхийне кешеләргә ачык итеп җиткерде, үзенә йөкләнгән эшне җиренә җиткереп үтәде, өммәтенә карата ихласлылык күрсәтте, хакыйкатьне җиткерде һәм Аллаһ юлында хакыйкый тырышлык күрсәтте, шуңа күрә аннан соң әлеге дингә нинди дә булса яңалык кертергә һичкемнең хакы юк.
Мөһим сугышлар	Алар җидәү: Бәдр, Өхед, чокыр янындагы сугышлар, Хәйбәрне, Мәккәне алу, Тәбук һәм Хунәйн янындагы сугышлар.
Аның җиде баласы	Аның (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) өч угълы: Әл-Касыйм, Ибраһим, Габдуллаһ (аны шулай ук “Әт-Тайиб” (яхшы) һәм “Әт-Таһир” (чиста) дип тә атаганнар) һәм дүрт кызы: Зәйнәб, Рөкыя, Умм Көлсем, Фатыйма була. Фатыймадан кала барлык балалары да үзе исән вакытта ук вафат булалалар. Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) вафат булып алты ай үткәч, Фатыйма да бакыйлыкка күчә.
Аның унике хатыны	Хәдичә, Гайшә, Сәүдә, Хәфсә, Зәйнәб әл-Хиләлия, Хинд Умм Сәләмә, Зәйнәб Бинт Җәхш, Җөвәйрия Бинт әл-Харис, Сафия, Рәмлә Умм Хәбибә, Рәйхана Бинт Зәйд, Мәймүнә Бинт әл-Харис, Аллаһ Тәгалә аларның барсыннан да риза булсын.
Аның сөт аналары	Аның (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) әнисе - Әминә Бинт Вәхб; сөт аналары - Сувәйбә (Әбу Ләхәбнең азат ителгән кол хатыны); Хәлимә Бинт Әби Зи'б Әс-Си‘дия, Аллаһ аннан риза булсын
Аңа беренче булып иңгән сүзләр	Аллаһ Тәгаләнең “Галәк” сүрәсендәге ошбу сүзләре: **“Ий Мухәммәд г-м Коръәнне укы һәрнәрсәне халык кылучы Раббың исеме илә! Ул халык кылды кешене оешкан каннан. Укы, синең Раббың – Аллаһ бик хөрмәтле һәм юмарттыр. Ул – Аллаһ каләм белән язуны өйрәтте”**
Аның артыннан ияргән беренче кешеләр	Ир-атлардан - Әбу Бәкр Әс-Сиддыйк, хатын-кызлардан – мөселманнарның анасы Хәдичә Бинт Хувәйлид, балалардан - Гали Ибн Әби Талиб, азат кылынганнардан - Зәйд Ибн Харисә, коллардан - Биләл Ибн Рабәх, Аллаһ Тәгалә аларның барысыннан да риза булсын.

Аның Хажы һәм Гомрәсе	Ул (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) дүрт Кече хаж (Гомрә) кыла, аларның барысы да Зөлкагдә аена туры килә. Шулай ук ул (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) бер тапкыр унынчы Хиҗри елда Олы хаж кыла. Бу Хажны саубуллашу хажы дип атыйлар.
Аның әхлагы	Аллаһ Тәгалә әйткән: **“Хакыйкатьтә, син – югары әхлак иясе”,** шулай ук анабыз Гайшә, Аллаһ аннан риза булсын, әйтте: “Аның холкы – Коръән иде”.
Пәйгамбә-ребезнең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) тормыш юлын өйрәнүнең әһәмияте	Ибн Әл-Кайим, Аллаһ аны кичерсен, әйткән: “Әгәр колның ике дөньядагы бәхете Аллаһ илчесенең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) күрсәтмәләренә бәйле булса, үзенә яхшылык, котылу һәм бәхет теләгән һәркем, бу хакта белмәүчеләр рәтеннән булмасын, ә аңа иярүчеләрдән булсын өчен аның тормыш юлын өйрәнергә тиеш. Аның күрсәтмәләренә карата кешеләр аз белүче, күп белүче һәм бөтенләй белмәүчеләргә бүленә. Рәхим-шәфкать Аллаһ Тәгалә кулында һәм Ул аны кемгә теләсә шуңа бирә, чөнки Аллаһ Тәгалә олугъ рәхим-шәфкать иясе”.

Өченче дәрес

Өченче дәрес: ИМАН БАГАНАЛАРЫ (ӘРКӘННӘРЕ)

Иманның алты баганасы бар: Аллаһка иман, Аның фәрештәләренә иман, Аның китапларына иман, Аның пәйгамбәрләренә иман, Кыямәт көненә иман, тәкъдирнең яхшысы да, яманы да Аллаһтан икәнлегенә иман.

Шәригать терминологиясендә иман:

Тел белән әйтү, калеб белән ышану һәм тән әгъзалары белән гамәл кылу. Иман Аллаһка буйсынудан арта һәм Аңа гөнаһ кылу белән зәгыйфьләнә.

"Тел белән әйтү" дигән сүзләргә пәйгамбәребез-нең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) ошбу хәдисе дәлил: **"Иманның иң бөек тармагы ул - Аллаһтан башка табынырга лаеклы зат юк дип шәһадәт әйтү".**

"Гамәлләр" дигән сүзгә пәйгамбәребез-нең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) әлеге хәдисе дәлил: **"Иманның иң түбән тармагы – юлдан комачау иткән әйберне алып кую".**

"Йөрәк гамәлләре" дигән сүзләргә пәйгамбәребез нең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) ошбу хәдисе дәлил: **"Оят – иманның бер тармагы".**

"Иман арта" дигән сүзләргә Аллаһның ошбу сүзләре дәлил: **"Моннан кемнең иманы көчләрәк булды?"**

"Иман төшү" дигәнгә пәйгамбәребез нең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) әлеге хәдисе дәлил: **"Динне тиешле дәрәҗәдә тотмаган кешеләрдән беркемне дә күрмәдем..."**

Өченче дәрес аңлатмасы

Иман артуның сәбәпләре

- Тәүхидне, әбигрәк тә Аллаһның күркәм исем-сыйфатларына кагылышлы гыйлемне өйрәнү
- Аллаһ яраткан гамәлләрне күп кылу
- Гөнаһларны калдыру
- Аллаһ Тәгаләнең мәхлуклары хакында фикер йөртү

Иман төшүнең сәбәпләре

- Тәүхидне, әбигрәк тә Аллаһның күркәм исем-сыйфатларына кагылышлы гыйлемне белмәү
- Аллаһ яраткан гамәлләрне кылмау
- Гөнаһлар кылу
- Аллаһ Тәгаләнең мәхлуклары хакында фикерләмәү

Иманның алты баганасы

- Аллаһка иман
- Аның фәрештәләренә иман
- Аның китапларына иман
- Аның пәйгамбәрләренә иман
- Кыямәт көненә иман
- Тәкъдирнең яхшысы да, яманы да Аллаһтан икәнлегенә иман

Беренче багана: Аллаһка иман.
Аңа менә нәрсәләр кирә:

Аллаһның барлыгына иман. Ул дүрт ысул ярдәмендә раслана:	Аллаһның Раббылыгына иман	Аллаһның гыйбадәт кылуга лаеклы икәнлегенә иман	Аллаһның исем-сыйфатларына иман

Акыл	**Физик тоемлау**	**Фитрый иман**	**Шәригать**
мәхлукларны Бар кылучыдан башка күз алдына китерергә баш тарта. Аллаһ әйтте: **“Әллә алар үзләре халык ителделәрме? Әллә алар үзләре халык кылучыლармы?”**	Кешегә кайгы һәм бәла-каза килгәндә, ул, кулларын күтәреп ялвара: *“Йә, Раббым! Йә, Раббым!”* – һәм ул бәла-казалар Аллаһның теләге белән үтәләр.	Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) әйтте: **“Һәрбер бала фитрый иман белән туа, ә инде соңыннан әти-әнисе аннан яһүд яки насара ясый …”**	Ибн Әл-Кайим әйтте: “Коръәннең һәрбер аяте тәүхидкә ишарәле һәм аны дәлилли”.

Икенче багана: Фәрештәләргә иман.

Фәрештәләр яшерен дөньяның бер өлеше булып торалар. Алар нурдан яратылган затлар, алар Аллаһка буйсыналар һәм бу буйсынудан һичкайчан тайпылмыйлар. Аллаһ Тәгаләнең сүзләренә караганда, аларның рухлары: **“Изге рух (Җәбрәил)”;** тәннәре: **“Аллаһ фәрештәләрне ике, өч, дүрт канатка ия илчеләр итеп яратты”;** гакыл һәм калебләре: **“Калебләреннән курку киткәч, алар: “Раббыгыз ни диде?” – диярләр** бар. Без гомумән барлык фәрештәләргә дә иман китерәбез, шулай ук Аллаһ Тәгалә безгә исемнәрен хәбәр иткән фәрештәләргә (мәсәлән, Җәбрәил, Микаил, Исрафил) иман китерәбез, аларның сыйфатларына **(“Аллаһның әмерләреннән тайпылмыйлар, кушылганнарны үтиләр”)** һәм кылган эш-гамәлләренә ышанабыз.

Фәрештәләр хакында безгә мәгълүм булган кайбер хәбәрләр:

Алар арасында Көрсине күтәреп йөртүче сигез фәрештә, вәхий китерү өчен җаваплы Җәбраил, яңгыр өчен җаваплы Микаил фәрештәләр бар. Без фәрештәләргә һәм алар хакында безгә ирешкән гомуми хәбәрләргә дә, җентекле тулы хәбәрләргә дә ышанырга тиешбез.

Өченче багана: Китапларга иман.

Без китапларның Аллаһ сүзе икәнлекләренә, алар кешеләр тарафыннан язылмаган, ә Аллаһ тарафыннан иңдерелгән булуына һәм Аллаһ Тәгалә һәр пәйгамбәр белән китап иңдергәненә ышанырга тиешбез. Без бөтен китапларга да ышанабыз һәм аларның кайберләренең Аллаһ тарафыннан безгә белгертелгән исемнәренә һәм аларда китерелгән хәбәрләргә, шулай ук аларда билгеләнгән кануннарга, әгәр дә алар гамәлдән чыкмаган булса, ышанабыз һәм инанабыз. Коръәннең үзенә кадәр килгән китапларны: Тәүрат, Инҗил, Зәбур, шулай ук Ибраһим һәм Муса сәхифәләрен гамәлдән чыгаруына инанабыз.

Дүртенче багана: пәйгамбәрләргә иман.

Без пәйгамбәрләрнең Аллаһның табынырга ярамый торган коллары һәм ялган сөйләүләрендә шикләнергә ярамый торган илчеләре булуына инанабыз. Без рәсүлләрнең кешеләр булуына һәм аларның Аллаһ Тәгаләгә хас иләһи сыйфатларга һәм үзенчәлекләргә ия булмавына ышанабыз. Аллаһ Тәгалә аларны җибәрде, аларга вәхий иңдерде, Үзенең могҗизалары белән ярдәм итте, ә алар, үз чиратларында, үзләренә ышанып тапшырылган миссияне үтәделәр, үз өммәтләренә карата ихлас булдылар, хакыйкатьне җиткерделәр һәм Аллаһ юлында чын тырышлыкларын күрсәттеләр. Без аларга, гомумән, ышанабыз, шулай ук аларның Аллаһ тарафыннан безгә белгертелгән исемнәренә, тасвирланышларына, алар хакындагы мәгълүматка һәм аларга бүләк ителгән могҗизаларга ышанабыз. Без Адәм пәйгамбәрнең (Аллаһның аңа сәламе һәм салаваты булсын) беренче пәйгамбәр булуына, беренче рәсүлнең Нух (Аллаһның аңа сәламе һәм салаваты булсын) икәнлегенә, ә соңгы пәйгамбәр һәм рәсүл Мөхәммәд (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) булуына инанабыз. Мөхәммәд пәйгамбәрнең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) шәригате аңа кадәрге барча шәригатьләрне гамәлдән чыгарды. Рәсүлләр арасында биш «гаять кыюлыкка ия булганнары» (улюль-'азм) бар: Мөхәммәд, Нух, Ибраһим, Муса һәм Гайсә, Аллаһның аларга сәламе һәм рәхмәте булсын!

Бишенче багана: Соңгы көнгә иман.

Ул пәйгамбәребезнең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) үлемнән соң нәрсәләр буласы (мәсәлән, кабер сынавы, Сурга өрү, кабердән кубарылу, терелү, Хисап, Үлчәү, Гамәл дәфтәрләре, Сират күпере, Җәннәт, Җәһәннәм, пәйгамбәребезнең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) һәм тәүхид ияләренең шәфәгате, Сулык, иманлы бәндәләрнең Кыямәт көнендә һәм Җәннәттә Аллаһ Тәгаләне күрүләре һәм башка яшерен вакыйгалар) хакындагы хәбәрләренә ышануны үз эченә ала.

Алтынчы багана: Тәкъдирнең яхшысы да, яманы да Аллаһтан икәнлегенә иман.

Тәкъдиргә ышану түбәндәгеләрдән гыйбарәт: гыйлем, язу, теләк һәм халык кылу: “Раббыбызның гыйлеме, Аның язуы, шулай ук Аның теләге һәм халык кылуы”

Гыйлем	Язу	Теләк	Халык кылу
Аллаһның бар нәрсәне дә, тулаем да, җентекле рәвештә дә белүенә ышану. Аллаһ Тәгалә әйтте: **“Ул аларның киләчәкләрен һәм үткәннәрен белә”.**	Аллаһның Кыямәт көненә кадәр бөтен мәхлукатның язмышын язып куюына инану. Аллаһ Тәгалә әйтте: **“Күктә һәм җирдә Китапта (Ләүхүл Мәхфүздә) язылмаган яшерен әйберләр юк”.**	Аллаһ теләгән нәрсәләрнең булуына, ә Ул теләмәгән нәрсәләрнең булмавына ышану. Кешенең үз теләге бар, әмма ул Аллаһ Тәгаләнең теләгенә буйсынган. Аллаһ Тәгалә әйтте: **“Аллаһ теләмичә торып, сез теләмәссез”.**	Аллаһның колы, аның гамәлләре һәм башка мәхлуклар кебек үк халык кылынган, яратылган булуына ышану. Аллаһ Тәгалә әйтте: **“Аллаһ – бар нәрсәне Халык кылучы”, “Аллаһ сезне һәм сез ясаган нәрсәләрне барлыкка китерүче”.**

Дүртенче дәрес

Дүртенче дәрес: ТӘҮХИД ҺӘМ ШИРЕК ТӨРЛӘРЕ

Әлеге дәрес тәүхид төрләрен аңлатуны үз эченә ала, алар өчәү: Аллаһны Раббылыкта берләү, иләһлектә (табынырга лаеклы икәнлегендә) берләү, шулай ук исем һәм сыйфатларында берләү. Аллаһны Раббылыкта берләү Аллаһ Тәгалә – барлык мәхлукатның Хуҗасы һәм Тәрбиячесе булуына һәм бу эштә Аңа тиңдәш затлар юк икәнлегенә ышанудан гыйбарәт. Аллаһны иләһлектә берләү – бары тик Аллаһ кына табынырга лаеклы зат булуына, һәм бу эштә Аңа тиңдәшләр юк икәнлегенә ышану ул. “Лә Иләһә илләә-Ллаһ” – Аллаһтан башка табынырга лаеклы бер зат та юк шәһәдәт кәлимәсенең дә мәгънәсе шуннан гыйбарәт. Бөтен төр гыйбадәт тә (намаз, ураза һәм башкалар) тулаем бары тик Бер Аллаһка гына багышланырга тиеш, һәм бер гыйбадәтне дә, хәтта аның бер өлешен генә дә Аннан башка бүтән затларга багышлау рөхсәт ителми. Аллаһны исем һәм сыйфатларында берләү Аллаһның Коръәндә яки дөрес хәдисләрдә килгән исем һәм сыйфатларына кагылышлы барлык хәбәрләргә дә ышанудан гыйбарәт. Аллаһка карата бу исем һәм сыйфатларны Аның Олугълыгына муафыйк рәвештә, мәгънәсен үзгәртмичә, кире какмыйча, кемгәдер яки нәрсәгәдер охшатмыйча, “Ничек?” дип сорау бирмичә кулланырга кирәк. Аллаһ Тәгалә әйтте: “Әйт: ***"Ул - Аллаһ Һич, Тиңдәше Вә Охшашы Булмаган Ялгыз Бер Генә Аллаһдыр. Ул һичкемне тудырмады һәм һичкемнән тудырылмады”,*** Ул шулай ук: ***“Аның кебек һичнәрсә юктыр, мәгәр Аллаһ Үзе генәдер, Ул - Аллаһ һәрнәрсәне ишетүче һәм һәрнәрсәне күрүчедер”,*** - диде.

Ширекнең өч төре бар: зур ширек, кече ширек, яшерен ширек. Зур ширек гамәлләрне файдасыз итә һәм мәңгелек Җәһәннәмгә эләгүгә сәбәп була. Аллаһ Тәгалә әйтте: ***“Әгәр Аңа ширек китерсәләр, аларның кылган барлык гамәлләре дә буш булыр”***, шулай ук Ул әйтте: ***“Кяферләргә кәгъбәне төзәтүләрендә аларга сәваб булмас үзләренең кяфер икәнлеге белән шәһадәт бирен торган хәлләрендә. Аларның гамәлләре батыл, һичберсенә сәваб юк, алар җәһәннәмдә мәңге калучылардыр”.*** Исән вакытында зур ширек кылып бу дөньядан киткән кешегә, бу гөнаһысы гафу ителмәс һәм аның өчен Җәннәт бакчалары тыелган булыр. Аллаһ Тәгалә әйтте: ***“Аллаһ, әлбәттә, үзенә тиңдәшлек кылуны ярлыкамас, мәгәр тиңдәшлек кылу гөнаһыннан башка гөнаһны үзе теләгән кешедән ярлыкар”,*** Ул шулай ук әйтте: ***“Берәү Аллаһка кемнедер, нәрсәнедер тиңдәш кылса дөреслектә Аллаһ ул кешегә җәннәтне хәрам кылды. Аларның булачак урыннары уттыр, ул ут ни яман урындыр”.*** Зур ширек төрләренә шушыларны кертергә була: вафат булганнарга һәм потларга дога белән мөрәҗәгать итү, алардан ярдәм сорау, аларга багышлап нәзер әйтү, алар ризалыгын өмет итеп корбан чалу һәм башкалар.

Кече ширек, Коръән һәм Сөннәттә ширек дип аталса да, зур ширеккә тиң түгел, мәсәлән: кайбер төр гыйбадәтләрдә тәкъвалыкны кешегә күрсәтү, Аллаһ белән ант итмәү, “Аллаһ һәм шул-шул кеше шулай теләде”, - дип әйтү һәм башкалар.

Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын): **“Барысыннан да бигрәк мин сезнең өчен кече ширектән куркам”, - диде. Аннан кече ширекнең нәрсә икәнлеге хакында сорагач, ул: “Кешегә күрсәтелгән тәкъвалык (рия)”,** - дип җавап бирде. Шулай ук ул (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын): **“Кем дә кем Аллаһтан башка бүтән нәрсәләр белән ант итсә, ул ширек кылган булыр”**, - диде. Шулай ук аның (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) сүзләреннән**: “Аллаһ һәм шул-шул кеше шулай теләде”, - дип әйтмәгез, “Аллаһ шулай теләде, шуннан соң шул-шул кеше теләде”,** - диегез”, әлеге хәдисне Имам Әбу Дауд китерде, хәдисне тапшыручыларның ышанычлы чылбыры аша Хузәйфа Ибн әл-Ямәннән килде, Аллаһ аннан риза булсын. Ширекнең әлеге төре кешене диннән чыгармый һәм ул кешенең мәңге Җәһәннәм утында калуына сәбәп түгел, әмма ул кешенең өстенә йөкләтелгән тәүхидне кимчелекле итә. Өченче төр – яшерен ширек, аның хакында Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) болай диде: **“Сезнең өчен Дәдҗәлдән дә ныграк нәрсәдән куркуым хакында җиткеримме?”, кешеләр әйтте: “Җиткер, йә Аллаһның илчесе”, һәм ул дәвам итте: “Сезнең өчен мин яшерен ширектән куркам, ул - намазга дип баскан кешенең намазын, бу вакытта аны күрүчеләр өчен, матурлап, бизәп укуы”.** Шулай ук ширекне ике төргә: зур һәм кече ширеккә генә бүлеп карау да рөхсәт ителгән, ә яшерен ширеккә килгәндә, ул зур да, кече дә була ала. Яшерен зур ширекнең мисалы итеп монафыйкларның ширкен китерергә мөмкин, чөнки алар эчләрендә имансызлыкны, ышанмауны яшерәләр, ә тышкы яктан кешеләргә күрсәтү һәм үзе өчен куркудан мөселман булып йөриләр. Яшерен кече ширекнең мисалы исә - кешегә күрсәтелгән тәкъвалык, ул Мәхмуд Ибн Ләбид әл-Ансариның югарыда китерелгән хәдисендә, шулай ук Әбу Сәиднең алдарак китерелгән хәдисендә телгә алына. Һәм Аллаһ уңышка ирештерүче.

Тыелган гамәлләрнең төрләре

Зур ширек
Иң катгый тыю белән тыелган.

Кече ширек
Зур ширеккә караганда гөнаһысы кечерәк, зур гөнаһларга караганда гөнаһысы зуррак.

Зур гөнаһлар
Бу – аны кылган өчен билгеле бер җәза (мәсәлән, ләгънәт кылыну яки бу гөнаһны кылучыга катышмау кебек) вәгъдә ителгән теләсә-кайсы гамәл. Җәза шулай ук гөнаһ кылучыны кәфер яки мөшрик итеп тасвирлау яки иң әшәке хайванга тиңләү рәвешендә дә булырга мөмкин.

Кечкенә гөнаһлар
Аларның барысын да Аллаһ Тәгалә тыйды, әмма алар өчен билгеле бер җәза билгеләмәде.

Зур гөнаһлар

Зур гөнаһларның хөкеме
Тәүбә итү мәҗбүри, чөнки Аллаһның рәсүле (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) әйтте: **“Үлеменә чаклы тәүбә кылмаган елаучы хатын...”**, шулай ук икенче хәдистә килә: **“...әгәр зур гөнаһлардан сакланса...”**

Аларның дәрәҗәләре бармы?
Әйе, алар бер-берсеннән дәрәҗәләре белән аерылалар. Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) әйтте: **“Зур гөнаһларның олугълары...”**

Зур гөнаһлар кылучының хөкеме
1) Ул иманы кимчелекле булган кеше. Ягъни үзенең иманы дәрәҗәсендә иманлы, үзенең гөнаһысы дәрәҗәсендә имансыз;
2) Аны иманына нисбәтле рәвештә яратырга һәм гөнаһысына нисбәтле рәвештә яратмаска кирәк;
3) Кеше зур гөнаһ кылганда, аның белән булырга ярамый;

Зур гөнаһларның саны
Сан белән чикләнмәгән, әмма югарыда телгә алынган тасвирлау белән чикләнгән.

Зур ширек белән кече ширек арасындагы аерма

Зур ширек

1. Кешене диннән чыгара.
2. Барлык гамәлләрне дә юкка чыгара.
3. Кешене мәңгелеккә җәһәннәмгә кертә.
4. Әгәр шуңа дәлилләр булса, ширек зур ширек була.
5. Сәбәп (чара) галәмдә яшерен рәвештә эш итәргә мөмкин дип инану.
6. Әгәр кеше зур ширекне кылып вафат булса, ул кеше Аллаһ тарафыннан кичерелми.
7. Әгәр кеше исән вакытында тәүбә итсә, ул гафу ителәчәк, тик ошбу ике очрактан кала: кояш көнбатыштан чыккач һәм жан бугазга терәлгәч, тәүбә итү файда китерми.

Кече ширек

1. Кешене диннән чыгармый.
2. Үзе кушылган гамәлдән тыш, калган гамәлләрне юкка чыгармый.
3. Кешене мәңгелеккә җәһәннәмгә кертми.
4. Әгәр шуңа дәлилләр булса, ширек кече ширек була.
5. Әгәр кеше Аллаһ Тәгалә сәбәп (чара) итмәгән нәрсәләрне сәбәп (чара) дип санаса.
6. Зур ширеккә илтүче барлык сәбәпләр дә кече ширек була.
7. Әгәр шәригатьтә “ширек” яки “көферлек” сүзләре килеп, ул сүзләр “әл” билгелелек артикле белән бергә тормаса, башка дәлилләр моның киресенә күрсәтмәгән очракта, ул кече ширек була.

Бишенче дәрес

Бишенче дәрес: ИХСӘН

Ихсән – ул Аллаһка Аны күргән кебек гыйбадәт кылу, чөнки син Аны күрмәсәң дә, Ул сине күрә.

Ихсанның бер әркәне бар, һәм ул ике баскычтан гыйбарәт:

Аллаһны күргән кебек гыйбадәт кылу (Гыйбадәтуль-мушәхәдә)

Бу Аллаһ Тәгаләне яратуга, Ул әзерләгән җәннәткә омтылуга нигезләнгән гыйбадәт. Пәйгамбәрләр һәм рәсүлләр гыйбадәте шундый иде.Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) әйтте: “**Әллә миңа рәхмәтле кол булырга кирәкмиме?!**” Мондый гыйбадәтнең сәбәбе – Аллаһтан курку хисе белән, Аны ярату, Ул әзерләгән җәннәткә омтылу.

Аллаһның һәрдаим күзәтчелек итеп торуын сизеп гыйбадәт кылу (Гыйбадәтуль-муракаба)

Гыйбадәт кылганда Аллаһ Тәгаләдән, Аның җәзасыннан курку халәте. Һәм бу дәрәҗә һәр мөселман кешесендә дә булырга тиеш.

Белемнәрне тикшерү өчен сораулар

1. Динебезнең ничә баскычы бар ?
- Бер;
- Ике;
- Өч.

2. Исламның ничә баганасы бар?
- Биш;
- Алты;
- Җиде.

3. Ислам Иманнан дәрәҗәсе буенча зуррак.
- Дөрес;
- Дөрес түгел.

4. Шәһәдәтнең ничә әркәне бар?
- Җиде;
- Сигез;
- Ике.

5. “Лә иләһә иллә-Ллаһ” шәһәдәтенең ничә шарты бар?
- Сигез;
- Җиде;
- Биш.

6. “Лә иләһә иллә-Ллаһ”ның шарты булган “гыйлем”нең мәгънәсе:
- Нәрсәнедер чынлыкта нинди, шул рәвешле танып-белү;
- Аллаһтан башка табынырга лаеклы зат юк.

7. Әгәр хаклык ирешеп тә, кеше аңа инанмаса, әлеге кешенең көферлегендә бездә шик туса, без:
- Зур көферлеккә төшәбез;
- Кече көферлеккә төшәбез.

8. “Кабул итү” - “Лә иләһә иллә-Ллаһ”ның бер шарты һәм ул үз үченә түбәндәгеләрне ала:
- Сүз;
- Гамәл;
- Инану;
- Бөтен вариантлар да дөрес.

9. “Лә иләһә иллә-Ллаһ” шәһәдәтендә кешегә күрсәтелгән тәкъвалык (рия) сәдака бирүдәге рияга тиң һәм кече ширк була.
- Дөрес;
- Дөрес түгел.

10. “Лә иләһә иллә-Ллаһ”ны әйтсә, ләкин йөрәгендә шуңа инану булмаса, ул кеше:
- Тәүхид иясе;
- Мөселман, ләкин имансыз (Исламда булып, иманы булмаган кеше);
- Зур көферлеккә төшкән имансыз;
- Зәгыйфь иманлы кеше.

11. Әгәр кеше пәйгамбәребезне (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) Аллаһны яраткан кебек, шуның дәрәҗәсендә яратса, бу кеше:
- Зур көферлеккә төшкән була;
- Кече көферлеккә төшкән була;
- Зур гөнаһ кылган була.

12. Мәхәббәтнең ничә төре бар?
- Дүрт;
- Өч;
- Ике.

13. Аллаһ ризалыгы өчен мәхәббәт гамәлләргә, кешеләргә, аерым урыннарга һәм вакытларга карата мәхәббәттә күренә.
- Дөрес;
- Дөрес түгел.

14. Аллаһка тиң кылып кемнедер ярату ул:
- Кече ширек;
- Мәҗбүри;
- Зур ширек;

15. Аллаһ ризалыгы өчен мәхәббәт:
- Рөхсәт ителгән;
- Мәҗбүри;
- Зур ширек.

16. Аллаһка хезмәт итүнең ничә төре бар?
- Ике;
- Өч;
- Дүрт.

17. Бөтен мәхлуклар да Аллаһка мәҗбүри коллык аша буйсынган, хәтта имансызлар да.
- Дөрес;
- Дөрес түгел.

18. Әгәр кеше “Лә иләһә иллә-Ллаһ” шәһадәтен әйтсә, ләкин бернинди гыйбадәт тә, һичнинди изге гамәл дә кылмаса, шул исәптән намаз да укымаса, бу шәһадәте аңа:
- Файда китерер;
- Файда китермәс.

19. “Мөхәммәд (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) – Аллаһның колы һәм Аның рәсүле”, ягъни “Табынырга ярамаган Аллаһның колы һәм ялганлауда гаепләргә ярамаган Аллаһның илчесе”.
- Дөрес;
- Дөрес түгел.

20. “Аллаһның илчесенә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) аның кушканында буйсыну, ул тыйганнардан тыелу...” – ул:
- “Мөхәммәд (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) – Аллаһның илчесе” шәһадәтенең мәгънәсе;
- “Мөхәммәд (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) – Аллаһның илчесе” шәһадәтенең эчтәлеге.

21. Пәйгамбәрне (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) иләһлек һәм раббылык сыйфатлары белән сыйфатлаган кеше аның (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) Аллаһның колы булуы хакындагы шәһадәтне китермәде.
- Дөрес;
- Дөрес түгел.

22. Пәйгамбәрне (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) иң олугъ тасвирлау шуннан гыйбарәт:
- Аллаһның илчесе;
- Аллаһның колы һәм Аның илчесе;
- Соңгы пәйгамбәр

23. Кем дә кем ислам диненә яңалык кертсә һәм аны яхшы дип санаса, ул Мөхәммәдне (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) безгә хаклыкны җиткермәде, дип саный, чөнки Аллаһ әйтте: "Бүген динне сезнең өчен камил кылдым", - диде һәм ул көнне диннең бер өлеше булып тормаган нәрсәләр бүген дә шулай булмаслар", - бу сүзләр кемнеке? :
- Шейхуль-Ислэм Ибн Тәймиянеке;
- Имам Мәликнеке;
- Имам Ибн Базныкы.

24. Пәйгамбәребез Мөхәммәд (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) кайсы нәселдән?
- Исмәгыйль (галәйхиссәләм);
- Исхак (галәйхиссәләм).

25. Буш урыннарны тулыландыр:
Ул (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) _____ елында _____ шәһәрендә туа. Ул _____ ел яши, шуларның _____ – пәйгамбәрлек иңгәнче, _____ елын – пәйгамбәр һәм Аллаһның илчесе буларак гомер итә. Ул (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын)_____________ иңгәч пәйгамбәр, ә____________ иңгәч рәсүл була.

26. Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) кемгә җибәрелә?
- Үзенең халкына;
- Кешеләргә;
- Кешеләр һәм җеннәр нәселенә;

27. Мигъраҗ - ул Аллаһ илчесенең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) Мәдинәдән Иерусалимга сәяхәте.
- Дөрес;
- Дөрес түгел.

28. Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) кайсы шәһәргә хиҗрәт кыла:
- Таиф;
- Эфиопия;
- Мәдинә;
- Бөтен вариантлар да дөрес.

29. Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) катнашкан мөһим сугышлар ничәү булган?
- Бер; - Ике; - Өч; - Дүрт;
- Биш; - Алты; - Җиде.

30. Аллаһ илчесенең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) ничә баласы булган?
- Өч;
- Дүрт;
- Җиде.

31. Пәйгамбәребезнең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) Саубуллашу хаҗын үтәве, аның моңа кадәр дә хаж гамәлен үтәвенә ишарәли.
- Дөрес;
- Дөрес түгел.

32. Аллаһ илчесенең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) тормыш юлын өйрәнү:
- Мәҗбүри;
- Яхшы;
- Рөхсәт ителгән.

33. Буш урыннарны тулыландыр:
Иман - ул _____ әйтү, _____ ышану һәм _____ һәм _____ гамәлләре. Ул ___________ арта һәм _________кими.

34. Иманның ничә әркәне бар?
- Алты;
- Биш;
- Дүрт.

35. Аллаһка иман китерүгә нәрсәләр кирә, алар ничәү?
- Дүрт;
- Өч;
- Ике;
- Бер.

36. Аллаһның барлыгы ничә ысул ярдәмендә раслана?
- Дүрт;
- Аларны санап бетерү мөмкин түгел.

37. Микаил – яңгыр өчен җаваплы булган фәрештә.
- Дөрес;
- Дөрес түгел.

38. Йөрәк дигән әгъза бары тик кешеләрдә генә була, фәрештәләргә килгәндә, аларның йөрәкләре юк.
- Дөрес;
- Дөрес түгел.

39. Безгә исемнәре билгеле булган ничә китап бар?
- Алты;
- Дүрт;
- Җиде;
- Бик күп.

40. Аллаһ Тәгалә һәрбер пәйгамбәргә китап җибәргән.
- Дөрес;
- Дөрес түгел.

41. Аллаһның беренче рәсүле – ул Адәм (галәйһиссәләм)
- Дөрес;
- Дөрес түгел.

42. Мөхәммәд (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) – рәсүл, әмма пәйгамбәр түгел.
- Дөрес;
- Дөрес түгел.

43. Ничә рәсүл гаять кыюлыкка ия булган (улюль-‘азм)?
- Биш;
- Дүрт;
- Өч;
- Бик күп.

44. Соңгы көнгә иман үлемнән соң нәрсәләр буласы, шуларның барысына да ышануны үз эченә ала.
- Дөрес;
- Дөрес түгел.

45. Тәкъдирнең яхшысы да, яманы да Аллаһтан икәнлегенә иманның берничә этапы бар. Алар ничә?
- Өч;
- Дүрт;
- Биш;
- Алты.

46. Аллаһ Тәгалә нәрсә дә булса хакында ул вакыйга булганчыга кадәр беләме?
- Әйе;
- Юк.

47. Аллаһ Тәгалә кешеләр кылган барлык гамәлләрне дә беләме?
- Әйе;
- Юк.

48. Кешеләрнең кылган гамәлләрен Аллаһ Тәгалә алдан ук язып куйганмы?
- Әйе;
- Юк.

49. Кешенең ирке һәм теләге бар, шуңа күрә ул ни теләсә, шуны эшли ала.
- Дөрес;
- Дөрес түгел.

50. Аллаһ колларының эш-гамәлләре халык кылынганмы?
- Әйе;
- Юк.

51. Тәүхид ничә төргә бүленә?
- Ике;
- Өч;
- Ике вариант та дөрес һәм мондый бүленеш бәхәсләшү өчен җирлек түгел.

52. Зур ширек һәм кече ширек арасындагы биш аерманы исеңә төшер һәм бирегә яз:

1. ____
2. ____
3. ____
4. ____
5. ____

53. Зур ширек һәм кече ширеккә биш мисал яз:

Зур ширек	Кече ширек
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....

54. Ышанудагы монафыйклык – диннән чыгармый торган кече ширек.

- Дөрес;

- Дөрес түгел.

55. Ихсанның ничә әркәне бар?

- Бер;

- Ике.

Алтынчы дәрес

Алтынчы дәрес: НАМАЗ ШАРТЛАРЫ

Намаз шартлары тугыз: 1. Ислам динендә булу; 2. Гакыл; 3. Аера алу яшенә ирешү (тәмйиз); 4. Нәҗесләрдән пакьлану; 5. Нәҗесләрдән арыну; 6. Гаурәтне каплау; 7. Намаз вакыты керү; 8. Кыйбла тарафына юнәлү; 9. Ният.

Беренче шарт: Ислам динендә булу

Аның капма-каршысы – көферлек. Мәсәлән, әгәр намазны Аллаһны хурлаучы яки гыйбадәтен Аллаһтан башка затларга багышлаучы кеше үти икән, бу эшләре өчен Аллаһка тәүбә итмәсә, аның намазы дөрес булмаячак.

Икенче шарт: Гакыл

Аның капма-каршысы акылдан язганлык була, аннан да яманрагы – исерү.

Өченче шарт: Аера алу яшенә ирешү

Аера алу яшенә ирешү (тәмйиз) – ул җенси өлгерү түгел, әмма бу яшьтә бала әйберләрнең аермасын белә башлый, сорауны аңлый һәм аңа җавап бирә ала. Нигездә, җиде яше тулган бала тәмйиз яшенә ирешә. Баланың намазы кайчан дөрес санала? Бала әйберләрнең аермасын белә, сорауны аңлый һәм аңа җавап бирә ала башлагач һәм әйберләрнең аермасын белгәч, мәсәлән, су һәм ут арасындагы аерма һәм башкалар. Әгәр бала бу яшькә ирешмәсә, аның намазы дөрес булмый.

Дүртенче шарт: Нәҗесләрдән пакьлану

Моңа кирәләр:

Зур нәҗесләр

Госел ярдәмендә бетерелә.

Кече нәҗесләр

Тәһарәт ярдәмендә бетерелә.

Бишенче шарт: Нәҗесләрдән арыну

Тәнне, киемне, намаз укый торган урынны нәҗесләрдән арындырырга кирәк. Әгәр кеше үзендә нәҗес булганын белә һәм аннан арынырга мөмкинлеге була торып намаз укыса, аның намазы дөрес булмый. Нәҗесләрдән чистарыну өч төрле була:

Авырайтылган (мугалләзә): Бу эт нәҗесләрен чистарту. Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) эт су эчеп киткән савытны җиде тапкыр юарга (шуның беренчесе җир белән юылырга тиеш) кушты. Бу хәдисне Имам Мөслим китерде.

Җиңеләйтелгән (мухаффәфә): Бу нәҗесләр бары су белән чылатып кына, хәтта ышкымыйча һәм киемне сыкмыйча гына да чистартылалар. Әйтик, шул рәвешле әле гадәти ризык белән тукланмаган ир баланың бәвеленнән; женси ярсыну вакытында бүленеп чыга торган ябышкак сыекчадан; шулай ук мәнине дә (аның үзеннән-үзе чиста икәнлеген исәпкә алып) шул рәвешле чистарталар, әмма пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) әгәр мәни сыек булса, ул киемгә су сипкән, әгәр кипкән булса, киемне ышкыган.

Уртача (мутавассита): Мондый нәҗесләрдән чистарынган вакытта, аларны су белән юешләргә, аннан соң ышкырга һәм сыгарга кирәк. Бу төркемгә калган барлык төр нәҗесләр керә, мәсәлән, адәм бәвеле һәм башкалар.

Нәҗесләрнең төрләре:

Адәм бәвеле һәм тәрәте, итен ашау өчен кулланырга ярамаган хайваннарның бәвеле һәм тизәге. Мәче, качыр, ишәк кебек сакланырга кыен булган хайваннардан тыш барлык ерткыч җанварлар. Мал чалганда ага торган, җенес әгъзасыннан һәм арт юлдан чыккан кан. Вафат булган кешеләрдән, шулай ук каннары булмаган бөҗәкләрдән (чебен, черки һәм башкалар), шулай ук диңгез үләксәсеннән (балык) саранчадан тыш бөтен үләксә дә нәҗес.

Алтынчы шарт: Гаурәт җирләрне каплау

Гаурәтнең өч төре бар:

Җиңеләйтелгән (мухаффәфә): Бу җиде яшьтән алып ун яшькәчә булган ир баланың гаурәте. Ул җенси органнар һәм арт юл тирәсен каплап йөрергә тиеш.

Авырайтылган (мугалләзә) Бу җенси яктан өлгергән (балигъ булган) ирекле булган (ягъни кол булмаган) хатын-кызның гаурәте. Ул намазда йөзеннән гайре үзенең бөтен тәнен, ә туганнары булмаган ир-атлар янында йөзен дә капларга тиеш.

Уртача (мутавассита) Бу калган барлык кешеләрнең гаурәте. Алар кендектән алып тезләргә кадәр булган урыннарын капларга, моннан тыш җилкәләрен ябарга һәм матур итеп киенергә тиеш.

Җиденче шарт: Намаз вакыты керү

Билгеле бер сәбәп белән (әйтик, сәфәр вакыты) намазларны берләштереп уку очрагыннан тыш, вакыты кергәнче укылган намаз дөрес булмый, шулай ук аны вакыты чыккач уку да дөрес түгел. Белә торып, намазны вакыты чыгып беткәнчегә кадәр калдыру гөнаһ була.

Сигезенче шарт: Кыйбла тарафына юнәлү

Искәрмә - юлда вакытта укылган мөстәхәб (укырга хәерле, саваплы булган) намазлар, чөнки мондый очракларда, өстенә утырып барган хайванының кай тарафка караса, шул тарафка юнәлү рөхсәт ителгән. Безнең көннәрдә исә очкычта намаз уку да бу кагыйдәгә карый. Кешенең Кәгъбәтулла тарафына юнәлергә мөмкинчелеге булмау яки дошманнан саклану да шулай ук бу шарттан искәрмә булып тора.

Тугызынчы шарт: Ният

Ниятнең урыны – йөрәк, һәм ниятне тел белән әйтү – бидгать гамәл. Әгәр ният намазга кадәр ясалган булса яки кеше бу вакытның фарыз намазын үтәргә (ягъни билгеле бер намазны укырга) ниятләсә, шул җитә.

Мөһим искәрмәләр

1. Шартларны үтәү мәсьәләсендә белмәү, онытылу, шартны белә торып үтәмәү кебек акланулар кабул ителми. Бары тик кеше үзе белмәгән яки белеп тә оныткан нәҗескә кагылышлы мәсьәлә генә искәрмә була ала. Шундый очракта укылган намаз дөрес була;

2. Шартлар гыйбадәт кылыр алдыннан үтәлә һәм аның асылыннан ерак тора, әмма әлеге шартларның гыйбадәтнең башыннан алып ахырына кадәр үтәлүе кирәк.

Җиденче дәрес

Җиденче дәрес: Намаз әркәннәре

Намаз әркәннәре ундүрт:

1. Мөмкинчелек булса, басып тору; 2. "Тәкбиратуль-Ихрам" (Намазны ачучы тәкбир); 3. "Әл-Фатиха" сүрәсен уку; 4. Рөкүгъ – билгә тикле баш ию; 5. Рөкүгътан тураю; 6. Сәҗдә – тәннең җиде өлеше белән җиргә тикле баш ию; 7. Сәҗдәдән тураю; 8. Ике сәҗдә арасында утыру; 9. Барлык гамәлләрне башкарганда да тынычлык саклау; 10. Әркәннәр арасында эзлеклелек саклау; 11. Соңгы тәшәххуд; 12. Тәшәххуд вакытында утыру; 13. Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) өчен дога (салават); 14. Ике сәлам әйтү.

Беренче әркән: Мөмкинчелек булса, басып тору

Фарыз намазда:

Фарыз намазда басып торырга тулы мөмкинчелек булмаганда бу әркән төшерелә. Әгәр кеше бераз булса да басып тора алса, ул моны эшләргә тиеш.

Нәфел намазда:

Нәфел намазны утырып уку рөхсәт ителә, әмма мондый намаз өчен әҗер басып укылган намаз әҗеренең яртысы кадәр генә булачак; шулай ук намазны кырын ятып уку өчен әҗер утырып укылган намаз әҗеренең яртысы кадәр генә була.

Икенче әркән: "Тәкбиратуль-Ихрам" - намазны ачучы тәкъбирне әйтү

"Тәкбиратуль-ихрам" – ул намазны ачып җибәрүче "Аллаһу Әкбәр" (Аллаh Бөек) дигән сүзләр. Һәм "Аллаһу Әкбәр"дән тыш башка сүзләр куллану рөхсәт ителми.

Өченче әркән: "Әл-Фатиха" сүрәсен уку

Һәр намазның һәр рәкәгатендә "Әл-Фатиха" сүрәсен уку мәҗбүри, һәм бу сүрә кычкырып укыламы яки пышылдап кынамы, анысы мөһим түгел. Ул, бер генә аятен дә төшереп калдырмыйча, тулаем укылырга тиеш. Аятьләрне бер-бер артлы, рәттән, хәрефләрне, хәрәкәләрне, сүзләрне дөрес итеп әйтеп уку шарт. "Әл-Фатиха"ны укуның мәҗбүрилеге бары тик кеше имам артына рөкүгъ вакытында килеп басса гына бетә. Мондый очракта ул намазга килеп кушыла һәм аның "Әл-Фатиха"дан башка булса да, рәкәгате дөрес санала.

Тугызынчы әркән: Барлык әркәннәрне башкарганда тынычлык саклау

Һәр әркәндә Аллаһны зекер итүнең канунлаштырылган төрләренең берсен әйткәндә, тыныч булу зарур.

Мөһим искәрмә

Әлеге әркәннәр гыйбадәтнең асылына керә. Әркәнне калдыру гыйбадәтне яраксыз итә, һәм ул белепме, белмичәме яки онытылып эшләнелгәнме – анысы мөһим түгел. Калдырылган әркәнне намаздагы җитешсезлекне төзәтү өчен кылына торган сәһү сәҗдәсе белән төзәтеп булмый. Әркәнне төшереп калдырган кешегә, вакыты чыгып киткәнче, намазны яңадан уку кирәк. Ә аның әркәннәре төшеп калган элеккеге намазларына килгәндә, алар кичерелә. Чөнки пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) намазны начар укыган кешегә аларның барысын да яңадан укырга кушмады, намазның тынычлыкны саклау әркәнен калдырган булса да, аңа бары тик бу намаздан элек килгәнен генә яңадан укырга кушты. Аллаh бу хакта яхшырак белә.

Сигезенче дәрес

Сигезенче дәрес: Намазның үәҗибләре

Алар сигез:

1. Беренче, намазны ачып җибәрүче тәкбирдән кала бөтен тәкбирләр (“Аллаһу әкбәр” сүзләре);

2. “Сәмиа’Ллаһу лимән хәмидәһ” (Аллаһ Үзен мактаучыны ишетә) сүзләрен әйтү, бу сүзләр имам тарафыннан гына, шулай ук намазны ялгыз укучы тарафыннан әйтелә;

3. Бөтен кеше тарафыннан: “Раббәнә уә ләкәлхәмд” (Әй Раббым, сиңа гына мактау!) сүзләренең әйтелүе;

4.Рөкүгъта “Субхәнә раббиәл-газыйм” (Бөек Рабым барча кимчелектән пакь!) сүзләрен әйтү;

5. Сәҗдәдә “Субхәнә раббиәл-әгъләˮ (Иң югары булучы Раббым барча кимчелектән пакь) сүзләрен әйтү;

6. Ике сәҗдә арасында “Рабби-гъфирли” (Раббым, гафу ит мине!) сүзләрен әйтү;

7. Беренче тәшәххуд;

8. Беренче тәшәххуд вакытында утыру.

Мөһим искәрмә

Рөкүгъ вакытында “Субхәнә раббиәл-газыйм” сүзләрен нәкъ менә шул рәвешле бер тапкыр гына булса да әйтү мәҗбүри, шуннан соң башка төр зикерләрне өстәргә мөмкин; шулай ук сәҗдә вакытында “Субхәнә раббиәл-әгъләˮ сүзләрен нәкъ менә шул рәвешле бер тапкыр гына булса да әйтү мәҗбүри, шуннан соң башка төр зикерләрне өстәргә мөмкин.

Тугызынчы дәрес

Тугызынчы дәрес: Тәшәххуднең аңлатмасы

Тәшәххуд шушы рәвешле башкарыла:

التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، وَالصَّلَوَاتُ، وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلاَمُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلاَمُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ. أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسولُهُ

“Барлык салаватлар һәм иң яхшы мактау сүзләре Аллаһка гына! Әй пәйгамбәр, сиңа Аллаһның рәхмәте, сәламе һәм бәрәкәте булсын! Безгә дә һәм Аллаһның башка изге-салих колларына да сәламнәр булсын! Хакыйкатьтә, Аллаһтан башка гыйбадәткә лаеклы илаһ юк дип шаһитлык кылам һәм хакыйкатьтә, Мөхәммәд Аның колы һәм рәсүле дип шаһитлык кылам!” [6].

Шуннан соң пәйгамбәребезгә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) салават әйтелә:

اللهم صل على محمد، وعلى آل محمد؛ كما صليت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم، إنك حميد مجيد،اللهم وبارك على محمد، وعلى آل محمد؛ كما باركت على إبراهيم، وعلى آل إبراهيم، إنك حميد مجيد

“Әй Аллаһ! Ибраһимга һәм аның әһле-бәйтенә салаватларың булган кебек, Мөхәммәдкә һәм аның әһле-бәйтенә дә салаватларың булсын, дөреслектә, Син Мактаулы һәм Данлыклы! Әй Аллаһ! Ибраһимга һәм аның әһле-бәйтенә бәрәкәтең булган кебек, Мөхәммәдкә һәм аның әһле-бәйтенә дә бәрәкәтең булсын, дөреслектә, Син Мактаулы һәм Данлыклы!” [7].

Соңыннан, соңгы тәшәххуд вакытында, намаз укучы Җәһәннәм уты, кабер газапларыннан, дөньялыкта һәм бакыйлыктагы сынаулардан һәм коткыга бирелүләрдән, Дәджәл коткысыннан Аллаһка сыена. Шуннан соң намаз укучыга дога, бигрәк тә шәригатьтә килгән дога-зикер сүзләрен сайлап алып әйтергә тәкъдим ителә. Мәсәлән: *“Ий Аллаһ, Сине иң яхшы сыйфатта зикер итәргә вә Сиңа гына гыйбадәт кылырга миңа ярдәм ит”, «Ий Аллаһ, мин үземә күп золым кылдым, һәм гөнаһларны Синнән башка һичбер ярлыкаучы юктыр, мине ярлыкагыл, бары тик Син генә ярлыкаучы вә рәхмәт итүчесең!”.* Беренче тәшәххудкә килгәндә исә, намаз укучы ике шәһәдәтне әйткәннән соң Зухр (Өйлә), Гаср (Икенде), Мәгъриб (Ахшам), Иша (Ястү) намазларының өченче рәкәгатенә торып басарга тиеш. Әгәр намаз укучы өченче рәкәгатькә басканчы пәйгамбәребезгә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) салават әйтсә, бу темага җыелган хәдисләргә муафыйк рәвештә яхшырак була.

Унынчы дәрес

Унынчы дәрес: Намазның сөннәтләре

Намазның сөннәтләре шулар:

1. Намаз башындагы дога (әл-истифтах);
2. Рөкүгъка кадәр басып торганда һәм рөкүгътан торып баскач та уң кул чугын сул кул чугы өстенә кую;
3. Бармакларны бер-берсе белән тоташтырып һәм турайтып, кулларны җилкәләр яки колаклар биеклегенә күтәрү. Намазны ачучы беренче тәкбирдә, рөкүгъка киткәнче һәм аннан торып баскач, беренче тәшәххудтән соң өченче рәкәгатькә торып басканда да шул рәвешле эшләнә;
4. Рөкүгътагы "Субхәнә раббиәл-газыйм" һәм сәҗдәдәге "Субхәнә раббиәл-әгъля" сүзләрен бер тапкыдан артык әйтү;
5. Рөкүгътан соң басып торган вакытта "Раббәнә уә ләкәлхәмд" сүзләренә өстәмә рәвештә башка зикерләр, шулай ук ике сәҗдә арасында әйтелүче "Рабби-гъфирли" сүзләрен бер тапкырдан күбрәк әйтү;
6. Рөкүгъ вакытында башның арка турысында булуы;
7. Сәҗдә вакытында куллар ян-яклардан ерагайтылган (ягъни тәнгә тиеп тормаска тиеш), корсакның ботлардан, ә ботларның балтырлардан ерак булуы;
8. Сәҗдә вакытында терсәкләрнең җирдән бераз күтәрелгән булуы;
9. Беренче тәшәххуд вакытында һәм ике сәҗдә арасында җирдә яткан һәм үзеңә таба бөкләнгән сул аяк табаны өстендә, ә уң аякның табанын вертикаль рәвешкә китереп һәм аның бармакларын Кыйбла ягына каратып утыру;
10. Өч яки дүрт рәкәгатьтән торган намазларның соңгы тәшәххудләрендә "тауаррук" халәтендә утыру. Бу вакытта намаз укучы сул аягын уң аяк астына кертеп һәм уң аяк табанын вертикаль рәвешкә китереп, сул ботына утыра;
11. Беренче һәм икенче тәшәххудләрдә, намаз укучы тәшәххуд уку өчен утырган мизгелдән алып аны укып бетергәнчегә кадәр, аның уң кулының имән бармагы күрсәтү халәтендә булуы һәм намаз вакытында әлеге бармагы белән хәрәкәт башкаруы;
12. Беренче тәшәххудтә Аллаһка Мөхәммәд һәм аның гаиләсенә, Ибраһим һәм аның гаиләсенә салават һәм бәрәкәт сорап үтенеч белән мөрәҗәгать итү;
13. Соңгы тәшәххудтә сәлам сүзләрен әйткәнче Аллаһка дога белән мөрәҗәгать итү;
14. Иртәнге, җомга, бәйрәм намазларын укыганда, шулай ук, яңгыр сорап намаз укыганда Коръәнне кычкырып уку. Ахшам һәм Ястү намазларының беренче ике рәкәгатендә Коръәнне кычкырып уку;
15. Өйлә һәм Икенде намазлары вакытында, шулай ук Ахшам намазының өченче һәм Ястү намазының соңгы ике рәкәгатендә Коръәнне эчтән генә уку;
16. "Әл-Фатиха" сүрәсеннән тыш, Коръәннән тагын нәрсә дә булса уку.

Болардан тыш, Сөннәттә килгән калган гамәлләрне үтәү дә мәслихәт. Бирегә, мәсәлән, рөкүгътан турайганда әйтелә торган "Раббәнә уә ләкәлхәмд" сүзләренә өстәмә рәвештә башка зикерләр өстәү кирә. Бу имам артына басып намаз укучыга да, имамга да, ялгыз намаз укучыга да мәслихәт. Бирегә шулай ук рөкүгъ вакытында кул чукларын, бармакларны җәйгән хәлдә, тезләргә кую да кирә.

Намаз башындагы дога (әл-истифтах)

Бу дога намазны ачучы тәкбирдән соң ук әйтелә. Ул пәйгамбәребездән (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) килгән рәвешле итеп укыла: "Аллаһуммә, бә'ид бәйни вә бәйнә хатәйәйә кә-мә бә'әдта бәйнә-л-мәшрики вә-л-мәгъриби, Аллаһуммә, нәккый-ни мин ха-тәйәйә кә-мә йунәкка-с-саубу-л-әбйәду мин әд-даңәси, Аллаһуммагсиль-ни мин хатәйәйа би-с-салҗи, вә-л-мәи вә-льбәради» [8], яки: «Субхәнә-кә, Аллаһуммә, вә бихәмди-кә, вә табәракә-сму-кә вә тә'әлә җәдду-кә вә лә иләһә гайру-ка» [9]

Унберенче дәрес

Унберенче дәрес: НАМАЗНЫ БОЗУЧЫ ГАМӘЛЛӘР

Алар сигезәү:

1. Тыелганын белә торып һәм истә тотып, нәрсәдер сөйләү. Онытылу яки белмәү сәбәпле сөйләү очрагы намазны бозмый; 2. Көлү; 3. Ашау; 4. Эчү; 5. Гаурәт урыннар ачылу; 6. Кыйбладан шактый ук авышу; 7. Бик күп кирәкмәгән дәвамлы эш-гамәлләр кылу; 8. Тәһарәт бозылу.

Беренче гамәл: Тыелганын белә торып һәм истә тотып, нәрсәдер сөйләү.

Хата ясаган булса, имамны төзәтү бу кагыйдәдән чыгарма булып тора.

Намаз вакытында хәрәкәт төрләре:

Тыелган хәрәкәтләр:	Житди кисәтүгә лаек хәрәкәтләр:	Рөхсәт ителгән хәрәкәтләр:	Кирәкле хәрәкәтләр:	Фарыз хәрәкәтләр:
хаҗәтсез бик күп һәм кирәкмәгән дәвамлы эш-гамәлләр кылу.	Хаҗәтсез кечкенә генә хәрәкәт эшләү, мәсәлән, аз гына борылу.	Хаҗәт булганда аз гына хәрәкәтләр ясау, мәсәлән, сакалны кашып алу.	Бу хәрәкәтләргә намазның сыйфаты бәйле, мәсәлән, рәттә урын алу.	Бу хәрәкәтләргә намазның дөреслеге бәйле, мәсәлән, нәҗесләрдән чистарту.

Мөһим искәрмә

Намазның шартлары, әркәннәре, фарызлары һәм сөннәтләре арасында аерма нидә?

<table>
<tr><th>Шарт</th><th>Әркән</th><th>Фарыз</th><th>Сөннәт</th></tr>
<tr><td>Гыйбадәт чикләре артында</td><td colspan="3">Гыйбадәтнең асылына керә</td></tr>
<tr><td>Бөтен гыйбадәт буена дәвам итә</td><td colspan="3">Гыйбадәт өлешләренең берсе булып тора</td></tr>
<tr><td colspan="2">Аны калдыру, аның ничек (белеп, белмичә яки онытылып) эшләнүенә бәйсез рәвештә гафу ителми</td><td>Аны белмичә һәм онытылып калдыру гафу ителә, бары белеп эшләмәү генә гафу ителми.</td><td>Аны калдыру, аның ничек (белеп, белмичә яки онытылып) эшләнүенә бәйсез рәвештә гафу ителә</td></tr>
<tr><td>Шартлар өчен житешсезлекне төзәтү өчен кылына торган сәһү сәждәсе каралмаган</td><td>Житешсезлекне төзәтү өчен кылына торган сәһү сәждәсе белән төзәтеп булмый.</td><td>Житешсезлекне төзәтү өчен кылына торган сәһү сәждәсе белән төзәтеп була.</td><td>-</td></tr>
</table>

Сәһү сәждәсе

Житешсезлекне төзәтү өчен сәһү сәждәсе кылыну сәбәпләре өчәү:

Артык хәрәкәт:

Мәсәлән, намаз укучы артык рәкәгать яки артык сәждә һәм башка шундыйларны кылса.

Төшереп калдыру:

Мәсәлән, әгәр кеше намаз фарызларының берсен төшереп калдырып, башка хәрәкәткә күчсә.

Шик:

Мәсәлән, әгәр намаз укучы үзенең ничә (өчме, дүртме) рәкәгать укыганлыгында шикләнсә. Шик ике төрле була:

Гыйбадәтне кылып тәмам иткәч туган шик:

Гыйбадәттә хата киткәнлеккә һич шикләрсез инану булмыйча торып, мондый шикләргә игътибар итәргә кирәк түгел.

Гыйбадәт вакытында туган шик:

Мондый шикләр еш булса, аларга игътибар итәргә ярамый. Әгәр шикләр сирәк туса, мондый очракларда кеше үзе нинди фикергә авышса, шуңа нигезләнә. Әгәр фикерләрнең кайсысына авышырга да белмәсә, бу очракта ул аз санга нигезләнә.

Искәрмәләр:

- Әгәр намаз укучы сәһү сәждәсен ясаган вакытта хата җибәрсә, өстәмә сәждәләр кылу кирәк түгел, аның намазы дөрес була;

- Әгәр намаз укучы намазның бер әркәнен үтәмәсә, шул әркәнне һәм аннан соң килгән гамәлләрне үтәгәнчегә кадәр аның намазы дөрес булмаячак. Шуннан соң ул намаз ахырында сәһү сәждәсен кылырга тиеш;

- Әгәр намаз укучы онытылып китеп фарыз хәрәкәтне башкармыйча, алдагы хәрәкәткә күчсә, намаз ахырында сәһү сәждәсен кылу җитә.

Намазның кыскача тасвирламасы:

- Беренче чиратта кеше өендә пакьланырга һәм иң яхшы киемен кияргә тиеш;

- Шуннан соң ул мәчеткә бара (җәяү яки транспортта). Шул ук вакытта аның хәрәкәтләре тыныч, ә үзенең кыяфәте лаек булырга тиеш, ягъни ул ашыгырга, йөгерергә, еш борылып карарга яки тавышын күтәрергә тиеш түгел;

- Мәчеткә кергәч, ул аяк киемнәрен сала, аларны махсус аяк киемнәре өчен билгеләнгән урынга куя, һәм аяк киемнәре белән бергә ул дөнья тормышын мәчетнең тышында калдыра. Мәчеттә сату-алу белән шөгыльләнү, шулай ук югалган әйберне тавыш күтәреп эзләү тыелган;

- Мәчеткә ул уң аягы белән, зикер әйтеп керә: *“Бисми Лләһи, вә-с-саләту вә-с-саләму гәлә расули-Лләһи. Аллаһуммә-фтах ли әбвәбә рахмәти-кә”* [10], чыкканда исә сул аягы белән чыга һәм ошбу сүзләрне әйтә: *“Би-сми Лләһи, вә-ссаләту вә-с-саләму гәлә расули-Лләһи. Аллаһуммә инни әс-әлукә мин фәдликә»* [11];

- Ир-атлар беренче рәткә, хатын-кызлар соңгы рәткә омтылырга тиешләр;

- Әгәр намаз башланган булса, соңга калучы кеше намазны ачучы тәкбирне (“Аллаһу әкбәр” сүзләре) әйтергә һәм, имам нинди генә халәттә булмасын, намазга кушылырга тиеш. Әгәр кеше намазга имамның “Әл-Фатиха” сүрәсе укыла торган басып тору халәтендә яки рөкугъта булган вакытында килеп кушылса, рәкәгать тәгәлләнгән санала. Имам намазны тәмам иткәннән соң, соңга калган кеше торып басып өлгерми калган рәкәгатьләрне укып бетерергә тиеш.

Әгәр ул мәчеткә керсә һәм әле намаз башланмаган булса, ул, бу фарыз намазы алдыннан укылучы өстәмә намазны укый. Әгәр андый өстәмә намаз булмаса, ул, утырганчы, мәчетне сәламләү намазын үтәргә тиеш;

- Ул үзенең һаман сәгатькә карап алу, намазны тизрәк башласыннар дигән ишарә белән тамак кырып кую кебек гамәлләре белән мәчетнең изгелеген бозарга тиеш түгел;

- Имам һәм ялгыз гына намаз укый торган кеше алдында киртә (сутра) булса әйбәт. Имам артыннан намаз укучының киртәсе булып исә имамның киртәсе хезмәт итә;

- Намаз укучы аякларын җилкәләре киңлегендә куя һәм аларны тышкы яктан тигезли;

- Намаз укучы намазның барлык шартларын да үтәгәч, “Аллаһу әкбәр” дип намазга керү тәкбирен әйтә. Бу сүзләрне әйткәндә, бармакларны бер-берсе белән тоташтырып һәм уч төпләрен Кыйбла тарафына юнәлтеп, кулларны җилкәләр яки колаклар биеклегенә күтәрә;

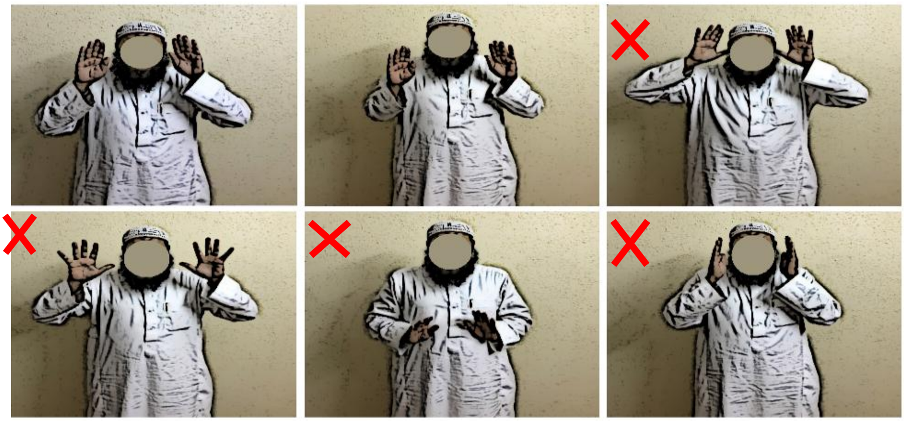

- Шуннан соң ул, уң кул чугын сул кул чугының аркасына, шулай ук беләзеккә һәм беләкләргә куя, яки уң кулы белән сул кулының беләзеген тота;

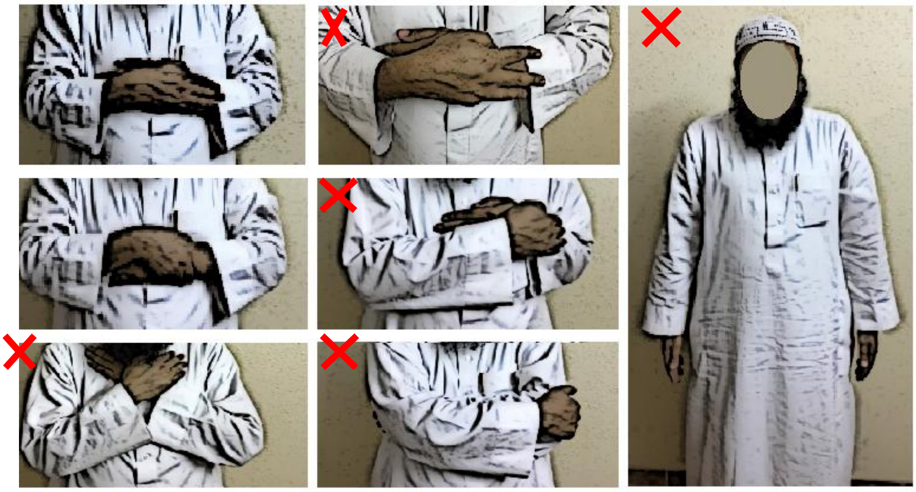

- Намаз укучы үзенең күз карашын сәҗдә урынына юнәлтә һәм намаз вакытында читкә борылмый;

- Соңыннан, тәкбирдән соң, намаз башында укылучы зикерләр (әл-истифтах) укылса, яхшы була. Төрлелек өчен, Сөннәттә килгән башка зикерләр укылса, тагын да әйбәтрәк була;

- Шуннан соң намаз укучы *“Әгузу би-Лләһи минәш-шәйтанир-раҗим”* (истигәзә) сүзләрен әйтеп, Аллаһның яклавына сыена;

- Шуннан соң: *“Би-сми-Лләһи әр-Рахмәни әр-Рахим*” сүзләрен әйтә;

- Шуннан соң ул *“Фатиха”* сүрәсен, бер генә аятен дә төшереп калдырмыйча, тулаем укый. Аятьләрне бер-бер артлы, рәттән, хәрефләрне, хәрәкәләрне, сүзләрне дөрес итеп әйтеп уку шарт;

- “*Фатиха*”дан соң “*Коръән*”нән тагын нәрсә булса да уку әйбәт. Бу очракта истигәзә әйтелми һәм әгәр уку сүрә башыннан башланса, бу очракта “Би-сми-Лләһи әр-Рахмәни әр-Рахим” сүзләрен әйтү кирәк;

- Шуннан соң намаз укучы, беренче тәкбирдәге кебек итеп: “Аллаһу әкбәр”, - ди һәм рөкүгъка китә;

- Намаз укучы кулларын тезләренә куя, бу вакытта куллар терсәкләрдән бөгелми. Аның аркасы исә башы белән бер турыда булырга тиеш;

- Ул мәҗбүри рәвештә бер генә тапкыр булса да “Субхәнә раббиәл-газыйм” сүзләрен әйтергә тиеш, аннан соң Сөннәттә килгән башка зикер һәм догаларны өстәп әйтсә ярый;

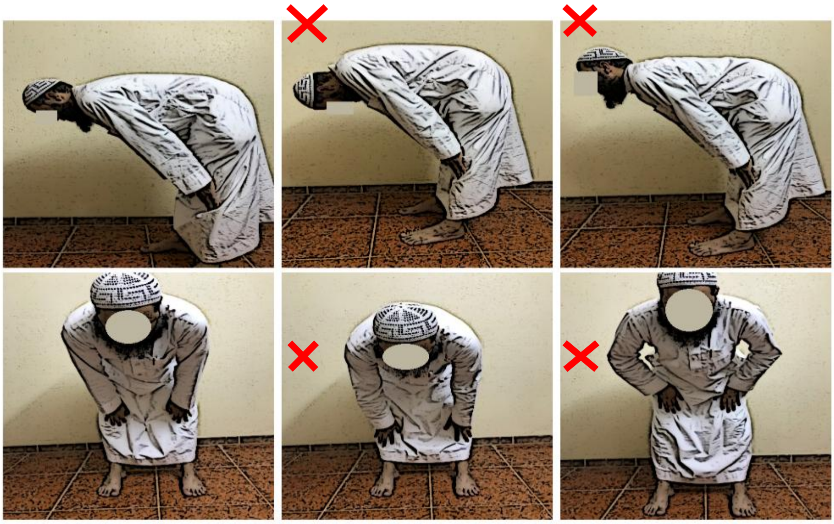

-Шуннан соң рөкүгътан турайган вакытта, тураеп беткәнче, намаз укучы *“Сәмиа’Ллаһу лимән хәмидәһ”* сүзләрен әйтә;

- Шуннан соң тулысынча тураеп беткәч, ул: *“Раббәнә уә ләкәлхәмд”,* - ди. Шуннан соң ул Сөннәттә килгән башка зикер-догаларны әйтсә, яхшы була;

- Моның соңында ул: “Аллаһу әкбәр”, - ди һәм тәннең җиде өлеше: маңгай белән борын, уч төпләре, тезләр һәм ике аяк бармакларының эчке өлешләре белән сәҗдә кыла;

- Сәҗдә вакытында намаз укучы кулларын ян-яклардан (ягъни алар тәнгә тиеп тормый), корсакны ботлардан, ә ботларны балтырлардан ерагайта, шулай ук терсәкләрне җирдән күтәрә;

- Ул мәҗбүри рәвештә бер тапкыр гына булса да *“Субхәнә раббиәл-әгълә”* сүзләрен әйтә, аннан соң Сөннәттә килгән башка зикер һәм догаларны өстәп әйтсә ярый, шулай ук ул әгәр теләсә, башка дога сүзләрен әйтә ала, әмма ул Аллаһка пәйгамбәребездән (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) килгән сүзләр белән мөрәҗәгать итсә, тагын да яхшырак була;

- Шуннан соң ул *“Аллаһу әкбәр”,* - ди һәм җирдә яткан һәм үзенә таба бөкләнгән сул аяк табаны өстенә, ә уң аякның табанын вертикаль рәвешкә китереп һәм аның бармакларын Кыйбла ягына каратып утыра, кулларын ботларының тезләргә якын өлешенә куя – шул рәвешле бөтен намазларда да утырыла. Бары өченче һәм дүртенче рәкәгатьләрдә генә “тауаррук” халәтендә – сул аягын уң аяк балтыры астына кертеп утыру кирәк;

- Утырып торудан соң намаз укучы *“Аллаһу әкбәр”,* - дип әйтә һәм беренче тапкырдагы кебек үк сәҗдә кыла;

- Шуннан соң ул *“Аллаһу әкбәр”,* - дип әйтә һәм икенче рәкәгатькә торып баса. Аны беренче рәкәгать кебек үк үти, ләкин икенче рәкәгатьтә намазны ачучы тәкбир әйтелми һәм “истифтах” догасы кылынмый;

- Намаз укучы икенче сәҗдәдән күтәрелеп, “тәшәххуд” кылу өчен утыра;

- Уң кулының имән бармагын Кыйбла ягына юнәлтә һәм, ә урта һәм баш бармакларын боҗра итеп тоташтыра;

- Бу вакытта ул мәҗбүри рәвештә “тәшәххуд” сүзләрен әйтә;

- Әгәр намаз ике рәкәгатьтән торса, намаз укучы шулай ук мәҗбүри рәвештә пәйгамбәребезгә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) дога-салаватлар әйтә;

-Шуннан соң ул Аллаһтан дүрт бәладан: Җәһәннәм газапларыннан, кабер газабыннан, дөнья һәм үлем фетнәсеннән, Дәдҗәл коткысыннан саклану сорый *(Аллаһуммә инни ә'узубикә мин 'әзаби дҗәханнәм, уа мин 'әзабиль-къабр, уа мин фитнәтиль-мәхья уәль-мәмәт, уә мин шәрри фитнәтильмәсихи-ддәдҗҗәл)* [12], шуннан соң намаз укучы Аллаһка башка дога сүзләре белән мөрәҗәгать итә ала, әмма ул Аллаһка пәйгамбәребездән (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) килгән сүзләр белән мөрәҗәгать итсә, тагын да яхшырак була, мәсәлән: "Йә Аллаһ, тиешле дәрәҗәдә Сине зикер кылырга, Сиңа шөкер итәргә һәм Сиңа гыйбадәт кылырга ярдәм ит миңа!" (*Аллаһуммә, ә'ин-ни 'әлә зикри-кә, вә шукри-кә вә хусни 'ибәдәти-кә*);

-Шуннан соң ул уң якка да, сул якка да сәлам бирә, сәлам биргән вакытта җилкәләр борылмый, бары тик баш кына борыла (баш күтәрелми дә, төшерелми дә) һәм ян-якларга куллар белән күрсәтелми;

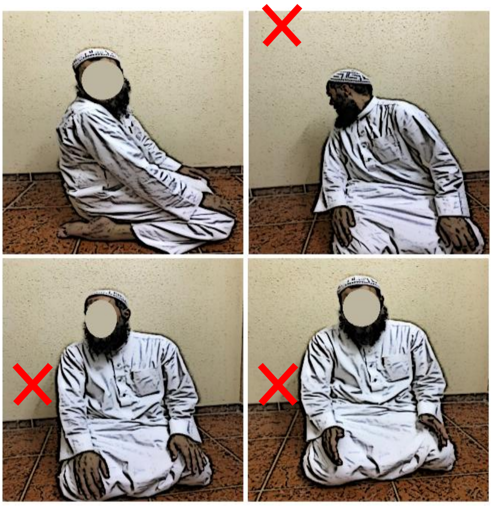

-Әгәр намаз өч яки дүрт рәкәгатьтән торса, бу очракта намаз укучы беренче “тәшәххудне” укыганнан соң торып басарга тиеш, ләкин башта пәйгамбәребезгә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) салават әйтү яхшырак булачак;

- Аңа тәкбир әйтергә һәм, әгәр намаз өч рәкәгатьле булса, өченче рәкәгатьне башкарып, “тәшәххуд” уку өчен утырырга кирәк. Әгәр намаз дүрт рәкәгатьле булса, ул өченчедән соң дүртенче рәкәгатькә торып баса, бары шуны укыганнан соң гына соңгы «тәшәххуд»не уку өчен утыра;

- “Тәшәххуд”не укыганнан соң ул пәйгамбәребезгә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) салаватлар әйтә, аннан соң ул Аллаһтан дүрт бәладан: Җәһәннәм газапларыннан, кабер газабыннан, дөнья һәм үлем фетнәсеннән, Дәджәл коткысыннан саклану сорый (*Аллаһуммә инни ә’узубикә мин ‘әзаби дҗәхәннәм, уа мин ‘әзабиль-къабр, уа мин фитнәтиль-мәхья уәль-мәмәт, уә мин шәрри фитнәтильмәсихи-ддәдҗҗәл)* [12], шуннан соң намаз укучы Аллаһка башка дога сүзләре мөрәҗәгать итә ала, әмма ул Аллаһка пәйгамбәребездән (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) килгән сүзләр белән мөрәҗәгать итсә, тагын да яхшырак була, мәсәлән: “Йә Аллаһ, тиешле дәрәҗәдә Сине зикер кылырга, Сиңа шөкер итәргә һәм Сиңа гыйбадәт кылырга ярдәм ит миңа!” *(Аллаһуммә, ә'ин-ни 'әлә зикри-кә, вә шукри-кә вә хусни ’ибәдәти-кә);*

- Әгәр бу фарыз намазы булса, аннан соң зикер кылу кирәк;

- *“Әстәгфиру-Ллаһ (өч тапкыр), Аллаһуммә, Әнтә-с-Саләму вә мин-кә-с-саләму, тәбәрактә, йа Зә-ль-дҗәләли вә-льикрам»*, - диелә [13];

- Шуннан соң намаз укучы утыз өчәр тапкыр: “Субхәнал-Ллаһ”, “Әлхәмду лиЛләһ”, “Аллаһу әкбәр” сүзләрен, ә йөзенчегә: “Лә иләһә иллә Ллаһу вәхдә-ху лә шәрикә ләһ, ләхуль-мульку ә ләхуль-хәмду вә хувә 'әлә кулли шәйин кадир” [14], - дип әйтә;

- Шуннан соң “Аятелкөрси”не, шулай ук “Әл-Ихлас”, “Әл-Фәләк” һәм “Ән-Нәс» сүрәләрен укыса әйбәт.

Мөһим искәрмәләр:

-Гаурәт җирләрне каплау – намаз дөрес булсын өчен мөһим бер шарт булып торуы хакында әйткән идек инде, шуңа күрә намаз укучы намаз вакытында гаурәт урыннарның ачылуыннан сакланырга тиеш, чөнки гаурәт урыннар ачылу намазның яраксыз булуына сәбәп була;

-Әгәр кеше намазны имам янәшәсендә башкарса, бу очракта ул имамның уң ягына баса һәм аяк табаннарын имамның табаннары белән бер тигезлектә куя, имамнан алга чыгу да, артка китү дә ярамый. Җәмәгать белән намаз укыганда башкалар белән бер рәткә басканда да, кеше шул рәвешле үк баса.

Намаз хакында кыскача

Намазның исеме	Хөкеме	Вакыты	Рәкәгатьләр саны	Тасвирламасы
Җомга намазы	Фарыз	Өйлә вакыты	2	Өч һәм аннан да күбрәк ир-аттан торган җәмәгать белән кычкырып укыла.
Ай, кояш тотылу намазы (кусуф)	Җәмәгать бурычы (фарыз кифая)	Ай, кояш тотылган вакыт.	2	Кычкырып укыла һәр рәкәгатьтә ике рөкүгъ ясала.
Витр	Аеруча кирәкле (сөннәт муәккадә)	Ястү намазыннан алып иртәнге намазга кадәр бара	1-11	- Бер рәкәгать; - Өч рәкәгать, бу очракта тәшәххуде бер була һәм өченче рәкәгатьтә үтәлә. Яки ике рәкәгать укылып, сәлам белән намаз төгәлләнә, һәм тагын бер рәкәгать укыла. - Биш рәкәгать, бу очракта тәшәххуде бер була һәм бишенче рәкәгатьтә укыла; - Җиде рәкәгать, бу очракта тәшәххуде бер

				була һәм жиденче рәкәгатьтә укыла; - Тугыз рәкәгать, бу очракта тәшәххуде сигезенче рәкәгатьтә була, әмма намаз сәлам белән төгәлләнми, соңыннан тугызынчы рәкәгатьне үтәгәч, тәшәххуд һәм сәлам әйтелә. - Ахырларында тәшәххуд булган икешәр рәкәгатьле намазлар, алар укылып беткәч, калган бер так рәкәгать укыла.
Иртәнге намазның сөннәте	Аеруча кирәкле (сөннәт муәккадә)	Иртәнге намаз алдыннан	2	Беренче рәкәгатьтә “Әл-Кәфирун”, икенче рәкәгатьтә “Әл- Ихлас” сүрәләрен уку мәслихәт.
Өйлә намазының сөннәте	Сөннәт	Дүрт рәкәгате өйләгә кадәр, икесе өйләдән соң	4/2	Дүрт рәкәгать ул икешәр рәкәгатьле сәлам белән аерылган ике намаз

Ахшам намазының сөннәте	Сөннәт	Ахшам намазыннан соң	2	Беренче рәкәгатьтә “Әл-Кәфирун”, икенче рәкәгатьтә “Әл- Ихлас” сүрәләрен уку мәслихәт.
Ястү намазының сөннәте	Сөннәт	Ястү намазыннан соң	2	
Тәравих намазы	Сөннәт	Ястү намазыннан алып иртәнге намазга кадәр бара.	2-20	
Мәчетне сәламләү намазы	Аеруча кирәкле (сөннәт муәккадә)	Мәчеткә кергәч, утырганчы	2	
Духа намазы	Сөннәт	Кояш горизонт сызыгыннан сөңге буе күтәрелгәч башлана, һәм кояш зәүвәлгә	2-8	

		керергә бераз вакыт калгач тәмамлана		
Истихара намазы	Сөннәт	Теләсә-кайсы вакытта	2	Сәлам биргәнче “Әл-Истихара” догасын укырга кирәк(сәләм биргәчтә ярый)
Истиска (Яңгыр сорау) намазы	Ихтыяж булса, Сөннәт	Кояш горизонт сызыгыннан сөңге буе күтәрелгәч башлана	2	Беренче рәкәгатьтә, намазны ачучы тәкбирне дә кертеп, җиде тапкыр тәкбир әйтергә кирәк. Икенче рәкәгатьтә исә беренче рәкәгатьтән икенчесенә күчкәндә әйтелә торган тәкбирдән соң (әл-Интикаль) биш тәкбир әйтелә.
Гает намазлары	Фарыз	Кояш горизонт сызыгыннан сөңге буе күтәрелгәч башлана	2 рәкәгать һәм 2 хөтбә	Беренче рәкәгатьтә, намазны ачучы тәкбирне дә кертеп, җиде тапкыр тәкбир әйтергә кирәк. Икенче рәкәгатьтә исә беренче рәкәгатьтән икенчесенә күчкәндә

				әйтелә торган тәкбирдән соң (әл-Интикаль) биш тәкбир әйтелә.

Билгеле булмаган (сәбәбе булмаган) өстәмә намазлар уку тыелган вакытлар:

1. Иртәнге намаздан алып кояш горизонт сызыгыннан сөңге буе күтәрелгәнчегә кадәр булган вакыт;

2. Икенде намазыннан соң Ахшам намазына кадәр булган вакыт;

3. Кояш зәүвәлдә булган вакыттан алып аның көнбатышка авыша башлаган мизгелгә кадәр вакыт.

Намаз хакындагы бүлеккә кагылышлы белемнәрне тикшерү өчен сораулар

1. Намазның ничә шарты бар?

- Сигез;
- Унбер;
- Тугыз.

2. “Ислам” дигән шартны намаз шартлары арасында телгә алу хаталы, чөнки намаз гыйбадәтен бары тик мөселманнар гына башкара.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

3. Тәмйиз – ул җенси өлгерү яше (балигъ булу).

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

4. Нәҗесләрне тәннән, киемнән һәм намаз уку урыныннан чистарталар.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

5. Дуңгыз нәҗесе ул нинди нәҗес?

- Авырайтылган;
- Уртача;

6. Мәни – нәҗес, шуңа күрә ул чыкканнан соң, госел коену мәҗбүри.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

7. Киемне чылату һәм юу арасында аерма юк.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

8. Бөтен үләксә дә нәҗес.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

9. Этнең нәҗесеннән чистарыну өчен җир урынына заманча химик чаралар кулланырга ярый.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

10. Сакланырга кыен булган хайваннар – алар кешеләр белән катышкан хайваннар. Шулай итеп, кайбер кешеләр өчен мәче чиста, ә кайбер кешеләр өчен нәҗес булачак.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

11. Хайваннарның кан тамырында калган кан нинди?

- Чиста;
- Нәҗес.

12. Намазның ничә әркәне бар?

- Ундүрт;
- Тугыз;
- Сигез.

13. Тәкбиратуль-ихрам – ул кулларны күтәрү.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

14. Әгәр кеше онытылып китеп намазның бер әркәнен үтәмәсә, ул ике сәһү сәҗдәсе кылырга тиеш.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

15. Намазда ничә мәҗбүри хәрәкәт бар?

- Ундүрт;
- Тугыз;
- Сигез.

16. Әгәр намаз укучы кеше сәҗдә вакытында “Субхәнә раббиәл-әгълә” сүзләрен бер тапкыр гына булса да әйтү мәҗбүри икәнен белеп, аны әйтмичә башка зикерләр әйтсә, аның намазы дөрес түгел.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

17. Намаз укучы кеше уң кул чугын сул кул чугы аркасына, шулай ук беләзеккә һәм беләкләргә куя.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

18. Намазда, әгәр ул төнлә укыла торган намазның беренче ике рәкәгате булса, шулай ук ике бәйрәм намазы кебек җәмәгать белән укыла торган һәрбер намазда Коръән кычкырып укыла.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

19 . Намазны яраксыз итә торган ничә гамәл бар?

- Ундүрт;
- Тугыз;
- Сигез.

20. Намаз укучы “тауаррук” халәтенә кайчан утыра?

- Беренче тәшәххудтә;
- Икенче тәшәххудтә;
- Бөтен җаваплар да дөрес.

21. “Раббәнә уә ләкәл-хәмд” сүзләреннән соң “уә-ш-шукр” (һәм шөкерләр) дип әйтү:

- Рөхсәт ителгән;
- Хәерле эш;
- Тыелган.

22. Сәҗдә вакытында терсәкләрне идәнгә кую:

- Тыелган;
- Үтәү тиеш;
- Шелтәләнә.

23. Сәҗдә әс-сәһү кылу өчен булган сәбәпләр ничәү?

- Ике;
- Өч;
- Дүрт.

24. Гыйбадәттән соң булган шикләр бернәрсәгә дә тәэсир итми, хәтта алар бик күп булсалар да.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

25. Иртәнге намазның сөннәте башка намазлардан фазыйләте, җиңеллеге (ягъни кыскалыгы), кайбер сүрәләрнең үзенчәлекле укылуы, юлда булганда кылынуы, өйдә булганда бу намаздан соң ятып торырга кирәклек белән аерылып тора.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

26. Ошбу очракларга карата шәригать хөкемнәрен аңлат:

Сорау/билгеле бер очрак	Хөкеме
Динне хурлаган кешенең намазы	
Исерек кешенең намазы	
Альцгеймер авырулы кешенең намазы	
Баланың намазы	
Кеше, тәһәрәт алырга онытып, намазын укыса	
Кеше, киемендә нәҗес барлыгын онытып, намаз укыса	
Сыер бәвеле	
Карга бәвеле	
Кеше ботларын капламыйча намаз укыса	
Кеше, онытылып, вакыты кермичә намаз укыса	
Самолетта очканда намаз ничек укыла?	
Кеше әлеге вакытның намазын	

укырга ниятләсә, әмма кайсы намаз икәнлеген конкрет итеп билгеләмәсә	
Кеше намазын утырып укыса	
Намазда Фатихә сүрәсен укырга онытса	
Намазга имам рөкүгъта булганда килеп кушылса	
Намаз укыганда ашыгычлык	
Намаз укыганнан соң туган күптөрле шикләр	
Кеше, намазга керешкәч, тәһарәтенең дөреслегендә шикләнсә	
Онытылып, артык рөкүгъ ясаса	
Намазны ачучы тәкбирне әйтмәсә	
Беренче тәшәххудне эшләмәсә	
Соңгы тәшәххудне эшләмәсә	
Кеше, намаз вакытында ничә рәкәгать: өчме, я дүртме рәкәгать укуында шикләнсә	
Бу хакта намаздан соң шикләнсә	
Намаз уртасына җиткәч туган шикләр	
Сәһү сәҗдәсендә хата җибәрсә	
Онытылып намазда сөйләшсә	
Намазны гаурәтен капламыйча укып, бу хакта намаз тәмам булгач белсә	
Мәчеткә намазга барыр алдыннан өйдә тәһәрәт алу	
Мәчеттә сәүдә	
Мәчеттә валюта алыштыру	

Имам соңгы тәшәххудне укыган вакытта намазга килеп кушылу	
Намаз укый торган кеше алдында киртә (сутра) булу	
Намазда гәүдәне бераз бору	
Намазда күп боргалану	
Җим чүпләгән әтәч сыман намазны тиз уку	
Тәшәххудтә пәйгамбәребезгә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) салават әйтү	
Намазда сөйләшү	
Намазда хәрәкәтләр	
Җомга намазы	
Витр намазы	
Мәчетне сәламләү намазы	

27. Намазның шартлары, әркәннәре, фарызлары һәм сөннәтләре арасында нинди аерма бар?

Шарт	Әркән	Фарыз	Сөннәт

Уникенче дәрес

Уникенче дәрес: ТӘҺӘРӘТНЕҢ ШАРТЛАРЫ

Тәһәрәтнең шартлары унау: 1. Ислам динен тоту; 2. Гакыл; 3. Аера алу яшенә ирешү (тәмйиз); 4. Ният; 5. Ниятне тәһәрәт алу дәвамында саклау, ягъни тәһәрәт алучы тәһәрәтне алу тәмам булганчы аны бүлергә ниятләргә тиеш түгел; 6. Тәһәрәтне фарыз иткән барлык нәрсәләрнең тәмам булуы; 7. Тәһәрәт алганчы су яки кәгазь белән истинҗа кылу; 8. Суның чисталыгы һәм рөхсәт ителгәнлеге; 9. Суның тәнгә элэгүенә комачау итә торган нәрсәләрне бетерү; 10. Даими пычранган халәттә булучылар өчен намаз вакыты керү.

Кайбер шартларның аңлатмасы:

- “Ниятне тәһәрәт алу дәвамында саклау, ягъни тәһәрәт алучы тәһәрәтне алу тәмам булганчы аны бүлергә ниятләргә тиеш түгел” – бу тәһәрәтне алу нияте аны ала башлаганнан алып тәмамлаганчыга кадәр булырга тиеш дигәнне аңлта;
- “Тәһәрәтне фарыз иткән барлык нәрсәләрнең тәмам булуы” – ягъни кеше, әйтик, кече йомышын башкарганда яки дөя итен ашаганда тәһәрәт ала башларга тиеш түгел. Тәһәрәтне ала башлаганчы аны бозучы гамәлне эшләүдән туктарга кирәк;
- “Тәһәрәт алганчы су яки кәгазь белән истинҗа кылу” – газ чыгу, йоклау, дөя итен ашау кебек тәһәрәт алу тиешле булган очраклардан тыш;
- “Суның чисталыгы һәм рөхсәт ителгәнлеге” – Ягъни тәһәрәт ала торган су нәҗесле һәм көч белән (урлап) алынган булырга тиеш түгел;
- “Суның тәнгә элэгүенә комачау итә торган нәрсәләрне бетерү” – мисал өчен, камыр яки тырнак буяу өчен лак, алар тәннең тәһәрәт алган вакытта юылырга тиешле өлешенә су элэгүенә комачау итәләр.

Фитраның сөннәтләре

Фитра (кеше өчен табигый булган гамәлләр) сөннәтләренең кайберләре:

1. Сөннәткә утырту – ир-атлар өчен мәҗбүри, хаҗәт булганда хатын-кызларга да кирәкле эш ;

2-5. Мыекларны кыскарту, тырнакларны кисү, култык астындагы чәчләрне йолку, касык сөяге өлешен кыру. Әнәс, Аллаһ аннан риза булсын, әйткән: ***“Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) безгә кырык көнгә бирдән дә ким булмаган тапкыр мыекларны кыскартуны, тырнакларны кисүне, култык астындагы чәчләрне йолкуны, касык сөяге өлешен кыруны әмер итте”,*** – ягъни бу эшләрне башкаруны кырык көннән дә артыкка сузарга ярамый;

6. Сакал үстерү – мәҗбүри, ә аны кыру – иң зур гөнаһларның берсе булып тора;

7. Сивак куллану. Сивак – Ул Арак агачының тамыры яки шуңарга охшашлы теш чистарту өчен кулланыла торган нәрсә. Аны куллану кирәкле эш (сөннәт) һәм намаз, тәһәрәт, Коръән укыр алдыннан, өйгә кергәндә, йокыдан торганда, вафат булгач һәм авыздан начар ис килгәндә куллану зарурлыгы арта.

Унөченче дәрес

Унөченче дәрес: ТӘҺӘРӘТНЕҢ ФАРЫЗ (МӘҖБҮРИ) ӨЛЕШЛӘРЕ

Тәһәрәтнең мәҗбүри гамәләре алтау:

1. Битне юу, әлеге гамәлгә авызны чайкау һәм борынны юдыру да керә;
2. Терсәкләр белән бергә кулларны юу;
3. Колаклар белән бергә бөтен башны сыпыру;
4. Ашык сөягенә кадәр тубыктан тиң аякларны юу;
5. Эзлеклелекне саклау;
6. Бүленмәү.

Авызны чайкау, борынны юдырган кебек үк битне, кулларны һәм аякларны да өчәр тапкыр юу мөстәхәб(сөннәт). Боларның барысын да берәр тапкыр эшләү фарыз (мәҗбүри) булып тора. Башны сыпыруга килгәндә исә, дөрес хәдисләрдә килгәнчә, аны бер тапкырдан артык сыпыру кирәкмәгән эш.

Эзлеклелекне саклау

Эзлеклелек шуннан гыйбарәт: тәннең бер өлешен юуны, аңа кадәр юылган өлеш кипкәнчегә кадәр, кичектереп тору ярамый.

Ундүртенче дәрес

Ундүртенче дәрес: ТӘҺӘРӘТНЕ БОЗУЧЫ ГАМӘЛЛӘР

Тәһарәтне бозучы гамәлләр алтау:

1. Җенси органнардан һәм аналь ачыклыктан бүлендекләр чыгу;
2. Тәннән пычрак чыгу;
3. Акылны югалту: бирегә йокы һәм башкалар керә;
4. Җенси органга яки аналь ачыклыкка киртәләрсез (ягъни кием аркылы түгел) кул белән кагылу;
5. Дөя итен ашау;
6. Динне калдыру, мөртәтлек.

Мөһим искәрмә: мәет юуга килгәндә, башка дәлилләр булмау сәбәпле, дөресрәк фикер шул (бу гыйлем ияләренең күпчелегенең фикере): әлеге гамәл тәһәрәтне бозмый. Әмма юучы кешенең кулы киртәләрсез мәетнең җенси органына яки аналь ачыклыгына тиеп китсә (ләкин болай эшләү ярамаган эш), аның тәһәрәте бозыла.

Шул рәвешле, галимнәрнең дөресрәк фикере буенча, хатын-кызга кагылу да тәһәрәтне бозмый, һәм бу кагылу шәһвәт беләнме яки ансыз булганмы – бу мөһим түгел, бары кагылган кешенең бу вакытта бернинди бүлендекләре дә чыкмавы шарт. Моның дәлиле шул: бервакыт пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) үзенең хатыннарының берсен үбә һәм тәһәрәт алмыйча намаз укый.

Ә Аллаһ Тәгаләнең *“яки әгәр сез хатын-кызга кагылсагыз”* дигән сүзләренә килгәндә исә, биредә сүз җенси якынлык турында бара, күпчелек галимнәрнең фикере әнә шундый. Ибн Габбасның, Аллаһ аннан һәм аның атасыннан риза булсын, шулай ук борынгы һәм хәзерге заман галимнәренең дә фикере шундый.

Тәһарәтне бозучы гамәлләргә аңлатма:

“Женси органнардан һәм аналь ачыклыктан бүлендекләр чыгу” – бирегә бөтен нәрсә дә керә: бәвел, тәрәт, газлар, мәни, мәзи (шәһвәт вакытында бүленеп чыгучы ябышкак сыекча), вәди (бәвел чыкканнан соң бүленеп чыгучы сыекча), ташлар, кан (гадәти кан да, хәез һәм нифас каннары да) һәм башкалар;

“Тәннән пычрак чыгу” – әгәр ул бәвел яки тәрәт төреннән булса;

“Акылны югалту: бирегә йокы һәм башкалар керә” – йокы үзеннән-үзе тәһарәтне бозмый, әмма йоклаган вакытта газлар бүленеп чыгу ихтималы зур. Әгәр кеше тирән йокыга талмаган булса һәм газлар чыкмаганлыкны сизсә, мондый йокы тәһарәтне бозмый;

“Женси органга яки аналь ачыклыкка киртәләрсез (ягъни кием аркылы түгел) кул белән кагылу” –дөресрәк фикер женси органнарга кагылу тәһарәтне бозмый, әмма тәһарәт алуны тиешле итә.

Тәһарәтнең кыскача тасвирламасы:

- Кеше, тәһарәт алырга ниятләгәннән соң, Аллаһның исеме белән ("Бисми-Лләһ") ди;
- Шуннан соң өч тапкыр кул чукларын юа;
-Аннан соң уң учына су тутыра, шул суның бер өлешен авызына алып, авыз эчен чайката һәм түкерә; суның калган өлешен борынына суыра, аннан соң аны сеңгерә, сеңгергән вакытта борынын сул кулының баш һәм имән бармаклары белән сыпыра. Шул рәвешле өч тапкыр эшли.
- Шуннан өч тапкыр битен юа. Битнең чикләре шул: чәчләр үсә башлаган урыннан алып ияк астына кадәр, ә киңлеккә – бер колактан алып икенчесенә кадәр;
- Аның соңында терсәкләре белән бергә кулларын (бармак очларыннан алып терсәккә кадәр), башта уңын, аннан сулын юа.
- Шуннан соң юеш ике учы белән башын сыпыра: маңгайдан алып баш артына кадәр һәм киресенчә, баш артыннан маңгайга кадәр;
- Аннары юеш имән бармаклары белән колак яфракларының эчен юа;
- Ахырда өч тапкыр аякларын ашык сөякләренә кадәр тубык тиңентен юа.

- Тәһәрәт алып бетергәннән соң: *“Әшхәду әлә иләһә илләә-Лләһ вәхдәху лә шәрикә ләһ вә әшхәду әннә Мухәммәдән гәбдуху вә расулюх”* дип әйтү сөннәт. Әт-Тирмизи башка зикерләр дә китерә: *“Аллахуммә-дҗ‘әл-ни мин әт-тәввәбинә вәдҗ‘әл-ни мин әл-мутатаххирин”* [15].

Тәһәрәт алуда билгеләнгән чикләрне узуга карата шәригать хөкеме

Тәһәрәт алуда билгеләнгән чикләрдән узып китеп, үзеңнән ни дә булса өстәү рөхсәт ителми, мәсәлән, тән әгъзаларын өч тапкырдан да артыграк юу, я булмаса, кулларның терсәктән югарырак өлешен юу, яки аякларны юган вакытта балтырларны юу, яки муенны сыпыру.

Тәһарәт белән бәйле мәсьәләләрне тасвирлаучы кушымта

Беренчедән: Чистарыну

Тәяммум (җир белән чистарыну)

Су булмау яки аны куллану зыян китерү сәбәпле, тән әгъзаларын чистарту мөмкинлеге булмаганда, тәһарәтне тәяммум алмаштыра. Бу очракта су урынына туфрак кулланыла.

Тәяммум кылу тәртибе

Кеше җир белән чистарынуны ният кылганнан соң, "БисмиЛләһ" әйтергә, шуннан соң уч төпләре белән бер тапкыр җиргә сугарга, аннан битен һәм кул аркаларын сыпырырга тиеш.

һәм уч төпләре белән җиргә сукканда бармакларны берсеннән берсен аеру да, кул аркаларын сөрткәндә бармак араларын сөртү дә дөрес түгел.

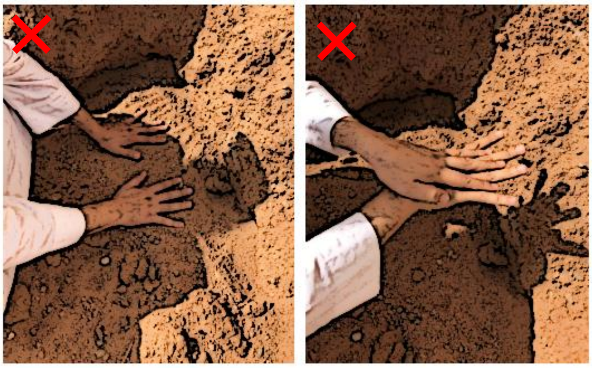

Госелнең фарызлары

Госел алырга ният кылу һәм пычраклардан арыну, шуннан соң “БисмиЛләһ” әйтү, бөтен тәнне, куе, шулай ук сирәк чәчләр астындагы тәнне юу, авыз һәм борыны чайкау.

Госелнең вәҗибләре

Җенес әгъзаларын һәм арт юл тирәсен юу, шуннан соң кулларны юу һәм намаз уку алдыннан алган кебек тәһәрәт алу, аның соңында чәчләрне чылату һәм юу, шуннан соң башта гәүдәнең уң, аннан сул ягын юу, һәм ахырда аякларны юу.

Госел фарыз булган гамәлләр

1. Җенси якынлык яки башка сәбәп белән эякуляция (мәни чыгу) булу. Шулай ук мәни чыкмыйча җенси якынлык кылу да госелне боза;

2. Хәез һәм нифас каны ага башлау;

3. Үлем, бу шәһидләргә (яу кырында һәлак булучы) кагылмый;

4. Динсез кешенең Исламны кабул итүе;

Хуффларны һәм оекбашларны сыпыру шартлары

Хуффлар һәм оекбашлар нәҗесләрдән чиста булырга тиеш

Аларны тәһарәт (бирегә аякларны юу да керә) алганнан соң киеп куярга кирәк

Сыпыру госел алганда түгел, ә тәһарәт алганда гына башкарыла.

Хуффлар яки оекбашлар аякның тәһарәт алганда юыла торган җиренең күбрәк өлешен каплап торырга тиеш.

Сыпыру билгеле бер вакыт аралыгында башкарылырга тиеш: яшәү урынында булган кешегә көн һәм төн (24 сәгать), сәфәрдәге кеше өчен өч көн һәм өч төн (72 сәгать). Вакытны санау беренче тапкыр сыпырган мизгелдән башлана.

Оекбашларны ничек сыпырырга?

Дымлы уч төпләре белән бармак очларыннан балтырларга кадәр аяк йөзеннән сыпырырга кирәк. Ике аякны да берьюлы сыпыру тиешле, ягъни уң кул белән уң аяк, сул кул белән сул аяк икесе бер мизгелдә (колакларны сыпырган кебек) сыпырыла, чөнки сөннәт сыпыруның нәкъ менә шул ысулына ачык күрсәтә.

Сыпыру белән бәйле кайбер мәсьәләләр

1. Сыпыруның вакыты тәгәлләнсә дә, яки хуффлар (оекбашлар) салынса да, тәһарәт яраксызга әйләнми;
2. Хуффлар (оекбашлар) тишек булса да, шулай ук тән күренеп тора торган юка материалдан булган носкилар өстеннән дә сыпырырга рөхсәт ителә.

Бәдрәфтә хаҗәтләрне үтәү этикеты

<u>Тиешле булган гамәлләр:</u>

- Бәдрәфкә сул аяктан керү һәм кергән вакытта: **“Бисми-Лләһ. Аллаһуммә инни ә`узу бикә минәл-хубси уәл-хабәис”**, - дип әйтү [16];

- Чыкканда уң аяктан чыгу һәм чыккан вакытта: **“Гуфранә-кә”**, - дип әйтү [17]; Хаҗәтен үтәгән кешегә кеше күзеннән стена артына яки башка ысул белән качу **мәҗбүри**. Әгәр дә ул ачык җирдә булса, бу очракта аңа башкалардан читкәрәк китү тиешле.

Хаҗәтен үтәүче кешегә **рөхсәт ителми**:

- Хаҗәтен юлларда, кеше җыелган урыннарда, җимеш бирүче агач төбенә, агымсыз торгын суга яки кешеләргә уңайсызлык тудыра торган башка җирләрдә башкару;

- Кәгъбә ягына йөз яки арка белән борылу;

- Җенес әгъзасына уң кул белән кагылу;

-Аллаһ Тәгаләнең исемен телгә алу.

Хаҗәтне үтәгәннән соң, су яисә кәгазь белән истинҗа кылу тиешле. Истинҗа кылуның шартлары түбәндәгеләр:

- Кәгазь белән сөртенгәндә өч яки аннан да күбрәк тапкыр сөртенергә кирәк;

- Тулы чисталыкка ирешкәнче сөртенергә кирәк. Әгәр сөртенгәннән соң кәгазь коры булса, димәк, чисталыкка ирешелгән дигән сүз;

- Нәҗесләр яки затлы нәрсәләр (мәсәлән, ризык) белән сөртенү тыелган, шулай ук сөякләр һәм кипкән тизәк белән сөртенү дә ярамый;

Ир-атларга кече йомышны басып башкару рөхсәт ителгән, әмма бер шарт үтәлергә тиешле: аларның тәннәренә һәм киемнәренә бәвел чәчрәмәскә тиеш һәм аларның гаурәтләрен һичкем күрергә тиеш түгел. ***“Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) чүплек янына килде һәм кече йомышын басып башкарды”*** (Хәдис имам әл-Бохарида һәм Мөслимдә килә).

Тәһарәт һәм госел мәсьәләсе буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

1. Тәһарәтнең шартлары ничә?

- Сигез;
- Тугыз;
- Ун.

2. Тәһарәтнең мәҗбүри гамәлләре:

- Тәннең дүрт әгъзасын юу;
- Тәнең дүрт әгъзасын юу, шулай ук эзлеклелекне саклау һәм бүленмәү.

3. Тәһарәтне ничә гамәл боза?

- Сигез;
- Алты;
- Биш.

4. Биредә саналганнарның кайсысы тәһарәтне боза?

- Газель ите;
- Дөя ите;
- Йокымсорау;
- Газлар;
- Корсактагы тавыш;
- Мәет юу;
- Хатын-кызга кагылу.

5. Тәяммүм кылуның тәртибен яз:

____
____
____
____

6. Госел коенуның тәртибен яз:

____

____

____

7. Ошбу очракларга карата шәригать хөкемнәрен аңлат:

Очрак	Хөкеме
Ниятне кычкырып әйтү	
Бер намазны уку өчен тәһарәт алырга ният кылды, шуннан соң бердән артык намаз башкарды	
Коръән уку өчен тәһарәт алды, шуннан соң намаз укыды	
Тәһарәт алган вакытта ниятен бозды	
Тәһарәт алып бетергәннән соң ниятен бозды	
Балтырына камыр ябышкан хәлдә тәһарәт алды	
Тәһарәт ала һәм шул ук вакытта дөя итен ашый	
Урланган су белән тәһарәт алды	
Су яки кәгазь белән истинжа кылганчы тәһарәт алды.	
Тәһарәт алган вакытта колакларны сыпыру өчен кулларын юешләтте	
Башны өч тапкыр сыпыру	
Тәһарәт алган вакытта әгъзаларны бер тапкыр юу	
Әгъзаларны өч тапкыр юу	
Тәһарәт алган вакытта кул чукларын юу.	
Дымлы бармаклар белән сакалны тарау	
Тәһарәт алганда дымлы кул белән сөртү	
Юарга тиешле әгъзаларны сыпыру	
Балтырны юу	
Йөзүдән соң намаз уку	
Госел коенганнан соң тәһарәт алмыйча гына намаз уку	
Башны юу	
Кул чукларын су белән тулы савытка төшерү	
Тәһарәт алганда башта уң як әгъзаларны юу	
Әгъзаларны өч тапкырдан артык юу	

Икенчедән: Зәкәт

Зәкәт ике төрле була:

Милектән зәкәт бирү

Исламның өченче баганасы булып тора. Иректә булган һәм милке нисабка (зәкәт түләнергә тиешле милекнең минималь күләме) тулган һәрбер мөселман өчен мәҗбүри. Милектән зәкәт түләү бары шул очракта гына мәҗбүри була: әгәр милекне алуга ай календаре буенча тулы бер ел үткән булса. Әмма бу шарт җирдән үсүче нәрсәләрдән, шулай ук, нигездә, нисабны арттыра торган милектән, сәүдәдән кергән керемгә карамый – алардан зәкәт түләү вакыты нигез салынган көннән башлап исәпләнә. Милектән бирелә торган зәкәт дүрт төрле була:

Тән зәкәте

Бирелә сүз Зәкәт әл-Фитр (Рамазан аеның ахырында бирелә торган зәкәт) турында бара. Зәкәтнең әлеге төре һәр мөселман – олымы ул, кечеме, хатын-кызмы яки ир-атмы, кол яки ирекле – һәр мөселман өчен дә мәҗбүри булып тора.

Сәүдә өчен товарлар

Бирегә кешенең сату һәм алу өчен әзерләгән бар нәрсәсе дә керә.

Җирдән үсүче нәрсәләр

Орлыклылар һәм җимешләр.

Көтүдә йөри торган терлек, мал-туар

Бер ел буе яки бер елга якын вакыт беркемнеке дә булып саналмаган көтүлекләрдә иреклe рәвештә йөргән дөяләр, мөгезле эре һәм вак терлекләр.

Кыйммәтле әйберләр

Атап әйткәндә: алтын, көмеш һәм аларны алмаштырып килүче нәрсәләр – акча берәмлекләре һ.б. Алтынның нисабы 85 грамм булса, көмешнеке исә 595 грамм.

Зәкәт кемнәргә түләнә?

-**Фәкыйрьләргә**. Бу бөтенләй бернәрсәләре дә булмаган яки яшәү минимумы өчен кирәкле средстволарның аз өлеше генә булган мохтаж кешеләр;

- **Ярлыларга** (мескеннәр). Болар яшәү минимумы өчен кирәкле средстволарның яртысы яки яртысыннан күбрәк өлеше булган кешеләр. Әгәр бер ел буена яшәү минимумы өчен кирәкле акчалар саны 120 000 дип фаразласак, фәкыйрь ул акчасы 60 000нән кимрәк, ә ярлы кеше 60 000 яки аннан да күбрәк (әмма 120 000гә тулмаган) кадәр акчасы булган кеше. Шуңа күрә без фәкыйрьләргә һәм ярлыларга зәкәтне аларга яшәү өчен нәкъ бер елга җитәрлек итеп бирергә тиешбез, чөнки зәкәт бер елга бер тапкыр бирелә;

- **Зәкәтне җыю, саклау һәм бүлү белән шөгыльләнгән кешеләргә**. Әлеге кешеләрне дәүләт җитәкчесе билгеләп куя, һәм аларның мохтаж кешеләр булулары мөһим түгел, киресенчә – аларның, бай булсалар да, зәкәттән өлеш алырга хаклары бар;

- **Йөрәкләрен яулап алырга мөмкин булган кешеләргә**. Бу, аларга карата, Ислам динен кабул итәр, дигән өмет булган кешеләр. Шулай ук бирегә, зәкәт түләү сәбәпле, күңелләрендәге начарлыкларны киметергә яисә иманнарын ныгытырга мөмкин булган кешеләр дә керә;

- **Коллар сатып-алган кешеләргә**:

а) Үзенең хуҗасы белән үз-үзен сатып алу хакында килешү төзегән мөселман-мукәтәбкә ярдәм;

б) Мөселман колларны сатып-алу;

в) Әсирлектә булган мөселманнарны сатып-алу.

Үзенең зәкәт бурычын үтәү өчен хуҗаның үзенең колын азат итүе бу мәсьәләгә кагылмый – болай эшләү рөхсәт ителми;

- **Бурычлы кешеләргә**:

а) Бер-берсенә дошман булган якларны килештерү өчен бурыч алган кешегә;

б) Үзе өчен бурыч алган кешегә. Зәкәт түлим дигән ният белән, бурычлы кешегә аның бурычын гафу итү рөхсәт ителми;

-Аллаһ юлында чыгымнары булган кешегә.
- “Юл балаларына”. Болар өйләреннән еракта булган һәм яшәү өчен бер тиенсез калган чит ил кешеләре булган юлчылар. Мондый кешеләргә, өйләренә кайтып җитә алсыннар өчен, зәкәтнең бер өлеше түләнә.

Зәкәтне әлеге категория кешеләрнең берсенә бирү белән чикләнү рөхсәт ителә.
Бай яки яшәү өчен үзе акча таба ала торган көчле кешегә зәкәт түләү рөхсәт ителми. Шулай ук Мөхәммәд (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) нәселенә (аңарга Хашим нәселе дә һәм аларның ирекккә җибәрелгән коллары да керә) дә, шулай ук имансызларга да зәкәт түләнми. Моннан тыш, әгәр кеше зәкәтне үзе тәэмин итәргә тиешле кешесенә түләсә, әлеге зәкәт дөрес булмаячак. Ә мөстәхәб дигән төргә караучы сәдәкага килсәк, аны әле санап киткән кешеләрнең барысына да бирү рөхсәт ителгән, әмма сәдакадан файда никадәр күбрәк булса, шуның кадәр ул тулыканлырак булачак.

Төрле милек төрләреннән түләнүче зәкәтнең

Милек төре	Ай календаре буенча тулы ел дәвамында милекнең саклануы	Нисаб (зәкәт түләнергә тиешле милекнең минималь күләме)	Зәкәтнең күләме
Көтүдә йөри торган терлек, мал-туар.	Шарт булып тора.	Киләсе таблицаны карагыз.	Киләсе таблицаны карагыз.
Җирдән үсүче нәрсәләр.	Шарт булып тормый.	300 саг (Бер саг яхшы бодай ярмасының ике килограмм кырык грамм күләменә тигез).	Табигый сугарылу (яңгырлар, чишмә) булган очракта уңышның 1/10 өлеше (10%) түләнә.
			Ясалма сугарылу очрагында уңышның 1/20 өлеше (5%) түләнә.
			Сугарылуның ике төрен дә кулланган очракта уңышның 3/40 өлеше (7,5%) түләнә.
Кыйммәтле әйберләр.	Шарт булып тора.	85 грамм алтын яки 595 грамм көмеш.	1/40 (2,5%).
Сәүдә өчен әзерләнгән товарлар.	Шарт булып тора.	Мохтаҗлар өчен нәрсәнең яхшырак булуыннан чыгып, алтын яки көмеш бәясе белән исәпләнә.	1/40 (2,5%).

Көтүдә йөри торган терлек, мал-туардан (дөя, мөгезле эре һәм вак терлек) зәкәт

Мөгезле вак терлек: сарыклар һәм кәҗәләр		
Саны: ...ба шлап	Саны: ...га кадәр	Зәкәт күләме
40	120	1 сарык
121	200	2 сарык
201	300	3 сарык
Шуннан соң һәрбер йөздән бер сарык		

Зәкәт кәҗә тәкәләре белән, күренеп торган җитешсезлекләре булган, артык карт, артык яхшы һәм артык начар, шулай ук арык яки буаз, алга таба ризык булачак, дип әзерләнгән маллар белән түләнми.

Бер яки ике өркәчле дөяләр		
Саны: ...ба шлап	Саны: ...га кадәр	Зәкәт күләме
5	9	1 сарык
10	14	2 сарык
15	19	3 сарык
20	24	4 сарык
25	35	Бер яшьлек ана дөя
36	45	Ике яшьлек
46	60	Өч яшьлек
61	75	Дүрт яшьлек
76	90	Ике яшьлек 2 ана дөя
91	120	Өч яшьлек 2 ана дөя
121	129	Ике яшьлек 3 ана дөя

Шуннан соң һәр 40 ана дөядән – ике яшьлек 1 ана дөя, ә һәр 50дән - өч яшьлек ана дөя. Калдыгы тугыздан да артырга тиеш түгел.

Сыерлар һәм буйволлар		
Саны: ...ба шлап	Саны: ...га кадәр	Зәкәт күләме
30	39	Бер яшьлек сыер
40	59	Ике яшьлек сыер
60	69	Бер яшьлек ике сыер

Шуннан соң һәрбер 30дан – бер яшьлек, ә һәрбер 40тан – ике яшьлек сыер.

Зәкәт мәсьәләсе буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

1. Әгәр кешенең милеге бер ел буе тик ятса, аның өчен зәкәт мәҗбүригә әверелә. Ул ел ничек исәпләнә?

- Ай календаре буенча (хиҗри буенча);
- Кояш елы;
- Аерма юк.

2. Әлеге милекнең үз хуҗасында бер ел буе тик ятуы зәкәт түләү өчен шарт булып тормый:

- Табылган хәзинә;
- Җирдән үсүче нәрсәләр.

3. Алтынның нисабы (зәкәт түләнергә тиешле милекнең минималь күләме):

- 85 гр;
- 595 гр;
- 95 гр.

4. Көмешнең нисабы (зәкәт түләнергә тиешле милекнең минималь күләме):

- 200 дирхәм;
- 595 гр;
- Барлык вариантлар да дөрес.

5. Зәкәт түләнә торган йорт хайваннарына дөяләр, сыерлар, буйволлар, мөгезле вак терлек керә.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

6. Зәкәт җиләк-җимештән түләнми.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

7. Көтүлекләрдә йөргән хайван ул:

- Бәясе күтәрелүче мал;
- Елның күбрәк өлешен яки бер ел көтүлекләрдә ирекле рәвештә йөргән мал.

8. Ярлылар турында сүз барганда, алар белән беррәттән фәкыйрьләр дә күздә тотыла.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

9. Фәкыйрьләргә зәкәтне күпме вакыт яшәү өчен җитәрлек күләмдә бирергә кирәк:

- Бер ел;
- Бер ай.

10. Зәкәт җыю белән шөгыльләнүче кешеләргә кемнәр керә?

- Моның белән шөгыльләнүче һәркем;
- Бары тик дәүләт җитәкчесе генә билгеләп куйган кешеләр.

11. Зәкәтнең күләмен билгелә:

Милек	Зәкәтнең күләме	Әгәр булса, калдыгы
100 000 сум		
300 000 сум		
400 000 сум		
80 грамм алтын		
500 грамм көмеш		
30 сарык		
60 сарык		
565 сарык		
4 ана дөя		
17 ана дөя		
449 ана дөя		
30 сыер		
49 сыер		
77 сыер		
99 сыер		

20 миллион доллар		
40 доллар		
45679 доллар		
255 саг бодай		

12. “Йөрәкләрен яулап алырга мөмкин булган кешеләр” категориясенә аларга карата Ислам динен кабул итәрләр, дигән өмет булмаган имансызлар да керә.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

13. Әгәр кеше үзенең колын азат итсә, аңа зәкәт бирелергә тиеш.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

14. Бай кешегә бер ярлы кеше билгеле бер күләмдә акча тиеш булган. Бай кеше анын әҗәтен, зәкәт булыр дигән ният белән, гафу итә. Бу зәкәт дөресме?

- Әйе;
- Юк.

15. “Аллаһ юлындагы чыгымнар” категориясенә теләсә-нинди изгелеккә, мәсәлән, мәчет салдыруга тотылган акчалар керә.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

16. Кыйммәтле әйберләрдән түләнә торган зәкәтнең күләмен санап чыгару өчен аларны кырык өлешкә бүләргә кирәк.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

17. Көтүлекләрдә ирекле рәвештә йөргән терлектән зәкәт мәҗбүри, ә эш өчен кулланылган, көтүлекләрдә ирекле рәвештә йөрмәүче, киресенчә, хуҗасы аларны туйдыру өчен көч куйган малдан зәкәт түләү мәҗбүри түгел.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

18. Ясалма сугарылып үстерелгән бөртеклеләрнең һәм җимешләрнең зәкәтенә килгәндә, ул аларның 1/20 өлешеннән генә түләнә.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

19. Зәкәт мәҗбүри рәвештә түләнергә тиешле милекнең төрен күрсәт:
- Тавык;
- Азык-төлек кибете;
- Пальма фермасы;
- 85 грамм алтын;
- Көтүлекләрдә ирекле рәвештә йөрүче дөяләр;
- Ашату өчен көч куелган сарыклар;

20. Акчадан түләнергә тиешле зәкәтнең күләме:

- 2,5%;
- 5%.

21. Сиксән грамм алтынның зәкәте күпмегә тигез?

- Ике граммга;
- Дүрт граммга;
- Бу күләмдәге алтыннан зәкәт түләнми;

22. Яшәү өчен дип билгеләнгән йортлардан зәкәт түләнелә.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

23. Теләсә-кайсы юлчының зәкәт алырга хакы бар.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

Өченчедән: Ураза

Ураза (сыям) гарәп телендә тыелу (имсак) дигәнне аңлата. Шәригать терминологиясендә ураза – ул таң атканнан алып кояш баеганчыга кадәр ашау-эчүдән һәм уразаны боза торган башка гамәлләрдән тыелу аркылы Аллаһка табыну.

Уразаның әркәннәре

Уразаны мәҗбүри итә торган шартлар

1. Ислам динен тоту;
2. Акыл;
3. Балигълыкка ирешү. Аеру (тәмийз) яшенә җиткән баланы исә ураза тотарга дәртләндереп тору тиешле;
4. Яшәү урынында булу. Ягъни сәфәрдәге кешегә ураза мәҗбүри түгел. Әмма әгәр ураза тоту аңа авырлык тудырмаса, аңа ураза тоту хәерлерәк. Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) шулай эшли иде. Шулай ук болай эшләү җаваплылыктан тизрәк арыну өчен дә яхшырак, өстәвенә, әлеге ай фазыйләтле булуы белән дә өстен;
5. Сәламәтлек;
6. Хәез һәм нифасның булмавы.

Ураза вакытында авыру халәте ике төрлегә бүленә:

Сихәтләнү көтелмәгән авыру

Әлеге төркемгә ураза тота алмаган карт кеше дә керә. Мондый кешегә ураза тоту мәҗбүри түгел, әмма ул һәр калган көн өчен ярлы кешене ашатырга, яки Рамазан аеның көннәре санынча ярлы кешеләрне җыеп, барысын берьюлы бер тапкыр ризыкландырырга тиеш; яки һәр ярлыга чирек саг ризык (510 грамм яхшы бодай орлыгы кадәр) өләшергә тиеш, шулай ук ризыкта ит булса яхшы була.

Сихәтләнү көтелгән, әмма аның сәбәпле ураза тоту кыенлашкан авыру

Бирегә хәез, нифас халәтен кичерүче хатын-кыз да, бала имезгән ана да, сәфәрдә булган кеше дә керә. Мондый кеше уразаның тотмый калган көннәрен каза кыла, һәм уразасын сәламәтләнгәч тота. Әгәр кеше авырудан сәламәтләнгәнче вафат булса, ураза гыйбадәте аның өстеннән төшерелә.

Рамазан аеның башлануы ничек раслана?

Рамазан аеның башлануы яңа ай туу белән яки Шәгъбән аеның утызынчы көне тәмамлану белән раслана.

Уразаны бозучы гамәлләр

1. Белә торып ашау, эчү. Әгәр бу эшләр онытылып эшләнсә, ураза бозылмый;
2. Ураза тоту мәҗбүри булган кешенең көндезге вакытта якынлык кылуы. Мондый очракта кеше авырайтылган кәффәрәт кылуны үз өстенә алырга тиеш: колны азат итү, әгәр мондый мөмкинчелеге булмаса, ике ай рәттән ураза тотарга тиеш, әгәр дә аны да булдыра алмаса, 60 ярлыны ашатырга тиеш;
3. Кагылу, яисә үбешү, яисә кочаклашу һәм башка сәбәпле булган эякуляция (мәни чыгу), әмма поллюция уразаны бозмый;
4. Ризыкны яки эчемлекләрне алыштырып килгән нәрсәләр, мәсәлән, тукландыргыч уколлар, андый үзлеге булмаган башка уколлар уразаны бозмый;
5. Хиджама ярдәмендә кан чыгару. Әмма аз күләмдә кан чыгару, мәсәлән, анализ өчен кан бирү, уразаны бозмый;
6. Үз иркең белән косу;
7. Хәез яки нифас башлану.

Ураза тотучыга рөхсәт ителә (мөбәх)

Төкерекне йоту, хаҗәт булганда ризыкны тәмләп карау (әмма һичбернәрсә дә йотылмаска тиеш), су коену, сивак белән куллану, ислемай куллану, суыну.

Ураза вакытында үтәлергә тиешле гамәлләр

1. Сәхәр (таң алдыннан ризык ашау);
2. Сәхәрне таң атар алдыннан ашау;
3. Ифтарда ашыгу (ягъни кояш баю белән авыз ачу);
4. Саны так булган финиклар белән, алар булмаса, кипкән финиклар белән, алар да булмаса, су йотып авыз ачу. Әгәр авыз ачу өчен һичбер нәрсә дә булмаса, күңелеңнән, уразадан чыгам дип, ният кылу җитә;
5. Авыз ачканда дога кылу;
6. Еш сәдака өләшү;
7. Төнге намазлар укуда тырышлык кую;
8. Коръән уку;
9. Гомрә кылу;
10. Сине тиргәгән кешегә: “Мин уразада”, - дип әйтү;
11. Кадер кичәсен эзләргә тырышу;
12. Рамазан аеның соңгы ун көне һәм төнендә игтикаф кылу (мәчеттә булу).

Ураза тоткан вакытта шелтәләнә торган (мәкрух) гамәлләр

1. Авызны һәм борынны чайкауда артыклык кылу;
2. Хаҗәт булмыйча ризыкны тәмләп карау.

Ураза тотучыга тыелган (харам) гамәлләр

1. Какырыкны йоту (әмма бу гамәл уразаны бозмый);
2. Үбешү. Үбешүдән уразасы бозылырга мөмкин булган кешеләргә тыелган;
3. Ялган сүзләр (бирегә тыелган барлык гамәлләр дә керә);
4. Наданлык (ягъни ахмаклык, кешегә карата йомшак булмау);
5. Тоташтан ураза тоту (ифтарсыз ике яки аннан да артыграк көн ураза тоту).

Нәфел (өстәмә) уразалар

1. Рамазан аеның уразасын ахырына кадәр тотып бетергән кешегә Шәүәл аеның алты көн уразасын тоту. Әлеге уразаны икенче көннән алып, рәттән тотсаң хәерле;
2. Хаҗ кылмаган кешегә Гарәфә көнендә ураза тоту;
3. Гашура көнендә (Мөхәррәм аның унынчы көне) тугызынчы һәм унынчы көннәре белән;
4. Дүшәмбе һәм пәнҗешәмбе көннәрендәге ураза. Дүшәмбе көн ураза тоту исә – хәерлерәк;
5. Ай саен өч көн ураза тоту. Һәм әгәр дә ул "ак көннәр"гә (ай календаре буенча айның 13, 14, һәм 15 көннәре) туры килсә, тагын да яхшырак;
6. Көнаралаш ураза;
7. Аллаһ ае булган әл-Мөхәррәм аенда ураза;
8. Зөл-хиҗҗә аеның беренче тугыз көнендә ураза;
9. Шәгъбән аенда (әмма ай буе түгел) ураза.

Хәерсез (мәкрух) ураза

Аерым бер көнне генә аерып алып, әйтик гел җомга гына, гел шимбә, я якшәмбе генә ураза тоту хәерле түгел. Бары тик билгеле бер сәбәпләр аркасында, әйтик, Гарәфә көне әлеге көннәрнең берсенә туры килсә генә, әлеге көнне аерып алып ураза тотарга рөхсәт ителә.

Тыелган ураза

1. Рәҗәб аен аерып ураза тоту;
2. Шикле көндә ураза тоту. Әмма әгәр кемдер даими рәвештә ирекле уразаларның бер төрен тота торган булса, монда тыю юк;
3. Ике бәйрәм көннәрендә ураза тоту;
4. Әт-тәшрик көннәрендә (Корбан бәйрәменнән соңгы өч көндә) ураза тоту, бу тыю корбан чала алмаган кешегә кагылмый;
5. Ел әйләнәсе ураза тоту.

Уразаны каза кылу

Уразаны каза кылганда аның өзлексез булуы хәерле, моннан тыш каза кылуны бәйрәм көннәреннән соң ук башларга ашыгырга кирәк. Шулай ук киләсе Рамазан аена кадәр уразаны калдыру да рөхсәт ителми. Кеше каза уразасын киләсе Рамазан аена кадәр калдырган булса да, аңа калган көннәрен генә каза кылу тиешле, әмма болай эшләү – гөнаһлы гамәл.

Фитр сәдакасы (Зәкәт әл-фитр)

Рамазан аеның соңгы көненең кояшы баеган вакытта исән булган һәм бер саг (бер саг – ул бәйрәм көнендә һәм төнендә төп хаҗәтләр, шулай ук мөселманга һәм аның гаиләсенә туклану өчен кирәк булганнан артык ризык) күләмендә артык ризыгы булган һәр мөселманга Фитр сәдакасы мәҗбүри.
Зәкәт әл-Фитрның максаты (Хикмәте):
Ураза вакытында булган кимчелекләрдән (буш һәм әшәке сүзләр сөйләү) чистарыну;
2. Бәйрәм көнендә ярлыларны хәер теләнеп йөрүләреннән котылдыру.

Фитр сәдакасын түләү вакыты

Рөхсәт ителгән вакыт	Хәерле вакыт	Тыелган вакыт
Бәйрәмгә кадәр бер-ике көн кала.	Бәйрәм көнендә иртәнге намаздан соң бәйрәм намазына кадәр.	Бәйрәм намазыннан соң.

Фитр сәдакасы күләме

Кешенең көндәлек ризыгының бер саг күләме кадәр, ул ике килограмм кырык грамм яхшы бодай ярмасы күләменә тигез; зәкәт әл-фитрның акчалар белән түләнүе дөрес түгел.

Гает намазы

Бөтен кеше өчен дә фарыз. Аның вакыты кояш офыктан сөңге буе күтәрелгәч башлана һәм төш вакыты белән төгәлләнә. Әлеге намазны калдырган кеше аны каза кылмый. Аны торак җирләрдән читтә буш урыннарда үтәү сөннәт булып тора, әмма мәчетләрдә уку да рөхсәт ителгән. Намазга барыр алдыннан так санча финик ашау хәерле. Шулай ук чистарыну, ислемайлар сөртү, иң яхшы киемнәрне кию, мәчеткә бер юл белән барып икенче юл белән кайту да хәерле гамәлләр. Шулай ук "Аллаһ бездән һәм сездән кабул итсен (**Такъаббәлә-Ллаһу минә уә минкум**)" сүзләрен әйтеп, бәйрәм белән котлауда да тыю юк. Шулай ук бәйрәм алдыннан төннән алып бәйрәм көнне кояш баеганчыга кадәр һәр намаздан соң тәкбир әйтү дә хәерле гамәл. Тәкбирләрне ошбу рәвешле әйтергә кирәк: "Аллаһ Бөек, Аллаһ Бөек, Аллаһтан башка табынырга лаеклы зат юк, Аллаһ Бөек, Аллаһ Бөек, һәм барча мактау Аллаһка! (**Аллаһу әкбәр, Аллаһу әкбәр, лә иләһә иллә-Ллаһ, уәЛлаһу әкбәр, Аллаһу әкбәр, уа ли-Лләһи-ль-хәмд**)".

Бәйрәм намазын үтәү тәртибе: бәйрәм намазы бәйрәм вәгазе (хөтбәсе) алдыннан башкарылучы ике рәкәгатьтән тора. Беренче рәкәгатьтә кереш тәкбирдән соң (тәкбир әл-Ихрам) алты тапкыр тәкбир ("Аллаһу әкбәр" сүзләрен) әйтү тиешле. Икенче рәкәгатьтә исә, беренче рәкәгатьтән икенчесенә күчкәндә Коръән укыр алдыннан әйтелә торган тәкбирдән соң (тәкбир әл-Интикаль), биш тәкбир әйтелә.

Ураза темасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

1. Уразаның ничә әркәне бар?
- Ике;
- Өч;
- Дүрт.

2. Кем өчен ураза тоту мәҗбүри?
1) ____________________
2) ____________________
3) ____________________
4) ____________________

3. Һәр авыру кешегә ураза тоту тыелган.
- Дөрес;
- Дөрес түгел;

4. Ошбу очракларга карата шәригать хөкемнәрен аңлат:

Очрак	Хөкеме
Ураза тотарга иртәнге намаздан соң ният кылу	
Ниятсез ураза	
Кечкенә баланың уразасы	
Сәфәрдәге кешенең уразасы	
Нифас халәтендә булган хатын-кызның уразасы	
Уразалы килеш ризык ашау	
Тукландыргыч инъекцияләр кабул итү	
Күзгә тамыза торган дарулар (тамчылар)	
Авыртуны баса торган укол ясалу	
Хиджама	
Косу	
Төкерек йоту	
Ризыкны тәмләп карау	
Йоклау	
Авыру кешенең уразасы	
Су коену	
Суыну	

Сивак куллану	
Ислемай куллану	
Сәхәр вакыты	
Сәхәр вакытында нәрсә ашау хәерлерәк	
Нәрсә белән авыз ачу хәерлерәк?	………………… алар булмаса, …………………………алар булмаса……………...…..бер нәрсә дә булмаса…………………………………..
Тәравих намазы	
Рамазан аенда гомрә	
Авыз һәм борынны чайкауда артыклык кылу	
Үбешү	
Ике яки аннан да күбрәк көн дәвамында өзлексез ураза тоту	
Шәүәл аеның алты көн уразасы	
Гарәфә көнендә ураза тоту	
Шикле көндә ураза тоту	
Ике бәйрәм көннәрендә ураза тоту	
Әт-тәшрик көннәрендә ураза тоту	
Мөхәррәм аенда ураза тоту	
Рәҗәб аенда ураза тоту	
Ел әйләнәсе ураза тоту	
Җомга көнне ураза тоту	
Каза уразасын икенче Рамазанга кадәр калдыру	

Дүртенчедән: Хаж

Хаж – Исламның бишенче баганасы. Ул ошбу шартлар булганда мәҗбүри: Ислам динендә булу, гакыл, җенси җитлегү, кешенең азат булуы, мөмкинчелек һәм хаҗны хатын-кыз кылганда мәхрәмнең булуы.

Хаҗның дүрт әркәне бар:

Ихрам
Бу хаж кылу гамәленә керешү өчен ният.

Гарәфәдә тору
Зөл-Хиҗҗә аеның тугызынчы көнендә кояш зәвәлдән авыша башлаган мизгелдән алып бәйрәм көненең таңы атканчыга кадәр. Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) әйтте: ***“Хаҗның мәгънәсе – Гарәфәдә тору”***.

Тәваф әл-Ифәдә
Бу Кәгъбә тирәли әйләнү, ул Гарәфә тавында торганнан соң кылына.

Саг'ий
Сафә һәм Мәрвә таулары арасында йөрү һәм йөгерү. Аллаһ Тәгалә әйтте: “**Сафа һәм Мәрвә таулары, әлбәттә, Аллаһка гыйбадәт кыла торган урыннарның билгеләредер**”.

Хаж төрләре

Ифрад
Бу кешенең бары тик Олы Хаҗны үтәргә генә (кече хаж – Гомрә хаҗын үтәмичә генә) ният кылуы.

Кыйран
Бу кешенең, ихрамга бер тапкыр кереп һәм хаж гамәлләрнең барысы да үтәлеп бетмичә аннан чыкмыйча, Олы Хаж белән бергә Гомрәне дә үтәргә ният кылуы. Моннан тыш ул корбан да чалырга тиеш.

Тәмәттуг
Бу вакытта кеше Хаж аенда Гомрә үтәү өчен ихрамга керә, аны үтәгәч ихрамнан чыга, һәм шул ук елны Олы Хаҗны үти. Моннан тыш ул корбан да чалырга тиеш.

Хаҗның мәҗбүри рәвештә үтәлергә тиешле гамәлләре

Кем дә кем әлеге гамәлләрнең берәрсен генә булса да үтәмәсә, бу хатаны Әл-Харам мәчете территориясендә сарык чалу һәм аның итен Мәккә шәһәренең ярлы кешеләрнә тарату аша юарга тиеш. Хаҗ кылучының үзенең әлеге итне ашарга хакы юк.

- Микатта ихрамга керү.
- Гарәфә тавында кояш баеганчыга кадәр (әлеге гамәлне көндез кыла башлаган кешегә) тору.
- Мөздәлифә үзәнлегендә төн үткәрү.
- Мина үзәнлегендә әт-тәшрик көннәрен үткәрү
- Җәмәрәтләргә ташлар ату.
- Чәчләрне кыру яки кыскарту
- Мәккәдән китәргә җыенган (хәтта әле берничә айдан соң гына китәм, дип ниятләсә дә) һәркем өчен Кәгъбә тирәли саубуллашу тәвафын кылу. Бу гамәлне хәез һәм нифас халәтендәге хатын-кызлар кылмый.

Хаж һәм Гомрә өчен микатлар:

Вакыт белән бәйле

Хаж айлары: Шәүәл, Зөл-Кәгъда, Зөл-Хиҗҗә. Хаж бары тик шушы айларда гына кылына. Гомрә хаҗын кылуга исә вакытка кагылышлы чикләүләр юк.

Урын белән бәйле (ягъни хаҗиларның ихрамга керү урыннары)

- Зөл-Хуләйфә – Мәдинә шәһәре халкы һәм аның аша үтүче кешеләр өчен;
- Әл-Жухфә – Шәм, Каһирә һәм Марокко халкы өчен;
- Я л ә м л ә м – Йәмән халкы өчен;
- Зат гирк – Гыйрак халкы өчен.

Хаҗның үтәлергә сөннәт гамәлләре

Ихрамга керер алдыннан коену һәм ислемайлар сөртү	Ирләр өчен ике кисәк ак тукыма кию (җилкәләргә япма һәм билгә бәйләвеч)
Ихрамга кергәнче киселергә тиеш булган чәчләрне һәм тырнакларны кисү	Ихрамга кергәннән алып Соңгы Җәмәраткә таш атканчыга кадәр тәлбия сүзләрен әйтү
Ифрад һәм Кыйран хаҗларын кылучылар өчен килгәч тә Кәгъбә тирәли әйләнү (Тәваф әл-кудум)	Кәгъбә тирәли беренче тапкыр әйләнгәндә беренче өч әйләнештә адымнарны тизләтү
Кәгъбә тирәли беренче тапкыр әйләнгәндә уң як җилкәне ачу	Мөздәлифә үзәнлегенә килгәч ахшам һәм ястү намазларын кушып уку
Гарәфәдә басып тору гыйбадәте алдыннан төнлә Мина үзәнлегендә куну	Кара ташны үбү

Таң атканнан алып кояш баешына якын вакытка кадәр Мөздәлифә үзәнлегендә булу. Үзәнлек территориясенең бөтен өлешендә дә булырга ярый

Ихрамга кергәч эшләргә тыелган гамәлләр

Мондый гамәлләр тугыз: тәндәге чәчләрне алу, тырнакларны кисү, ир-атның башына сылашып торган баш киеме киюе, ир-атның гәүдә формасы яки аяк-кулларына үлчәп тегелгән кием киюе, хатын-кызның никаб һәм перчаткалар киюе, ислемайлар куллану (бирегә хуш исле сабын куллану да керә), коры җирдә ау, никахлашу яки никах уку, җенси якынлык, капма-каршы җенес әгъзасына шәһвәт белән кагылу. Әлеге гамәлләрне онытылып, белмичә яки ирексездән эшләүче кеше кәффәрәт (кайбер кылган хаталар һәм гөнаһлар өчен, Аллаһның ярлыкавына ирешү нияте белән билгеле бер эшләрне эшләү) йөкләтелми. Әмма коры җирдә ау белән шөгыльләнгән кеше әлеге хатасын йолуны, кәффәрәт кылуны үз өстенә алырга тиеш. Алда санап үтелгән гамәлләрне белә торып эшләү дүрт төрлегә бүленә:

Эшләгән өчен кәффәрәт кылу булмаган гамәлләр

Никахлашу нәкъ менә шундый гамәлгә керә. Шулай ук шәһвәт белән кагылу, әгәр аның нәтиҗәсендә мәни чыкмаса, бу гамәл өчен кәффәрәт кылынмый, әмма тәүбә итү кирәк.

Эшләгән өчен кәффәрәт кылу шул гамәлнең үзенә тигез булган гамәлләр

Коры җирдә киек аулау шундый гамәлләрдән. Ау вакытында җәнлек үтергән кеше, әлеге гамәлен шундый ук хайван белән кәффәрәт кылырга тиеш. Бу хактагы карар тәкъва һәм ышанычлы булган ике кеше тарафыннан чыгарыла.

Эшләгән өчен авырайтылган кәффәрәт тиеш булган гамәлләр

Бу гамәлләргә җенси якынлык кылу керә, ягъни ихрам халәтеннән беренче тапкыр чыкканчы якынлык кылган кешенең хаҗы дөрес булмый. Шулай да ул аны ахырына кадәр житкерергә һәм яңадан үтәргә тиеш. Моннан тыш аңа кәффәрәт сыйфатында корбанга сыер яки дөя чалу тиеш була.

Эшләгән өчен кәффәрәт кылу авыру вакытындагы кебек булган гамәлләр.

Бу төргә калган тыелган гамәлләр керә. Кәффәрәт сыйфатында хаҗи гамәлне үзе сайлый: ул өч көн ураза тоту, яки алты ярлыны ашату (аларның һәрберсенә ярты саг ризык бирелә), яки корбанга сарык чалу (аның ите Мәккәдә яшәүче фәкыйрьләргә таратыла) булырга мөмкин.

Хаж көннәре исемнәре

Тәрвия көне.	**Гарәфә көне.**	**Бәйрәм көне** яки корбан чалу көне.	**Тынычлык көне** (Карр).	**Китүнең беренче көне** (Нәфр).	**Китүнең икенче көне** (Нәфр)
Зөл-Хиҗҗә аеның сигезенче көне. Әлеге көндә Мина үзәнлегенә су алып килгәннәр.	Зөл-Хиҗҗә аеның тугызынчы көне.	Зөл-Хиҗҗә аеның унынчы көне.	Зөл-Хиҗҗә аеның унберенче көне.	Зөл-Хиҗҗә аеның уникенче көне.	Зөл-Хиҗҗә аеның унөченче көне.

Бәйрәм алды төне Берләшү төне дип атала. Бу төнгә мондый исем кешеләрнең Гарәфәдә торганнан соң берләшүе сәбәпле бирелгән, чөнки Ислам дине килгәнче Мәккә халкы алай эшләмәгән.

Хаж вакытында Аллаһка дога белән мөрәҗәгать итү хәерле булган урыннар

Айның тугызынчы көнендә Гарәфәдә торганда төштән алып кояш баеганчыга кадәр	Айның унынчы көнендә Мөздәлифә үзәнлегендә иртәнге намаздан соң кояш чыгарга якын вакытка кадәр.	Әт-Тәшрик көннәрендә кече һәм уртанчы Җәмәрәтләргә таш атканнан соң.	Кәгъбә тирәли тәваф кылганда	Сафа һәм Мәрва таулары арасында йөргәндә

Гомрә белән Хаҗны үтәү тәртибе.

Микатка җиткәч, госел коеныгыз, гәүдәгезгә (баш һәм сакалыгызга) ислемайлар сөртегез, шуннан соң "Тәмәттуг" хаҗы өчен Гомрә үтәү нияте белән ихрамга керегез, аннан соң тәлбия сүзләрен әйтеп, Мәккәгә юнәлегез [18]. Харам мәчетенә җиткәч Кәгъбә тирәли җиде тапкыр әйләнегез – бу Гомрә хаҗының тәвафы булыр. Шунысын белү мөһим: бөтен мәчет тәваф кылу урыны булып тора, һәм тәвафны Кәгъбә янәшәсендә үк кыласызмы, аннан ерактаракмы, анысы һич мөһим түгел. Шулай да, әгәр этеш-төртеш булмаса, Кәгъбә янәшәсендә булу хәерлерәк, әгәр этеш-төртеш булса, Кәгъбәдән ерагай – бу мәсьәләдә сайлап алу өчен киңлек бар, Аллаһка мактаулар булсын. Тәвафның соңында Ибраһимның басып торган урыны (мәкам) артында ике рәкәгать намаз укыгыз. Мөмкинчелек булса, аңа якынрак килү хәерле, мөмкинчелек булмаса, кайда да укырга ярый, иң мөһиме – намаз башкарганда ул сезнең белән Кәгъбә арасында калырга тиеш. Шуннан соң Гомрәгә кагылган тагын бер гамәлне - Сәфа белән Мәрва таулары арасында йөрергә керешегез, йөрүне Сәфа тавыннан башларга кирәк. Әлеге таулар арасында йөрү җиде тапкырга тулгач, бөтен башыгыздагы чәчләрне кистерегез. Башның бер өлешендәге чәчләрне генә кисү җитми – күпчелек кешеләр болай эшли дип, аларга кызыгып алданмагыз. Зөл-Хиҗҗә аеның сигезенче көне килгәч, госел коеныгыз, ислемайлар сөртегез һәм килгән урыныгыздан Хаҗ үтәү нияте белән ихрамга керегез. Шуннан соң Мина үзәнлегенә барыгыз, шунда өйлә, икенде, ахшам, ястү һәм иртәнге намазларны укыгыз, намазларны укыган вакытта дүрт рәкәгатьлеләрен ике рәкәгать итеп кыскартып укыгыз, әмма бергә кушып укымагыз, чөнки пәйгамбәрегез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) Мәккә һәм Минада намазларны кыскартып, әмма бергә кушмыйча укыды. Тугызынчы көннең (Гарәфә көне) кояшы чыккач, Аллаһ каршында түбәнчелекле һәм басынкы кыяфәт белән, тәлбия сүзләре әйтеп, Гарәфә тавына юнәлегез. Анда булганда өйлә вакытында өйлә белән икенде намазларын бергә кушып, әмма икесен дә ике рәкәгатькә кадәр кыскартып укыгыз. Шуннан соң, һәрвакыт тәһәрәтле булырга тырышып һәм Кәгъбә ягына йөзне юнәлтеп (хәтта тау сезнең артта калса да, шулай эшләү тиешле, чөнки нәкъ менә Кәгъбә ягына йөз белән борылу динебездә кабул ителгән гамәл) үзегезне Аллаһка зикер һәм догалар әйтүгә багышлагыз. Гарәфә тавының чикләрен игътибар белән күзәтеп торыгыз, чөнки күп очракта хаҗилар аның чикләреннән чыгып китәләр, ә Гарәфәдә тормаган кешенең Хаҗы дөрес булмый. Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) әйтте: *"Хаҗның мәгънәсе – Гарәфәдә тору»*. Гарәфә тавының бөтен территориясе: аның көнчыгышы, көнбатышы, төньяк һәм көньягы да, Уран үзәнлегеннән кала, тору урыны булып тора. Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) әйтте: *"Мин монда бастым, әмма Гарәфә тавының бөтен территориясе – тору урыны"*. Кояш баеганын тикшереп белгәннән соң, пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) кушканча, Аллаһ каршында булдыра алганча түбәнчелекле һәм басынкы булырга тырышып, тәлбия сүзләрен әйтә-әйтә Мөздәлифәгә юнәлегез. Ул да бит Гарәфәдән кузгалгач, дөясенең башы иярнең өзәңгесенә якын булырлык итеп, йөгәнен каты итеп тартып барды, һәм шул вакытта ул, кулы белән ишарәләп: *"Тыныч булыгыз, кешеләр, тыныч булыгыз!"* – дип әйтә иде. Мөздәлифәгә җиткәч, анда ахшам һәм ястү намазларын укыгыз, анда таң атканчы төн үткәрегез. Хәлсезләр исә үзәнлектән төннең ахырында китә алалар. Иртәнге намазны укыганнан соң, кояш чыгу вакыты якынлашканчыга кадәр, Кәгъбә ягына юнәлеп, Аллаһны зурлагыз һәм мактагыз, Аңа зикер һәм догалар белән ялварыгыз. Шуннан соң кояш чыкканчы Минага юнәлегез. Шуннан соң җиде таш җыеп, Мәккәгә барысыннан да якынрак урнашкан Соңгы Җәмәраткә барыгыз. Кояш чыкканнан соң Аллаһны "Аллаһу әкбәр" сүзләрен әйтеп зурлап, мактап һәм Аның каршында түбәнчелекле булып, җәмәраткә бер-бер артлы җиде ташны атыгыз.

Исегездә тотыгыз: таш атуның төп максаты – ул Аллаһны зурлау һәм Аны зикер итү. Ташның баганага эләгүе шарт булып тормый, әмма аның янәшәсендә билгеләнгән урынга эләгүе мәҗбүри. Таш ату тәмам булгач, корбан чалуга (һәдий) тотыныгыз. Әлеге корбан чалуның шартлары нәкъ бәйрәм көннәрендә корбан чалган кебек үк. Үзегез өчен корбан чалуны башка кешегә тапшыру мәсьәләсендә дә авырлык юк. Корбан чалганнан соң башыгыздагы чәчләрне тулаем кырыгыз. Башның бер өлешен генә кыру ярамый, бөтен өлешен дә кыру мәҗбүри. Хатын-кызларга исә чәчләрен бармакның бер буыны кадәр кыскарту тиешле. Шулай итеп, сез ихрамнан беренче (тулаем булмаган) чыгуны башкардыгыз һәм сезгә гадәти кием кияргә, тырнак кисәргә, ислемайлар сөртергә ярый, әмма хатын-кыз белән якынлык кылу гына тыелган килеш кала. Шуннан соң, өйлә намазына кадәр Мәккәгә юнәлегез һәм Хаҗ өчен Кәгъбә тирәли әйләнегез, шулай ук Сафа белән Мәрва таулары арасында йөрегез һәм Минага кайтыгыз. Кәгъбә тирәли әйләнгәннән, Сафа белән Мәрва арасында йөргәннән, таш атканнан һәм чәчләрне кырганнан соң – сез тулысынча ихрам халәтеннән чыгасыз, һәм сезгә ихрамга кадәр рөхсәт ителгәннәрнең барысы да рөхсәт ителә, шул исәптән, хатын-кыз белән якынлык та. Әй кешеләр! Бәйрәм көнендә хаҗи дүрт йола башкара: Җәмәрәткә таш ату, шуннан соң корбан чалу, шуннан соң чәчләрне кыру, шуннан соң Кәгъбә тирәли тәваф кылу һәм Сафа белән Мәрва арасында йөрү – әлеге йолаларның шушы тәртибе яхшырак дип исәпләнә. Тик бу тәртип бозыла калса да, әйтик чәчне корбан чалганчы алдырсаң да, монда бер дә проблема юк. Шулай ук Кәгъбә тирәли тәвафны һәм Сафа белән Мәрва арасында йөрүне Минадан киткәнчегә кадәр кичектереп торсагыз да ярый. Шулай ук корбан чалуны унөченче көнгә кадәр кичектереп торсагыз һәм бу гамәлне Мәккәдә башкарсагыз да, бигрәк тә әгәр монда файда һәм хаҗәт булса, бу мәсьәләдә дә авырлык юк. Айның унберенче көне алдыннан килүче төнне Минада үткәрегез. Төштән соң өч җәмәрәтнең һәрберсенә дә чираттан: башта беренчесенә, аннан уртадагысына, аннан соң соңгысына таш атыгыз. Аларның һәрберсенә, һәр атуда “Аллаһу әкбәр!” дип Аллаһны зурлап, җидешәр таш атыла. Бәйрәм көнендә таш ату вакыты – әгәр кешенең моны үтәргә мөмкинчелеге булса, кояш чыкканнан алып баеганчыга кадәр. Әгәр дә кеше хәлсез булса, аның өчен вакыт Бәйрәм көне алдыннан килгән төннең ахырыннан санала башлана. Башка көннәрдә таш ату вакыты төштән соң башланып кояш баегач тәмамлана, әлеге йоланы төшкә кадәр башкару тыелган. Әгәр көндез кешеләр бик күп булса һәм шул сәбәпле этеш-төртеш башланса, бу очракта ташларны төнлә ату рөхсәт ителә. Әгәр бу гамәлне буе кечкенә булу, картлык яки авыру сәбәпле үзе эшли алмаса, мондый кеше таш атуны башка кешегә дә кушарга мөмкин. Әлеге йоланы үтәү кушылган кеше үзе өчен дә, кушкан кеше өчен дә ташны бер урыннан торып атса була, әмма ул таш атуны үзеннән башларга тиеш. Уникенче көндә ташларны атып бетергәч, Хаҗның йолалары үтәлгән булып санала, һәм сезнең сайлау мөмкинчелегегез бар: теләгегез булса, Минаны калдырып китәргә мөмкинсез, яки унөченче көн алдыннан килүче төнне Минада үткәрүне дә сайлап ала аласыз һәм төштән соң Җәмәрәтләргә таш ату йоласын кабаттан башкара аласыз. Икенче вариант хәерлерәк, чөнки пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) шул рәвешле эшләде. Мәккәдән китәргә уйласагыз, Кәгъбә тирәли саубуллашу тәвафы ясагыз. Хәез һәм нифас халәтендәге хатын-кызлар исә бу гамәлне башкармый, шулай ук аларга мәчет ишеге янына килеп, аның янәшәсендә торырга да рөхсәт ителмәгән.

Хаҗ темасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар

1. Хаҗ мәҗбүри булган шартларны санагыз.

1) ____
2) ____
3) ____
4) ____
5) ____ хатын-кызлар өчен генә.

2. Хаҗның ничә әркәне бар?

- Ике;
- Өч;
- Дүрт.

3. Ихрам – Хаҗның бер әркәне, аның мәгънәсе – ике кисәк ак тукыма кию (җилкәләргә япма һәм билгә бәйләвеч)

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

4. Тәваф әл-Ифәдә һәм Таваф әл-Кудум – бер үк нәрсә түгел. Беренче тәваф әркән булып тора, икенчесен эшләү исә хәерле гамәл.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

5. Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) хаҗ гамәлен өч тапкыр үтәде.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

6. Хаҗны аның мәҗбүрилеге шартлары үтәлгән сәгатьтә үк башкарырга кирәк.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

7. Мәккә халкы ихрам халәтенә Яләмләм микатында керәләр.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

8. Гомрә өчен вакыт микаты – ул Рамазан ае.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

9. Бушлыкларны тулыландыр:
Хаҗ һәм Госмрә гомердә ______________ тапкыр ______ . Кем Хаҗ кылды һәм ______________ һәм _______________, ул кеше анадан туган кебек гөнаһысыз кайтыр. Ә барлык шартлары да үтәлеп кылынган хаҗның әҗере __________.

10. Мәккә халкы Хаҗ өчен ихрамга кергәндә Мәккә шәһәреннән чыгалар.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

11. Хатын-кыз ихрамга кергәндә ак кием кияргә тиеш.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

12. Ихрамга керергә җыенган кешегә ислемайны ___________ хәерле, әмма ________________сөртелергә тиеш түгел.
13. Хатын-кызга үзенә үлчәп тегелгән күлмәк кию рөхсәт ителми.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

14. Уң як җилкәне шәрәләндерү хәерле:

- Гомрә тәвафында;
- Таваф әл-Кудум вакытында;
- Мәккәгә килгән вакыттагы тәвафта;
- Беренче һәм икенче вариантларда;
- Бөтен вариантлар да дөрес.

15. Сафа һәм Мәрва таулары арасында йөргәндә нык кызулану тиешле.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

16. Сафа белән Мәрва арасын йөрүне Мәрва тавыннан башларга кирәк.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

17. Хаҗилар Гарәфәдән кояш баеганчы китәргә тиешләр.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

18. Гарәфәдә тору – Хаҗның мәҗбүри булган гамәлләренең берсе.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

19. Хаҗ йолалары ____________ көнендә башлана һәм ______________ көнендә тәмамлана.

20. Гарәфә тавының өстенә үк мену кирәк түгел.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

21. Корбан чалу (хадй) тәмәттуг һәм кыйран хаҗларын башкаручы кешеләр өчен мәҗбүри һәм ифрада башкарган очракта тиешле, хәерле.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

22. Тәлбия сүзләрен әйтү Бәйрәм көнендә соңгы җәмәрәткә таш ату белән тәмамлана.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

23. Ташларның баганалар янәшәсендәге билгеләнгән урынга эләгүе җитә.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

24. Әт-Тәшрик көннәрендә (бәйрәмнән соңгы өч көндә) таш ату йоласы төштән соң башлана.
- Дөрес;
- Дөрес түгел.

25. Соңгы җәмәрәткә таш атканнан соң Аллаһка дога белән мөрәҗәгать итү тиешле.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

26. Ифрад һәм кыйран хаҗын үтәүчеләр Сафа һәм Мәрва таулары арасында _______________йөриләр, ә тәмәттуг хаҗы очрагында Сафа белән Мәрва таулары арасында_______________йөрелә.

27. Ошбу очракларга карата шәригать хөкемнәрен аңлат:

Очрак	Хөкеме
Баланың хаҗы	
Мәхрәмсез хатын-кызның хаҗы.	
Әҗәте булган кешенең хаҗы	

Унбишенче дәрес

Унбишенче дәрес: ҺӘР МӨСЕЛМАНГА ХАС БУЛЫРГА ТИЕШЛЕ ӘХЛАК СЫЙФАТЛАРЫ

Әлеге дәрес һәр мөселманга хас булырга тиешле әхлак сыйфатларына багышланган. Аларга шушы сыйфатлар керә: *дөреслек, ышанычлылык, әхлакый пакьлек, оялчанлык, кыюлык, юмартлылык, вәгъдәгә тугрылык, Аллаһ тыйган нәрсәләрдән ерак булу, күршеләр белән яхшы мөнәсәбәттә булу, мөмкинчелек булганда мохтаҗларга ярдәм итү һәм Коръән белән Сөннәттә күрсәтелгән башка сыйфатлар.*

Мөһим искәрмәләр

- **Дөреслек** – кеше үзенең сүзләрендә, эшләрендә һәм ышануларында Аллаһ каршында дөрес булырга тиеш. Шулай ук Аллаһ коллары белән мөнәсәбәттә дә әлеге сыйфат бик мөһим. Аның капма-каршысы – ялганчылык;
- **Ышанычлылык** – бу кеше өстендәге бөек амәнәт. Аның капма-каршысы - хыянәт;
- **Әхлакый пакьлек** – барлык тыелган нәрсәләрдән дә үз-үзеңне тотып тору;
- **Оялчанлык** – барлык мактауга лаек гамәлләрне кылуны һәм барлык начар гамәлләрне калдыруны үз эченә алган сыйфат;
- **Күршеләр белән яхшы мөнәсәбәттә булу** – аның эченә кергән сыйфатларның берсе – күршеләреңнең башкалардан яшерергә теләгән нәрсәләрен күзәтмәү һәм карашларны төшерү;
- **Мохтаҗларга ярдәм** – Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) әйтте: “**Әгәр кеше бу дөньяда иманлы бәндәнең кайгы-хәсрәтен таратса, Аллаһ Кыямәт көнендә аның кайгы-хәсрәтен таратыр. Әгәр кеше мохтаҗлык кичергән кешенең тормышын җиңеләйтсә, Аллаһ аның дөньялыктагы тормышын да, киләчәк тормышын да җиңеләйтер. Әгәр кеше бер мөселманның гөнаһысын яшереп калдырса, Аллаһ бу дөньяда да, соңгы тормышта да ул кешенең үзенең гөнаһларын яшерер. Аллаһ Тәгалә кешегә ул үзенең кардәшенә булышудан туктаганчыга кадәр ярдәм итә**”. Хәдисне имам Мөслим китерә.

Уналтынчы дәрес

Уналтынчы дәрес: ИСЛАМ ДИНЕ ЭТИКЕТЫ

Әлеге дәрес ислам әхлакый этикасына багышлана. Бу нормаларга: сәламләү, ачык йөзлелек; уң кул белән ашау һәм эчү; ашар алдыннан Аллаһның исемен телгә алу, һәм ашаганнан соң Аллаһны мактау; төчкергән кешенең Аллаһны мактавы, һәм, төчкергәч, Аллаһны мактаган кешегә "Ярхәмукә-Ллаһ" (Аллаһ сиңа шәфкатьле булсын) сүзләре белән җавап кайтару; авыру кешенең хәлен белү; җеназа намазы уку һәм җирләү өчен мәетне озата бару; мәчеткә яки өйгә кергәндә, чыкканда, сәфәргә кузгалганда шәригать кагыйдәләрен үтәү; эти-әниләр, күршеләр, өлкән кешеләр һәм балалар белән мөнәсәбәтләрдә этикет кагыйдәләрен үтәү; бала туу һәм өйләнү белән котлау; кайгы уртаклашуны белдерү; һәм шулай ук ислам этикетының башка кагыйдәләрен, шул исәптән, өс һәм аяк киемнәрен салу һәм киюгә кагылышлы кагыйдәләрне дә үтәү кирә.

Мөһим искәрмәләр:

- **Сәламләү** – сәламләүнең иң яхшы ысулы: "Әс-Саләму галәйкум уә рахмәту-Ллаһи уә бәракәтуһ", - дип әйтү. Кешеләрне беләсеңме син яки юкмы – мөһим түгел, аларның барчасын да сәламләү тиешле(Мөселманар арасында булганда). Сәламләүгә җавап бирү фарыз;
- **Уң кул белән ашау һәм эчү** – бу мәҗбүри. Ашаганда өч бармак белән ашарга кирәк. Шулай ук кешедән нәрсәдер алганда да, аңа нәрсәдер биргәндә дә моны уң кул белән эшләү хәерле;
- **Ашар алдыннан Аллаһның исемен телгә алу** - ягъни "Бисми-Лләһ", - дип әйтү;
- **Ашап бетергәннән соң, сөннәттә килгәнчә, Аллаһны мактау**, мәсәлән: "Әл-Хәмду ли-Лләһи әл-ләзи әтгәмәни хәзә уә разакани мин гайри хаулин минни уә лә куввә", - дип әйтү [19];
- **Ашаганда үзеңә якынрак торган ризыкны ашау тиешле**, һәм ризыкны гаепләргә ярамый;

- **Төчкергән кешенең Аллаһны мактавы** - ягъни “Әл-хәмду ли-Лләһ”, - дип әйтү.

- **Төчкергәч, Аллаһны мактаган кешегә** “Ярхәмукә-Ллаһ” (Аллаһ сиңа шәфкатьле булсын) сүзләре белән җавап кайтару – моңа җавап итеп төчкергән кеше: “Яхдикуму-Ллаһу уә юслиху бәләкум”, - диярга тиеш [20];

- **Авыру кешенең хәлен белү** – хәл белергә берничә мәртәбә килү тиешле, ләкин авыру янына уңайлы вакытны сайлап барырга, аның янында озак утырмаска, Аллаһның рәхимлелегенә кагылышлы мәсьәләдә төшенкелеккә китермәскә кирәк;

- **Җеназа намазы уку** һәм җирләү өчен мәетне озата бару ирләргә кагыла, хатын-кызга алай эшләү тиеш түгел;

- **Мәчеткә яки өйгә кергәндә**, чыкканда шәригать кагыйдәләрен үтәү – мәчеткә кергәндә уң аяктан атлап: “Бисми-Лләһ. Уәс-саләту уәссаләму гәлә расули-Лләһ. Аллахуммә-фтах ли әбвәбә рахмәтикә”, - дип әйтеп керергә кирәк. Чыкканда исә сул аяктан атлап һәм: “Бисми-Лләһ. Уәс-саләту уәссаләму гәлә расули-Лләһ. Аллаһуммә инни әс-әлүкә мин фәдликә”, - сүзләрен әйтеп чыгалар. Өйдән чыкканда: “Бисми-Лләһи уә тәвәккәльту гәлә-Ллаһ. Уә лә хәулә уә лә куввәтә иллә би-Лләһ. Аллаһуммә инни әгузу бикә эн әдыллә әу удаллә, әу әзиллә әу узаллә, әу әзлимә әу узләмә, әу әҗхалә әу юҗхалә гәләй”, - дип әйтү тиешле [21], ә кергәндә: “Аллаһуммә инни әс-әлүкә хайраль-мәулиҗи уә хайральмәхраҗи. Бисми-Лләһи уәләҗнә, уә бисми-Лләһи хараҗнә, уә гәлә-Ллаһи Раббинә тәвәккәлнә”, - дип әйтергә [22], шуннан соң гаиләңне сәламләргә кирәк;

- **Никах белән котлау** – ягъни өйләнешүчеләргә: “Бәрака-Ллаһу ләкумә уә бәракә-Ллаһу гәләйкумә, уә җәмәгә бәйнәкумә фи хәйрин”, - дип әйтү [23];

- **Кайгы уртаклашуны белдерү** – өч көн булып, аннан да артмаска тиеш.

Унҗиденче дәрес

Унҗиденче дәрес: ШИРЕКТӘН КИСӘТҮ ҺӘМ ГӨНАҺЛАРНЫҢ ТӨРЛӘРЕ

Әлеге дәрес ширектән һәм төрле гөнаһ гамәлләрдән кисәтүгә багышланган. Һәлакәткә илтүче җиде төрле гөнаһ бар: Аллаһка тиңдәшлек кылу (ширек); сихер; Аллаһ гомерен кагылгысыз итеп яраткан кешенең хаксызга җанын кою, рибачылык (процентка акча бирү яки алу); ятимәрнең хакын ашау; яу кырыннан качу; гөнаһ кылу хәтта уйларында да булмаган гыйффәтле, пакь иманлы хатын-кызларны зинада гаепләү. Зур гөнаһларга керүчеләр арасыннан шушыларны санарга мөмкин: әти-әнигә буйсынмау; туганлык җепләрен өзү; ялган шаһитлык бирү; ялган ант итү; күршегә уңайсызлыклар тудыру; кешеләргә, аларның тормышларына карата да, намусларына һәм милекләренә карата да җәбер-золым кылу; исерткеч матдәләр куллану; комарлы уеннар; кешене яманлау һәм гайбәт; Аллаһ һәм Аның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) тыйган башка гамәлләр.

Мөһим искәрмәләр

- **Аллаһка тиңдәшлек кылу** (ширек) – ул зур ширекне дә, кече ширекне дә үз эченә ала;
- **Сихер** – моңа бозымны сихер ярдәмендә чыгару да, сөйдергечләр ясау да керә. Сихерчелек белән шөгыльләнгән яки аннан риза булган кеше имансыз була. Сихерчеләргә бару, аларның сайтларына керү, алар хакында булган телетапшырулар карау, йолдызнамәләр белән газета-журналлар уку тыела. Сихер сихерчелек белән бетерелми, ә шәригатьтә рөхсәт ителгән өшкерүләр, догалар һәм башка чаралар (мәсәлән, хиджәмә) ярдәмендә чыгарыла;
- **Аллаһ гомерен кагылгысыз итеп яраткан кешенең хаксызга җанын кою...** – һәм аның мөселман яки мөселманнар җирендә яшәүче яки алар белән килешү төзегән, яки мөселманнар җирендә куркынычсызлык вәгъдә ителгән имансыз булуы да мөһим түгел;

- **Ятим** – ул җенси өлгерү чорына җитмәгән әтисез калган бала;
- **Яу кырыннан качу** – сүз Аллаһ юлында көрәшүче гаскәрләр турында бара;
- **Гыйффәтле, пакь хатыннарны гаепләү** … - биредә сүз ирекле (кол булмаган) хатын-кызлар турында бара;
- **Ялган ант итү** – шулай ук Аллаһтан башка берәр зат яки әйбер белән ант итү, мәсәлән, пәйгамбәрнең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) исеме белән яки кемнеңдер гомере, намусы, каберләр, чал чәч яки сакал белән ант итү;
- **Азартлы уеннар (мәйсир)** – ул ни дә булса оту яки милекне оттыруга корылган барлык мөнәсәбәтләр (уен, килешү);
- **Гайбәт(гиба)** - пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) аңа болай дип билгеләмә бирде: “Кардәшеңне аңа ошамаган рәвешле телгә алу”;
- **Сүз йөртү (нәмимә)** – кешеләр арасында сүзләр, имеш-мимешләр тарату;

Ислам динендә ярышларның хөкеме

Катнашучылардан бүләк өчен түләү кертү дә, кертмәү дә рөхсәт ителгән:	Нинди генә очракта да тыелган:	Катнашучылардан бүләк өчен түләү керткән очракта тыелган, түләү кертмәгән очракта рөхсәт ителгән:
Дөя, ат чабышлары, җәядән ату ярышлары.	Нардлар, шахматлар һәм башка шундый уеннар.	Телгә алынмаган башка ярышлар

Унсигезенче дәрес

Унсигезенче дәрес: МӘЕТНЕ ҖИРЛӘРГӘ ӘЗЕРЛӘҮ, ҖЕНАЗА НАМАЗЫ ҺӘМ АНЫ ҖИРЛӘҮ

Әлеге темага кагылышлы булган менә нәрсәләрне белергә кирәк:

Беренчедән, үлем түшәгендә ятучы кешегә "Лә иләһә илля-Ллаһ" сүзләрен исенә төшереп тору тиешле, пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) әйтте: **"Вафат булучыларыгызга: "Лә иләһә илля-Ллаһ" сүзләрен искә төшерегез".** "Вафат булучыларыгызга" – ягъни якынлашып килүче үлем билгеләре күренгән кешеләр;

Икенчедән, әгәр кеше вафат булса һәм аның вафатында шикләр булмаса, сөннәткә муафыйк рәвештә аның күзләрен йомдырырга һәм ияген бәйләп куярга кирәк;

Өченчедән, мөселман булган кешенең тәнен юу мәҗбүри. Бары тик яу кырында шәһит киткән кешенең генә тәне юылмый, аңа җеназа намазы да укылмый, аны үз киемнәре белән җирлиләр, чөнки пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) Өхед янындагы сугышта һәлак булучыларны юмады һәм җеназа намазы да укымады;

Дүртенчедән, мәетне юу тәртибе:

Мәетнең гаурәтен каплау тиешле, шуннан соң аның гәүдәсен бераз гына күтәрергә һәм йомшак кына эченә басарга кирәк (эчәклектә булган нәрсәләр чыксын өчен). Шуннан соң мәетне юучы, кулына тукыма кисәге урап, аның ярдәмендә мәетне истинҗа кылдырырга тиеш. Моның соңында мәеткә, намаз алдыннан алган кебек, тәһарәт алдырырга кирәк. Шуннан соң Юоба агачы (Сидр) яфракларыннан ясалган төнәтмә яки шуның ише нәрсә белән кушылган су белән аның башы һәм сакалы юыла. Аннары мәетнең уң як ягы, соңыннан сул як ягы юыла...

Әлеге эзлеклелекне икенче һәм өченче тапкыр эшләү кирәк һәм һәрберендә мәетнең эченә басып, кулны эч буйлап аска таба шудырырга кирәк. Әгәр шуннан соң да эчәклектәге нәрсәләр чыгудан туктамаса, арт юлны юарга һәм тукыма кисәге я шуңа охшаш берәр нәрсә белән томалап куярга кирәк, әгәр ул да булышмаса, бу очракта кызыл балчык яки заманча медицина чаралары (мәсәлән, пластырь һәм башка шундыйлар) кулланыла, шуннан соң тәһарәт алуны янәдән кабатларга кирәк. Әгәр өч тапкыр юганнан соң да тән чистармаса, аны биш яки җиде тапкыр юарга һәм киптерергә кирәк. Тәннең юарга кыен булган җирләренә (култык аслары, ботның эчке өлешләре), шулай ук гәүдәнең сәҗдә кыла торган өлешләренә ислемай сөртергә кирәк, ә ислемайны бөтен тәнгә сөртү хәерлерәк. Әгәр мәетнең мыеклары һәм тырнаклары озын булса, аларны кыскарту тиеш, тик аларны шул килеш калдырсаң да, куркыныч юк. Аның чәчәләрен тарау, касыгындагы чәчләрне кыру, сөннәткә утырту кирәкле эш түгел, чөнки шәригатьтә моңа күрсәтмәләр юк. Хатын-кызның чәчләрен өч толымга үрергә һәм артка куярга кирәк.

Бишенчедән, мәетне кәфенгә төрү. Ир-атны, пәйгамбәребезне (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) төргән кебек, өч кисәк ак тукымага төрү хәерлерәк. Кәфенлеккә күлмәк тә, чалма да керми, әмма мәеткә күлмәк кидертеп, биленә тукыма урасаң һәм җаймә белән төрсәң дә, куркыныч юк. Хатын-кызга исә биш төрле кием кидертәләр: киң күлмәк, химар (тәнгә төшеп торучы баш киеме), билгә урарга тукыма һәм ике җаймә. Кечкенә малайны бер төрле генә киемгә киендерергә дә ике, өч төрле киемгә дә киендерергә була. Кыз балага исә күлмәк кидертеп, ике җаймәгә төрәләр. Ә иң азы, һәркемгә дә бөтен тәнне каплап торучы бер төрле кием кидертү фарыз.

Әгәр ир кеше ихрам халәтендә вафат булса, аның тәнен Ююба (сидр) төнәтмәсе кушылган су белән юарга һәм үзендә булган ике кисәк тукымага төрергә яисә башка кием кидерергә кирәк, тик аның башы да, йөзе дә ябылмый. Шулай ук аңа ислемайлар да сөртергә кирәк түгел, чөнки ул Кыямәт көнендә кабердән тәлбияләр әйтә-әйтә кубарылачак, бу хакта Аллаһ илчесенең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) ышанычлы, сахих хәдисендә килә. Әгәр хатын-кыз ихрам халәтендә вафат булса, аны башка хатын-кызларны төргән кебек кәфенлеккә төрәләр, әмма шулай ук аңа ислемайлар сөртергә, никаб һәм перчаткалар кидертергә кирәк түгел. Аның битен һәм кулларын үзе төрелгән җәймә (кәфенлек) белән капларга кирәк.

Алтынчыдан, ир затыннан булган мәетне юарга, шулай ук җеназа намазы укырга һәм җирләргә барысыннан да бигрәк ул үзе васыять итеп калдырган кешенең, аннан соң әтисенең, бабасының, шуннан соң, туганлык һәм якынлык дәрәҗәсенә карап, калган туганнарының хакы бар. Хатын-кыз затыннан булган мәеткә килгәндә исә, бу эшләрне башкарырга барысыннан да бигрәк вафатына кадәр үзе васыять итеп калдырган хатын-кызның, аннан соң әнисенең, шуннан соң әбисенең, шуннан соң, туганлык һәм якынлык дәрәҗәсенә карап, калган кыз туганнарының хакы бар. Ир белән хатынга килгәндә, алар бер-берсенең тәнен юа алалар, чөнки Әбу Бәкернең җәсәден аның хатыны юган, ә Гали үзенең хатыны Фатыйманың (Аллаһ аннан риза булсын) җәсәден юган.

Җиденчедән, җеназа намазын уку тәртибе. Җеназа намазы дүрт тәкбирдән (“Аллаһу әкбәр” сүзләреннән) тора. Беренче тәкбирдән соң “Әл-Фәтиха” сүрәсе укыла, әгәр аннан соң, Ибн Габбас (Аллаһ аннан риза булсын) тарафыннан китерелгән хәдистә әйтелгәнчә, берәр кыска сүрә яки бер-ике аять укылса, яхшы була. Шуннан соң икенче тәкбирне әйтергә һәм, тәшәххудтә укылганча, пәйгамбәребезгә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) салаватлар укырга кирәк. Өченче тәкбирдән соң мәрхүм өчен дога кылына:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا، وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا، وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا، وَذَكَرِنَا وَأُنْثَانَا. اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِهِ عَلَى الْإِسْلَامِ، وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الإِيمَانِ، اللَّهُمَّ لاَ تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ، وَلاَ تُضِلَّنَا بَعْدَهُ

“Йә Аллаһ, безнең тереләребезне дә, үлгәннәребезне дә, биредә булганнарыбызны да, булмаганнарыбызны да, яшьләребезне дә, олыларыбызны да, ирләребезне дә хатын-кызларыбызны да ярлыка. Йә Аллаһ, исән булганнарыбызны ислам динендә яшәт, ә үлгәннәребезне иман белән бу дөньядан күчер! Йә Аллаһ, аның өчен безне әзердән мәхрүм итмә, һәм аннан соң да туры юлдан тайпылдырма!” [24] яки бу дог укыла:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ، وَعَافِهِ، وَاعْفُ عَنْهُ، وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ، وَوَسِّعْ مُدْخَلَهُ، وَاغْسِلْهُ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ، وَنَقِّهِ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ، وَأَبْدِلْهُ دَاراً خَيْراً مِنْ دَارِهِ، وَأَهْلاً خَيْراً مِنْ أَهْلِهِ، وَزَوْجاً خَيْراً مِنْ زَوْجِهِ، وَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ، وَأَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ القَبْرِ

“Йә Аллаһ, аны кичер һәм ярлыка, аны начарлыктан сакла, һәм аны яхшы итеп кабул ит, аның каберен иркен ит, һәм кар вә боз белән ю, киемнәрене пычрактан чистарткан кебек, аны гөнаһлардан арындыр, һәм аңа алмашка аның йортыннан яхшырак йорт, гаиләсеннән яхшырак гаилә, хатыныннан яхшырак хатын бир, аны Җәннәткә керт һәм кабер газабыннан ут газабыннан сакла, каберен иркен һәм якты кыл! Йә Аллаһ, аның өчен безне әзердән мәхрүм итмә, һәм аннан соң да туры юлдан тайпылдырма!” [25]

Шуннан соң дүртенче тәкбир һәм уң якка бер тәслим (“Әссәләму гәләйкум уә рахмәту-Ллаһ”) әйтелә. Һәр тәкбир саен кулларны күтәрү тиешле.

Әгәр җеназа намазы хатын-кызга укылса, бу очракта “Я Аллаһ, аны гафу кыл (Аллаһуммәгьфир ләһи)”,

әгәр мәетләр икәү булса, “Я Аллаһ, аларның икесен гафу ит (Аллаһуммә-гьфир ләһумә)” диелә.

Әгәр мәрхумнәр өч я аннан да артыграк булса, “Я Аллаһ, аларны гафу ит (Аллаһуммә-гьфир ләһум…)” диярргә кирәк.

Әгәр вафат булган кеше бала булса, гафу сорау догасы урынына ошбу сүзләрне әйтергә кирәк:

اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ فَرَطاً وَذُخْراً لِوَالِدَيْهِ، وَشَفِيعاً مُجَاباً، اللَّهُمَّ ثَقِّلْ بِهِ مَوَازِينَهُمَا، وَأَعْظِمْ بِهِ أُجورَهُمَا، وَأَلْحِقْهُ بِصَالِحِ الْمُؤْمِنِينَ، وَاجْعَلْهُ فِي كَفَالَةِ إِبْرَاهِيمَ، وَقِهِ بِرَحْمَتِكَ عَذَابَ الْجَحِيمِ

“Йә Аллаһ, шулай эшлә ки, ул Җәннәткә эти-әнисеннән алданрак керсә иде һәм алар өчен алдан әзерләнгән әҗер һәм шәфәгать челеге кабул ителә торган шәфәгатьче булса иде, йә Аллаһ, аларның үлчәүләрен авырайт, бу бала сәбәпле аларның әҗер-савапларын күбәйт һәм аны иманлылар рәтенә керт, аны Ибраһим (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) яклавы астына куй һәм аның Рәхимлегең сәбәпле Җәһәннәм газапларыннан сакла!” [26]

Сөннәт буенча әгәр мәрхүм ир кеше булса, имам аның башы каршында, хатын-кыз булса, гәүдәсенең уртасы каршында торырга тиеш. Әгәр мәрхүмнәр күп булса, ирләрнең мәетләре имамга якынрак, ә хатын-кызларның мәетләре кыйблага якынрак ятарга тиеш. Балаларга килгәндә, малайлар хатын-кызлар алдынннан, ә кызлар хатын-кызлардан соң ятарга тиеш. Малай кешенең башы ир кешенең башы тигезлегендә, хатын-кызның гәүдәсенең уртасы ир-атның башы белән бер тигезлектә ятарга тиеш. Шулай ук кыз бала да: аның башы хатын-кыз башы белән бер тигезлектә, ә гәүдәсенең уртасы ир-атның башы белән бер тигезлектә ятарга тиеш. Җеназа намазын укучылар имамның артына баса, имам артында урын тапмаган кешеләр аннан уң якка баса.

Сигезенчедән, җирләү тәртибе. Каберне ир-атның буеның яртысы тирәнлегендә казырга кирәк. Кыйбла ягыннан ләхет алына һәм шунда уң ягына куелып, мәетнең гәүдәсе урнаштырыла. Шуннан соң кәфенлекне тотып торучы бауларның төеннәрен чишәргә һәм шунда калдырырга кирәк, әмма мәетнең, ир-ат булса да, хатын-кыз булса да, йөзе ачылмый. Шуннан соң ләхетне плитәләр белән капларга һәм, җирнең авырлыгы астында ишелмәсен өчен, кызыл балчык белән ныгытырга кирәк. Әгәр плитәләр булмаса, ләхетне агач такталар, ташлар белән капларга мөмкин, алар ләхет эченә балчык керүдән сакларга тиеш. Бу вакытта ошбу сүзләрне әйтү тиеш:

بِسْمِ اللَّهِ وَعَلَى سُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ

“Аллаһ исеме белән һәм Аллаһ илчесенең дине белән муафыйк рәвештә”
(Би-сми-Лләһи уә гәлә сүннәти расули-Лләһ)

Кабер өстендәге җирне бер карыш биеклегендә күтәрергә мөмкин. Әгәр мөмкинлек булса, каберне вак таш белән каплап кую һәм аңарга су сибү зарур. Җирләргә килүчеләр бераз вакыт кабер янында торып, вафат булган кеше өчен Аллаһтан дога кылып сорый алалар, чөнки Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын), җирләү тәмам булганнан соң, кабер янына басып: “Кардәшегез өчен Аллаһтан кичерү сорагыз һәм аның өчен Аллаһтан ныклык сорагыз, чөнки хәзер аннан сорау алалар”, - дип әйткән.

Тугызынчыдан, җеназа намазын укымаган кеше, пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) эшләгәнчә, намазны мәетне җирләгәч укый ала. Әмма намаз һич тә соңрак түгел, ә бер ай эчендә укылырга тиеш. Бер ай вакыт үткән булса, намаз уку шәригать тарафыннан рөхсәт ителми, чөнки пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) алай эшләмәгән.

Унынчыдан, вафат булучының гаиләсеннән булган туганнары кешеләр өчен сый-ризык әзерләргә тиеш түгелләр, бу хакта намуслы сәхәбәләрдән берсе булган Джәрир Ибн АбдуЛлаһ Әл-Бәджәли (Аллаһ аннан риза булсын) әйткән: *“Вафат булган кешенең өендә ризык әзерләү һәм җыелып утыруны без катгый тыелган, дип саный идек”*. Әмма бүтән чит кешенең берәрсе әлеге гаилә яки аларның якын туганнары булган кунаклары өчен ризык әзерләсә, һич куркыныч юк. Вафат булган кешенең гаиләсе өчен ризыкны туганнары һәм күршеләре әзерләсә хәерле. Чөнки пәйгамбәребезгә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) Шамда Джәфәр Ибн Әби Талибның вафат булуы хакындагы хәбәр ирешкәч, ул үз гаиләсенә Джәфәр гаиләсе өчен ризык әзерләргә куша һәм: *“Аларга аларны бу эштән бүлә торган нәрсә килде”,* - дип әйтә. Әгәр вафат булган кешенең гаилә әгъзалары килгән ризыктан авыз итәргә дип, күршеләрен дәшсә, куркыныч юк, һәм, безгә билгеле булганча, моның шәригать тарафыннан билгеләп куелган аерым бер вакыты юк.

Унберенчедән, хатын-кызга, әгәр вафат булган кеше аның ире булмаса, өч көннән дә ары матәмдә(траурда) булу рөхсәт ителми. Вафат булган кеше аның ире булган очракта, ул дүрт ай (ай календаре буенча) һәм ун көн дәвамында матәмдә(траурда) булырга тиеш. Әгәр хатын-кыз авырлы булса, пәйгамбәребезнең (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) сөннәтенә муафыйк рәвештә, аның матәме (траурда) бала тугач тәмамлана. Ирләргә килгәндә исә, аларга туганнары яки тагын берәрсе вафаты сәбәпле, матәмдә(траурда) булырга рөхсәт ителми.

Уникенчедән, ир-атлар, Аллаһка вафат булганнар өчен дога белән мөрәҗәгать итеп, Аннан алар өчен рәхим-шәфкать сорау өчен, шулай ук үлемне һәм аннан соң булачак вакыйгаларны искә төшерү өчен вакыт-вакыт каберләрне зыярат итә алалар. Пәйгамбәребез дә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) әйткән: *“Каберләрне зыярат кылыгыз, чөнки алар сезгә Соңгы тормыш хакында искәртәләр”*. Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) үзенең сәхәбәләрен каберләрне зыярат кылганда ошбу сүзләрне әйтергә өйрәтә иде:

السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ، مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لاَحِقُونَ،

وَيَرْحَمُ اللَّهُ الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَأْخِرِينَ أَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمُ الْعَافِيَةَ

“Ий мөэминнәр, сезгә Аллаһның сәламе булсын! Әлбәттә, без дә Аллаһның теләге белән сезгә кушылырбыз. Аллаһ иртәрәк киткәннәрне, әле соңгарак калучыларны ярлыкасын, һәм мин безнең өчен дә, сезнең өчен дә Аллаһтан котылу сорыйм” [27].

Хатын-кызларга килгәндә, аларга каберләрне зыярат кылу рөхсәт ителми, чөнки пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) каберләргә баручы хатын-кызларны ләгънәт кылды. Аларга шулай ук җирләгән вакытта да мәет артыннан бару рөхсәт ителми, чөнки пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) аларны бу эштән тыйды. Мәчеттә яки аның өчен билгеләнгән башка урында укыла торган җеназа намазы мәсьәләсенә килгәндә, ул ирләргә дә, хатын-кызларга да рөхсәт ителгән.

Бу җыя алган мәгълүматның соңысы. Һәм пәйгамбәребезгә, аның гаиләсенә һәм сәхәбәләренә Аллаһның рәхмәте һәм сәламе булсын.

Каберләрне зыярат кылу төрләре

Шәригатьтә рөхсәт ителгән (зияра шәргия)
Кешенең каберлекләргә, сөннәттә тасвирланганча, соңгы тормыш турында искә төшерү яки вафат булганнар өчен Аллаһка дога белән мөрәҗәгать итү, алар өчен Аннан рәхим-шәфкать сорау өчен килүе. Моннан тыш, ул шәригатькә каршы килә торган гамәлләр кылмаска тиеш.

Бидгать булган (зияра бидгия)
Кешенең каберлекләргә, кабер янында, Аллаһка дога белән мөрәҗәгать итеп сорау өчен килүе.

Ширек булган (зияра ширкия)
Кешенең каберлекләргә, кабердәге мәетләргә дога белән мөрәҗәгать итү өчен килүе.

Белемнәрне тикшерү өчен сораулар

1. Мөселман билгеләнгән тәртипкә һәм ислам дине этикетына иярергә тиеш.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

2. Минем динем миңа начар кешеләр белән бергә булырга, яхшы кешеләрдән читтә торырга куша.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

3. Ислам дине безне хезмәтчеләргә, эшчеләргә һәм башкаларга яхшы мөнәсәбәттә булырга өйрәтә.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

4. Башка кешеләргә үзенең теле һәм кулы белән зыян китергән кеше белән дус булып мин дөрес эшлим.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

5. Әгәр мине кемдер мыскылласа, мин аңа җавап бирәм, һәм бу гамәл миңа рәхәтлек, канәгатьлек хисе бирәчәк.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

6. Ислам мине көчсезләргә һәм мохтаҗларга ярдәм итәргә өнди.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

7. Мөселман үзенең авыру кардәшенең хәлен белергә һәм аның өчен дога кылырга тиеш.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

8. Күршеләрнең гөнаһларын күзәтү – иманлы бәндәләрнең әхлакый сыйфаты.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

9. Аллаһ каршында иң сөекле бәндәләр – ул башкаларга күп файда китерүче кешеләр.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

10. Өйдән чыкканда ошбу доганы кылырга кирәк: “БисмиЛләһи уәләдҗнә, уә бисми-Лләһи харадҗнә, уә гәлә-Ллаһи Раббинә тәвәккәлнә”.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

11. Төчкергәннән соң, минем өчен Аллаһтан рәхмәт сораган кешегә мин: “Яхдикуму-Ллаһ уә юслиху бәләкум”, - дияргә тиеш.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

12. Аллаһны зикер итү мөселманны саклый һәм Аллаһка якынайта.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

13. Мөселманның кардәшенә булган мәхәббәтенең сыйфатлары нинди?

____

____

14. Мөселманнардан көнләшү – иманның зәгыйфьлегенең бер билгесе.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

15. Мәхәббәт барлыкка килүнең нинди сәбәпләре бар?

____

____

16. Тыелган алкоголь эчемлекләргә бары тик вино (хәмер) генә керә.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

17. Ризыкка яки эчемлеккә өрү шелтәләнә.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

18. Ашаганнан соң, кулларны юганчы, кул бармакларын ялау тиешле.
- Дөрес;
- Дөрес түгел.

19. Ризык, кием, бизәнү әйберләре мәсьәләләрендә урталыкта булырга кирәк

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

20. Ир затыннан булган мәетне юарга, шулай ук җеназа намазы укырга һәм җирләргә барысыннан да бигрәк ______________, аннан соң ______________, аннан соң ______________, шуннан соң, _________________ хакы бар.

21. Вафат булган кешенең әҗәтен түләргә:

- Мәҗбүри;
- Хәерле, саваплы;
- Рөхсәт ителгән.

22. Мәетне җирләү:

- Хәерле;
- Фарыз кифая;

23. Үлем түшәгендә ятучы кешегә “Лә иләһә илләә-Ллаһ” сүзләрен исенә төшереп тору:

- Мәҗбүри;
- Хәерле;
- Тыелган.

24. Мәетне юу процессында булышмаган кешеләрнең булуы:

- Тыелган;
- Шелтәләнә;
- Рөхсәт ителгән.

25. Мәетне кабергә урнаштыргач, аның кәфенен бәйләп торучы бауларның төеннәрен чишәргә кирәк.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

26. Ир кеше хатынының (яки киресенчә) җәсәден юа алмый, чөнки аларның берәрсенең вафатыннан соң, ир белән хатын арасында никах өзелә.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

27. Җеназа намазын укый алмаган кеше, намазны ____________ укый ала. Әмма намаз һич тә соңрак түгел, ә ____________ эчендә укылырга тиеш.

28. Вафат булган кешегә матәм көннәре чикләнмәгән.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

29. Кабернең кыйбла ягыннан ләхет алына һәм шунда уң ягына куелып, мәетнең гәүдәсе урнаштырыла.

- Дөрес;
- Дөрес түгел.

Эчтәлек

Кереш өлешкә аңлатма …..........…………………………………………2

Беренче дәрес: “Әл-Фатиха” һәм кайбер кеченә сүрәләр…...................…4

Әс-Саади аңлатмаларыннан өзекләр ……………......................………..6

Кереш өлеш һәм сүрәләрнең аңлатмасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар.…………………………................................……………......32

Икенче дәрес: Исламның баганалары ....……………………….…..54

Өченче дәрес: Иманның баганалары (әркәннәре)……………………..61

Дүртенче дәрес: Тәүхид һәм ширек төрләре……................…………..66

Бишенче дәрес: Ихсан……………….................…………………........…70

Белемнәрне тикшерү өчен сораулар……………………......…………...…71

Алтынчы дәрес: Намаз шартлары………….....................................……..79

Җиденче дәрес: Намаз әркәннәре…………….......................................…….83

Сигезенче дәрес: Намазның үәҗибләре…………..................................84

Тугызынчы дәрес: Тәшәххуднең аңлатмасы……..................................…..85

Унынчы дәрес: Намазның сөннәтләре.………………………........……..86

Унберенче дәрес: Намазны бозучы гамәлләр..…87

Сәһү сәҗдәсе..…89

Намазның кыскача тасвирламасы………….............................………..90

Намаз хакында кыскача..........................………………………………..100

Намаз хакындагы бүлеккә кагылышлы белемнәрне тикшерү өчен сораулар.............…………………………………………………………105

Уникенче дәрес: Тәһәрәтнең шартлары…...................………………111

Унөченче дәрес: Тәһәрәтнең мәҗбүри өлешләре………...................…112

Ундүртенче дәрес: Тәһәрәтне бозучы гамәлләр……….......………..113

Тәһәрәтнең кыскача тасвирламасы……………...............................….115

Тәһәрәт белән бәйле мәсьәләләрне тасвирлаучы кушымта……………………..........................…………………………118

Тәһәрәт һәм госел мәсьәләсе буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар……….....................……………………………………………122

Зәкәт белән бәйле мәсьәләләрне тасвирлаучы кушымта…..................124

Зәкәт мәсьәләсе буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар..............129

Ураза белән бәйле мәсьәләләрне тасвирлаучы кушымта……..........…133

Ураза темасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар…………...140

Хаҗ белән бәйле мәсьәләләрне тасвирлаучы кушымта……………......142

Хаҗ темасы буенча белемнәрне тикшерү өчен сораулар…….............148

Унбишенче дәрес: Һәр мөселманга хас булырга тиешле әхлак сыйфатлары……...153

Уналтынчы дәрес: Ислам дине этикеты ……...............................….…154

Унҗиденче дәрес: Ширектән кисәтү һәм гөнаһларның төрләре…......156

Унсигезенче дәрес: Мәетне җирләргә әзерләү, җеназа намазы һәм аны җирләү ……...…………158

Белемнәрне тикшерү өчен сораулар……………………………….......166

Библиография

1. Изге Коръән;

2. Имам Мөхәммәд Ибн Исмәгыйль Әль-Бухариның, Аллаһ аңа рәхимле булсын, “Сахих”ы;

3. Имама Мөслим Ибн Хәдҗдҗәнең, Аллаһ аңа рәхимле булсын, “Сахих”ы;

4. Шейх Габдер-Рахман ибн Нәсыйр Әс-Саадиның, Аллаһ аңа рәхимле булсын, Изге Коръәнгә аңлатмасы.

«Кабердә биреләчәк өч сорау»ның аңлатмасы

Шәйх Хәйсәм бин Мөхәммәд Джәмил Сәрхән

Пәйгамбәребез мәчете каршындагы институтта укытучы булып эшләгән

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

Шәфкатьле һәм Мәрхәмәтле Аллаһ исеме белән

Аллаһ Тәгаләгә барлык мактаулар булсын, Аннан гына ярдәм һәм гөнаһларны гафу итүен сорыйбыз. Үзебезнең яманлыкларыбыздан һәм гамәлләребезнең начарлыгыннан Аллаһка сыенабыз. Аллаһ Тәгалә туры юлга күндергән кешене беркем дә туры юлдан яздыра алмас, Аллаһ юлдан яздырган кешене исә беркем дә туры юлга күндерә алмас. Бердәнбер, тиңе булмаган Аллаһтан башка гыйбадәт кылырга һичбер башка илаһ юклыгына һәм Мөхәммәд галәйһиссәләм Аның колы һәм пәйгамбәре икәнлегенә шаһитлык бирәм.

Кереш сүз

Ни өчен без Тәүхидне өйрәнәбез?

- Аллаһ Тәгалә Тәүхидтән башка бер гамәлне дә кабул итми
- Аллаһ Тәгалә безне Тәүхид өчен барлыкка китергән
- Тәүхид изге гамәлләрнең артуына сәбәп була
- Тәүхид әһеленнән башка беркем дә җәннәткә керми
- Тәүхид һидәят юлына басуга һәм иминлек урнашуына сәбәп була
- Тәүхид гөнаһларыбызның гафу ителеүнә сәбәп була
- Тәүхид Пәйгамбәребезнең (Аллаһның сәламе һәм рәхмәте булсын) шәфәгатен алуга сәбәп була
- Тәүхид тынычлыкка сәбәп була

Гыйлем алу юлының башында шушы китапны сайлауның сәбәбе

Бу мөбарәк китапка әһле сөннәт галимнәре, изге һәм яхшы гамәл кылып яшәгән үткән буын кешеләре бик зур әһәмият биргәннәр. Чөнки бу китапта бик зур файдалар һәм гыйлем алучы кешегә динебездә төп асыл гыйлемне аңларга ярдәм итә торган кагыйдәләр тупланган. Без гыйлем алуда алар үрнәгендә, шушы юлдан барабыз. Барча халык та, иманнары нык һәм калебләре төрле шик-шөһбәләрдән имин булсын өчен, әлеге китап битләрендә бәян ителгән динебезнең асылы хакындагы гыйлемгә мохтаҗдыр.

Әлеге китап нәрсәсе белән аерылып тора соң?

- Алга таба аңлатма бирү максатыннан, сораулар, мәсьәләләр берләштерелгән, структуралаштырылган
- Китапны укучылар һәм тыңлаучылар өчен бик күп догалар китерелгән
- Мәсьәләләр дәлилләр белән ныгытылган
- Җиңел кабул ителә һәм аңлаешлы

“Өч асыл”ның билгеләмәсе

“Өч асыл” - кыскача әйткәндә, кабердә биреләчәк өч сорау:

- Раббың кем?
- Динең нинди?
- Пәйгамбәрең кем?

Ә “Өч асыл”ны өйрәнү нинди файдалар бирә безгә?

Әгәр “Өч асылны” өйрәнеп, аңлап, шуның белән гамәл кылсаң, аннары аңа башкаларны да дәгъват итсәң (чакырсаң) һәм шушы гыйлем, гамәл, дәгъват юлында сабыр булсаң, *Аллаһ теләсә,* кабердәге сорауларга да җавап бирәчәксең.

«Өч асыл» китабының эчтәлеге

Әлеге китап биш өлештән тора

1. Дүрт мәсьәлә *("Әл-Гаср» сүрәсе)*
2. Өч мәсьәлә *(Тәүхид төрләре)*
3. Тәүхидне өйрәнүнең әһәмияте
4. Өч асыл *(Кабердә безгә биреләчәк сораулар)*
5. Йомгак

1. Дүрт мәсьәлә

1. Гыйлем

2. Шушы гыйлем нигезендә гамәл кылу.

3. Дәгъват кылу (чакыру).

4. Шушы юлда сабыр булу.

2. Өч мәсьәлә

1. Аллаһның Раббылыкта бердәнбер булуы. Аллаһны исем-сыйфатларында берләү.

2.Гыйбәдәтләрнең барысын да бары Аллаһка гына багышлау.

3.Ширектән һәм ширек кылучылардан ерак булу.

3.Тәүхидне өйрәнүнең әһәмияте

Әлеге бүлектә **«Тәүхидне ни өчен өйрәнәбез?»** дигән сорауга җавап бирелә

4. Өч асыл

“Өч асыл”, кыскача әйткәндә, кабердә безгә бирeләчәк өч сорау:

Раббың кем?

Пәйгамбәрең кем?

Динең нинди?

5. Йомгак

Авторның (Аллаһ аңа рәхимле булсын):
“Кешеләр үлгәннән соң яңадан кубарылачаклар”, - дигән сүзләреннән алып китапның ахырына кадәр.

1. Дүрт мәсьәлә

(1)Шәфкатьле һәм Мәрхәмәтле Аллаһ исеме белән

(2) Бел (Аллаһ сиңа рәхимле булсын): без дүрт мәсьәләне өйрәнергә, белергә тиешбез:
Беренчесе: Гыйлем
Ә ул: Аллаһ турында белү, аның Расүле ﷺ турында белү, һәм Ислам динен дәлилләр нигезендә белү.
Икенчесе: Шушы алган гыйлем нигезендә гамәл кылу (3).

(1) Авторның "Бисмилләһ" белән башлавының сәбәпләре шулар:

1. Аллаһның Китабына һәм Пәйгамбәрләргә ияреп (алардан үрнәк алып)

2. Алдагы буын галимнәргә ияреп. Гадәттә, алар китапларын "бисмилләһ" белән башлый торган булганнар

3. Аллаһның исеме белән башланган эш бәрәкәтле булачак

(2) Гадәте буенча автор сүзен гыйлем алучыга дога белән башлый, Аллаһтан аның өчен рәхимлелек сорый һәм бу гамәл менә нәрсәләргә ишарәли:

1. Әһле сөннәт галимнәре шәкертләренә карата мәрхәмәтле

2. Асылда, Ислам дине рәхимлелеккә нигезләнә

- **Гыйлем – ул хаклыкны дәлилләр нигезендә тану (өйрәнү), ә аның капма-каршысы наданлык булып тора.**

(3) Гыйлем белән гамәлнең бәйләнеше хакында: "Гыйлем гамәлне чакыра (гамәл кылырга чакыра), әгәр кеше гамәл кылмаса, гыйлем китә (алган гыйлемен онытачак)", - диләр. Гамәл кылынмаган гыйлемдә һичнинди файда юк. Әгәр кеше гыйлем алса, ул әлеге гыйлеме нигезендә гамәл кылырга тиеш. Гамәл кылмаса, ул яһүдләргә охшаган була, чөнки аларда гыйлем бар, әмма гамәл юк: ***"Алар (Мөхәммәдне) үз балаларын таныган кебек танийлар"(2:146).*** Җәһәннәмгә иң беренчеләрдән булып өч төрле кешене кертәчәкләр. Шуларның берсе – гыйлем өйрәтеп тә үзе шул гыйлеме белән гамәл кылмаган кеше. *"Үзенең гыйлеме нигезендә гамәл кылмаучы гыйлем иясе кеше потларга табынучыларга караганда да беренчерәк газапка тартылачак".*

Дәгъват кылуның үзенең шартлары, кагыйдәләре бар. Дәгъват кылучы да шуларга нигезләнергә тиеш. Әлеге кагыйдәләрнең иң әһәмиятлеләре шулар:

1. Дәгъват ихластан, Аллаһ ризалыгы өчен булырга тиеш.	2. Дәгъват шәригать гыйлеменә нигезләнергә тиеш	3. Дәгъват хикмәт һәм сабырлык белән булырга тиеш	4. Дәгъват кылына торган кешенең хәленә кирә белү дә әһәмиятле

Өченчесе:

Дәгъват кылу.

Шушы шартларга дәлил:

Аллаһ Тәгалә әйтә : {Әйт: « Бу юл минем юлымдыр, мин шул юл белән, күреп-белеп, кешеләрне Аллаһка чакырамын, һәм миңа ияргән мөэминнәр дә шул юл белән Аллаһка чакыралар, вә Аллаһ Тәгалә һәр кимчелектән пакь, һәм мин мөшрикләрдән түгелмен»} **(12:108).**

{Әйт: «Бу юл минем юлымдыр»} - Бу Пәйгамбәребез ﷺ алып килгән шәригать хөкемнәре.

{кешеләрне Аллаһка чакырамын} – Ихластан Аллаһка чакыручы, кешеләрне Аллаһка илтүче

{күреп-белеп кешеләрне Аллаһка чакырамын}, белү – гыйлем дигәнне аңлата, биредә гыйлем сүзе үз эченә менә нәрсәләрне ала:

1. Шәригатьне.
2. Дәгъват кылына торган кешенең хәлен белү.
3. Максатка илтә торган юлны.

Гүя автор безгә әйтә кебек: “Әгәр белсәң, аннары белгәнең нигезендә гамәл кылсаң, син Пәйгамбәребез ﷺ һәм аның сәхәбәләре юлыннан барырга тиешсең, Аллаһ Тәгалә дә шул хакта әйтә: {Әйт: « бу юл минем юлымдыр, мин шул юл нигезендә күреп-белеп кешеләрне Аллаһка чакырамын һәм миңа ияргән мөэминнәр дә шул юл белән Аллаһка чакыралар »}. Шуңа күрә без дә Аллаһ юлына чакырырга тиешбез.

Дүртенчесе: Сабырлык.
Бу юлда очраган мәшәкатьләрдә сабыр булу (1).
Моңа Аллаһның сүзләре дәлил:

Гасыр белән ант итәмен. Дөреслектә, адәм баласы хәсрәттәдер. Мәгәр, иман китереп изге гамәлләр кылып, бер-берсен хаклыкка өндәгәннәр, төрле авырлыкларга, сабыр булучы мөэминнәр генә хәсрәттә булмаслар (103:1-3) (2).

(1) Дәгъваттан соң автор сабырлыкны искә алган. Гүя ул безгә: чынлыкта, бу юлдан баручылар, Пәйгамбәрләр һәм Расүлләр кебек, төрле сынауларга дучар булалар. Шуңа күрә сабыр булырга кирәк, - дип искәртә.

Сабырлык

Тел ягыннан:	Шәригать ягыннан:
Тыелу (тотып калу)	Нәфесне икенче халәткә күчүдән саклап калу.

Имам Ибн Каийм (رحمه الله) сабырлыкны өч төргә бүлгән:

1. Аллаһка итагать итүдә сабыр булу
2. Аллаһның тыйганнарыннан ерак булуда сабыр итү
3. Аллаһның тәкьдиренә (Аллаһтан килгән төрле сынауларга) сабыр булу

(2) Автор, дүрт мәсьәләне язганнан соң, шуларга Корьәннән "әл-Гаср" сүрәсен дәлил итеп китергән. Ни өчен автор һәрбер мәсьәләдән соң дәлил китерә соң?

1. Укучыларны сукырларча түгел, ә дәлилгә иярергә тәрбияли.
2. Ялгыш фикерле башка кешегә аңлатканда, укучының дәлиле булсын өчен
3. Укучы шәригать хөкемнәрен дөрес итеп чыгара алсын өчен.

Имам әш-Шәфигый رحمه الله әйткән: «Әгәр Аллаһ кешеләргә әлеге сүрәдән башка бүтән дәлилләр иңдермәгән булса, бу сүрә аларга җиткән булыр иде». (1)

Имам әл-Бухари رحمه الله Сахих хәдисләр җыентыгының бер бүлеген болай дип атаган : «Әйтер һәм эшләр алдыннан гыйлем булырга тиеш».

Моңа Аллаһның сүзләре дәлил: **{Бел, Аллаһтан башка гыйбадәткә лаеклы иләһи зат юк, һәм үзеңнең гөнаһың өчен гафу сора} 47:19**

Сүзгә һәм гамәлгә кадәр иң беренче гыйлем кирәк, димәк.(2).

(1) Имам әш-Шәфигый رَحِمَهُ ٱللَّهُ сүзләренең мәгънәсе шул: кешеләргә гыйлем алуны, гамәл кылуны, дәгъват кылуны һәм сабыр булуны дәлилләү өчен шул бер сүрә дә җитә.

Ә Коръәннең калган сүрәләренә килгәндә, Коръән үзе тулаем дәлил булып тора.

(2) Хәдисләр буенча мөэминнәрнең әмире булган Имам әл-Бухари رحمه الله үзенең китабының ("Сахих әл-Бухари" хәдисләр җыентыгы) бер бүлеген «Әйтер һәм эшләр алдыннан гыйлем булырга тиеш» дип атаган һәм дәлил китергән. Берәр сүз әйткәнчегә һәм гамәл кылганчыга кадәр иң беренче гыйлем булырга тиеш. Гыйлемсез гамәл кылу дөрес булмаячак, әгәр шулай эшләсәң, насараларга охшаган буласың.

2. Өч мәсьәлә

Бел (Аллаһ сиңа рәхимле булсын): һәрбер мөселман булган ир-ат һәм хатын-кыз шушы өч мәсьәләне белергә, ә аннан соң шулар нигезендә гамәл кылырга тиеш. (1)

(1) Автор رَحِمَهُ ٱللَّٰهُ китапның бу өлешен укучыга дога белән башлаган.

Автор رَحِمَهُ ٱللَّٰهُ ***“Өч асыл”*** китабында өч җирдә укучыга дога кыла:

-“*Дүрт мәсьәлә”* башланган өлештә;

- шушы җирдә – *“Өч мәсьәлә”* башланган урында;

- “Бел (Аллаһ сине Аңа итагать итә торган туры юлга күндерсен), дөреслектә, әл-хәнифиия (юлы) Ибраһим диненнән”, - дигән урында.

Өч мәсьәләне аңлатканчы кереш сүз

Тәүхид

Тел ягыннан: әлеге сүз “үәххәдә” тамырыннан алынган. Бердәнбер, бер итү, бер генә дигәнне аңлата ул.

Шәригать ягыннан: Аллаһны Аның Үзенә генә хас булган Раббылыкта, иләһлектә һәм исем-сыйфатларында бер итү ул.

Тәүхид өч төркемгә бүленә:

Тәүхид әр-Рубубийәһ

Аллаһны Аның гамәлләрендә бер итү. Икенче төрле әйткәндә, Аллаһ кына бу дөнья белән идарә итә, Ул гына барлыкка китерүче, Ул – бу дөньяның Патшасы.

Тәүхид әл-Үлүһийәһ

Аллаһның бер Үзенә генә гыйбадәт кылу.

Тәүхид әл-Әсмәә үә әс-Сыйфат

Аллаһны, Үзенең Китабында Үзен-Үзе тасвирлаган һәм Аның Рәсүле ﷺ Аны тасвирлаган исемнәр һәм сыйфатлар белән, бу барлык сыйфатларны раслап һәм аларга капма-каршы булган барча нәрсәне инкяр итеп, кире какмыйча, “Ничек?” дигән сорау бирмичә, нәрсәгә дә булса охшатмыйча тасвирлау.

*Аллаһның исем-сыйфатлары мәсьәләләре тәүкыйфия (әлеге сүзнең мәгънәсе “тукталу” дигәнне аңлата) тәренә керә. Ягъни Коръәндә һәм Сөннәттә ничек килгән, шулай (үзгәртмичә) кабул итәргә кирәк:

- Исбатлау мәсьәләсе. Аллаһ Сүбхәнәһү вә Тәгалә Китабында Үзен ничек исбатлаган һәм Расүлебез ﷺ Аны ничек исбатлаган, без дә шулай исбатларга тиешбез.

- Инкяр итү мәсьәләсенә килгәндә дә нәкъ шулай: Аллаһ Сүбхәнәһү вә Тәгалә Китабында Үзе хакында нәрсәләрне инкяр иткән һәм Расүлебез ﷺ Аның хакында нәрсәләрне инкяр иткән, без дә шуларны инкяр итәргә тиеш. Мисал: {Аны ару, талу һәм йокы тотмас}2:255 яки {Безгә мәшәкать, вә авырлык ирешмәде} 50:38 Исем-сыйфатларның мәгънәсен үзгәртмичә, кире какмыйча, нәрсәгә дә булса охшатмыйча, “Ничек?” дигән сорау бирмичә аларны кабул итәргә тиешбез.

Беренчесе: Аллаһ безне барлыкка китергән, яшәр өчен безгә ризыклар биргән һәм үзебезне үзебезгә генә калдырмаган, ә безгә Рәсүл җибәргән, кем аңа буйсына, ул Җәннәткә керәчәк, ә кем буйсынмый, ул Җәһәннәмгә эләгәчәк.

Моңа Аллаһ Тәгаләнең сүзләре дәлил: {Тәхкыйк, Без сезгә рәсүл җибәрдек, хакны кабул итүегезгә яки кабул итмәвегезгә шаһитлык кылып, Фиргаунга рәсүл җибәргән кебек. Фиргаун рәсүлгә карышты, дошман булды, Без аны каты тотып һәлак иттек.
} 73:15-16(1)

Кыскача “Өч мәсьәлә”

1. Тәүхид әр-Рубубийәһ һәм Тәүхид әл-Әсмәә уә әс-Сыйфат

2. Тәүхид әл-Үлүһийяһ

3. Ширектән һәм аның әһелләреннән ерак булу

(1) Беренче мәсьәләдә автор رَحِمَهُ ٱللَّهُ Тәүхид әр-Рубубийәһ һәм Тәүхид әл-Әсмәә уә әс-Сыйфатны исбатлый. ***(Аллаһ безне барлыкка китергән)*** Ул – бар итүче. ***(Безгә ризыклар биргән)*** – Ризыкландыручы. ***(Үзебезне үзебезгә генә калдырмаган)*** - бернинди әмерләрсез һәм бернинди тыюларсыз безне буш калдырмаган ***(безгә Рәсүл җибәргән).***

Аллаһның Пәйгамбәрләр عليهم السلام җибәрүенең максаты:

1. Кешеләргә дәлил ирешсен өчен:

{Пәйгамбәр җибәреп, шәригать хөкемнәрен өйрәтмичә, һичбер кавемне газап итәчәк түгелбез} **(17:15).**

2. Рәхмәт йөзеннән:

{Без сине мәгәр галәмнәргә рәхмәт өчен генә җибәрдек} **(21:107).**

Икенчесе: Аллаһ гыйбадәттә Үзенә кемне дә булса (Аңа якын фәрештәме ул яки җибәрелгән Пәйгамбәрме) тиңдәшлек (ширек) кылганнарына һич риза түгел. Моңа дәлил: {Тәхкыйк, мәчетләр Аллаһка гыйбадәт кылу өчендер, шулай булгач, Аллаһ белән беррәтән башка нәрсәләргә дога кылмагыз} (72:12).

Икенче мәсьәлә – Тәүхид әл-Үлүһиййәһне исбатлау

Автор رَحِمَهُ ٱللَّهُ әйтә: (*Аллаһ гыйбадәттә Үзенә кемне дә булса тиңдәшлек (ширек) кылганнарына һич риза түгел*) : “Һич кемне дә” гыйбарәсе билгесез булганга күрә бар нәрсәне дә үз эченә ала: пәйгамбәр, әүлия, җен, фәрештә, изге кеше һ.б. Кем генә булмасын, берсенә дә гыйбадәт кылу һич ярамый. Аллаһ Тәгаләнең ошбу сүзләре моңа дәлил: {Тәхкыйк, мәчетләр Аллаһка гыйбадәт кылу өчендер, шулай булгач, Аллаһ белән беррәтән башка нәрсәләргә дога кылмагыз} (72:12).

Әлеге аятьтәге «Мәчетләр» сүзенең өч мәгънәсе бар, аларның өчесе дә дөрес:

- Мәчетләр бары Аллаһка гына гыйбадәт кылу өчен төзелгән
- Кешенең сәҗдә кыла торган әгъзалары.
- Җир: **«һәрбер җир чиста һәм миңа гыйбадәт кылу урыны»**

{Тәхкыйк, мәчетләр Аллаһка гыйбадәт кылу өчендер, шулай булгач, Аллаһ белән беррәтән һичкемгә дога кылмагыз (72:12)}. “Һичкемгә” – сүзе әлеге контекстта билгесез затны белдереп килгән, һәм ул Аллаһтан башка бар нәрсәне дә үз эченә ала. Шуңа күрә автор رَحِمَهُ ٱللَّهُ икенче мәсьәләнең башында әйтә: (*Аллаһ гыйбадәттә кемне дә булса Аңа тиңдәшлек (ширек) кылганнарына риза түгел*), ягъни ул зат кем генә һәм нәрсә генә булуына карамастан, Пәйгамбәрме ул, әүлияме, җенме, фәрештәме, изге кешеме яки башка затмы, Аллаһ бу гамәлгә һич риза түгел.

Өченче мәсьәләдә автор رَحِمَهُ ٱللَّهُ ширектән һәм аның әһелләреннән ерак булырга кирәклеге турында аңлата.

Ширектән һәм аның әһелләреннән ерак булырга кирәк:

1. Калеб белән;

2. Тел белән;

3. Тән әгъзалары белән.

1- Калеб белән, ягъни күңелдән мөшрикләрне, аларның бәйрәмнәрен, ә бигрәк тә ширек гамәлләрен, бидгатьләрен яратмаска, сөймәскә кирәк.

2- Тел белән: "Мин сез гыйбадәт итә торган сыннарыгыздан бизүчемен". (43:26)

Әйт: «Ий, сез иман китермәгән кешеләр! Сез гыйбадәт кыла торган сыннарга мин гыйбадәт кылмыймын. Һәм сез дә мин гыйбадәт кыла торган Аллаһка гыйбадәт кылмыйсыз. Һәм мин сезнең гыйбадәт кыла торган сыннарыгызга гыйбадәт кылучы түгелмен. Һәм сез мин гыйбадәт кыла торган Аллаһка гыйбадәт кылучы түгелсез. Сезнең үз динегез, минем үз динем!

(109:1-6)

3 - Тән әгъзалары белән. Бу аларның бәйрәмнәрендә катнашмау, йолаларын үтәмәү, аларның игътикадлары буенча аларга хас булган киемнәрне кимәү дигәнне аңлата.

Өченчесе: Кем Рәсүлгә буйсынды һәм Аллаһны гыйбадәттә бер итте, Аллаһка һәм Аның Рәсүленә дошманлык күрсәткән кешене яратырга тиеш түгел, хәтта ул кеше иң якын кешеләрдән булса да. Әлеге сүзләргә Аллаһ Тәгаләнең аяте дәлил:

"Аллаһка һәм кыямәт көненә иман китергән хак мөэминнәр, Аллаһка һәм Аның рәсүленә дошман булучыларны дус итмәсләр, үзләренең аталары булсалар да, яки балалары булсалар да, яки туганнары булсалар да. Хак мөэминнәрнең күңеленә Аллаһ иманны ныклап беркетте, һәм аларны Үзеннән булган рухи куәт белән куәтләде, аларны асларыннан татлы елгалар агучы бакчаларга кертер, һәм алар анда мәңге калырлар, Аллаһ алардан разыйдыр, һәм алар да Аллаһтан разыйлардыр, алар Аллаһ төркеменнән, тәхкыйк, Аллаһ төркеме газаптан котылып уңышка ирешүчеләрдер."(58:22)

3. Тәүхидне өйрәнүнең әһәмияте

Бел (Аллаh сине Үзенә итагатъ итә торган туры юлга күндерсен): дөреслектә, Әл-Хәнифийя – ул Ибраhим (гәләйhи сәләм) юлы. Әлеге юл – диндә ихлас булып, Аллаhның бер Үзенә генә гыйбадәт кылу юлы. Аллаh Тәгалә барлык кешеләргә дә шуны әмер иткән hәм аларны бары шуның өчен генә барлыкка китергән. Аллаh Тәгалә әйтә: **{Мин кешеләрне hәм женнәрне Миңа гына гыйбадәт кылсыннар өчен барлыкка китердем}(51:56).** "Гыйбадәт кылсыннар өчен" сүзләренең мәгънәсе: бер Аллаhка гына гыйбадәт кылу дигәнне аңлата.(1)

Аллаhның иң бөек әмерләренең берсе – ул Тәүхид, ә Тәүхид ул - Аллаhның бер Үзенә генә гыйбадәт кылу (2). Иң бөек тыюларның берсе – Ширек. Ә Ширек ул – Аллаh белән беррәттән бүтән затларга, бүтән нәрсәләргә гыйбадәт кылу.

Әл-Хәнифийя

Тел ягыннан: "әл-хәнф"дигән тамырдан алынган, аның мәгънәсе: омтылу, омтылыш.

Шәригать ягыннан: Ширектән ерагаеп, ихластан тәүхидкә, иманга омтылу.

«Аллаhка итагатьле hәм батылдан хакка омтылучы иде» (16:120)
Ягъни, Аллаhка ширек кылмыйча, Аллаhка гына гыйбадәт кылып яшәргә омтылу.

Әл-Хәнийф hәр вакытта да тәүхидкә кайтучы, ширектән ерак булган кеше.

(2) Ни өчен без тәүхидне өйрәнәбез – бирeдә автор رَحِمَهُ ٱللَّٰهُ шул хакта аңлата, ә аның әһәмияте турында без инде алдарак язган идек.

Кереш өлештә аңлатып киткәнчә,
Тәүхиднең билгеләмәсе шуннан гыйбарәт:

Тел ягыннан: "үәххәдә" тамырыннан алына, бердәнбер, бер итү, бер генә дигәнне аңлата.

Шәригать ягыннан: Аллаhны Үзенә генә хас булган Раббылыкта, иләhлектә hәм исем-сыйфатларында бер итү.

(1)Автор: "Гыйбадәт кылсыннар өчен" сүзләренең мәгънәсе: бер Аллаhка гына гыйбадәт кылу", - ди. Ибн Гәббәс رضي الله عنهما дә әйткән: «Дөреслектә, Коръәндә килгән hәрбер *гыйбадәт* дигән сүз ул Тәүхидне аңлата (ягъни hәрбер гыйбадәт Аллаh ризалыгы hәм Аның өчен генә булырга тиеш)». **{Аллаhка гыйбадәт кылыгыз}**: Бер Аллаhка гына. **{Ий кешеләр, Раббыгызга гыйбадәт кылыгыз}**: бары тик бер Раббыгызга гына.

4. Өч асыл

(1) Автор сүзен өч асылны - кабердә биреләчәк өч сорауны искә алудан башлаган. Укучының яки тыңлаучының игътибарын җәлеп итү өчен бу мөһим мәсьәләне аңлату сорау-җавап рәвешендә бара.

(2) Автор беренче асылның эчтәлеген: “Дөреслектә, Раббыбыз – Аллаһ һәм бары Ул гына гыйбадәткә лаеклы”, - дип аңлата. Һәм әлеге аңлатмага дәлил дә китерә: **{Барча мактаулар галәмнәрнең Раббысы (Хуҗасы) Аллаһка гына}**. *Раббы* - ул гыйбадәт кылына торган зат.

Әгәр синнән: “Һәр кеше белергә тиешле өч асыл нindиләр алар? – дип сорасалар,
син әйт:
“Һәр кеше Раббысын, Динен һәм Пәйгамбәрен Мөхәммәдне (صلى الله عليه وسلم) танып белергә тиешле” (1).
Әгәр синнән: *“Раббың кем дип*?” – сорасалар, син әйт: *“Мине һәм Галәмнәрне нигъмәтләп, тәрбияләп торучы Раббым Аллаһ, Ул минем Раббым, Аңа гына гыйбадәт кылам, Аннан башка бүтән нәрсәләргә гыйбадәт кылмыйм”*. Аллаһ Тәгаләнең түбәндәге аяте моңа дәлил булып тора: **{Барлык мактау (хәмед-сәнәләр) – галәмнәрне тәрбияләп торучы Аллаһка} (1:2)**(2).
Аллаһтан башка һәрбер нәрсә бар ителгән – барча галәм һәм мин дә шуларның берсе (3).

{Барча мактаулар галәмнәрнең Раббысы (Хуҗасы) Аллаһка гына}.Бу аять тәүхиднең өч төрен үз эченә алган:

{Мактаулар}

Бу сүзнең эчендә Тәүхид әл-Әсмәә уә әс-Сыйфаттны исбатлау

{Аллаһка гына}

Бу сүзләр үз эченә Тәүхид әл-Үлүһиййәһне исбатлауны алган

{Раббысы} Бу сүзнең эчендә Тәүхид әр-Рубубийәһне исбатлау ята.

(3) Аллаһтан башка һәр нәрсә дә бар ителгән, син бар ителгән мәхлукъ булгач, үзеңне Бар Итүчегә, Ул биргән нигъмәтләр өчен шөкер итәргә тиешсең.

Әгәр синнән: “Раббыңны ничек танып белдең?” - дип сорасалар,
син: “Аның галәмәтләре (билгеләре), Ул бар иткән нәрсәләр аша”, - дип җавапла. Аның галәмәтләре ул - көн белән төн алмашуы, кояш белән ай; бар иткән нәрсәләре исә – җиде күк һәм җиде җир аралыгы һәм анда, алар арасында булган барлык нәрсәләр.
Моңа Аллаһ Тәгаләнең сүзләре дәлил булып тора: {Төннең һәм көннең яратылышы, кояш һәм айның төзелеше һәм хәрәкәтләре Аллаһның кодрәтенә, һәм берлегенә дәләләт итә торган галәмәтләрдәндер, ий, кешеләр, кояшка һәм айга сәҗдә кылмагыз, чөнки алар да сезнең кебек мәхлукләрдер, бәлки барча нәрсәне халык кылучы Аллаһка сәҗдә кылыгыз, әгәр сез Аллаһка гына гыйбадәт кыла торган булсагыз}.**(41:37)**
Шулай ук Аның сүзләреннән: {Тәхкыйк, Раббыгыз — Аллаһ, алты көн эчендә Җирне вә Күкләрне төзеде, соңра боерыгы Гарешкә карарланды. Аллаһ Тәгалә төн караңгысы белән көнне каплар, ул төн көнне ашыгып өстәр, ягъни туктамыйча бер-бер артлы килеп торырлар, Кояш, Ай вә йолдызлар Аллаһ әмере буенча йөриләр, Халык кылмак, һәр эшкә әмер бирмәк Аллаһ эше түгелме бу? Барча галәмне тәрбия итүче Аллаһ бәрәкәт иясе булды}(7:54) (1)
Раббы – ул гыйбадәт кылына торган зат, һәм моңа дәлил: {Ий, кешеләр! Сезне һәм сездән элек булган кешеләрләрне халык кылучы Аллаһка гыйбадәт кылыгыз! Аллаһ газабыннан куркучы булу өчен. Сезне халык кылучы Аллаһ сезгә җирне түшәк кылды, өстегезгә күкне бина кылды, күктән яңгыр иңдереп, сезгә ризык булсын өчен, төрле җимешләр, игеннәр үстерде. Аллаһка һичкемне, һичнәрсәне тиңдәш, охшаш кылмагыз! Үзегез дә беләсез, Аның тиңдәше юклыгын!}**(2:21-22)** (2) аятьләре.
Ибн Кәсир رحمه الله әйткән : «Шушы барлык нәрсәләрне барлыкка китерүче Ул гына гыйбадәткә лаеклы». (3)

(1) Автор Аның барлыгын дәлилли торган Коръән аятьләре китерә, һәм бу аятьләр Аннан башка Тәрбияләп торучы да, Барлыкка китерүче дә, Аннан башка Гыйбадәт кылырга лаеклы бүтән берниндидә зат юклыгын дәллили, исбатлый.

* Һәм һәрбер мәхлук Аллаһның барлыгына галәмәт булып тора. Ләкин автор галәмәтләрне һәм мәхлукларны раслый торган аятьләрне аерган. Галәмәтләр үзгәрә, мисал өчен: көн белән төн. Ә үзгәрә торган нәрсәләр, үзгәрми торганнарына караганда, үз эченә тагын да көчлерәк дәлилләрне ала.

(2) “Әл-Бакара” сүрәсенең әлеге аятьләре хакында кайбер галимнәр: “Коръәндәге иң беренче мөрәҗәгать: ***{Ий, кешеләр!}***, Коръәндәге иң беренче әмер: «бер Үзенә генә» ***{гыйбадәт кылыгыз}*** һәм Коръәндәге иң беренче тыю – Аллаһка гыйбадәттә тиңдәшлек кылуны тыю {Аллаһка һичкемне, һичнәрсәне тиңдәш, охшаш кылмагыз!} - шушы аятьләрдән башлана”, - диделәр.

(3) Аллаһ Тәгаләне Раббылыкта (Бу дөнья белән идарә итүче, Тәрбияләп торучы дип) танысаң, Аллаһны гыйбадәттә дә бер (ягъни Ул гына гыйбадәткә лаеклы) итеп танырга кирәк.

Ибн Кәсир сүзләреннән соң автор кайбер гыйбадәт төрләрен санап китә, калеб белән һәм тән әгъзалары белән кылына торган һәрбер гамәлгә Коръәннән дәлилләр китерә.

Дога

ике төрле була:

Сорау догасы:	Гыйбадәт догасы:
Доганың бу төре сүзләр аша кылына: Йә Раббым, мине гафу итсәң иде, миңа Рәхимле булсаң иде.	Доганың бу төре гамәлләр аша кылына: Намаз, Ураза, Хаж.
Моның хөкемен ачыклап китү кирәктер һәм ул ике төргә бүленә. Соңрак әле бу хакта аңлатып язарбыз	Әлеге гамәлләрне Аллаһтан башка бүтән нәрсәгә багышлау зур ширек була.

Аллаһ безгә әмер иткән гыйбадәт төрләре (1) мисалы: ислам, иман һәм ихсан. Шулай ук: дога, курку (хәвеф), өмет (рәжа), ышаныч (тәвәккүл), теләү (рагъбә), курку (раһбә), басынкылык (хошуг), курку (хашия), тәүбә-үкенү (инәбә), ярдәм сорау (истиганә), сыену (истигазә), авыр чакта ярдәм сорау (истигасә), корбан чалу (зәбех), нәзер һәм башка Аллаһ кушкан гыйбадәтләр, алар барысы да бер Аллаһка гына багышланырга тиеш. Һәм моның дәлиле булып Аллаһ Тәгаләнең сүзләре тора: {«Чынлыкта, мәчетләр (яки сәждә урыннары) - Аллаһ өчен, шуңа күрә Аның белән беррәттән беркемгә ялвармагыз (гыйбадәт кылмагыз)!} **(72:18)**

Берәү Аллаһтан башка бүтән нәрсәләргә, затларга әлеге гыйбадәт төрләрен кылса, мондый кеше мөшрик була.
Аллаһның сүзләре моңа дәлил: {Берәү Аллаһ белән бергә башка нәрсәгә гыйбадәт кылса, аның бу эшкә һич дәлиле юктыр, аның хөкем ителеше фәкать Раббысы хозурындадыр. Имансызлар Аллаһ газабыннан котыла алмаслар бит}**(23:117)**.
Һәм хәдистә килә: «Дога – гыйбадәтнең үзәге».
Аллаһның сүзләре моңа дәлил: {Раббыгыз әйтте: «Миңа дога кылыгыз, Мин җавап бирермен». Әмма, Миңа гыйбадәт итүдән тәкәбберләнеп баш тарткан кешеләр хур булган хәлдә җәһәннәм утына керерләр.} **(40:60)**

Сорау догасы ике төргә бүленә

- **Аллаһ кына булдыра торган нәрсәләрне башка бирәүдән сорау –** зур ширек була
- **Кеше эшли ала торган нәрсәләрне кешеләрдән сорау** кайбер шартлар белән рөхсәт ителгән
  - Хаҗәтләребез белән мөрәҗәгать иткән кеше бары тик сәбәпче генә булуына ышанырга кирәк. Ул үзе генә, Аллаһның рөхсәтеннән башка, берни дә эшли алмый.
  - Без мөрәҗәгать иткән кешенең сораган нәрсәне эшли алырлык кодрәте, көче булырга тиеш. Кодрәте җитмәсә, аннан сорау файдасыз икәнлеге аңлашыла инде, һәм болай эшләү ярамый да.
  - Без мөрәҗәгать иткән кеше бирелә, синең янында булырга тиеш. Моннан янында булмаган кешедән сорау ярамаганлыгы хакында аңлашыла
  - Мөрәҗәгать иткән кешебез исән булырга тиеш. Шуның белән үле (мәет) булган кешедән сорау ярамаганлыгы ачыклана.

Әмма игътикад (ышану) мәсьәләләренә килгәндә, әгәр берәү мөрәҗәгать иткән кешесен яшерен яки үзеннән генә галәм белән идарә итә, файда яки зыян китерә ала, дип ышана икән, бу – ширек була (Әлеге мәхлүкне Аллаһ белән тиңләгән була).

Искәрмә: Без гамәлнең хөкемен өйрәнәбез, әмма эшләүче кешегә хөкем кылу өчен аңа дәлил ирештерү һәм шикләрен бетерү кирәк. Һәм кеше хакында, аның мөселман яки кәфер булуы хакында бары тик галимнәр генә хөкем чыгара ала.

Игътикадта сәбәп мәсьәләсендә кешеләр өч төркемгә бүленәләр:

Аллаһ Тәгалә сәбәпне сәбәп итеп кылучы дип ышанучылар.

Һәм бу дөрес юнәлеш

Аллаһ Тәгалә сәбәпне сәбәп итеп кылмаган дип санаучылар.

Бу исә кече ширек була.

Сәбәп үзе генә гамәлгә тәэсир итә, һәм шушы сәбәп кенә файда яки зыян китерә ала дип инану.

Бу инде зур ширек була.

Шәргый сәбәпләр

Өшкерү "әр-Рукйя". Аллаһ Тәгалә чирләрдән дәвалану өчен өшкерүне шәргый хөкем итеп кылган.

Матди (физик) сәбәп

Мәсәлән, дару эчү. Аллаһ Тәгалә даруны дәваланырга сәбәп итеп кылган.

«Дога – гыйбадәтнең үзәге» дигән хәдис зәгыйфь хөкемендә. Ә Пәйгәмбәребезнең ﷺ әлеге сүзләре сахих хәдисләрдән: **"Дога ул - гыйбадәт".**

Дога ничек гыйбадәт була ала?

Моңа әлеге аять дәлил булып тора: {Раббыгыз әйтте: «Миңа дога кылыгыз, Мин җавап бирермен». Әмма Миңа гыйбадәт итүдән тәкәбберләнеп баш тарткан кешеләр, хур булган хәлдә, җәһәннәм утына керерләр} **(40:60).**

Аллаһ Тәгаләнең {Миңа гыйбадәт} сүзе доганың гыйбадәт булуын дәлилли.

Хәвеф-куркуның гыйбадәт икәнлегенә дәлил булып Аллаһ Тәгаләнең сүзләре тора: {Әгәр мөэминнәрдән булсагыз, алардан курыкмагыз, Миннән генә куркыгыз!} (1).

Өметнең (раджә) гыйбадәт булуына дәлил – Аллаһның сүзләре:

{Әгәр берәү Раббысы белән очрашырга өмет итсә, ул кеше изге гамәлләр кылсын, Раббысына гына тиешле булган гыйбадәтенә һичкемне тиңдәш кылмасын!} (2).

(1) Курку: ул зыян, зарар яки хәвеф-хәтәргә очрауга шомланып борчылу.

Аллаһ Тәгалә безне шәйтанның иптәшләреннән куркудан тыйды һәм бер Үзеннән генә куркырга әмер итте.

Курку өч төргә бүленә:

Тыелган курку	Табигый курку (гадәти курку)	Гыйбадәт булган курку, яшерен һәм олылап курку.
Мондый курку Аллаһның рәхмәтенә өметне югалтуга илтә яки кешеләргә гөнаһлы гамәлләрдә буйсынып, Аллаһның тыюларын бозуга китерә.	Кеше, мәсәлән, уттан, дошманыннан, ерткыч хайваннан курка. Бу рөхсәт ителгән курку.	Куркуның бу төре кол тарафыннан иләһесенә карата түбәнсенеп, буйсынып, Аны олылап башкарыла. Һәм кешегә бу куркуны үтәү фарыз. Ә аның Аллаһтан кала башкаларга сарыф ителүе зур ширек булып санала.

(2) Өмет: ул кешенең ниндидер җиңеллеккә ирешергә яки үзе өчен кыен булган нәрсәләрнең җиңелгә әверелүен теләве.

Басынкылык һәм буйсынучанлыкка нигезләнгән өмет бары тик Аллаһка гына багланырга тиеш. Аллаһтан башка бүтән нәрсәләргә өмет баглау – зур ширек була.

Аллаһның әҗеренә өмет итеп, Аңа буйсынган яки тәүбәләре кабул булуына өмет итеп, гөнаһларында тәүбә итүче бәндәләрнең генә өметләре мактаулы.

Ә изгелекләр башкармыйча гына Аллаһның рәхмәтенә өмет баглау исә үз-үзеңне алдау, буш юаныч һәм бу шелтәләнә торган гамәл.

(1)Тәвәккәлнең билгеләмәсе

Шәригать ягыннан:

(Кеше) Ихластан Аллаһка ышанып, Аңа таяна һәм рөхсәт ителгән сәбәпләрен кыла.

Тел ягыннан:

Нәрсәгә дә булса таяну, ышану

Тәвәккәл өч мәҗбүри өлештән тора

Рөхсәт ителгән сәбәпләргә керешү

(ягъни сәбәпләрен кыласың)

Ышану

Аллаһ Тәгаләгә Аның вәгъдәләрен бозмаганлы гына ышанасың

Ихластан Аллаһ Тәгаләгә таянасың

Тәвәккәлнең гыйбадәт булуына Аллаһның аяте дәлил: **{Аллаһка гына тәвәккәл кылыгыз, әгәр мөэминнәрдән булсагыз}(5:23).**

Шулай ук: **{Кем Аллаһка тәвәккәлләсә, Аллаһ аңа җитәдер}(65:3)** (1).

Рагъбә (теләү), раһбә (курку) һәм хошугның (басынкылык, тыйнаклык) гыйбадәт буларына дәлил: «Чынлыкта, алар яхшы эшләр эшләргә ашыга һәм Безгә өмет (рагъбә), курку (раһбә) белән ялвара иделәр, һәм безнең алда алар тыйнак, буйсынучан булдылар». (21:90) (2).

(2) Рагъбә (теләү): яраткан теләгеңә омтылу.

Раһбә (курку): бу төр курку, курыккан нәрсәдән ерагайта торган курку һәм ул гамәл белән бәйле (ягъни куркып кына калмыйсың, ә инде берәр гамәл дә эшләргә мәҗбүрсең).

Хошуг (басынкылык, тыйнаклык): яшәештә дә, диндә дә Аллаһ Тәгаләнең бөеклеген тоеп, Аңа карата тыйнаклык белән Аның әмерләренә буйсыну.

Аллаһ ризалыгын алырга омтылган кеше күңелендә куркуны һәм өметне булдырырга тиеш, әмма шуларның берәрсе өстен чыкса, бу кеше һәлак булачак.

Шуңа күрә кешедә өмет белән курку хисләре, кошның канатлары кебек, бертигез дәрәҗәдә булырга тиеш.

Хашиянең (курку) гыйбадәт булуына дәлил:
«Алардан курыкмагыз, Миннән генә куркыгыз» (2:150) (1).

Инәбәнең (тәүбә-үкенү) гыйбадәт булуына дәлил: «..Раббыгызга (тәүбә-үкенү) белән юнәлегез һәм Аңа тәслим кылыгыз (буйсыныгыз)» (39:54) (2).
Истиганә - ярдәм сорауның гыйбадәт булуына Аллаһ Тәгаләнең сүзләре дәлил: «Сиңа гына гыйбадәт кылабыз һәм Синнән генә ярдәм сорыйбыз» (1:5) Хәдистә әйтелә: «Әгәр ярдәм сорасаң, Аллаһыдан сора» (3).
Истигазәнең (саклау, сыену) гыйбадәт булуына Аллаһ Тәгаләнең ошбу сүзләре дәлил булып тора: «Әйт: "Таң Раббысына (Аллаһыга) сыенамын", - диген» (113:1). «Әйт: "Кешеләрнең Раббысына сыенамын", - диген» (114:1)(4).
Истигасә - авыр чакта ярдәм сорауның гыйбадәт булуына әлеге аять дәлил: «Сез Раббыгызга ярдәм сорап ялвардыгыз, һәм Аллаһ сезнең догагызга җавап бирде» (8:9) (5).
Зәбех - корбан чалуның гыйбадәт булуына Аллаһ Тәгаләнең ошбу сүзләре дәлил булып тора: «Әйт: "Чынлыкта, минем намазым, корбаным, тормышым вә үлемем - барысы да галәмнәрнең Раббысы - Аллаһ өчендер. Аның тиңдәше юктыр. Бу миңа әмер ителде, һәм мин - мөселманнарның беренчесе" (6:162-163). Хәдистә әйтелә: «Аллаһтан башкага корбан чалучыны Аллаһ ләгънәт кылды» (6).

(1)Хашия (курку): курку гыйлемгә нигезләнгән булырга тиеш, бары шул очракта гына Аның олугълыгын, көч-кодрәтен белеп куркасың.

(2) Инәбә (тәүбә-үкенү): Аллаһка итагать итеп һәм гөнаһлы гамәлләрне калдырып, гөнаһлардан ерак булып Аңа кайту – {юнәлегез}. {Аңа тәслим кылыгыз} – Аллаһ кушкан әмерләргә буйсыныгыз, чөнки без Аның коллары, ә кол үзенең Хуҗасына буйсынырга тиеш, Хуҗа ул – Аллаһ, Пәйгамбәребез дә ﷺ әйтте: *“Хуҗа – ул Аллаһ”*.

(3) Истиганә (ярдәм сорау): ярдәм сорау. «Сиңа гына гыйбадәт кылабыз һәм Синнән генә ярдәм сорыйбыз». Бу аятьтә ахырда киләсе Сиңа/Синнән алмашлыгы аять башында килгән, гарәп телендә исә мондый алым чикләүне күрсәтә. Ягъни Синнән башка беркемгә дә гыйбадәт кылмыйбыз, һәм Синнән башка беркемнән дә ярдәм сорамыйбыз.

(4) Истигазә (саклау, сыену): саклау сорау. Начарлыктан саклау, сыену сорау {сыенамын}, ягъни саклауны, яклауны сорыйм.

(5) Истигасә (авыр чакта ярдәм сорау): бәла-казадан һәм һәлакәттән котылуны сорау.

Истиганә, Истигазә, Истигасә һәм шәфәгатьне мәхлуктан таләп итү түбәндәге шартлар үтәлгәндә генә рөхсәт ителә: бу затның ул гамәлгә көче җитәргә тиеш, безнең күңелдә аның бары тик сәбәпче генә булуына инану булырга, ул үзе биредә булырга һәм исән булырга тиеш.

(6) Корбан чалу : (Хайванның) махсус юл белән канын агызып, җанын чыгару.

Корбан чалу өч төргә бүленә:

Мөбәх булган	Аллаһтан башка бүтән нәрсәләрне яратып, олуглап аларга корбан чалу	Аллаһ ризалыгы өчен чалу
Ашарга, кунакларга яки сату өчен чалынган корбан.	Җеннәргә яки каберләргә багышлап чалынган корбан, бу зур ширек була.	Корбан гәетендә, Хаҗда, сәдака йөзеннән чалынган корбаннар.

Нәзернең гыйбадәт булуына дәлил: «Алар нәзерләрен үтиләр һәм зыяны таралучы шул көннән (Кыямәт көненнән) куркалар» (76:7) (1).

(1) Нәзернең билгеләмәсе

- **Шәригать ягыннан:** фарыз булмаган нәрсәне үз өстенә йөкләү.
- **Тел ягыннан:** вәгъдә һәм мәҗбүр итү

Нәзернең төрләре

- Аллаһ ризалыгы өчен нәзер әйтү
- Аллаһтан башка бүтән нәрсәгә нәзер әйтү

❖ Автор биредә кайбер гыйбадәт төрләрен зикер иткән, мисал итеп китергән, әмма гыйбадәт бу төрләр белән генә чикләнми, биредә саналганнар мисал өчен генә. Монда әйтелмәсә дә, бүтән гыйбадәт төрләре дә бар. Әмма шуны истә тоту кирәк: шушы һәм башка төр гыйбадәтләрне Аллаһтан башка бүтән затларга, нәрсәләргә багышласаң, бу ширек була.

Икенче асыл :
Ислам динен дәлилләр нигезендә өйрәну.
Ислам - ул Аллаһ Тәгаләгә бирелү, Аңа гына буйсыну, итагать итү, Аңа ширек кылудан һәм аның әһелләреннән (ширек кылучылардан) ерак булу.
Һәм аның өч дәрәҗәсе, баскычы бар: ислам, иман һәм ихсан. Һәрбер баскычның эркәннәре (нигезләре, терәкләре) бар.
Беренче баскыч : Ислам. (1)

Исламның биш эркәне, тереге бар: Шәһәдәт кәлимәсе: «Лә иләһә илләЛлаһ, (2) Мөхәммәд расүлү-Ллаһ», намаз уку, зәкәт сәдакасын түләү, Рамазан аенда ураза тоту һәм Аллаһ йортына хаж кылу.

(1) Автор икенче асылга күчә. Ул – Ислам динен өйрәну. Ул, беренче эш итеп, безне Ислам аңлатмасы белән таныштыра:

Беренче баскыч: Ислам

Ислам - ул Аллаһ Тәгаләгә бирелү, Аңа гына буйсыну, итагать итү, Аңа ширек кылудан һәм аның әһелләреннән (ширек кылучылардан) ерак булу.

Бу – Исламның билгеләмәсе: син Аллаһ кушкан әмерләргә буйсынасың, чөнки син Аның колы, ә кол үзенең Хуҗасына буйсынырга тиеш, Хуҗа ул –Аллаһ, Пәйгамбәр ﷺ шулай диде: *“Хуҗа – ул Аллаһ”*.

Аннан соң Динне өч дәрәҗәгә бүлгән:

Ислам	Иман	Ихсан

(2) Ислам эркәннәре бишәү иң беренчесе :

Шәһәдәт бирү.

Автор رحمه الله шәһәдәт кәлимәсенә дәлил китерә һәм аның мәгънәсен аңлатуга туктала:

Аллаһтан башка гыйбадәткә лаеклы һичбер иләһи зат юк.

Шәһәдәт кәлимәсе үз эченә менә нәрсәләрне алырга тиеш:

Инкяр итү

Исбатлау

«Лә иләһә» сүзендә - Инкяр итү

«иллә-Ллаһ» сүзендә – Исбатлау.

Бу форма үз эченә чикләүне һәм исбатлауны ала. Ул, Аллаһка гына дип, гыйбадәтне чикли һәм Аллаһтан башкага гыйбадәт кылуны тыя һәм исбат итә.

Шуңа күрә автор: “Бу сүзләрне аңлатучы тәфсир булып Аллаһ Тәгалә сүзләре тора”, - дигән:

«Менә Ибраһим әтисенә һәм кавеменә әйтте: "Чынлыкта, мине барлыкка китерүчедән (Аллаһтан) башка, сез гыйбадәт кылган барлык нәрсәләрдән мин бизүчемен, һәм Ул мине туры юлга күндерер!".

“Сез гыйбадәт кылган барлык нәрсәләрдән мин бизүчемен” – менә бу инде “Аллаһтан башка гыйбадәткә лаеклы һичбер иләһи зат юк” дигән сүзләрнең мәгънәседер.

Шәһәдәткә Аллаһы Тәгалә сүзләре дәлил:

«Аллаһ Тәгалә Аның үзеннән башка һичбер иләһ (гыйбадәткә лаеклы зат) юклыгына шәһәдәт бирде. Һәм шулай ук фәрештәләр һәм гыйлем ияләре моңа шәһадәт китерделәр. Ул гаделлекне саклый. Аннан башка иләһ юк, Ул - Газиз-куәтле, кодрәтле, Хәким-зирәк, хикмәтле» (3:18).
Шәһәдәт кәлимәсенең мәгънәсе - Аллаһтан башка гыйбадәткә лаеклы иләһи зат юк.
«Лә иләһә» ("Иләһ юк") сүзе Аллаһтан башка бөтен гыйбадәт кыла торган иләһләрне инкарь итә.
«иллә-Ллаһ» ("Аллаһтан башка") сүзе Аллаһның хакимлектә тиңдәше булмаган кебек, Аңа гыйбадәттә дә тиңдәшләр китермичә, фәкать Аның үзенә генә гыйбадәт кылырга кирәклекне раслый.
Бу сүзләрне аңлатучы тәфсир булып Аллаһ Тәгаләнең сүзләре тора:

«Менә Ибраһим әтисенә һәм кавеменә әйтте: "Чынлыкта, мине барлыкка китерүчедән (Аллаһтан) башка, сез гыйбадәт кылган барлык нәрсәләрдән мин бизүчемен, һәм Ул мине туры юлга күндерер!". Һәм ул (Ибраһим) әлеге кәлимәне үзеннән соң киләчәк буыннарга, алар туры юлга кайтсыннар өчен васыять итеп калдырды» (43:26-28). (2)

❖ Әгәр берәү: “Лә иләһә илләАллаһ” шәһадәт кәлимәсе сүзләренең мәгънәсе “Аллаһтан башка иләһ юк”, дигәнне аңлата”, – дисә?

Без бу сүзләр дөрес түгел дибез, чөнки әлеге сүзләр белән Аллаһтан башка гыйбадәт кыла торган нәрсәләрне дөрескә санаган булабыз. Әмма әгәр ул *гыйбадәткә лаеклы* дип өстәп әйтсә, бу вакытта Аллаһтан башка гыйбадәт кылына торган затларның дөрес булмаганлыгы һәм бары Аллаһ кына хакыйки гыйбадәткә лаеклы иләһ икәнлеге аңлашыла.

Аллаһ Тәгалә шулай ук әйтә: **«Әйт: "Ий, китап әһелләре! Безнең өчен дә, сезнең өчен дә уртак булган сүзгә килик: без Аллаһтан башка беркем, бернәрсәгә дә гыйбадәт кылмаячакбыз, Аңа бернинди дә тиңдәшләр китермәячәкбез һәм беребез дә Аллаһтан башканы раббы итеп алмаячак". Әгәр дә алар йөз чөерсәләр (кире каксалар), әйтегез аларга: "Безнең мөселман булуыбызга шаһитлык бирегез", дип» (3:64)** (1).

❖ Әгәр дә берәү: “Лә иләһә илләАллаһ” шәһадәт кәлимәсе сүзләренең мәгънәсе ул – “Аллаһтан башка Раббыбыз юк”, - дип әйтсә?

Безнең җавап шул: бу сүзләр дөрес, ләкин алар “Лә иләһә илләАллаһ” кәлимәсенең мәгънәсен аңлатмый, бу тәүхид әррубубия, моны Мәккә мөшрикләре дә инкяр итмәде, әмма алар Исламга кермәде.

(1) **{«Әйт: "Ий, китап әһелләре! Безнең өчен дә, сезнең өчен дә уртак булган сүзгә килик"}** әлеге аять диннәрне берләштерүнең дөрес булмаганлыгына дәлил булып тора.

(1)Автор رَحِمَهُ ٱللَّهُ бу аятьне шәһәдәт кәлимәсенең «Мөхәммәд - Аллаһның илчесе» дигән өлешенә дәлил итеп китергән. Һәм әлеге аятьтә Аллаһ Тәгалә шәһәдәтнең бу өлешен өч нәрсә: Үзенең анты, “ләм” (اللام) хәрефе һәм “кад” (قَد) кисәкчәсе ярдәмендә куәтләгән.

(2) Автор رَحِمَهُ ٱللَّهُ шәһәдәт кәлимәсенең «Мөхәммәд - Аллаһның илчесе» сүзләренең мәгънәсен аңлата һәм һәрбер мөселман кешесенә аны тормышка ашырырга куша:

- Аның (рәсүлнең) әмерләренә буйсынырга;

- Ул хәбәр иткән нәрсәләрне хак дип танырга;

- Ул тыйган һәм кисәткән нәрсәләрдән тыелырга;

- Аллаһка ул күрсәткәнчә генә гыйбадәт кылырга.

«Мөхәммәд - Аллаһның илчесе» дигән шәһәдәткә Аллаһ Тәгаләнең сүзләре дәлил булып тора: «Хактыр ки, сезгә үз арагыздан булган рәсүл (илче) килде. Сез бәлага юлыксагыз, ул хәсрәтләнә. Ул сезнең өчен тырыша. Мөэминнәргә карата ул шәфкатьле, мәрхәмәтле» (9:128) (1).

«Мөхәммәд - Аллаһның илчесе» дигән шәһәдәтнең мәгънәсе - аның (рәсүлнең) әмерләренә буйсыну, ул хәбәр иткән нәрсәләрне хак дип тану, ул тыйган һәм кисәткән нәрсәләрдән тыелу һәм Аллаһка ул күрсәткәнчә генә гыйбадәт кылу. (2).

Шәһәдәт кәлимәсенең «Мөхәммәд - Аллаһның илчесе» сүзләренең мәгънәсе – ул кол һәм аңа гыйбадәт кылмыйлар, һәм Рәсүл беркайчан да ялганламый дигәнне аңлата. Һәм без:

Аллаһка Пәйгәмбәре без ﷺ күрсәткәнчә генә гыйбадәт кылабыз. Дингә яңалык кертүчеләргә каршы аргумент бу.	Ул тыйган һәм кисәткән нәрсәләрдән тыелабыз. Пәйгәмбәр ебез ﷺ тыйган нәрсәләр бер якта калсын, син икенче якта бул.	Ул хәбәр иткән нәрсәләрне хак дип таныйбыз. Һәм ул бары тик дөресен генә сөйләүче.	Аның барлык әмерләренә дә буйсынабыз. Чөнки ул Аллаһ Тәгалә тарафыннан ирештерүче.

Намаз уку, зәкәт түләүнең кирәклегенә дәлил булып һәм шулай ук тәүхиднең тәфсире булып Аллаh Тәгаләнең ошбу сүзләре тора: «Аларга Аллаһыга ихлас рәвештә, хәниф буларак, гыйбадәт кылырга, намаз укырга һәм зәкәт түләргә генә әмер ителде. Һәм бу - дөрес, хак дин!» (98:4) (1).

Ураза тотуның кирәклегенә дәлил – әлеге аять: “Ий, иман китерүчеләр! Сездән алда килеп-киткәннәргә фарыз ителгән кебек, сезгә дә ураза тоту фарыз ителде. Бәлки сез тәкъвалыкка ирешерсез” (2:183) (2).

Хаж кылуның кирәклегенә дәлил булып торучы Аллаһның сүзләре: «Кешеләрнең Аллаh каршындагы бурычы - Йортка (Кәгъбәгә) хаж кылу. Бу - шул юлны узарга хәлләреннән килүчеләргә. Әгәр кем дә булса көферлек кылса (инкяр итсә), чынлыкта, Аллаh - бернәрсәгә дә мохтаж түгел» (3:97) (3).

(1) Икенче әркән: Намаз

Бу Аллаhка кылына торган гыйбадәт, махсус сүзләр һәм гамәлләр. Ул тәкбир белән башлана һәм тәслим белән тәмамлана. Намаз диннең терәге булып тора, Пәйгамбәребез ﷺ күккә күтәрелгәч, Аллаh Тәгаләдән аңа ﷺ фарыз ителгән.

Өченче әркән: Зәкәт

Тел ягыннан арту һәм чистарыну дигәнне аңлата.

Һәм ул ике төргә бүленә: тән сәдакасы, мал сәдакасы.

(2) Дүртенче әркән: Ураза

Тел ягыннан мәгънәсе – тыелу.

Шәригать ягыннан мәгънәсе: Аллаh ризалыгы өчен ният кылып, таң беленгәннән алып кояш баеганчыга хәтле, Уразаны боза торган гамәлләрдән (ашау, эчү һ.б.) тыелып торудан гыйбарәт булган гыйбадәт. Ураза – гыйбадәтләрнең иң фазыйләтлесе, чөнки анда сабырлыкның өч төре дә бар. Шулай ук Аллаh Тәгалә Ураза тотучыга әҗер-савапны үзем бирәчәкмен, ди.

(3) Бишенче әркән: Хаж

Тел ягыннан омтылыш, юнәлеш дигән мәгънәдә.

Шәригать ягыннан исә Пәйгәмбәребез ﷺ өйрәтеп калдырганча, билгеле йолаларны үтәп, Аллаh ризалыгы өчен кылына торган гыйбадәт дигәнне аңлата.

Һәм бу гамәлне гомерендә бер тапкыр кылу һәр мөселман кешесенә фарыз булып тора.

Икенче баскыч: Иман

Тел ягыннан мәгънәсе: икърар итү, тану.

Шәригать ягыннан мәгънәсе исә: тел белән әйтү, калеб белән ышану, тән әгъзалары белән гамәл кылу. Аллаһка итагать арткан саен иман арта һәм, киресенчә, гөнаһ кылган саен иман зәгыйфьләнә.

Шәригать ягыннан караганда, үз эченә Иман биш нәрсәне алырга тиеш. Әмма шуларның хәтта берсе генә булмаса да, әхле сөннәт әһелләрендә бу иман дип саналмый.

Бу биш нәрсәгә нинди дәлил бар соң?

Пәйгамбәребезнең ﷺ әлеге сүзе: ***“Аның (иманның) иң бөек дәрәҗәсе - «Лә иләһә илләә-Ллаһ» шәһәдәсен әйтү”.*** Хәдиснең бу өлеше “тел белән әйтү”гә дәлил булып тора.

“иң түбәне - юлда комачаулап ятучы нәрсәне алып ташлау”. Бу өлеше исә “тән әгъзалары белән гамәл кылу”га дәлил.

“һәм оялчанлык - шулай ук иманның бер дәрәҗәсе”. Бу сүзләр “калеб гамәле”нә дәлил.

Икенче баскыч: Иман.
Ул житмештән артык өлешкә бүленә. Аның иң бөек дәрәҗәсе - «Лә иләһә илләә-Ллаһ» шәһәдәсен әйтү, ә иң түбәне - юлда комачаулап ятучы нәрсәне алып ташлау. Шулай ук оялчанлык та - иманның бер дәрәҗәсе.
Иманның алты әркәне бар: Аллаһка иман китерү, Аның фәрештәләренә, Аның Китапларына, Аның пәйгамбәрләренә, Кыямәт (Ахирәт) көненә һәм тәкъдиргә (яхшылык та, яманлык та Аллаһ Тәгаләә тәкъдиреннән булуына) иман китерү, ышану.
Бу әркәннәргә Аллаһ Тәгаләнең ошбу сүзләре дәлил: «Йөзегезне көнчыгыш яки көнбатышка таба карату гына игелек кылу түгел, игелек ул - кешенең Аллаһка, Ахирәт көненә, фәрештәләргә, китапларга, пәйгамбәрләргә иман китерүе, инануы» (2:177).

Тәкъдиргә иман китерергә тиешлекнең дәлиле: «Чынлыкта, Без һәрбер нәрсәне үз тәкъдире белән яралттык» (54:49).

һәм Аллаһ Тәгаләнең: {кайсыгызның иманын арттырыр} **(9:124)** сүзләре “иманның артуы”на дәлил булып тора. Димәк, әгәр иман арта икән, ул кими дә ала, һәм моңа Пәйгамбәребезнең ﷺ сүзләре ачык дәлил: «сездән башка **динендә һәм акылында кимчелек булган** беркемне дә **күрмәдем …**»
Дин кимергә дә мөмкин, димәк.

Иманның алты әркәне

Аллаһка иман китерү

Фәрештәләргә иман китерү

Китапларына иман китерү

Пәйгамбәрләргә иман китерү

Кыямәт көненә иман китерү

Тәкъдиргә иман китерү

1. Иманның беренче әркәне – Аллаһка иман китерү, ул 4 нәрсәне үз эченә ала:

Аллаһ Тәгаләнең барлыгына ышану һәм ул дүрт нәрсә белән раслана:

“Тәүхид әр-Рубубийәһ”кә иман китерү

“Тәүхид әл-Үлүһийәһ”кә иман китерү

“Тәүхид әл-Әсмәә вә әс-Сыйфат”ка иман китерү

Акыл белән

Безнең акылыбыз бу дөньядагы барлык нәрсәләрнең ясаучысы юк, дип һич күзаллый алмый, ә киресенчә: “Әллә алар һичнәрсәсез халык ителделәрме, ягъни аларны халык кылган Аллаһ юкмы, әллә алар үзләре халык кылучыларммы” (52:35)

Хис-тойгылар белән

Берәр кайгы-хәсрәткә юлыксаң, ирексездән кулларыңны күккә күтәрәсең һәм Аллаһтан сорыйсың.

Йә Раббым, дип ялварасың, һәм, теләсә, бу кайгыдан Ул сине арындыра.

Фитра (тумыштын килгән сыйфат) белән

“Һәр сабый фитра белән (ислам динендә) туа, һәм ата-анасы аны йәһүд, насара яки мәҗүси итә”.

Шәригать

Ибн әл-Каийм (Аллаһ аңа рәхимле булсын) әйтә:

“Коръәндә тәүхидкә дәлил булмаган бер генә аять тә юк”.

Икенче әркән: Фәрештәләргә иман

Фәрештәләр – яшерен галәм дөньясыннан, Аллаһ Тәгалә аларны нурдан яраткан. Алар Аллаһка гел гыйбадәт кылып торалар һәм бер дә гөнаһ кылмыйлар. Фәрештәләрнең рухлары да (“Изге Рух” (Җәбраил) (2:87)), тәннәре дә (“Ул фәрештәләрне пәйгамбәрләргә илче итеп җибәрүчедер, ул фәрештәләр икешәр, өчәр, дүртәр канатлылардыр. Үзе халык кылган мәхлукларыннан теләгәнен артыграк” (35:1), шулай ук акыллары һәм калебләре дә (“күңелләреннән курку җибәрелгәч, әйтерләр: «Раббыгыз нәрсә әйтте?”(34:23)) бар. Без фәрештәләрнең барлыгына (Аллаһ Тәгалә аларның кайбер исемнәрен дә безгә хәбәр итте: Джибрил, Микаил һәм Исрафил), аларның сыйфатларына (“Алар үзләренә булган боерыкларда Аллаһка һич хилафлык кылмыйлар, Аллаһтан нинди боерык булса—шуны эшлиләр.” (66:6), аларның гамәлләренә (гәршне йөртүчеләр) һәм алар турында килгән барлык хәбәрләргә дә ышанабыз.

Өченче әркән: Китапларга иман

Китаплар читләтеп әйтелгән сүзләр генә түгел, хаклыкта, алар барысы да Аллаһ сүзләре. Алар уйланып чыгарылган түгел, ә Аллаһ тарафыннан иңдерелгән сүзләр икәнлегенә без ышанырга тиешбез. Аллаһ Тәгалә һәрбер Рәсүл белән китап та иңдергән. Без анда хәбәр ителгән кыйссаларга, хөкемнәргә, Аллаһ исемнәренә ышанабыз. Һәм Коръән үзенә кадәр булган китапларны гамәлдән чыгарганлыгына ышанабыз, мәсәлән: Тәүрат, Инҗил, Зәбүр, Сухуф Ибраһим һәм Муса عليهم السلام (бу китаплар белән инде гамәл кылынмый).

Дүртенче әркән: Пәйгамбәрләргә иман

Аларның гадәти кешеләр булганлыгына һәм хакимлектә (Раббылыкта) бер нинди өстенлекләре булмаганлыгына без ышанырга тиешбез. Алар да Аллаһ Тәгаләнең коллары булган, аларга гыйбадәт кылынмый. Аллаһ Тәгалә аларны халыкларга динне ирештерүче буларак җибәргән һәм аларга уахий иңдергән, могҗизалар белән ныгыткан. Пәйгамбәрләр үзләренә әманәт итеп йөкләтелгән васыятьне халыкларга ирештерделәр, Аллаһ юлында ихластан көрәштеләр. Һәм без Аллаһ Тәгалә алар турында, аларның исемнәре, сыйфатлары турында ирештергән хәбәрләрнең барысына да ышанабыз. Иң беренче Пәйгамбәр Адәм عليهم السلام булган, иң беренче Рәсүл Нух عليهم السلام булган, һәм иң соңгы Рәсүл һәм Пәйгамбәр – Мөхәммәд ﷺ. Мөхәммәд ﷺ шәригате аңа кадәр булган шәригатьләрне гамәлдән чыгара (алар белән гамәл кылынмый). Пәйгамбәрләрнең иң карарлылары бишәү һәм алар “Шура” һәм “Әхзәб” сүрәләрендә зикер ителгән: Мөхәммәд ﷺ, Нухعليهم السلام , Ибраһим عليهم السلام, Мусаعليهم السلام , Гайсә عليهم السلام.

Бишенче әркән: Кыямәт (Ахирәт) көненә иман

Пәйгәмбәребез ﷺ безгә кеше үлгәннән соң аның белән була торган вакыйгалар хакында бәян итте. Без әлеге вакыйгаларга иман китерергә тиешбез, мәсәлән: кабер газабы, сурга өрү, кабердән кире кубарылу, гамәлләрне үлчәү, гамәл дәфтәрләрен тапшыру, сират күперен чыгу, хәвез (сулык), шәфәгать кылу, җәннәт һәм җәһәннәм, мөэминнәрнең җәннәттә һәм Кыямәт көнендә Раббыларын күрүләре һәм башка яшерен гамәлләр.

Алтынчы әркән: тәкъдиргә, ягъни яхшылык та, яманлык та Аллаһ Тәгалә тәкъдиреннән булуына иман китерү. Бу иман үз эченә дүрт нәрсәне ала:

Гыйлем	Язу	Ихтыяр (Теләү)	Бар итүче
Аллаһ Тәгалә һәрбер нәрсәне белүче, Аның барлык нәрсәне дә белеп торуына ышану.	Аллаһ Тәгаләнең кыямәт көненә кадәр булган һәрбер нәрсәнең микъдарын язып куйганлыгына ышанырга тиешбез.	Аллаһ Тәгалә нәрсә тели шул була, нәрсәне теләми, ул булмый. Кешеләрнең дә үз ихтыярлары бар, әмма ул Аллаһ Тәгаләнең ихтыяры астына кергән. Әнә шуларга без иман китерергә тиешбез.	Кеше – ул мәхлук (бар ителгән). һәм аның гамәлләре дә барлык нәрсәләр кебек үк бар ителгән булуына инану. **{һәрнәрсәне бар кылучы фәкать Аллаһдыр}** (13:16). **{Үзегезне дә, һәм сезнең гамәлләрегезне дә Аллаһ бар кылды}**(37:9).

Өченче баскыч: Ихсан
Бу Диннең иң бөек дәрәҗәсе, аның бер әркәне бар, һәм ул ике төргә бүленә

Күреп торуын сизеп гыйбадәт кылу

Гыйбадәт кылганда Аллаһ Тәгаләдән, Аның җәзасыннан курку халәте. Һәм бу төр һәр мөселман кешесендә дә булырга тиешле.

Һәрдаим күзәтчелек итеп торуын сизеп гыйбадәт кылу

Аллаһ Тәгаләне яратып, Ул әзерләгән җәннәткә омтылып, теләп, яратып кылына торган гыйбадәт. Пәйгамбәрләр һәм Рәсүлләр عليهم السلام гыйбадәтләрен шул рәвешле кыла торган булганнар, әмма бу дәрәҗәгә бүтәннәр дә ирешә ала.

Өченче баскыч – ихсан.

Ихсанның бер рөкене бар һәм ул - Аллаһыга Аны күргән кебек гыйбадәт кылу, чөнки син Аны күрмәсәң дә, Ул сине күрә.

Моңа Аллаһ Тәгаләнең сүзләре дәлил:

«Чынлыкта, Аллаһ тәкъва булучылар һәм игелек кылучылар белән» (16:128).

«Кодрәтле һәм мәрхәмәтле булучыга (Аллаһка) сыен. Ул сине син намазда басып торганда һәм сәҗдә кылучылар арасында булганда күреп тора. Чынлыкта, Ул - ишетүче, белеп торучы» (26:217-220).

«Нинди генә эштә булсаң да, Коръәннән нәрсә укысаң да һәм сез нәрсә генә эшләсәгез дә, Без сезнең өстегездә шаһит булып (күзәтеп) торырбыз» (10:61).

Искәрмә: Әлеге дәрәҗәгә ирешкән кешенең күңелендә Аллаһка мәхәббәте генә булып, Аннан курку хисе юк дигәнне аңлатмый бу. Әмма мондый кешене гыйбадәткә күбрәк Аллаһ Тәгаләгә булган мәхәббәте этәрә. Пәйгамбәребез дә ﷺ әйткән бит: “**Әллә миңа рәхмәтле кол булырга кирәкмиме?” – дип.**

Сөннәттән дәлил булып Җәбраил хакындагы хәдис тора. Гомәр ибнел-Хәттаб (Аллаһ аннан разый булсын) сөйли: «Бервакыт без Пәйгамбәр янында утырганда, көтмәгәндә безнең янга күз явын алырдай ак киемле, кап-кара чәчле кеше килде. Аның кыяфәтенә караганда, мосафир дип әйтеп булмый иде, ләкин без беребез дә аны танымадык. Ул, тезләре Пәйгамбәр галәйһиссәләмнекенә тиеп торырлык итеп, аның каршына утырды, кулларын үз тезләренә куйды һәм: «Әй Мөхәммәт, миңа Ислам турында сөйлә!» – диде. «Ислам – «Аллаһтан башка гыйбадәткә лаеклы илаһ юк, Мөхәммәт – Аның Илчесе» дип әйтү, намаз уку, зәкәт түләү, Рамазанда ураза тоту, булдыра алсаң, Йортка хаҗ кылу ул», – дип җавап бирде Мөхәммәт галәйһиссәләм. Әлеге кеше: «Син дөрес әйттең», – диде. Без аның Пәйгамбәр галәйһиссәләмгә сорау бирүенә һәм үзе аның сүзләрен раславына аптырадык. Аннары ул: «Хәзер миңа иман турында сөйлә!» – дип әйтте. Аллаһының Илчесе галәйһиссәләм: «Иман – Аллаһка, Аның фәрештәләренә, Аның язуларына, Аның пәйгамбәрләренә, соңгы Көнгә, яхшының да, начарның да алдан билгеләнүенә ышануың ул», – диде. Теге кеше тагын: «Син дөрес әйттең», – диде. Аннары: «Миңа ихсан турында сөйлә!» – диде. Аллаһның Илчесе галәйһиссәләм: «Ихсан – Аллаһны күрмәсәң дә, Аны күргән кебек гыйбадәт кылу ул. Син Аны күрмәсәң дә, Ул һичшиксез сине күрә», – дип җавап бирде. Шуннан соң ул: «Хәзер миңа кыямәт көне кайчан буласы турында сөйлә!» – диде. Аллаһның Илчесе: «Ул турыда соралучы кеше сораучыдан күбрәк белми», – дип әйтте. Кеше: «Алайса миңа аның галәмәтләрен сөйлә», – диде. Аллаһының Илчесе: «Кыямәт якынаюның галәмәтләре – кол хатынның үз хуҗабикәсен тудыруы; яланаяк, ялангач, ярлы көтүчеләрнең биек өй төзүдә бер-берсе белән ярышулары», – дип җавап бирде. Әлеге кеше китеп күпмедер вакыт үткәч, Пәйгамбәр ﷺ : «Әй Гомәр, миңа кем сорау биргәнлеге сиңа мәгълүмме?» – дип сорады. Мин: «Аллаһ һәм Аның Илчесе бу турыда яхшырак беләләр», – дидем. Ул: «Чынлыкта, бу – Җәбраил, сезне динегезгә өйрәтергә килгән!» – дип әйтте» (Мөслим).

Бу хәдис Ислам, Иман һәм Ихсан эркәннәренә дәлил булып тора.

Пәйгамбәребезнең ﷺ: «Ул турыда соралучы кеше сораучыдан күбрәк белми», - дигән сүзе Кыямәт көненең кайчан булачагын бер Аллаһ кына белүенә дәлил булып тора.

Пәйгамбәребезнең ﷺ : «кол хатынның үз хуҗабикәсен тудыруы» сүзе:

Итагатьсезлек артачак

Коллык артачак

Халәт үзгәрәчәк

Дәүләт башлыгы кол хатынга өйләнәчәк һәм ул аңа малай алып кайтачак, ә этисе үлгәннән соң ул барлык кешеләр белән идарә итәчәк дигәнне аңлата.

Яланаяк, ялангач – ягъни фәкыйрьләр.

Ярлы көтүчеләрнең биек өй төзүдә бер-берсе белән ярышулары - кешенең халәте үзгәрәчәк, ягъни алар фәкыйрьләрдән бозык байларга әвереләчәкләр дигән сүз бу.

Җәбраил (гәләйһи сәләм) хакындагы хәдистән нинди файдалар алабыз?

1. Гыйлем алучының алты хакы һәм бурычы бар: үзенә, укытучысына карата, укыган урынына, дусларына, китабына, өйрәнә торган гыйлеменә карата.

Үзеңә карата булган хак һәм бурычлар: гыйлем ул – гыйбадәт (аның ихласлык һәм сөннәткә муафыйк булуы кирәк), һәм гыйлем алуда сәхәбәләр, табигыйннәр юлында булырга тырыш. Аллаһтан куркып, Ул сине һәрвакыт күреп торуын сизеп яшә, тыйнак бул, тәкәбберләрдән булма.

Шулай ук булганына канәгать бул, заһитлык кылып, гыйлемнең матурлыгы белән үзеңне бизә. Ир-атлык сыйфатын үзеңдә булдырырга тырыш. Байлыкка кызыкма, файдасыз мәҗлесләрдән ерак бул. Үзеңдә йомшаклык сыйфатын булдыр, ә диндә исә нык бул.

Гыйлемгә бик каты омтылу, аны ятлау, язып бару, гыйлем эзләп сәфәргә чыгу, гыйлемнең асылын һәм тармакларын аңлау, Аллаһтан ярдәм сорау, һәрвакытта да дөресен генә сөйләү, сиңа тапшырылган гыйлемне саклау – гыйлемнең хакларыннан булып тора.

Гыйлем алучының калканы – *“мин белмим”* дип әйтүе. Вакытны саклау, аңа кагылмаган нәрсәләргә вакытны әрәм итмәү – аның бурычы. Аның хәтта ялы да үз өстендә эшләү, уку, үз хаталарын, калебен төзәтү, ятлау булырга тиеш.

Дөрес итеп сорау бирә бел, тыңлый бел, аңлап гамәл кыла бел, гыйлемне гел кабатлап тор, Коръән белән Сөннәт арасында бул, алар белән бәйле фәннәрне өйрән.

Дан-шөһрәткә омтылудан, дөньяны яратудан ерак тор.

Кешеләр турында яхшы фикердә булырга, ә үзеңә карата, киресенчә, тәнкыйть күзлегеннән карарга кирәк.

Гыйлемнең зәкәте: хаклыкка буйсыну, яхшылыкка өндәү, начарлыктан тыю, начарлык белән яхшылыкны аера белү, үзеңне кызганмыйча, гыйлем һәм файда китерүне ярату, хаклыкны һәм яхшылыкны яклап, мөселманнарга шәфәгать кылу.

Үзеңне галим итеп куюдан, кешеләргә ярарга тырышудан һәм ялагайланудан ерак тор, гыйлемне якла.

Шикле булган нәрсәләрдән ерак бул, нигезсез бүленүләрдән саклан, нигезсез булган яратудан һәм бер-береңне күрә алмаудан саклан.

Укытучыңның хаклары шулар: бу мәсьәләдә кешеләр өч төркемгә бүленделәр. Берләре – чиктән аштылар, җир йөзендә иң беренче ширек тә шул сәбәпле булды, чиктән ашучылар кешеләрне изгеләштереп, аларга гыйбадәт кыла башладылар. Икенчеләре, киресенчә, укытучы хакына салкын карадылар. Өченчеләре исә – урталыкта, һәм без дә, чиктән тыш арттырмыйча һәм салкын карамыйча, нәкъ менә урталыкта булырга тиешбез.

- Укый торган урыныңның да сиңа хакы бар.

- Кардәшләреңнең дә сиңа карата хаклары бар. Аллаһ Тәгалә әйтә: “Дөньяга чыгарылган өммәтләрнең иң хәерлесе булдыгыз” (3:110), һәм Пәйгамбәребез ﷺ әйтте: “*Үзегезгә теләгәнне кардәшегезгә теләми торып, берегез дә иман китермәс*”.
- Китапларның сиңа карата бурыч һәм хаклары – аларны уку, өйрәнү, ятлау. Аллаһ Тәгалә безне китаплар белән нигъмәтләндергән, без дә аларны ятларга, укырга, өйрәнергә тиешбез.

- Гыйлемнең хакы исә аны ятлау, һәрвакыт аны кабатлап тору, аның белән гамәл кылу. Өйрәнгән гыйлемең белән гамәл кылу, аннан соң дәгъват кылу, гыйлемгә чакыру, аңлату – безнең өстебездә зур бер бурыч булып тора. Бу бик зур нигъмәт, моның өчен без Аллаһ Раббыбызга шөкер итәргә тиешбез.

2. Сорау бирүнең әдәпләре шулар: беренче чиратта җавапларыннан күп файда һәм хәерлелек булачак сорауларга өстенлек бирергә кирәк.

3. Гыйлем алучы үзен һәрвакытта да күркәм, матур халәттә тотарга тиеш.

4. Пәйгамбәребез ﷺ вафатыннан соң “Аллаһ һәм Аның Рәсүле белүче”, - дип әйтелми, ә: “Аллаһ белүче (“Аллаһу әгъләм”)”, - дип әйтелә.

Өченче асыл:
Пәйгамбәребез Мөхәммәднең ﷺ тормыш юлын өйрәнү. Аның исеме - Мөхәммәд ибн Габдуллаһ ибн Габделмотталиб ибн Һәшим. Һәшим Корәеш нәселеннән була. Корәешләр - гарәпләр, ә гарәпләр Исмәгыйль ибн Ибраһим әл-Хәлил пәйгамбәр нәселеннән булалар. Пәйгамбәребез 63 ел яши. Пәйгамбәр булганчы ул кырык ел, пәйгамбәр, рәсүл булгач, егерме өч ел яши. Аллаһ аны "Укы!" аятен иңдереп пәйгамбәр, ә "Ий, бөркенүче!" аятен иңдереп рәсүл итә. Пәйгамбәр Мәккәдә туа, ә аннары Мәдинәгә һиҗрәт кыла (күченә).

Бу бүлек Пәйгамбәребезнең ﷺ, кыскача тормыш юлы турында, аның исеме, нәселе, ничә ел гомер иткәне һәм дәгъват кылуы хакында.

Пәйгамбәребез турында без белергә тиешле нәрсәләр:

Исеме һәм нәселе

Ул Мөхәммәд ибн Габдуллаһ ибн Габделмотталиб ибн Һәшим. Һәшим Корәеш нәселеннән була. Корәешләр - гарәпләр, ә гарәпләр Исмәгыйль ибн Ибраһим әл-Хәлил пәйгамбәр нәселеннән булалар عليه السلام.

Яше

63 яшенә хәтле яшәгән, шуның 40 яше Пәйгамбәрлеккә кадәрге гомере, ә калган 23 яше Пәйгамбәрлек тормышында үткән.

Пәйгамбәребез ﷺ тормышы ике чорга бүленә:

Мәккә чоры

13 ел дәвам итә

Мәдинә чоры

10 ел дәвам итә

Ул ﷺ Пәйгамбәрме яки Рәсүлме?

Ул ﷺ - Пәйгамбәр дә, Рәсүл дә. Ул ﷺ, "Укы!" аяте иңеп, пәйгамбәр, ә, "Ий, бөркенүче!" аяте иңеп, рәсүл була.

Пәйгамбәребезнең ﷺ тормышыннан өземтә

Мәккә дәверендә төп эш тәүхидкә юнәлгән була. Пәйгамбәребез ширектән тыя һәм ихластан Аллаһка гына гыйбадәт кылырга чакыра һәм бу 13 ел дәвам итә.

Аннан соң аңа ﷺ Мәдинә шәһәренә һиҗрәт кылырга әмер ителә, анда да тәүхидкә чакыру дәвам итә, моңа шәригать хөкемнәре дә кушыла, гыйбадәт кылу тәртипләре, мөгамәләт һәм бу дөньяга бәйле мәсьәләләр иңдерелә.

Пәйгамбәребезнең тормышына һәм дәгъватына күз салсак, аның тәүхидкә чакыруы бу дөньядан бакыйлыкка күчкәнчегә хәтле дәвам итүен күрербез. Бу үз чиратында тәүхидне өйрәнүгә әһәмият бирмәүчеләргә яки, тәүхидне вакытлыча өйрәнсәк, шул да җитә, диючеләргә катгый дәлил булып тора.

Аллаһ аны ширектән (Аллаһка тиңдәшләр китерүдән) кисәтү һәм тәүхидкә чакыру өчен җибәрә. Аллаһ Тәгалә әйтә: «Ий, мүдәссир (бөркәнүче)! Тор һәм үгетлә! Һәм Раббыңны олыла. Киемеңне чистарт. Нәҗес, пычрактан (потлардан) ваз кич! Күбрәккә ирешү өчен яхшылык кылма. Һәм Раббың өчен сабыр бул!» (72:1-7).

«Тор һәм үгетлә» сүзенең мәгънәсе - "Ширектән кисәт һәм тәүхидкә чакыр". «Раббыңны олыла» сүзе - "Аны тәүхид аша олыла", ә «Киемеңне чистарт» сүзе - "Эшләреңне ширектән чистарт" дигәнне аңлата. «Нәҗес, пычрактан ваз кич!» аятендә "нәҗес, пычрак" сүзләре потларны күздә тота, ә алардан ваз кичү - ул потларны һәм пот әһелләрен калдыру, алардан ерак тору. Пәйгамбәр галәйһиссәләм ун ел дәвамында моны үти һәм тәүхидкә чакыра. Шуннан соң ул күккә мигъраҗ кыла һәм аңа анда биш вакыт намаз боерыла. Киләсе өч ел дәвамында ул Мәккәдә намаз укый, шуннан аңа Мәдинәгә һиҗрәт кылырга (күченергә) әмер ителә.

Авторның ***«күккә мигъраҗ кыла»*** дигән сүзләреннән чыккан файдалар:

1. Пәйгәмбәребезнең ﷺ ышанычлы гыйлемнәрдән сөйләгән сүзләренә карата без: ышандык, инандык һәм буйсындык, дибез.

2. Фарыз булган намазларның әһәмияте, Аллаһ Тәгалә бу гыйбадәтне безгә күктә фарыз кылган.

Һиҗрәт - ул кәфер иленнән ислам иленә күченеп китү. Кәфер иленнән Ислам иленә һиҗрәт кылу бу өммәткә фарыз һәм ул кыямәт көненә хәтле калачак. Моңа Аллаһ Тәгаләнең сүзләре дәлил:

“Дин өчен һиҗрәт итү лязем булып та, һиҗрәт итмичә, үзләренә золым кылган кешеләрнең рухларын алучы фәрештәләр әйтерләр: «Ни булды сезгә?», — дип. Ул кешеләр әйтерләр: «Без җирдә зәгыйфь булдык», — дип. Фәрештәләр әйтте: «Һиҗрәт кылырга Аллаһ җире сезгә киң иде түгелме? Ул кешеләрнең урыны җәһәннәм, ул җәһәннәм нинди яман урындыр. Мәгәр күчәргә көче җитмәгән зәгыйфь ирләргә, хатыннарга һәм балаларга күчмәгән өчен җәһәннәм газабы булмас, алар торган җайларында кәфер кулыннан котылырга хәйлә тапмасалар яки күчеп китәргә ничек тә көчләре җитмәсә. Бу гозерле кешеләрне Аллаһның гафу итүе бик өметледер, Аллаһ гафу итүче, ярлыкаучы булды” (4:97-99) . һәм тагын: “Ий, мөэмин бәндәләрем, тәхкыйк, Минем җирем киңдер, кайда гына булсагыз да, Миңа гыйбадәт кылыгыз” (29:56). Әл-Багауи (Аллаһ рәхимле булсын аңа) әйтә: “Бу аятьләрнең иңүенең сәбәпләре Мәккәдән күченмичә (һиҗрәт кылмыйча) калган мөселманнар белән бәйле. Әмма Аллаһ Тәгалә аларга “Иман китерүчеләр” дип мөрәҗәгать итә.

Һиҗрәтнең кирәклеге турында Сөннәттән дәлил булып Пәйгамбәребезнең сүзләре тора: “Тәүбә кабул ителүдән туктаганчы һиҗрәт кылу бетмәячәк, ә тәүбә исә кояш көнбатыштан чыкканчыга кадәр кабул ителүдән тукталмаячак ”.

Һиҗрәт (калдыру) өч өлешкә бүленә:

Кәфер дәүләтеннән Ислам дәүләтенә һиҗрәт кылу. Вәҗиб хөкемендә	Мәккәдән Мәдинәгә һиҗрәт кылу. Мәккә шәһәре ачылу белән бу гамәл тукталды.	Аллаһ Тәгалә калдырырга кушкан нәрсәләрне (гамәлләрне, кешеләрне, вакытны, урынны) һиҗрәт кылу (калдыру) .

Гамәлләрдән: Аллаһ Тәгалә хәрам кылган барлык нәрсәләрне калдыру, ә аларның иң зурысы – Ширек.

Кешеләрдән: кәферләрдән һәм монафыйклардан ерак булу.

Вакыт: Кәферләр үз бәйрәмнәрен үткәрә торган вакыттан ерак булу.

Урын: Кәферләр үз бәйрәмнәрен уздыра торган урыннардан ерак булу.

Ике нәрсә җитү белән тәүбә кабул ителүдән туктаячак:

1- Кояш көнбатыштан чыккач.

2- Үлем вакыты җиткәч: {Үлем галәмәтләре күренә башлагач кына тәүбә итүчеләрнең һәм кәфер хәлдә үлгән кешеләрнең тәүбәләре һич кабул түгел} **(4:18)**.

Пәйгамбәребезнең ﷺ: “(Мәккәне) ачканнан соң һиҗрәт юк” сүзләре Мәккәдән Мәдинәгә һиҗрәт юк дигәнне аңлата. Бу сүзләр Мәккәнең башкача кәфер дәүләте булмаячагын раслый.

Пәйгамбәребез ﷺ Мәдинә шәһәрендә урнашкач, Ислам диненең калган шәригать әмерләре боерыла. Мисал өчен Зәкят(1), Ураза, Хаж, Җиһад, Азан, яхшыллыкка өндәү, начарлыктан тыю һәм Ислам диненең башка хөкемнәре.

Пәйгамбәребезнең ﷺ шушы чакыруы ун ел дәвам итте, аннан соң ул бу дөньядан китте. (2).

Әмма аның дине калды һәм бу аның дине. Аның үз өммәтенә күрсәтми калдырган хәерлелеге юктыр һәм кисәтеп калдырмаган начарлыгы да юктыр. Ул өндәгән хәерлелек – Тәүхид һәм Аллаһ Тәгалә риза һәм яраткан барлык гамәлләр. Ул тыйган начарлык исә – ширек һәм Аллаһ Тагәлә яратмаган, Аның ачуын чыгара торган барлык гамәлләр (3).

(1) Гусеймин исемле шейх (Аллаһ аңа рәхимле булсын) әйтә: «Зәкәт иң беренче Мәккәдә фарыз булган, ләкин аның микъдары нәрсәдән ничек биреләсе билгеле булмаган, ә Мәдинәдә аның күләме нәрсәдән ничек биреләсе билгеле булды».

(2) Пәйгамбәребез ﷺ һиҗрәттән соң унынчы елда үлә һәм Гайшә (Аллаһ аңа рәхимле булсын) бүлмәсендә күмелә.

(3) *“Аның үз өммәтенә күрсәтми калдырган хәерлелеге юктыр һәм кисәтеп калдырмаган начарлыгы да юктыр”.* Пәйгамбәребез ﷺ үзенә тапшырылган әмәнәтне тулысынча безгә ирештергән, өммәтен нәсихәтләгән, Аллаh ризалыгы өчен хак көрәшү белән көрәшкән дип, без шәһәдәт бирергә тиешбез. Һәм ул безгә көн кебек ачык юлны калдырган, кем бу юлдан тайпыла, ул һәләкәткә юлыга.

Иң каты тыелган гөнаһлар

- Зур ширек (Исламнан чыгара)
- Кече ширек (Исламнан чыгармый)
- Зур гөнаһлар Кәбәир (һәрбер гөнаһка үзенә хас булган җәза билгеләнгән)
- Кече гөнаһлар (тыелган, әмма үзенә хас җәза билгеләнмәгән гөнаһлар)

Аллаһ Тәгалә аны барлык кешеләр дөньясына җибәрде, кешеләргә һәм җеннәргә аңа буйсынырга боерды, моңа Аллаһның сүзләре дәлил: {Әйт: «Ий, кешеләр! Мин барчагызга — бөтен дөнья кешеләренә Аллаһтан җибәрелгән рәсүлмен»} (7:158) (1).

Аллаһ Тәгалә динне тулысынча ирештерде, моңа Аллаһ Тәгаләнең ошбу аяте дәлил булып тора: {Менә бүген динегезне тулы кылдым, бирәсе нигъмәтләремне дә ислам дине белән бергә биреп бетердем һәм ислам диненнән риза булдым.} (5:3) (2).

Пәйгамбәребезнең ﷺ вафатына Аллаһның әлеге сүзләре дәлил: {дөреслектә, син дә үлүче, алар да үлүчеләрдер, үлемгә хәзерләнегез.
Соңрак кыямәт көнендә Раббыгыз хозурында дөньядагы золымнарыгыз өчен низагълашырсыз} (39:30-31).

(1) Пәйгамбәребез ﷺ барлык кешеләр дөньясына җибәрелде һәм моңарчы булган шәригать хөкемнәре гамәлдән чыгарылды. Пәйгамбәребез ﷺ заманындагы һәм хәзерге вакыттагы йәһүдләргә һәм насараларга, хәтта алар Муса һәм Гәйсә عليهم السلام шәригатьләрендә булсалар да, дәгъват ирешеп, алар Исламны кабул итмәсәләр һәм шушы дингә кермәсәләр, алар имансызлар хөкемендә булалар, һәм моңа дәлил:

1- Аллаһ Тәгаләнең сүзләре: {Әйт: «Ий, китаб әһелләре, безнең һәм сезнең өчен бер тигез хак булган Коръәндәге Аллаһ сүзләренә килегез! Ул сүзләр Аллаһтан башкага гыйбадәт кылмавыбыз һәм Аллаһка һичкемне тиңдәш кылмавыбыз, һәм дә Аллаһдан башка бер-беребезне Илаһ урнына тотмавыбыздыр»}. (3:64)

2- Аллаһ Тәгаләнең әлеге аяте: {Аллаһка һәм ахирәт көненә иман китермәгән кешеләр белән көрәшегез һәм Аллаһ һәм Аның рәсүле хәрам кылган нәрсәләрнең хәрамлыгына ышанмаган һәм хак дин — исламны дин итеп алмаган кешеләр белән көрәшегез!} (9:29).

3- Пәйгамбәребезнең ﷺ сүзләре: **Минем җаным Кемнең кул астында, шуның белән ант итәм: кайсы йәһүди яки насара минем турыда ишетеп, миңа иман китермичә үлсә, ахыргы урыны җәһәннәм булачак.**

(2) Әлеге аять дингә яңалык кертүчеләргә каршы җавап.

Бишенче: Йомгак өлеш.

(1) Һичшиксез, һәрбер кеше үлем ачысын татыячак, аннан соң, кыямәт көне житкәч, яңадан кубарылачак, һәм шуннан соң кылган гамәлләренә хисаб кылыначак.

(2) Кем дә кем яңадан терелүне инкяр итсә, ул имансыз хөкемендә була, чөнки яңадан терелүгә ышану иманның бер әркәне булып тора.

(3) Нух عليه السلام иң беренче Рәсүл. Аллаһ Тәгаләнең сүзләре моңа дәлил: {Сиңа вәхий кылдык, Нух пәйгамбәргә һәм аннан соң килгән пәйгамбәрләргә вәхий кылган кебек} **(4:163).**

Әммә иң беренче Пәйгамбәр – Адәм عليه السلام. Һәм моңа дәлил шул: **"Адәм عليه السلام . Пәйгамбәрме?" – дип Пәйгамбәребездән ﷺ соралгач, ул: "Әйе, Пәйгамбәр", - дип җавап биргән.**

Иң соңгы Рәсүл һәм Пәйгамбәр – Мөхәммәд ﷺ . Моңа Аллаһ Тәгаләнең сүзләре дәлил: {Мөхәммәд – ирләрегезнең берсенең дә атасы булмады, ләкин ул Аллаһның рәсүле һәм пәйгамбәрләрнең ахыргысыдыр}. (33:40)

Кем дә кем үзен Пәйгамбәр яки Рәсүл дип саный һәм шуңа чакыра икән, бу кеше ялганчы һәм имансыз була. Кем дә кем шушы чакыручының сүзләренә инанса, ул да имансыз хөкемендә була.

Кешеләр үлгәннән соң яңадан тереләчәкләр. Аллаһның ошбу сүзләре моңа дәлил:
{Без сезне җирдән яраттык һәм үтереп янә җиргә кайтарабыз, кыямәт булганда икенче мәртәбә сезне җирдән чыгарабыз} (20:55) .
Шулай ук Аллаһның бу сүзләре дә дәлил:
{Аллаһ сезне җирдән яратты, ягъни Адәм җирдән халык ителде. Соңрак сезне шул җиргә кайтарыр, вә сезне тергезеп җирдән чыгарыр} (71:17-18) .
Кешеләр терелгәннән соң, аларның кылган гамәлләренә хисаб кылыначак, Аллаһның сүзләре моны дәлилли:
{Җирдәге һәм күкләрдәге барча нәрсә Аллаһ мөлкедер, Аллаһ аларны дөньяда имансыз, динсез явызларга газаб бирмәк өчен һәм иманлы динле булып, изге гамәлләрне, яхшы эшләрне кылган хак мөэминнәргә изге җәза, ягъни җәннәт ниггъмәтләрен бирмәк өчен төзеде} **(53:31)**(1).
Кем киредән терелүне инкяр итә, ул имансызлардан була, Аллаһның сүзләре моңа дәлил:
"Кәферләр үлгәннән соң терелү булмый» дип уйлыйлар, Син аларга әйт: «Әлбәттә, терелерсез, Раббымның исеме илә ант итеп әйтәмен, әлбәттә, терелеп каберләрегездән кубарылып чыгачаксыз, соңрак кылган эшләрегездән үзегезгә хәбәр бирелмеш булырсыз. Бу эш Аллаһка бик җиңелдер" (64:7).
(2).
Аллаһ Тәгалә барлык Расүлләрне дә кешеләрне чакыру һәм кисәтү өчен җибәрде:
{Аллаһ Тәгалә Расүлләрне Аллаһка итагать итүче хак мөэминнәрне җәннәт белән шатландыручы һәм Аллаһка итагать итмәүчеләргә җәһәннәм газабы булачагы белән хәбәр бирүче илчеләр итеп җибәрде}(4:165).
Иң беренче рәсүл Нух عليه السلام , ә соңгысы Мөхәммәд ﷺ. Ул шулай ук иң соңгы Пәйгамбәр дә булып тора.
Иң беренче рәсүлнең Нух عليه السلام булуына дәлил:
{Сиңа вәхий кылдык, Нух пәйгамбәргә һәм аннан соң килгән пәйгамбәрләргә вәхий кылган кебек} **(4:163)** (3).

Аллаһ Тәгалә үз колларының барчасына да тагутка ышанмаска, ә Аллаһка иман китерергә фарыз кылды. Ибн Каийм (Аллаһ аңа рәхимле булсын) әйтә:
“Тагут - ул колның үзенә карата куелган гыйбадәттәге, иярүдәге яки буйсынудагы чикләрдән узуы”.
Аллаһ Тәгалә Нухтан алып Мөхәммәдкә ﷺ кадәрге һәрбер өммәткә Рәсүлләр җибәрде, алар Аллаһның бер Үзенә генә гыйбадәт кылырга чакырдылар һәм тагутка гыйбадәт кылудан тыйдылар. Аллаһның ошбу сүзләре моңа дәлил булып тора: **{без һәрбер өммәткә Рәсүлләр җибәрдек, Аллаһка гыйбадәт кылыгыз, тагуттан ерак булыгыз}**.
Тагутлар күптөрле була, төп тагутлар исә бишәү: Аллаһ тарафыннан ләгънәт кылынган иблис; Кешеләр аңарга гыйбадәт кыла торган һәм үзе шуннан риза булган зат; Үзенә гыйбадәт кылырга чакырган кеше; Башкаларга яшерен гыйлемнәрне белүе хакында белдергән зат; Аллаһ Тәгалә иңдергән хөкемнәр белән хөкем итмәүче.
Аллаһ Тәгаләнең әлеге сүзләре моңа дәлил: “Дингә көчләү юк, ялган белән хаклык ачык аерылды. Берәү Аллаһдан башканы Иләһ тотуны (тагутны) инкяр итеп, Аллаһка иман китерсә, ул һич тә өзелми-сынмый торган тоткага ябышты”.

Һәм бу “лә иләһә иллә Аллаһ” кәлимәсенең мәгънәсе.

Хәдистә дә әйтелгән: «**Диннең башы ислам (буйсыну), аның торагы – намаз, иң югары ноктасы (түбәсе) – Аллаһ юлында көрәшү (тырышлык кую).**

Аллаһ Тәгалә Рәсүлләрне һәм Пәйгамбәрләрне сөендерүче һәм кисәтүче итеп җибәргән. Алар барысы да тәүхидкә чакырганнар һәм ширеккә, башка нәрсәләргә табынучыларга каршы көрәшкәннәр. **{Без һәрбер өммәткә Рәсүлләр җибәрдек}**, ягъни һәрбер халыкка, ди Аллаһ. **{"Аллаһка гыйбадәт кылыгыз"}**, ягъни бер Аллаһка гына гыйбадәт кылыгыз, **{Тагуттан ерак булыгыз}**, ягъни алар (Тагутлар) бер тарафта калсын, сез икенче тарафта булыгыз дип кисәтә безне Раббыбыз, бу исә ераклашуның иң бөек дәрәҗәседер. Бу гамәл ширектән һәм аның әһелләреннән ерак булуыңны раслаучы гамәл.

Аллаһ Тәгалә үз колларының барчасына да тагутка ышанмаска, ә Аллаһка иман китерергә фарыз кылды. Беренче чиратта, тагутка ышанмаска, аннан ерак булырга, ә аннан соң Аллаһка иман китерергә кирәк: **{Кем Тагутка ышанмый, ә Аллаһка иман китерә}**.
Тагут - *ул колның үзенә карата куелган гыйбадәттәге (мисал өчен ташларга яки агачларга гыйбадәт кылу), иярүдәге (мәсәлән, адашкан галимнәргә) яки буйсынудагы (әйтик, Аллах итагатеннән чыгучы ил башлыкларына) чикләрдән узуы.*
Тагутлар күптөрле була, төп тагутлар исә бишәү: Аллаһ тарафыннан ләгънәт кылынган иблис; Кешеләр аңарга гыйбадәт кыла торган һәм үзе шуннан риза булган зат; Үзенә гыйбадәт кылырга чакырган кеше; Башкаларга яшерен гыйлемнәрне белүе хакында белдергән зат; Аллаһ Тәгалә иңдергән хөкемнәр белән хөкем итмәүче.

Аллаһ индермәгән хөкемнәр белән хөкем итмәүгә кагылышлы карарлар:

Зур көферлек

Әгәр кеше уйлап чыгарган хөкемнәр Аллаһ хөкемнәре кебек үк яки тагын да яхшырак дип уйласак һәм шуңа инансак, бу зур көферлек була.

Кече көферлек

Кеше уйлап чыгарган хөкемнәр ялган булуына (дөрес булмаганлыгына) ышансак, әмма бу хөкемнәрне нәфесебезгә бирелеп яки җитәкчелекне яратып үтәсәк, бу кече көферлек була.

Йомгаклау:

Һәр акыл иясе әлеге китапка нык әһәмият бирергә тиеш, чөнки биредә динебезнең асыллары тупланган. Тагын шунысын да онытмыйк: һәр кеше, каберенә кергәч, бу асылларга чиксез мохтаҗ булачак.

Аллаh турында, аның Рәсүле ﷺ хакында һәм Ислам динен дәлилләр (ягъни өч асыл) нигезендә белү.	**Гыйлем**	**Дүрт мәсьәлә һәм дәлилләре (әл-Гаср сүрәсе)**	**Кабердә бирелечәк өч сорау һәм аның дәлилләре: ни өчен без тәүхидне, өч асылны өйрәнәбез? Аларны өйрәнүдән нинди файдалар алабыз?**
“Гыйлем гамәлне чакыра (гамәл кылырга чакыра), гамәл кылмасаң, гыйлем китә (алган гыйлемең онытылачак). *“Үзенең гыйлеме белән гамәл кылмаучы гыйлем иясе кеше, потларга табынучыларга караганда да беренчерәк газапланылачак”*.	**Гамәл кылу (шушы гыйлем нигезендә).**		
Дәгъватның шартлары: ихласлык, дини гыйлем, хикмәт белән чакыру, сабыр булу, дәгъват кылына торган кешенең хәленә керә белү.	**Дәгъват кылу (чакыру).**		
Иң беренче тәүхидкә чакыралар, чөнки бу Пәйгамбәрләрнең һәм Рәсүлләрнең дәгъваты. Тәүхидкә чакыру, ширектән тыю – дәгъватның иң югары дәрәҗәсе.			
Аллаhка итагать итүдә сабыр булу. (Мәсәлән, Намаз укуда). Аллаhның тыйганнарыннан ерак булуда сабыр итү (мәсәлән, рибадан тыелу). Аллаhның тәкьдиренә (Аллаhтан килгән төрле сынауларга) сабыр булу (мәсәлән, фәкыйрьлеккә).	**Сабырлык**		
Гыйлем алуга, аннан соң гамәл кылуга, аннан соң дәгъват кылуга сабыр итәргә кирәк.			
Тәүхид әр-Рубубийәһ (Аллаhны Раббылыкта таныгач, Аны бер хакыйки иләһ дип танырга кирәк), Тәүхид әл-Әсмәә вә әс-Сыйфат		**Өч мәсьәлә**	
Тәүхид әл-Үлүһиййәһ (Ихласлык). Аллаh гыйбадәттә Үзенә кемне дә булса (Аңа якын фәрештәме ул яки җибәрелгән Пәйгамбәрме) тиңдәшлек (ширек) кылганнарына һич риза түгел.			

Ширектән һәм аның әһелләреннән ерак булырга кирәк: калеб белән (кәферләрне яратмау), тел белән “Мин сез гыйбадәт итә торган сыннарыгыздан бизүчемен” (43:26), тән әгъзәлары белән (аларга ошамас өчен бәйрәмнәрендә, күңел ачуларында катнашмау, ерак булу).		

Кабердә бирелачәк өч сорау һәм аның дәлилләре: ни өчен без тәүхидне, өч асылны өйрәнәбез? Аларны өйрәнүдән нинди файдалар алабыз?

Тәүхид фәнен өйрәнүнең сәбәпләре

Әл-Хәнифийя: диндә ихлас булып, ширек кылмыйча, Аллаһның бер Үзенә генә гыйбадәт кылу.

Тел ягыннан: “үәххәдә” тамырыннан алына, “бердәнбер”, “бер итү”, “бер генә” дигәнне аңлата.

Шәригать ягыннан: Аллаһны Үзенә генә хас булган Раббылыкта, иләһлектә һәм исем-сыйфатларында бер итү.

Һәм ул өч төргә бүленә :

Тәүхид әр-Рубубийәһ:Аллаһның гамәлләрендә бер итү, икенче төрле әйткәндә, Аллаһ кына бу дөнья белән идарә итә, Ул гына барлыкка китерүче, бу дөньяның Патшасы.

Тәүхид әл-Үлүһийййәһ: Аллаһны гыйбадәттә бер итү.

Тәүхид әл-Әсмәә вә әс-Сыйфат: Аллаһны, Үзенең Китабында Үзен-Үзе тасвирлаган һәм Аның Рәсүле ﷺ Аны тасвирлаган исемнәр һәм сыйфатлар белән, бу барлык сыйфатларны раслап һәм аларга капма-каршы булган барча нәрсәне инкяр итеп, кире какмыйча, “Ничек?” дигән сорау бирмичә, нәрсәгә дә булса охшатмыйча тасвирлау.

Ширек ул – Аллаһ Тәгаләдән башка бүтән иләһкә гыйбадәт кылу. Һәм дөнья йөзендә бу иң зур гөнаһларның берсе.

Өч асыл

Аллаһ Тәгаләне танып белү: Раббың кем? Раббыңны ничек танып белдең? Раббы - ул гыйбадәт кылына торган зат, гыйбадәтнең төрләре, Аллаһтан башка бүтән нәрсәләргә гыйбадәт төрләрен сарыф итүченең хөкеме дәлилләре белән.

Ислам динен дәлилләр белән өйрәнү, Исламның билгеләмәсе, Диннең баскычлары, Исламның әркәннәре, шәһәдәт кәлимәсенең мәгънәсе, Иманның әркәннәре, Иманның тармаклары, Ихсан, Диннең баскычларына дәлил, кыямәт көненең галәмәтләре.

Пәйгамбәребез ﷺ турында, аның нәселе, туган вакыты хакында белү. Яшен, Пәйгамбәр һәм Рәсүл булуын, ватанын, бу дөньяга җибәрелүенең хикмәтен, тәүхидкә чакырган вакытын, исра һәм миграҗны, кайда һәм кайчан намаз фарыз булганлыгын, һиҗрәт кылу хөкемен һәм вакытын, калган дин хөкемнәре кайчан иңгән булуын, дәгъватның дәвамлылыгын, вафат булуын, диндә нәрсә белән килүен, гомумән, кешеләр һәм җеннәр дөньясына килүен, диннең камиллеге һәм нигъмәтнең тулысынча ирешүе хакында белү.

Кабердә биреләчәк өч сорау һәм аның дәлилләре: ни өчен без тәүхидне, өч асылны өйрәнәбез? Аларны өйрәнүдән нинди файдалар алабыз?

Йомгаклау

Кешеләр үлгәннән соң яңадан тереләчәкләр, кешеләр терелгәннән соң аларның кылган гамәлләренә хисаб кылыначак. Киредән терелүне инкяр иткән кеше имансызлардан була. Рәсүлләрнең вазифалары, иң беренче һәм иң соңгы Рәсүл, тәүхиднен әркәне – тагутларга ышанмау (ялганага чыгару) һәм Аллаһка иман китерү, тагутның билгеләмәсе, тагутның төрләре, тагутка ышанмауның сыйфатлары, "Лә иләһә" кәлимәсенең мәгънәсе, диннең башы – ислам (буйсыну), диннең тәрәге – намаз, иң югары ноктасы (түбәсе) – Аллаһ юлында көрәшү (тырышлык кую).

Тагут

ул колның үзенә карата куелган гыйбадәттәге (мисал өчен ташларга яки агачларга гыйбадәт кылу), иярүдәге (мәсәлән, адашкан галимнәргә) яки буйсынудагы (әйтик, Аллах итагатеннән чыгучы ил башлыкларына) чикләрдән узуы. Тагутлар күптөрле була, төп тагутлар исә бишәү: Аллаһ тарафыннан ләгънәт кылынган иблис; Кешеләр аңарга гыйбадәт кыла торган һәм үзе шуннан риза булган зат; Үзенә гыйбадәт кылырга чакырган кеше; Башкаларга яшерен гыйлемнәрне белүе хакында белдергән зат; Аллаһ Тәгалә иңдергән хөкемнәр белән хөкем итмәүче.

Аллаһ белүче, Пәйгамбәребезгә ﷺ һәм аның йорт әһелләренә, сәхәбәләренә һәм Кыяматкә кадәр аңа ияргән барча кешеләргә салават һәм сәламнәребез булсын!

Өч асыл буенча имтихан сораулары

Җәя эчендәге дөрес җавапны сайлап ал (яки астына сыз):

1- Өч асыл, кыскача әйткәндә, кабердә биреләчәк сораулар (Дөрес – Хата).

2- Шушы китапта автор укучыга дога кылган (ике җирдә – өч җирдә).

3- Бу китап нәрсәсе белән аерылып тора? (җиңел эчтәлеге белән – кыскача әйтелү, аннан соң тирәнрәк аңлатылу белән – Коръәннән һәм сөннәтән дәлилләр китерелүе белән – укучыга дога кылу белән – хәзерге вакытта таралган шөһбәле фикерләргә җаваплар белән – башта сорау, аннан соң җавап килү белән – Аллаһ Тәгалә бу китапка өммәт тарафыннан кабул ителү биргән – барлык вариантлар да дөрес)

4- Өч асыл китабы ... бүлектән тора. (5 яки 6)

5- Тәүхидне өйрәнү ... (һәрбер кешегә фарыз, өммәткә фарыз).

6- Дүрт мәсьәләгә дәлил булып торган сүрә (“әл-Ихлас” сүрәсе, “әл-Гаср” сүрәсе).

7- Укып, гыйлем алып, алган гыйлеме нигезендә гамәл кылмаса, ул ... ошаган була (нәсараларга, йәһүдләргә, икесенә дә).

8- Сабырлык ... буленә (ике төргә, өч төргә).

9- Ни өчен без Тәүхидне өйрәнәбез? (Аллаһ Тагәлә Тәүхидтән башка бер гамәлне дә кабул итми, Аллаһ Тагәлә безне Тәүхид өчен барлыкка китергән, Тәүхид тынычлыкка сәбәп була, бөтен вариантлар да дөрес)

10- Имам әш-Шәфигый “әл-Гәср” сүрәсе турында нәрсә әйткән? (кешеләргә дәлил буларак җитә, бүтән сүрәләрсез дә җитә).

11- Әгәр кеше Тәүхиднең бер төренә ышанып, калган төрләренә ышанмаса, ул тәүхид ияләреннән була (Дөрес, хата).

12- Ширектән һәм аның әһелләреннән ерак булырга тиешбез: (тел, калеб, һәм тән әгъзәлары белән; ширекне кылучылардан, гамәлнең үзеннән, барысы да дөрес).

13- Аллаһның “...мәчетләр Аллаһка гыйбадәт кылу өчендер” дигән аятендәге мәчет дигән сүз – ул ... аңлата (Аллаһка гыйбадәт кылу өчен төзелгән бина; Кешенең сәҗдә кыла торган әгъзалары; Җир; барысы да дөрес).

14- Сәләфләребезнең юлы (башта дәлил, аннары игътикад – башта игътикад аннары дәлил).

15- Адашкан галимнәр ... ошаганнар (Йәһүдләргә – Нәсараларга).

16- Адашкан гыйбадәт кылучылар ... ошаганнар (Йәһүдләргә – Нәсараларга).

17- «Өч мәсьәлә” - ул “Өч асыл”. (Дөрес - Хата).

18- Дога бүленә: (сорау догасы һәм гыйбадәт догасы – гамәлләр аша кылынган дога, сүзләр аша кылынган дога).

19- Сорау догасы бүленә: (Ике төркемгә – дүрт төркемгә).

20- Сәбәпләргә карата кешеләр бүленделәр (ике тарафка – һәм урталыкта – зур ширек, кече ширек, рөхсәт ителгән).

21- Кешеләрдән Истигасә (авыр чакта ярдәм сорау) рөхсәт ителгән: (нинди генә вакытта булса да – ул булдыра алган нәрсәдә генә – дүрт шарт үтәлеп, ул булдыра алган вакытта гына).

22- Лә иләһә илләЛлаһ кәлимәсенең мәгънәсе (Барлыкка китерә алучы зат – Аллаһтан башка иләһ юк – Аллаһтан башка гыйбадәткә лаеклы иләһ юк, барлык вариантлар да).

23- Диннәрне якынайту (рөхсәт ителгән – зур гөнаһ, көферлек).

24- Гомумән, Аллаһның барлыгына дәлилләр (күп – дүртәү).

25- Фәрештәләрнең калебләре бармы? (Әйе - юк).

26- Тәүхид белән Иманның бәйләнеше шул: Иман гомуми билгеләмәсе, ә тәүхид шуның бер өлеше (әйе - юк).

27- Иманның әркәннәре саны (5,6,8).

28- Мөшрикләр дә Аллаһка табындылар (әйе – юк).

29- Аллаһтан башка берәр затка гыйбадәт кылсалар һәм ул зат шуннан риза булмаса (тагут - тагут түгел).

30- Аллаһның бу дөнья белән идарә итеп, яңгырлар яудыруында бер итү - ул тәүхид ... (үлүһия - рубубия – исем һәм сыйфатлары).

31- Тәүхидне юкка чыгара (зур ширек – кече ширек – бидгать гамәлләр).

32- Иң беренче бурычыбыз Әти-Әнигә изгелек кылу (дөрес– хата).

33- Иң зур гөнаһлардан булып тора: зина, хаксыз кеше үтерү, (дөрес – хата)

34- Миграҗ ул Пәйгамбәребезнең ﷺ Мәккәдән Иерусалимга сәфәр кылуы (дөрес – хата)

35- Пәйгамбәребез ﷺ җибәрелгән: (билгеле бер халыкка – кешеләргә һәм җеннәргә)

36- Пәйгамбәребез ﷺ (вафат – Пәйгамбәрләр үлмиләр).

37- Үлгәннән соң терелүне инкяр иткән кеше нинди көферлек кылган була? (зур көферлек– кечкенә көферлек).

38- Пәйгамбәрләрнең дине (бер – һәрбер Пайгәмбәрнең үз дине).

39- Һиҗрәт кылу (Мәккә ачылу белән бетте – кыямәт көненә хәтле булачак).

40- Һиҗрәт кылу ул - (кәфер иленнән ислам иленә күченеп китү – Аллаһ хәрам кылган нәрсәләрне калдыру).

41- Ислам дине камил дин, әмма хәерле кешеләрнең төшләре ярдәмендә тагын да камилләшә (дөрес – хата).

42- Аллаһтан башка бүтән нәрсәләргә гыйбадәтне багышлау кайсы ширек төренә керә? (зур ширек – кече ширек).

43- Гамәлнең хөкеме белән эшләүченең хөкемен аера белергә кирәк (дөрес - хата).

44- Иң беренче Пәйгамбәр (Нух عليه السلام, Адәм عليه السلام)

45- Пәйгамбәребез ﷺ ул (Пәйгамбәр – Рәсүл).

А баганасында бирелгән гыйбарәләргә Б багансыннан туры килгән дөрес җавапны сайлап ал.

А	#	#	Б
Тәүхид тел ягыннан		1	Имам Әхмәднең сүзләре: “Имансызны күрсәм, Аллаһның дошманын күрермен дип куркып, күзләремне кысам” .
Тәүхид шәригать ягыннан		2	Үлгәннән соң була торган вакыйгаларга без иман китерергә тиешбез.
Тәүхид әл-Үлүһиййәһ		3	Тел белән әйтү, калеб белән ышану, тән әгъзалары белән гамәл кылу. Аллаһка итагать арткан саен иман арта һәм гөнаһ кылган саен иман зәгыйфьләнә.
Тәүхид әр-Рубубийәһ		4	Ислам, Иман, Ихсан.
Тәүхид әл-Әсмәә уә әс-Сыйфат		5	Аллаһ өчен һәм Аллаһтан башкага
Әл-Хәнифийя		6	Фарыз, рөхсәт ителгән, хәрам.
Коръәндәге иң беренче чакыру һәм иң беренче		7	Шәригать һәм хисси

әмер			
Тиңләү		8	Кабердә бирелачәк сораулар
Хашия (курку)		9	Гыйлем, гамәл, дәгъват, сабыр итү
Тәвәккәл		10	Ихласлык һәм ияру
Гыйбадәт кабул булуының ике шарты		11	(Кеше) Ихластан Аллаһка ышанып, Аңа таяна һәм рөхсәт ителгән сәбәпләрне кыла.
Кыскача дүрт мәсьәлә		12	Гыйлемгә нигезләнгән курку – Аллаһның олугълыгын, көч-кодрәтен белеп курку
Кыскача өч мәсьәлә		13	Охшаш, бертигез, аңа охшаган булган.
Кыскача өч асыл		14	“Әл-Бакара” сүрәсендә
Сәбәпләр бүленә		15	Ширектән ерагаеп, ихластан тәүхидкә, иманга омтылу
Нәзер әйтү бүленә		16	Аллаһны, Үзенең Китабында Үзен-Үзе тасвирлаган һәм Аның Расүле ﷺ Аны тасвирлаган исемнәр һәм сыйфатлар белән, бу барлык сыйфатларны раслап һәм аларга капма-каршы булган барча нәрсәне инкяр итеп, кире какмыйча, “Ничек?” дигән сорау бирмичә, нәрсәгә дә булса охшатмыйча тасвирлау.
Корбан чалу бүленә		17	Аллаһның бер үзенә генә гыйбадәт кылу.
Курку бүленә		18	Аллаһның гамәлләрендә бер итү, икенче төрле әйткәндә, Аллаһ кына бу дөнья белән идарә итә, Ул гына барлыкка китерүче, бу дөньяның Патшасы.
Ислам		19	Аллаһны үзенә генә хас булган нәрсәләрдә бер итү
Диннең баскычлары		20	“үәххәдә” тамырыннан алына бердәнбер, бер итү, бер генә дигәнне аңлата
Иман		21	Кояш көнбатыштан чыккач, үлем вакыты җиткәч
Кыямәт көненә иман китерү үз эченә ала		22	ул колның үзенә карата куелган гыйбадәттәге, иярүдәге яки буйсынудагы чикләрдән узуы.

Ширектән ерак булу ул		23	Тәүхид әр-Рубубиййәһ, Тәүхид әл-Үлүһиййәһ, Тәүхид әл-Әсмәә уә әс-Сыйфат, ширектән һәм аның әһелләреннән ерак булу.
Тәүбә кылуның вакыты бетә		24	ул Аллаһ Тәгаләгә бирелү, Аңа гына буйсыну, итагать итү, Аңа ширек кылудан һәм Аңа ширек кылучы әһелләрдән ерак булу.
Тагут		25	Аллаһтан башка бүтәнгә, билгеле бер сүрәткә табыну.

Эчтәлек

1	Кереш өлеш	3-6
2	Дүрт мәсьәлә	7-10
3	Өч мәсьәлә	11-14
4	Тәүхидне өйрәнүнең әһәмияте	15
5	Өч асыл	16-42
6	Йомгак өлеш	43-45
7	Китап буенча кыскача конспект	46-49
8	Өч асыл буенча имтихан сораулары	50-53
9	Таблица рәвешендәге имтихан сораулары	54

“Дүрт кагыйдә” китабы аңлатмасы

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

Шәфкатьле һәм Мәрхәмәтле Аллаһ исеме белән

Аллаһ Тәгаләгә барлык мактаулар булсын, Аннан гына ярдәм һәм гөнаһларыбызны гафу итүен сорыйбыз. Үзебезнең яманлыкларыбыздан һәм гамәлләребезнең начарлыгыннан Аллаһка сыенабыз. Аллаһ Тәгалә туры юлга күндергән кешене беркем дә туры юлдан яздыра алмас, Аллаһ юлдан яздырган кешене исә беркем дә туры юлга күндерә алмас. Бердәнбер, тиңе булмаган Аллаһтан башка гыйбадәт кылырга һичбер башка илаһ юклыгына һәм Мөхәммәд галәйһиссәләм Аның колы һәм пәйгамбәре икәнлегенә шаһитлык бирәм.

Кереш сүз

“Дүрт кагыйдә” - гыйлем алучы кеше өйрәнергә тиешле икенче китап. Моңа берничә сәбәп бар:

- Элеккеге буын галимнәренә иярeп, алардан үрнәк алып
- Бу китапны өйрәнергә кирәклеген галимнәр киңәш итте
- Бу китапта безнең заман мөшрикләренең шик-шөбһәләрен кире кагучы исбатлау язылган
- “Шикләрне бетерү” китабының кыскача аңлатмасы

Биредә китерелгән шикләр гыйлем алучының күңеленә үтеп кермәсен өчен, “Шикләрне бетерү” китабына кадәр әлеге китапны өйрәнү хәерле.

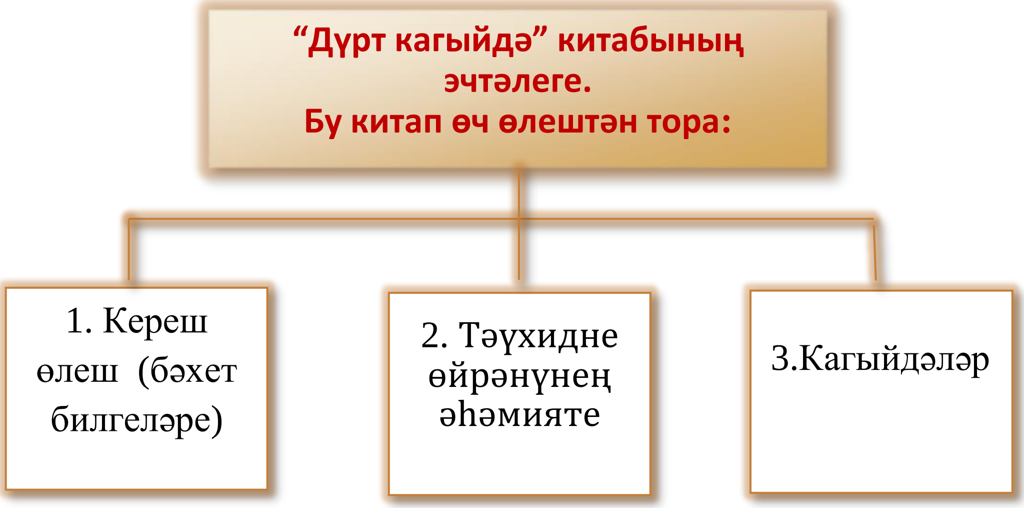
“Дүрт кагыйдә” китабының эчтәлеге.
Бу китап өч өлештән тора:
1. Кереш өлеш (бәхет билгеләре)
2. Тәүхидне өйрәнүнең әһәмияте
3.Кагыйдәләр

Беренче: кереш өлеш (бәхет билгеләре)

(1) Юмарт Аллаһтан Бөек Гәршнең Раббысыннан бу дөньяда һәм ахирәттә сине яклаучы булуын сорыйм (2), һәм кая гына булсаң да сине мөбарәк итсә иде (3).

(1) Авторның “Бисмилләһ” белән башлавының сәбәпләре шулар:

1. Аллаһның Китабына һәм Пәйгамбәрләргә ияреп (алардан үрнәк алып)

2. Алдагы буын галимнәргә ияреп. Гадәттә, алар китапларын “Бисмилләһ” белән башлый торган булганнар.

3. Аллаһның исеме белән башланган эш бәрәкәтле булачак

(2) Галим, Аллаһ Тәгалә аның гөнаһларын кичерсен, гадәте буенча бәсмәләдән соң (“Бисмилләһ”) гыйлем алучыга дога кылу белән башлый. Һәм бу аның гыйлем алучыны яратуына һәм Аллаһ Тәгаләдән ана хәерлелек соравына дәлил булып тора.

(3) Аллаһның дуслары – алар иман белән тәкъвалыкны бергә берләштергән кешеләр.

Бер галим әйткән رَحِمَهُ ٱللَّهُ : “ Кем иман китереп, тәкъва булса, менә шул кеше Аллаһның дусларыннан була”. Моңа дәлил Аллаһның сүзләре:

“Аллаһ дусларына һич куркыныч юк һәм алар хәсрәттә калмаячаклар, алар - иман китереп , тәкъвалыкка ирешкән кешеләр”

(10:62).

Бәрәкәт (мөбарәк) : ул арту, күбәю, дигән сүз.
Тәбәррук : бәрәкәт сорау, дигәнне аңлата.
Мөбарәк : кайда гына булмасын, һәр җирдә файда китерүче кеше.

Тәбәррук ике өлешкә буленә:

Тыелган *Тәбәррук*. Шәригатьтә расланмаган һәм физик тойгы белән дә сизелми торган гамәлләрдән булса, мондый тәбәррук тыелган һәм ул кече ширк була.

Рөхсәт ителгән *Тәбәррук*

Шәригать ягыннан:

мәсәлән, хәрам мәчетендә яки пәйгамбәребез мәчетендә намаз уку

Физик тойгы:

мәсәлән, гыйлем, дога. Кеше үзенең гыйлеме аша һәм яхшылыкка өндәү сәбәпле бәрәкәткә ия була. Чөнки кешеләр бу гыйлемнән файда, бик күп хәерлелек ала. Галимнәрнең китапларына карасак та, Аллаh Тәгалә аларның китапларына һәм гыйлемнәренә бәрәкәт биргән, бүгенге көндә дә кешеләр аларның гыйлемнәреннән искиткеч күп файда ала.

Һәм сине биргән нигъмәтләре нә шөкер итүчеләрдән кылса иде(1)

Аллаhның безгә биргән нигъмәтләре, безнең өчен сынау булып (1) тора, моңа дәлилләр бик күп: ***{ без сезне яманлык һәм яхшылык белән сыныйбыз, боларны сезгә фетнә кылып сынау йөзеннән}(21:35). "…Бу тәхетнең шулай тиз килүе Раббымның фазлыннандыр, шөкер итәрме яки көферлек кылырмы дип мине сынар өчендер. Берәү шөкер итсә, үзе өчен шөкер итәдер, һәм берәү нигъмәткә көферлек итсә, тәхкыйк Раббым байдыр, аның шөкер итүенә мохтаҗ түгелдер" (27:40). "Әмма адәм баласы, Раббысы аны дөнья байлыгы белән сынап караса һәм дөнья эшләрендә кешеләр арасында хөрмәтле итсә, ул мине Аллаһ хөрмәтләде дияр " (89:15)***.

Һәм хәдистән дәлил: Аллаh Тәгалә Бәни Исраил кавемендәге өч кешене сынап карый...

Тәүхид үлүһия һәм тәүхид рубубия белән бәйле нигъмәтләр. Бу нигъмәтләргә шөкер итү ике өлешкә бүленә:

Нигъмәт килгәннән соң шөкер итү:

Калеб белән

Тел белән

Тән әгъзалары белән

Барлык нигъмәтләр Аллаһ Тагәләдән генә, Ул гына ризык биреп торучы икәнлегенә, Ул гына нигъмәтләр биреп торуына бер шиксез ышану

Аллаһның нигъмәтләре турында сөйләү, Аны мактау, хәмед-сәнәләр әйтү һәм шөкер итү. Аллаһ Тәгалә әйтә: ***“Раббыңның нигъмәтләре турында сөйлә”* (93:11).**

Аллаһ биргән нигъмәтләрне Ул риза булган һәм Аңа итагать итүдә Аңа якынайта торган юлларда куллану. һәм гөнаһлы гамәлләрдән ерак булып, Аның кушканнарын үтәүдән гыйбарәт

Нигъмәт килгәнче кешенең Аллаһ белән бәйләнеше

Бу төр бәйләнеш кешедән нигъмәт бирүче ул Аллаһ Тәгалә генә дип бер шиксез ышануны һәм калебен Аллаһтан башка бер кем белән дә бәйләмәүне, бер кемнән дә хәерлелек сорамауы таләп итә.

Аллаһ Тәгаләдән безне Җәннәткә кертүен сораган кебек (чөнки Ул гына җәннәт хуҗасы), шулай ук ризыкны да без Аллаһтан башка бирәүдән дә сорарга тиеш түгелбез.

***{ һәрвакыт тере, һич үлми торган Раббыңа тәвәккәл ит }*(25:58).**

***{ Аллаһтан башка гыйбадәт кыла торган сыннарыгыз сезгә ризык бирә алмыйлар, һәм ризыкны Аллаһтан сорагыз, һәм Аңа гына гыйбадәт кылыгыз, һәм Аңа шөкер итегез }* (29:17).**

(1)Бөтен галимнәрнең дә фикере буенча сабыр итү – фарыз.

Әгәр дә бәла-каза килсә, сабыр итә(1). Һәм гөнаһ кылса, истигъфар кыла (Аллаһ Тәгаләдән гафу сорый). Дөреслектә, шушы өч сыйфат бәхетнең билгеләре булып тора.

Бәла-каза килгән вакытта кешеләр дүрт төргә бүленә:

- Шөкер итүче
- Риза булучы
- Сабыр итүче
- Риза булмаучы

1.Риза булмау – хәрам булып тора һәм ул иң зур гөнаһлардан санала. Ул менә нәрсәләрдә чагылыш таба:

- Калебтә
- Телдә
- Гамәлләрдә

- Калеб белән ризасызлык белдерү: Ибн Каийм әл-Джәузия әйткән: кайбер кешеләрнең тел белән ризасызлык белдерергә кыюлыклары җитми, әмма калебе белән, үзенең уй-фикерләрендә Раббысы турында начар уйлый ул: Раббым миңа золымлык кылды, Раббым мине мәхрүм кылды һ.б. Хәзер инде үзеңә кара: сиңа да авырлык килгән вакытта шундый ук уй-фикерләр килмиме?

- Тел белән ризасызлык белдерү: кеше кычкыра, каргый башлый, ризасызлыгын сүзләр белән белдерә.
- Ризасызлыкның кешенең гамәлләрендә чагылышы: кеше яңакларына суга башлый, кесәләрен ерта, чәчләрен йолкый башлый.

2. Сабырлык: галимнәрнең бердәм фикере буеча бәла-каза килгәндә сабыр итүнең хөкеме вәҗиб (мәҗбүри) булып тора. Без калебебез белән, телебез белән, тән әгъзаларыбыз белән сабыр итәргә тиешбез. Имам Әхмәд әйтә: “Сабырлык Коръәндә туксаннан артык җирдә зикер ителә, һәм ул, галимнәрнең бердәм фикере буенча, вәҗиб булып тора. Ул Иманның яртысы, дөреслектә Иман ике өлештән тора, беренче өлеше сабырлык, икенче өлеше шөкер итү”. (“Мәдәриҗү сәликин” китабыннан)

3. Риза булу: ул сабырлыктан өстенрәк дәрәҗәдә, аның хөкеме мөстәхәб (мәслихәт) булып тора.

4. Шөкер итү: ул иң фазыйләтлесе, иң бөек дәрәҗәлесе, хөкеме шулай ук мөстәхәб булып тора.

Икенче: дүрт кагыйдә

Бел! Аллаһ сине Үзенә итагатъ итә торган туры юлга күндерсен. Дөреслектә, Әл-Хәнифийя – ул Ибраһим (гәләйһи сәләм) юлы. Диндә ихлас булып, Аллаһның бер Үзенә генә гыйбадәт кылу юлы. Аллаһ Тәгалә барлык кешеләргә дә шуны әмер иткән һәм аларны бары шуның өчен генә барлыкка китергән. Аллаһ Тәгалә әйтә: **{Мин кешеләрне һәм җеннәрне Миңа гына гыйбадәт кылсыннар өчен барлыкка китердем}(51:56).**(1)

Әгәр Аллаһ сине Үзенә гыйбадәт кылыр өчен генә барлыкка китерүен аңласаң, шуны да бел: намаз тәһәрәтсез була алмаган кебек, гыйбадәт тә тәүхидсез була алмый. Әгәр гыйбадәткә ширек керсә, нәҗес тәһәрәтне бозган кебек, ул да гыйбадәтне нәкъ шулай боза. Ширек гыйбадәтне боза. Гыйбадәт ширек белән кушылса, мондый гамәл файдасызга әверелә һәм бу гамәлне кылучыны мәңгелек җәһәннәм көтә. Димәк, бу хакта өйрәнү безнең иң мөһим бурычыбыз булып тора. Бәлки шул вакытта Аллаһ безне ширк дип аталучы афәтнең ятьмәсеннән коткарыр. Аллаһ Коръәндә шул хакта әйтә: **{Аллаһ үзенә тиңдәшлек (ширек) кылуны гафу итмәс, тиңдәшлек кылудан башка гөнаһларны үзе теләгән кешедән гафу итәр}(4:48).**

Моның өчен син Раббыбыз Аллаһ Үзенең Китабында телгә алган дүрт кагыйдәне белергә тиешсең.

<u>Беренче кагыйдә</u>: Син шул хакта белергә тиешсең: Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) көрәшкән мөшрикләр дә Аллаһны Раббы итеп, Ризык бирүче, Терелтүче, Үтерүче, галәмдәге барча эшләр белән Идарә итүче итеп таныдылар. Әмма бу танулары аларны Исламга кертмәде. Моңа Аллаһ Тәгаләнең сүзләре дәлил:

{Әйт: "күктән һәм җирдән кем ризыкландыра? Яки хуҗа булып сезгә күз һәм колакларны кем бирә? Кем үлене терелтә, ә терене кем үтерә? һәм бөтен эшләр белән кем җитәкчелек итә?». Әлбәттә, Аллаһ диярләр. Әйт: «Ә Аллаһтан курыкмыйсыз мени?» (10 :31) (2) **.**

(1) Автор, Аллаһ аңа рәхимле булсын, тәүхидне өйрәнүебезнең сәбәбен аңлатып китә.

(2) Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) расүл итеп җибәрелгән имансызлар да Аллаһны Раббылыкта бер итеп таныдылар, әмма шуңа да карамастан, Аллаһның расүле (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) алар белән көрәште. Чөнки алар Аллаһны гыйбадәт кылуда бер итеп танымадылар. Аллаһка гына багышлыйсы гыйбадәтләрне башка иләһләргә табынган һәрбер кеше имансыз мөшрик була.

Икенче кагыйдә: Мөшрикләр әйттеләр: «Без сыннарга бары тик алар безне Аллаһка якынайтсын һәм Аллаһ каршында безне якласын өчен генә ялварабыз һәм мөрәҗәгать итәбез. Без бит аларның яклавы аша һәм алар аркылы Аллаһка якынаеп, ихтыяҗларыбызны Аллаһ канәгатьләндерүен телибез”.

Аларның бу сүзләренә дәлил булып Аллаһның сүзләре килә: **{Аллаһдан башка сынымнарны дус тоткан мөшрикләр әйтерләр: «Без аларга гыйбадәт кылмыйбыз, мәгәр безне Аллаһка якын кылсыннар өчен генә аларга гыйбадәт кылабыз», - дип. Аллаһ аларның хыйлафлык кылган сүзләре һәм гамәлләре белән кыямәт көнне аларны хөкем итәр. Дөреслектә, Аллаһ Исламга көферлек итүчене һәм ялганчыны туры юлга күндермәс}** (39:3) (1).

Аларның *«Әш-шафә’ә»* - шәфәгать хакындагы сүзләренә карата дәлил булып Аллаһ Тәгаләнең ошбу сүзләре тора:

{Мөшрикләр Аллаһтан башка файда да һәм зарар да ирештерә алмый торган сынымнарга гыйбадәт кылалар. Мөшрикләр әйттеләр: «ул сынымнар безнең шәфәгатьчеләребез", — дип»} (10:18).

Шәфәгать ике төргә бүленә: тыелган һәм рөхсәт ителгән шәфәгать. (2)

Тыелган шәфәгать — Аллаһның гына кодрәте җиткән шәфәгатьне Аллаһтан башка заттан сорау. Аллаһның сүзе моңа дәлил: **{Ий мөэминнәр! Без сезгә биргән байлыктан Аллаһ юлына һәм мохтаҗларга садака бирегез, кыямәт көне килмәс борын, сатып алу сәүдәсе булмас һәм ул көндә дуслык һәм шәфәгать итү эшләре булмас. Әмма Корьән белән гамәл кылмыйча кәфер булган кешеләр алар җәһәннәмгә утын булдылар} (2:254)**.

Рөхсәт ителгән шәфәгать — Аллаһның гына кодрәте җиткән шәфәгатьне бары Аллаһтан гына сорау. Шулай ук Аның каршында бары тик Ул яклаучылык хокукын биргән зат кына яклаучы була ала, һәм бары тик гамәлләре һәм сүзләре белән Аллаһ разый булган кешене генә Аллаһның рөхсәте белән яклыйлар. Аллаһның ошбу сүзләре моңа дәлил: **{Ахирәттә Аллаһ хозурында кем кемгә шәфәгать кылыр? Юк, шәфәгать кылучы булмас, һичкем үз теләге белән һичкемгә шәфәгать кыла алмас, мәгәр Аллаһ рөхсәте белән генә шәфәгать кылучы булыр}(2:255).**

(1) Мөшрикләр үзләренең төрле потларга, сыннарга мөрәҗәгать итеп ялваруларын бары тик алар аркылы Аллаһка якынаерга теләүләре һәм Аллаһ каршында ул потлардан шәфәгать сораулары белән үзләрен аклыйлар. Әлеге гамәлләре өчен Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) аларны имансызлыкта гаепләде һәм аларга каршы булды.

(2) *«Әш-шафә’ә»* - шәфәгать сүзенең телдәге мәгънәсе – “ялгау”, “бернең икегә әверелүе”.

Шәригатьтәге мәгънәсе – икенче берәүгә файда китерү яки зыянны кире кайтару максаты белән арадашчы сыйфатында чыгыш ясау.

ШӘФӘГАТЬНЕҢ ТӨРЛӘРЕ

Тыелган шәфәгать

Ул Коръән тарафыннан тыелган. Аллаһның гына кодрәте җиткән нәрсәләрдә шәфәгатьне Аллаһтан башка заттан сорау. Мондый шәфәгать зур ширк була.

Кешенең мөмкинлекләре чикләрендә булган әйберләрдә шәфәгатьчелек. Ул шушы дүрт шарт үтәлгәндә дөрес булачак:

1. Шәфәгать кылучы, яклаучы кеше исән булырга тиеш;
2. Ул биредә, синең янда булырга тиеш;
3. Әлеге кешенең сине яклау, сиңа шәфәгать кылу мөмкинчелеге булырга тиеш;
4. Синдә әлеге кешенең бары тик сәбәп кенә булуына инану булырга тиеш.

Рөхсәт ителгән шәфәгать – әлеге шәфәгатьне бары тик Аллаһтан гына сорыйлар һәм аның түбәндәге шартлары бар:

1. Аллаһның рөхсәте.
2. Шәфәгать кылган кешедән Аның риза булуы.
3. Шәфәгать кылынучы кешедән Аның риза булуы.

Гомуми шәфәгатьчелек, ул пәйгамбәрләр, фәрештәләр, иманлылар, эти-әниләреннән алдарак вафат булган кечкенә балалар тарафыннан башкарылачак.

- Җәннәттә иманлыларның дәрәҗәсен арттыру хакында
- Иманлыларның җәһәннәм утына керүдән (кылган гөнаһлары сәбәпле җәһәннәмгә лаек булганнарын) коткару хакында
- Кылган гөнаһлары сәбәпле җәһәннәмгә кергән иманлыларны аннан чыгару хакында

Бары тик Пәйгамбәребезгә генә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) хас шәфәгатьчелек.

- Бөек шәфәгатьчелек
- Абыйсы Әбу Талиб өчен, аның җәһәннәмдәге газапларын җиңеләйтү өчен
- Җәннәт капкаларын ачу хакындагы үтенеч

<u>Өченче кагыйдә</u> (1): Дөреслектә, Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа сәламе вә рәхмәте булсын) гыйбадәтләре аерылып торган кавемгә килде. Бу кавем кешеләре арасында кояш һәм айга, фәрештәләргә, пәйгамбәрләргә һәм изгеләргә, таш һәм агачларга гыйбадәт кылучылары бар иде. Пәйгамбәребез (Аллахның аңа сәламе вә рәхмәте булсын), аларның барысына каршы, һич нинди аерымлык күрсәтмичә, бердәй көрәште (хаклыкка өндәде) Аллаһ Тәгаләнең сүзләре моңа дәлил: **{ Алар белән көрәшегез (хаклыкка өндәгез), хәтта фетнә беткәнче һәм диннең барчасы Аллаһ дине генә булганчы} (2:193)**.

Кояш һәм айга табынучы мөшрикләрнең барлыгына Аллаһ Тәгаләнең шушы сүзләре дәлил: **{ Төннең һәм көннең яратылышы, кояш һәм айның төзелеше һәм хәрәкәтләре Аллаһның кодрәтенә һәм берлегенә дәлил итә торган галәмәтләреннәндер, ий кешеләр, кояшка һәм айга сәҗдә кылмагыз, чөнки алар да сезнең кебек мәхлуклардер, бәлки барча нәрсәне барлыкка китерүче Аллаһка сәҗдә кылыгыз, әгәр сез Аллаһка гына гыйбадәт итә торган булсагыз? }(41:37)**.

Фәрештәләргә табынучы мөшрикләрнең барлыгына Аллаһ Тәгаләнең шушы сүзләре дәлил:
{ Ул пәйгамбәр сезгә фәрештәләрне һәм пәйгамбәрләрне Илаһ итеп алыгыз димәс }(3:80).

(1) Әлеге кагыйдәдә ширк потларга табынган очракта гына була ала, дип раслаган кешеләргә ачык дәлил булып тора. Ә шәригать дәлилләре ул вакытта булган потларга табыну турында да, башка табыну объектлары хакында да сөйли. Һәм Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) аларны аерып карамаган, киресенчә, боларның барысын да “тагутка” гыйбадәт дип санаган һәм динебез тулаем Аллаһка багышлансын өчен Аллаһка табынмаганнарның барысына да каршы, һичнинди искәрмәләрсез, көрәш (хаклыкка өндәү эшен) алып барган.

Пәйгамбәрләргә табынучы мөшрикләрнең барлыгына Аллаһ Тәгаләнең шушы сүзләре дәлил: **{"Ий Мәрьям угълы Гыйса! Син кешеләргә әйттеңме, мине һәм анамны Аллаһдан башка Илаһ тотыгыз", – дип. Гыйса әйтте: "Ий Раббым! Син һәрбер кимчелектән пакьсең, синең хакта миңа муафикъ түгел сүзне әйтмәү лаек түгелдер, әгәр андый сүзләрне әйткән булсам, әлбәттә, син аны беләсең. Ий Раббым, син минем күңелемдә булган нәрсәне, әлбәттә, беләсең әмма мин синдә булган нәрсәне белмимен. Әлбәттә, Син яшерен нәрсәләрне бик яхшы белүчесең.}(5:116)**.

Изгеләргә табынучы мөшрикләрнең барлыгына Аллаһ Тәгаләнең шушы сүзләре дәлил: **{Мөшрикләр Аллаһ дип белеп гыйбадәт кылган затлар, ягъни Гыйса вә Гозәерләр үзләре Аллаһка гыйбадәт кылып һәм итагать итеп Аңа ярарга, якын булырга тырышалар һәм рәхәтен өмет итеп, ґәзабыннан куркалар иде. Әлбәттә, Раббыңның ґәзабы бик каты булу сәбәпле саклану тиеш булган ґәзабтыр.}(17:57)**.

Агач һәм ташларга табынучы мөшрикләрнең барлыгына Аллаһ Тәгаләнең шушы сүзләре дәлил: **{ Лут, Гүзза исемле сынымнарны күрдегезме һәм алардан башка өченче Мәнат исемле сынымны күрәсезме?} (53:19-20).**
Һәм шулай ук агачларга табынучы кешеләр барлыгына Әбу Вакида әл-Ләйсидән килгән хәдис тә дәлил булып тора: “*Пәйгамбәребез* (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) *белән без Хунәйнгә юл тоттык. Ул вакытта без әле яңа гына имансызлыктан ваз кичеп, мөселманнар булган идек. Ә мөшрикләрнең “Зат Әнват” исемле агачлары булып, шунда кораллар эленә иде, мөшрикләр, үзләренең йолаларын башкау өчен әлеге агач янына җыйналалар иде. Әлеге агач яныннан үткәндә, без дә әйттек: “Әй, Аллаһның расуле, безгә дә аларныкы кебек “Зат Әнват” агачын яса”, - дидек”...”* (хәдистән өзек.)

<u>Дүртенче кагыйдә:</u> Чынлыкта, безнең заман мөшрикләренең ширкләре борынгы мөшрикләрнекенә караганда куркынычрак. Чөнки элеккеге мөшрикләр иминлектә булганда Аллаһка тиңдәш тоттылар, ә авыр хәлләрдә исә алар ихласлык белән Аллаһка мөрәҗәгать итәләр иде. Безнең заман мөшрикләренә килсәк, аларның Аллаһка ширк китерүләре иминлектә дә, авыр хәлләрдә дә тукталмый. Аллаһның сүзләре моңа дәлил булып тора: **{Имансызлар көймәгә утырсалар, диндә ихлас кешеләр кебек Аллаһка ялваралар, әгәр Аллаһ аларны диңгездә сәламәт йөртеп, кораблары белән корыга кайтарса, алар яңадан мөшрик булалар.}(29:65).**
Аллаһ яхшырак белә һәм Мөхәммәдкә, аның нәселенә, сәхәбәләренә Аллаһның рәхмәте һәм сәламе булсын!

(1) Әлеге кагыйдәдә автор хәзерге заман мөшрикләре кылган ширкнең ни дәрәҗәдә куркыныч булуын аңлатты. Бүгенге мөшрикләрнең ширкләре үткән заманнар мөшрикләрнекенә караганда күпкә куркынычрак. Чөнки хәзерге заман мөшрикләре ширкне иминлектә дә, авыр хәлләрдә дә кылалар. Ә элеккеге мөшрикләр бары тик имин вакытларында гына Аллаһка тиңдәш тотып, авыр хәлләрдә исә Аллаһның Берлеген таныганнар.

Әгәр пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) җибәрелгән элеккеге мөшрикләрнең ширкләре җиңелрәк булып саналса, һәрвакыт: авырлыкта да, иминлектә дә Аллаһка ширк кылучы хәзерге заман мөшрикләре хакында ни әйтергә?! Мондый кешеләр имансыз дип аталуга күбрәк лаек.

«Дүрт кагыйдә» - ул «Шикләрне бетерү» («Кашф әш-шубухат») китабының кыскача эчтәлеге.

Кереш өлештә бәхет билгеләре телгә алына

Бәхет билгеләре				
Нигъмәт бирелгәндә рәхмәтле була	Бирелгән нигъмәтләр өчен рәхмәтле булу	Нигъмәт – ул сынау { Без сезне сырхау, ачлык кебек яманлык һәм сәламәтлек, байлык кебек яхшылык белән сыныйбыз, яки саваб белән гөнаһ арасында сезне сыныйбыз, боларны сезгә фетнә кылып сынау йөзеннән }(21:35).	Аллаһны Раббылыкта бер итү белән бәйле	Җәннәтне бары тик Аллаһтан гына сорарга ярый, чөнки җәннәтнең Хуҗасы бары Аллаһ. Нәкъ шулай ук байлыкны да бары Аллаһтан гына сорарга ярый. Аллаһтан башка бүтән затка түгел, ә бәлки Аллаһка бәйләнергә кирәк .
			Аллаһны гыйбадәттә бер итү белән бәйле	Йөрәк белән рәхмәтле булу. Ул бөтен нигъмәт һәм фазыйләтләрнең башка заттан түгел, ә Алаһтан булуын йөрәк белән танудан гыйбарәт.
				Тел белән рәхмәт әйтү : { Мине сынар өчен Раббым шул нигъмәтне бирде, әллә шөкер итүчеләрдән булмыйммы? }(27:40).
				Әгъзалар белән рәхмәт әйтү. Ул Аллаһ биргән нигъмәтләрне Аллаһка рәхмәт өчен куллланудан гыйбарәт. Әмма һәр нигъмәт тиешенчә файдаланырга тиеш. Мәсәлән, материаль байлык Аллаһ риза булган максатларда кулланыла; гыйлем өчен рәхмәт гыйлемне сорап килүчеләргә бирү сыйфатында чагыла.
Сынау килгәндә сабыр итә	Кайгы-хәсрәт килгәндә кешеләр үз-үзләрен тотышлары буенча дүрт төркемгә бүленәләр			Үзләренең йөрәкләре, телләре һәм әгъзалары белән ризасызлык һәм канәгатьсезлек белдерүчеләр. Мондый гамәл зур гөнаһ, хәтта кече ширк дәрәҗәсенә дә җитәргә мөмкин.
				Сабырлык күрсәтүчеләр. Ислам дине белгечләренең бердәм фикере буенча, бу гамәл мәҗбүри (вәҗиб).Сабырлыкның тәме әче, әмма аның нәтиҗәсе татлы.
				Ризалык белдерүчеләр.Мондый гамәл кирәк, мәслихәт булып тора. Аның тулаем чагылышы безнең белән булган барлык нәрсәләр дә Аллаһтан һәм ул биргән һәрбер нәрсә нигъмәт икәнлегенә инану.
				Шөкер итүчеләр. Бу иң бөек дәрәҗә һәм ул Аллаһның шөкер итүче колларына хас.
Гөнаһ эшләсә, истигъфар сорый				

«*Әл-Хәнифиййя*» - Ибраһим дине, ул Бер Аллаһка табынудан гыйбарәт; Аллаһ сине шуның өчен яралткан. Тәүхидтән башка гыйбадәт – гыйбадәт түгел. Ширк гыйбадәтне боза, әгәр гыйбадәткә ширк кушылса, гамәлләр бозыла, һәм шуны кылучыны мәңгелек утка дучар итә, шуңа күрә әлеге мәсьәләне өйрәнү синең иң мөһим вазифаң булып тора.	Тәүхидне өйрәнүнең сәбәбе һәм ширкнең хәтәрлеге		
Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) вакытындагы имансызлар Аллаһны Раббылыкта бердәнбер итеп таныйлар иде (тәухид әр-рубубиййя), әмма мөселман булмадылар, чөнки алар Аллаһны гыйбадәткә лаеклы бердәнбер зат икәнлеген инкарь иттеләр (тәухид әл-улюхиййя).		Дүрт кагыйдә	
Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) вакытындагы имансызлар потларга Аллаһка якынаю өчен, ул сыннар Аллаһ каршында шәфәгатьче булсыннар, дип табындылар.			
Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) төрле объектларга табынучы кешеләргә расүл булып килде, әмма ул ширкнең бөтен формалары белән дә, аларның берсен дә аермыйча, көрәште.			
Хәзерге заман мөшрикләренең ширкләре элеккеге мөшрикләрнең ширкләренә караганда куркынычрак.			

ИМТИХАН СОРАУЛАРЫ

Исем .... «Дүрт кагыйдә» китабын яттан өйрәндеңме?
……………..…………………………..………….

Сораулар	Коръән һәм Сөннәттән дәлил
Бирелгән нигъмәт - сынау	
Имансызлар Аллаһны Раббылыкта бер итеп таныйлар иде	
Аллаһка Аллаһтан башка затларга табыну аркылы якынаерга тырышу	
Тыелган шәфәгатьчелек	
Мөшрикләрнең бер өлеше кояш һәм айга табынуларына дәлил	
Мөшрикләрнең бер өлеше фәрештәләргә табынуларына дәлил	
Мөшрикләрнең бер өлеше пәйгамбәрләргә табынуларына дәлил	
Мөшрикләрнең бер өлеше изгеләргә табынуларына дәлил	
Мөшрикләрнең бер өлеше ташларга һәм агачларга табынуларына дәлил	
Мөшрикләр кайгы килгәндә ихластан Аллаһка табыналар, ә иминлек булганда ширк кылалар иде	
Ширк турында дәлил	

Түбәндәге сорауларга җавап бир:

Ни өчен без Тәүхидне өйрәнәбез?	-2 -1 -4 -3
	-8 -7 -6 -5 -9
Ни өчен без “Дүрт кагыйдә”не өйрәнәбез?	-1 -2
	-4 -3
“Дүрт кагыйдә” китабы ошбу өлешләргә бүленә:	-2 -1 -3
“Дүрт кагыйдә” китабы ... китабының кыскача эчтәлеге:	
Ни өчен без «Шикләрне бетерү» китабын өйрәнмибез?	
Бәхет билгеләре	-2 -1 -3
Әл- хәнифиййә – ул ...	

“Дүрт кагыйдә” китабын өйрәнүнең җимешләре		
Аллаһның дуслары - ул ...		Бер галим әйтте:
Моңа дәлил		
Бирелгән нигъмәтләргә рәхмәт … (мисаллар белән)		-1
	-2	
	-3	
Колның Аллаһ белән бәйләнеше нинди булырга тиеш?		
Кайгы килгәндә кешеләрнең үз-үзләрен тотышлары һәм мондый гамәлләргә ислам диненең карашы		-1
		-2
	-4	-3
«Әш -шәфә’ә» шәфәгать сүзенең телдәге мәгънәсе:		**«Әш -шәфә’ә» шәфәгать сүзенең шәригатьтәге мәгънәсе:**
«Әш -шәфә’ә» ничәгә бүленә?		-2 -1
Расланган шәфәгатьнең шартлары		-3 -2 -1
Расланган шәфәгать бүленә:		
	- 1 ул үз чиратында бүленә:	
	-2 ул үз чиратында бүленә	
Беренче кагыйдә		
Икенче кагыйдә		
Өченче кагыйдә		
Дүртенче кагыйдә		
Ширк кушылган гыйбадәт хакында фикер		Моңа дәлил:

Эчтәлек

Дүрт кагыйдә		
1	Кереш өлеш һәм бәхет билгеләре	1
2	Беренче кагыйдә	7
3	Икенче кагыйдә	8
4	Өченче кагыйдә	10
5	Дүртенче кагыйдә	12
6	Кушымта (китапның кыскача таблица рәвешендә күрсәтү)	13
7	Имтихан сораулары	15
8	Эчтәлек	17

«Динебезне бозучы гамәлләр» китабына аңлатма

Динебезне бозучы гамәлләр

Шәфкатьле һәм мәрхәмәтле Аллаһ исеме белән!
Бел: динебезне бозучы гамәлләр унау:

Беренчесе: Гыйбадәттә Аллаһка тиңдәшлек кылу (ширк). Аллаһ Тәгалә әйтте: **«Аллаһ үзенә тиңдәшлек кылуны гафу итмәс, тиңдәшлек кылудан башка гөнаһларны үзе теләгән кешедән гафу итәр»**. Шулай ук Ул әйтте: **«Берәү Аллаһка тиңдәшлек кылса, Аллаһ ул кешегә җәннәтне хәрам кылды һәм аның кайтачак урыны җәһәннәмдер, аларны җәһәннәмнән коткарырга ярдәмче булмас»**. Корбанны Аллаһка түгел, ә җенгә яки кабергә, дип чалу моның мисалы булып тора.

Икенчесе: галимнәрнең бердәм фикере буенча, Аллаһ белән үзе арасында арадашчы булдырган һәм шуларга ялварган, шәфәгать сораган, өмет баглаган кеше көферлеккә төшә.

Өченчесе: мөшрикләрне кәфер итеп санамаган, яки аларның көферлегендә шикләнгән, яки аларның юлын дөрескә санаган кеше – имансыз була.

Дүртенчесе: башка затның җитәкчелеге пәйгамбәребезнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) җитәкчелегенә караганда камилрәк яки башка хөкемнәр Аллаһның расуленекенә (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) караганда яхшырак, дип инанган, тагут хөкемнәрен Аллаһның расуле (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) хөкемнәренә караганда өстенрәк күреп, гамәл кылган кеше – имансыз була.

Бишенчесе: пәйгамбәребез (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) нәрсә белән килде, шуларны дошман күргән кеше, хәтта алар нигезендә гамәл кылса да, имансыз була.

Алтынчысы: Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) алып килгән диннең нәрсәсен булса да, яки Аллаһ Тәгаләнең әҗер-савап бирүеннән, яки Аның җәзасыннан көлгән, мыскыллаган кеше көферлеккә төшә. Моңа Аллаһның ошбу сүзләре дәлил: **«Әйт: "Әй сез Аллаһ тарафыннан Аның аятьләрен вә Аның расүлен мәсхәрә итәсезме? ". Акланмагыз! Иман китергәннән соң кәфер булган кешеләр, Коръән белән гамәл кылмыйча көферлекләрен арттырдылар ...».**

Җиденчесе: сихерчелек, моңарга сихер чыгару да, сөйдергечләр ясау да керә. Кем дә кем аны башкарса яки шул эштән канәгатьлек алса, ул кеше көферлеккә төшә. Моңа Аллаһның ошбу сүзләре дәлил: **«Бу ике фәрештә сихерне һичкемгә өйрәтмәделәр, һәм әйттеләр: "Дөреслектә без сезгә фетнәбез, Аллаһ безне сезне сихер белән сынар өчен җибәрде, әгәр сихер белән шөгыльләнсәгез кәфер булырсыз."».**

Сигезенчесе: мөселманнарга каршы мөшрикләргә ярдәм һәм булышлык күрсәтү. Аллаһның сүзләре моңа дәлил: **«Әгәр Сезләрдән берәү динсез кардәшләрен дус тотса, ул кеше алардан булды. Аллаһ, әлбәттә, Коръән белән гамәл кылмаучы залимнәрне туры юлга күндермәс».**

Тугызынчысы: Хозыр Муса (галәйһиссәләм)шәригате чикләреннән чыккан кебек, кайбер кешеләр Мөхәммәд (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) шәригате чикләреннән чыга ала, дип инанган кеше имансыз була.

Унынчысы: Аллаһның диненнән, аны өйрәнүдән, аның нигезендә гамәл кылудан баш тарту. Моңарга Аллаһның ошбу сүзләре дәлил булып тора: **«Раббысының аятьләре белән вәгазьләнеп, ул вәгазьләрдән баш тарткан кешедән дә залимрәк кеше булырмы? Без, әлбәттә, залимнәрдән үч алучыбыз».**

Әлеге гамәлләр, эшләнергә мәҗбүр ителгәннәреннән тыш, уйнап, мәзәк итеп, чынлап яки куркудан эшләнәме – алар арасында һичнинди дә аерма юк. Һәм бу гамәлләрнең барысы да еш кылына торган, иң куркыныч һәм хәтәр гамәлләрдән санала. Шуңа күрә мөселман кешесе алардан читтә торырга, аларга якын бармаска һәм аларны кылмасам ярар иде дип, үзе өчен куркырга тиеш. Аллаһтан Аның ачуына һәм газаплы җәзаларга китерә торган нәрсәләрдән яклау сорыйбыз. Аллаһның кешеләр арасындагы иң күркәм заты булган Мөхәммәдкә, аның сәхәбәләренә һәм дәвамчыларына Аллаһның сәламе һәм рәхмәтләре булсын.

АҢЛАТМА

Авторның кереш сүзе

Шәфкатьле һәм Мәрхәмәтле Аллаһ исеме белән!
Бел: динебезне бозучы гамәлләр унау.

Ни өчен галимнәр үз хезмәтләрен бәсмәләдән («Бисмилләһ») башлыйлар?

Аллаһның Китабына һәм Пәйгамбәрләргә ияреп (алардан үрнәк алып).

Алдагы буын галимнәргә ияреп.

Әлеге сүзләр аша Аллаһ Тәгаләдән фатиха һәм бәрәкәт сорап.

«**Аллаһның исеме белән башланмаган мөһим эшләр…**», дигән хәдискә ияреп, әмма ул дөрес хәдис түгел.

Коръәндә һәм сөннәттә гамәлләр билгеле бер сан белән чикләнгәнме?

Әгәр Корьәннең һәм сөннәтнең башка урыннарында әлеге саннан үзгә сан килсә (ягъни әлеге санны тулыландырып килгән гамәлләр булса), бу очракта әлеге гамәлләр баштагы сан белән генә чикләнмәячәк. Мисал өчен пәйгамбәребезнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) бер хәдисен алыйк: *«Һәлакәткә китерә торган җиде гөнаһтан сакланыгыз…»*

Әгәр Корьәннең һәм сөннәтнең башка урыннарында әлеге саннан үзгә сан килмәсә (ягъни әлеге санны тулыландырып килгән гамәлләр булмаса), бу очракта әлеге гамәлләрнең саны шуның белән чикләнәчәк. Мәсәлән, Джәбрәил хәдисендәге Ислам һәм Иман әркәннәре.

Ни өчен кайвакыт гамәлләр шуның белән генә чикләнмәгән сан телгә алына?

Пәйгамбәребезнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) үзенең сәхәбәләрен иң яхшы рәвештә өйрәтү осталыгы шуннан гыйбарәт. Әлеге саннарны телгә алу сәхәбәләргә аларны яттан өйрәнергә һәм вакыт үткәч искә төшерергә мөмкинчелек биргән, нәкъ пәйгамбәребезнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) сүзләрендәгечә: *«Мин сезгә өч нәрсә белән ант итәрмен һәм сезгә нәрсәдер әйтермен, ә сез аны истә калдырырсыз! Сәдака колның мөлкәтен киметми ...»*. Әлеге китап авторы да шул рәвешле эшли.

Ни өчен без Ислам динен бозучы гамәлләрне өйрәнәбез?

Алардан саклану һәм аларны кылмау өчен, шуңа күрә әлеге гамәлләрне өйрәнүнең файдасы бик зур, алай гына да түгел, аның файдасы иң әһәмиятлеләрнең берсе. Таһәрәтнең бозылу-бозылмавын белү өчен без аны бозучы гамәлләрне өйрәнәбез; намазыбыз дөрес булсын өчен дә аны бозучы гамәлләрне белү зарур. Хүзейфә, Аллаһ аннан разый булсын, әйтә иде: «Кешеләр пәйгамбәребездән (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) яхшылык хакында сорыйлар иде, ә мин, андый гамәлне кыла күрмим тагын дип, аннан һәрчак начарлык турында сорадым».

Нәрсә ул «динне бозучы гамәлләр»?

Ул Ислам динен бозучы, кешене Исламнан зур көферлеккә чыгаручы нәрсәләр. Ә **Ислам** ул – тәүһид аша үзеңне Аллаһка багышлау, ширктән һәм мөшрикләрдән ваз кичү аркылы Аңа буйсыну.

Аның мәгънәсе:

Мөселманны Исламнан зур көферлеккә чыгаручы гамәлләр.

Аллаһ безне имин кылсын.

Галимнәрнең әлеге гамәлләргә карата фикере бердәмме?

Әйе.

Ни өчен галимнәр кайвакыт «Исламны бозучы гамәлләр...», ә кайвакыт «Исламны гамәлдән чыгаручы эшләр...» диләр?

Алар бу гыйбарәләрнең икесен дә бертөрлелек туйдырмасын өчен кулланалар, аларның мәгънәләре бер үк.

Бу гамәлләр сан белән чикләнгәнме?

Юк.

Ни өчен соң автор аларны унау диде?

Ул бу гамәлләрнең иң хәтәрләрен күрсәтергә теләде; шулай ук истә калдырырга җиңел булсын дип, аларның санын күрсәтте.

Исламнан чыгаручы гамәлләрне билгеле бер төрләргә бүлеп буламы?

Сүз	Гамәл	Инану	Шик
Мәсәлән, Аллаһны, аның илчесен (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) яки динне мыскыллау - шундый гамәллардән.	Мәсәлән, сихерчелек.	Мәсәлән, Аллаһтан башка бүтән зат файда китерә ала, дип инану.	Мәсәлән, Пәйгамбәребезнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) хаклыкка чакыруы ирешеп тә иманга килмәүчеләрнең көферлегендә шикләнү.

Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) бу ун гамәлне телгә алдымы? Һәм моңа дәлил нинди?

Әйе, расулебез (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) алар хакында әйтә иде. Алай гына да түгел, һәр гамәлгә Коръәннән һәм сөннәттән дәлил бар. Аллаһ Тәгалә әйтте: **«Әнә шулай аятьләребезне кешеләргә ачык итеп бәян кылабыз, азгыннарның адашу юлы ачык беленсен өчен».**

Әлеге гамәлләрне кылган кешенең көферлеге хакында һәркем карар чыгара аламы?

Юк, киресенчә, билгеле бер кешенең көферлеге хакында карар чыгарганда, иманлы галимнәргә, шәригать хөкемнәренә мөрәҗәгать итү зарур. Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: «Үзенең кардәшенә: "Әй, кәфер!", - диган кеше үзе имансызлардан булыр».

Исламнан чыгаручы гамәлләр хакындагы хезмәтләрне кем язган?

Фикх буенча хезмәтләр язган барча авторлар да бу гамәлләрне китапларының көферлек хакындагы бүлекләрендә искә алалар иде. Әмма әлеге китапның авторы бу гамәлләргә багышланган аерым хезмәтне язучы беренче кеше булды.

Гамәл белән ул гамәлне кылучы арасында аерма бармы?

Әйе, һәм аларны аерып карау зарур. Чөнки мондый гамәлне кылган һәркем көферлеккә төшкән диган сүз түгел әле. Билгеле бер затны көферлектә гаепләү өчен аңа дәлилне җиткерү һәм шөбһәләрне бетерү тиешле. Авторның, Аллаһ аңа рәхимле булсын, максаты да билгеле бер кешеләрне көферлектә гаепләү түгел иде. Аның максаты – кешеләрне Исламнан чыгаручы гамәллардән кисәтү. һәм өммәт өчен вәгазь-нәсихәт тә шуннан гыйбарәт.

Бу гамәлләр хакында белгән мөселманның вазифасы нинди?
Мөселман кешесе бу гамәлләрдән ерак торырга, аларны кылудан куркырга, сакланырга, шулай ук башкаларны да алардан кисәтергә тиеш. Ә билгеле бер кешеләрнең көферлеге хакындагы фикерләргә килсәк, бу мәсьәләдә олугъ галимнәргә һәм шәригать хөкемнәренә мөрәҗәгать итү кирәк.

Аллаһ Тәгалә әйтте: **«Сезгә үз арагыздан пәйгамбәр килде, Аллаһка карышуыгыз аңар авырдыр, сезнең иманга килүегез өчен бик тырышучы, мөэминнәргә шәфкатьледер. Шуның соңында да иманнан баш тартсалар, син аларга әйт: «Миңа Аллаһ җитә, бит Аллаһдан башка гыйбадәткә лаеклы Илаһи зат юк, мәгәр Ул гына, Аңарга гына тәвәккәл кыламын һәм Ул олугъ Гәрешнең Раббысы».**

(9:128-129)

Беренче гамәл

Гыйбадәттә Аллаһка тиңдәшлек кылу (ширк). Аллаһ Тәгалә әйтте: **«Аллаһ үзенә тиңдәшлек кылуны гафу итмәс, тиңдәшлек кылудан башка гөнаһларны үзе теләгән кешедән гафу итәр»(4:116)**. Шулай ук Ул әйтте: **«Берәү Аллаһка тиңдәшлек кылса, Аллаһ ул кешегә җәннәтне хәрам кылды һәм аның кайтачак урыны җәһәннәмдер, аларны җәһәннәмнән коткарырга ярдәмче булмас».(5:72)** Аллаһка түгел, ә каберләргә һәм җеннәргә корбан китерү кебек гамәлләр – моның мисалы була ала.

Ширкнең төрләре

Зур ширк – автор ширкнең нәкъ менә шушы төрен күздә тотты	Кече ширк
Аның асылы Аллаһтан башка бүтән затның галәм белән яшерен идарә итә алуына яки кешеләргә файда китерү һәм зыянны булдырмый калу аның кулында, дип иманудан гыйбарәт.	Аның асылы Аллаһ сәбәп итеп яралтмаган нәрсәләрне сәбәп итеп санаудан гыйбарәт. Һәм зур ширккә илтә торган нәрсәләрнең барысы да кече ширк була.
• Кешене диннән чыгара; • Барлык гамәлләрне дә юкка чыгара; • Кешене мәңгелеккә җәһәннәмгә кертә; • Шәригать текстларында «зур» дип атала ала; • Әгәр шәригатьтә «ширк» яки «көферлек» сүзләре килеп, ул сүзләр «әл» билгелелек артикле белән бергә торса.	• Кешене диннән чыгармый; • Үзе кушылган гамәлне юкка чыгара; • Кешене мәңгелеккә җәһәнәмгә кертми; • Шәригать текстларында «кече» дип атала ала; • Әгәр шәригатьтә «ширк» яки «көферлек» сүзләре килеп, ул сүзләр «әл» билгелелек артикле белән бергә тормаса.

Зур ширк Аллаһ тарафыннан гафу ителәме?

Аллаһ Тәгаләнең сүзләре шуны дәлилли – әгәр кеше ширки гамәлне үтәп вафат булса, әлеге гамәл гафу ителми: **«Аллаһ үзенә тиңдәшлек кылуны гафу итмәс, тиңдәшлек кылудан башка гөнаһларны үзе теләгән кешедән гафу итәр»**. Әгәр кеше исән вакытында тәүбә итсә, ул гафу ителәчәк, чөнки Аллаһ Тәгалә әйтте: **«Минем мөэмин бәндәләремә әйт: "Аллаһның рәхмәтеннән өмет өзмәгез, чөнки тәүбә иткәндә Аллаһ барлык гөнаһларны ярлыкаучыдыр". Аллаһ гафу итүче вә рәхмәт кылучы булды "»(39:53)**. Әмма тәүбә итүнең дә шарты бар: ул кояш көнбатыштан чыкканчыга кадәр кылынырга тиеш. Моңа пәйгамбәребезнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) сүзләре дәлил: *«Хиджрә тәүбә вакыты бетмичә, ә тәүбә кояш көнбатыштан чыкмыйча туктамас»*. Шулай ук тәүбә кылу җаның бугазыңа терәлгәнче булырга тиеш, чөнки Аллаһ Тәгалә әйтте: **«Үлем галәмәтләре күренә башлагач кына тәүбә итүчеләрнең һәм кәфер хәлдә үлгән кешеләрнең тәүбәләре һич кабул түгел. (4:18)**

Тыелган гамәлләрнең төрләре

Кечкенә гөнаһлар
Аларның барысын да Аллаһ Тәгалә тыйды, әмма алар өчен билгеле бер җәза билгеләнмәде.

Зур гөнаһлар
Бу – аны кылган өчен билгеле бер җәза (мәсәлән, ләгънәт кылыну яки бу гөнаһны кылучыга катышмау кебек) вәгъдә ителгән теләсә-кайсы гамәл. Җәза шулай ук гөнаһ кылучыны кәфер яки мөшрик итеп тасвирлау яки иң әшәке хайванга тиңләү рәвешендә дә булырга мөмкин.

Кече ширк
Зур ширккә караганда гөнаһысы азрак, ә зур гөнаһларга караганда гөнаһысы күбрәк

Зур ширк
Иң каты тыю белән тыелган

Зур гөнаһларның хөкеме
Тәүбә итү мәҗбүри, чөнки Аллаһның расуле (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: *«Үлемена чаклы тәүбә кылмаган елаучы хатын...»*, шулай ук икенче хәдистә: *«...әгәр зур гөнаһлардан сакланса ...»*

Аларның дәрәҗәләре бармы?
Әйе, алар бер-берсеннән дәрәҗәләре белән аерылалар. Пәйгамбәребез әйтте: *«Зур гөнаһларның олугълары...»*

Зур гөнаһлар кылучының хөкеме
- Ул иманы кимчелекле булган кеше. Ягъни үзенең иманы дәрәҗәсендә иманлы, үзенең гөнаһысы дәрәҗәсендә имансыз;
- Аны иманына нисбәтле рәвештә яратырга һәм гөнаһысына нисбәтле рәвештә яратмаска кирәк;
- Кеше зур гөнаһ кылганда, аның белән булырга ярамый.

Зур гөнаһларның саны:
Сан белән чикләнмәгән, әмма югарыда телгә алынган тасвирлау белән чикләнгән.

Мал чалу төрләре

Аллаһ ризалыгы өчен

Мондый хайван чалу канунлаштырылган. Әл-хадий, әл-удхия, шулай ук малны итен сәдака итеп өләшү өчен чалу төрләре бар.

Аллаһтан башка бүтән затның ризалыгы өчен, ул затны яратып һәм олугълап (автор нәкъ менә шушы төрне күздә тотты)

Бу гамәл зур ширк була. Моңа мисал: җенгә яки кабергә корбан чалу.

Рөхсәт ителгән, хәләл

Мәсәлән, ашау, яки кунак сыйлау, яки итен сату өчен сарык чалу.

Икенче гамәл

Галимнәрнең бердәм фикере буенча, Аллаһ белән үзе арасында арадашчы булдырган һәм шуларга ялварган, шәфәгать сораган, өмет баглаган кеше көферлеккә төшә.

Шәфәгать төрләре

Аллаһтан башка һичкем булдыра алмаган (көч-куәте җитмәгән) шәфәгать.

Тыелган шәфәгать (автор әлеге төрне күздә тотты)

Ул Коръән тарафыннан тыелган. Аллаһның гына кодрәте җиткән нәрсәләрдә шәфәгатьне Аллаһтан башка заттан сорау. Мондый шәфәгать зур ширк була.

Рөхсәт ителгән шәфәгать

Әлеге шәфәгатьне бары тик Аллаһтан гына сорыйлар һәм аның түбәндәге шартлары бар:

1. Аллаһның рөхсәте.
2. Шәфәгать кылган кешедән Аның риза булуы.
3. Шәфәгать кылынучы кешедән Аның риза булуы.

Шәфәгать кылырга булдыра алган (көч-куәте җиткән) затлардан шәфәгать сорау

Ул шушы дүрт шарт үтәлгәндә дөрес булачак:

1. Шәфәгать кылучы, яклаучы кеше исән булырга тиеш;
2. Ул биредә, синең янда булырга тиеш;
3. Әлеге кешенең сине яклау, сиңа шәфәгать кылу мөмкинчелеге булырга тиеш;
4. Синең калебеңдә әлеге кешенең бары тик сәбәп кенә булуына инану булырга тиеш.

Гомуми шәфәгать, ул пәйгамбәрләргә, фәрештәләргә, иманлыларга хас

- Җәннәттә иманлыларның дәрәҗәсен арттыру хакында;
- Иманлыларның җәһәннәм утына керүдән (кылган гөнаһлары сәбәпле җәһәннәмгә лаек булганнарын) коткару хакында;
- Кылган гөнаһлары сәбәпле җәһәннәмгә кергән иманлыларны аннан чыгару хакында.

Хосусый, бары тик пәйгамбәребезгә генә (Аллаһның аңа рәхмәте һәм сәламе булсын) хас шәфәгать.

- Бөек шәфәгатьчелек;
- Абыйсы Әбу Талиб өчен, аның җәһәннәмдәге газапларын җиңеләйтү өчен;
- Җәннәт капкаларын ачу хакындагы үтенеч.

Кардәшеңә: «Минем өчен дога кыл», - дип әйтү рөхсәт ителгәнме?
Әгәр дә аның әлеге үтенечендә бу кешегә карата мохтаҗлыгы чагылса, бу кече ширкнең бер төре була. Әгәр ул бу хакта исән, янында булган, дога кылырга сәләтле булган кешедән сораса һәм ул кешенең бары тик сәбәп кенә булуында инанса, бу рөхсәт ителә. Әмма моны эшләмәү яхшырак.

Тәвәккәл кылу
Кешенең Аллаһка ышаныч, хаклык белән, рөхсәт ителгән, канунлаштырылган сәбәпләрне кулланып, Аңа таянуы.

Рөхсәт ителгән төре
Исән кешегә, аңарда мохтаҗлык кичермичә генә, үзең эшләргә вәкаләт биргән әйберләрдә генә таяну. Мисал өчен, кемгәдер нәрсәдер сатарга вәкаләт бирү.

Тәвәккәл кылуда кече ширк
Исән кешегә, аңарда мохтаҗлык һәм ихтыяҗ кичереп, таяну. Мисал өчен: икенче кешегә язмыш мәсьәләсендә, аңа сәбәп буларак кына түгел, ә аны зуррак дәрәҗәгә куеп таяну.

Тәвәккәл кылуның, әгәр аны Аллаһка багышламасаң, зур ширк булган төре (автор нәкъ менә шушы төрне күздә тотты)
Бу тәвәккәлнең мәгънәсе – табыну һәм буйсыну. Кешенең үзе тәвәккәл иткән затына, файда китерү дә, зыяннан саклау да аның кулында, дип инанган халәттә, берсүзсез таянуы. Мисал өчен, вафат булганнарга таяну.

«Мин шуңа-шуңа тәвәккәл иттем» яки «Мин Аллаһка тәвәккәл иттем, аннан соң шуңа-шуңа тәвәккәл иттем» дип әйтергә ярыймы? Әлеге мәсьәләдә хакыйкать нидә?
«Мин шуңа-шуңа тәвәккәл иттем» дип тә, «Мин Аллаһка тәвәккәл иттем, аннан соң шуңа-шуңа тәвәккәл иттем» дип тә әйтергә ярамый, чөнки тәвәккәл кылу – Аллаһтан башка бүтән затка багышларга ярамый торган калеб гамәле. Әмма: «Мин шуны-шуны вәкаләтле иттем», ягъни нидер эшләргә тапшырдым, дияргә ярый. Пәйгамбәребез дә бит (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) үзенең кайбер сәхәбәләренә кайсыбер шәхси яки җәмәгать эшләрен куша торган булган.

Өченче гамәл

Мөшрикләрне кәфер итеп санамаган, яки аларның имансызлыгында шикләнгән, яки аларның юлын дөрескә санаган кеше – имансыз була.

Ислам динендә мөшрикләрнең урыны

Аллаһның илчесенең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) хаклыкка өндәвен ишетеп тә иманга килмәгән һәркем имансыз була. Аллаһ Тәгалә әйтте: **« Берәү ислам диненнән башка дингә иярсә, аның дине һәм гамәле һич кабул булмый, ул ахирәттә хәсрәтләнүче һәм һәлак булучыдыр » (3:85).**

«Китап әһелләре» мөшрикләр рәтенә керәме?

Әйе, Аллаһның расуленә (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) иман китермәгән Китап әһелләре мөшрик була, Аллаһ Тәгаләнең ошбу сүзләре моңа дәлил: **«Аллаһка һәм ахирәт көненә иман китермәгән кешеләр белән көрәшегез һәм Аллаһ һәм Аның рәсүле хәрам кылган нәрсәләрнең хәрамлыгына ышанмаган һәм хак дин — исламны дин итеп алмаган кешеләр белән көрәшегез! » (9:29).** Шулай ук пәйгамбәребез дә (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: *«Мөхәммәднең җаны кулында булган зат белән ант итәм, бу өмәттән булган яһүд яки насара минем турында ишетеп, минем аша җибәрелгән дингә иман китермичә үлеп китсә, ахыргы урыны җәһәннәм булачак».*

Бу хөкем алар белән булган килешүләребезгә тугъры булмаска тиеш дигәнне аңлатамы?

Юк, Аллаһның мәхәббәтенә ирешү өчен без имансызлардан булган кеше белән килешүебезгә тугъры булырга тиешбез, чөнки Аллаһ Тәгалә әйтте: **«Алар сезнең белән сүзләрендә торсалар, сез дә сүзегездә торыгыз! Аллаһ, әлбәттә, килешүләрне бозудан сакланучыларны сөя»(9:7)**. Имансызлар белән булган мөнәсәбәтләрдә кешеләр берничә төркемгә бүленә:

- Мөселман булмаган халыклар белән аларның бәйрәмнәрендә, тантаналарында, йолаларында катнашучы кешеләр.
- Мөселман булмаган халыкларга карата аларны үтерү, талау, алдалау һ.б.ш. аша чикләрне бозучы кешеләр.
- Урталыкта торучы сөннәт әһелләре. Бу аларның бәйрәм һәм йолаларында катнашмаудан, әмма шул ук вакытта алар белән булган мөнәсәбәтләрдә чикләрне узмаудан һәм булган килешүләрне саклаудан гыйбарәт. Шулай ук безгә алар белән сәүдә эшләрендә хезмәттәшлек итәргә дә рөхсәт. Һәм аларны тәүһидкә чакырырга кирәк.

Дүртенче гамәл

Башка затның җитәкчелеге пәйгамбәребезнең (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) җитәкчелегенә караганда камилрәк яки башка хөкемнәр Аллаһның расуленекенә (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) караганда яхшырак, дип инанган, тагут хөкемнәрен Аллаһның расуле (Аллаһның аңа сәламе һәс рәхмәте булсын) хөкемнәренә караганда өстенрәк күреп, гамәл кылган кеше – имансыз була.

Аллаһ иңдергән буенча булмаган хөкем төрләре

Тагут хөкемнәрен һәм уйлап чыгарылган кануннарны Аллаh хөкемнәре һәм кануннарына караганда өстенрәк күреп, Аллаh хөкемнәрен һәм кануннарын яраксыз, дип инанган кеше зур көферлек кыла, бу көферлеге аны Ислам диненнән чыгара. Аллаh Тәгалә әйтте: **«Алар Аллаhны ташлап үзләренең галимнәрен яки Заhидләрен Раббылары итеп алдылар»(9:31).**

Әгәр кеше Аллаhның хөкемнәрен һәм кануннарын гамәлгә ашыру кирәк һәм әлеге кануннар Аллаhның коллары өчен яхшырак дип инанган булса, әмма үзенең нәфесенә ияреп яки үзенең идарә итү вазифасында калырга теләп, тагут канунарын өстен күрсә, бу кече көферлек була. Әгәр кеше әлеге кануннарга нигезләнеп, мөселман кешесенең хак һәм хокуларын бозган икән, ул залимнәрдән була. Мондый кеше Ислам диненнән чыгаручы зур көферлек чигендә тора.

Бишенче гамәл

Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) алып килгән нәрсәләргә нәфрәтле булса, хәтта алар нигезендә гамәл кылса да, имансыз була.

Әлеге гамәлнең Ислам диненнән чыгаруы хакындагы дәлил

Аллаһ Тәгалә әйтте: **« Бу хөкем аларга Аллаһ иңдергән Корьәнне мәкъруһ күргәннәре өчендер, гамәлләрен батыл кылды. »(47:9)**, Ул шулай ук әйтте: **« Раббың исеме белән ант итеп әйтәм, мөселманнар үзара бәхәсләшкән эшләре турысында: «Ий, Мөхәммәд! Синнән хөкем иттермичә чын иманлы була алмаслар, алар синең хөкемеңә күңелләрендә шик калдырмаслар һәм синең хөкемеңә чын күңелдән риза булып мөселман булырлар, әнә шул эшне эшләгәнгә чаклы камил мөэмин булмаслар». (4:65),** һәм шулай ук: **«Аллаһ Тәгалә, бер кешене һидәяткә — диндә туры юлга күндерергә теләсә, ислам дине өчен аның күкрәген ачып куяр, янә Аллаһ, бер кешене хак диннән адаштырырга теләсә, ул кешенең күкрәген тар, күңелен хактан шикләнүче кылыр, шуннан соң бу кеше, күкрәге тар булу сәбәпле, хаклыктан тыгызланып — Аллаһ хөкемнәрен яратмыйча, гүя күккә чыгардай булыр. Әнә шулай Аллаһ Тәгалә, Корьән аятьләренә ышанмаган яки ышанып та аның белән гамәл кылмаган кешеләрнең күңелләренә көферлек, мөшриклек яки монафикълык нәҗесен салыр» (6:125)**, - диде.

Аллаһ ризалыгы өчен булган мәхәббәт һәм нәфрәт

Аллаһ ризалыгы өчен булган мәхәббәт һәм нәфрәт мәҗбүри гамәлләр, алай гына да түгел, алар – иманның иң нык булган бер өлеше.

Аллаһ ризалыгы өчен нәрсәләрне һәм кемнәрне яратырга кирәк?

- Аллаһ Тәгалә риза булган гамәлләрне. Боларга шәригатьтә килгән бар нәрсә дә керә, мисал өчен, тәүһид.
- Әлеге гамәлләрне кылучы затларны. Мәсәлән: пәйгамбәрләрне, расулләрне, фәрештәләрне, сәхәбәләрне һәм барлык тәүһид ияләрен.
- Аллаһ сөйгән билгеле бер вакытларны, мәсәлән, Кадер кичен яки төннең өченче өлешен.
- Аллаһ сөйгән билгеле бер урыннарны, мәсәлән, Мәккә, Мәдинә шәһәрләрен…

Аллаһ ризалыгы өчен нәрсәләргә һәм кемнәргә нәфрәтләнергә кирәк?

Аллаһ Тәгалә риза булмаган һәм Аның ачуын китергән гамәлләргә. Боларга шәригатьтә тыелган бар нәрсә дә керә, мәсәлән, ширк.	Әлеге гамәлләрне кылучы затларга. Мәсәлән: мөшрикләр, монафыйкълар һәм шайтаннар.	Аллаһ нәфрәтләнгән билгеле бер вакытларга, мисал өчен, кояшка гыйбадәт кылган вакыт.	Аллаһ нәфрәтләнгән билгеле бер урыннарга. Мәсәлән, ширк кылына торган урыннар.

Хатын-кыз, күпхатынлылыкны күралмау сәбәпле, имансызлыкка төшә аламы?

Дөреслектә, хатын-кыз шәригатьнең күпхатынлылык хакындагы карарын кире какмый икән, әмма ул, хәләл җефетенә карата мәхәббәте яки көнләшү сәбәпле, аның башка хатын-кызга өйләнүен теләмәсә, бу гамәле өчен аны шелтәләргә ярамый.

Алтынчы гамәл

Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) алып килгән диннең нәрсәсен булса да, яки Аллаһ Тәгаләнең әҗер-савап бирүеннән, яки Аның җәзасыннан көлгән, мәсхәрәләгән, мыскыллаган кеше имансызлыкка төшә. Моңа Аллаһның ошбу сүзләре дәлил: **«Әйт: "Әй сез Аллаһ тарафыннан Аның аятьләрен вә Аның расүлен мәсхәрә итәсезме?" Акланмагыз! Иман китергәннән соң кәфер булган кешеләр, Коръән белән гамәл кылмыйча көферлекләрен арттырдылар ...» (9:65-66).**

Мыскыллау (көлү, шаяру)

Аның мәгънәсе һәм мыскыл итүченең хөкеме

Бу очракта мыскыллауның мәгънәсе – мәсхәрәләү, көлү. Ислам диненең нәрсәсен дә булса мыскыл итүче яки мәсхәрәләүче кеше имансыз була, Ислам диненә каршы көрәшүне үз эченә алган зур көферлеккә төшә һәм бу гамәле аны Ислам диненнән чыгара. Мондый кеше җәһәннәм әһеле, җәһәннәмдә ул мәңге калачак. Мондый халәткә төшермәсен дип, Аллаһтан яклау сорыйбыз.

Ә Ислам диненең нәрсәсен дә булса мыскыл итүне ишеткән кешегә әлеге мыскыллауга каршы шелтә белдерү һәм әлеге урыннан китү вәҗиб. Бу хөкемгә әлеге мыскыллауны күзәткән кеше һәм аның хакында шелтәләмичә сөйләгән кеше дә керә. Аллаһ Тәгалә әйтте: **«Кәферләрнең Коръән аятьләрен инкарь итүләрен яки мәсхәрә кылып көлүләрен ишетсәгез, алар арасында утырмагыз, ягъни аларның бу кабахәт эшләре кайда булса да һич тә риза булып тормагыз, Коръән сүзләренә кагылмый торган сүзгә күчкәннәренә чаклы. Әгәр аларның Коръәнгә каршы булган сүзләренә һәм эшләренә риза булып торсагыз, ул вакытта алар җөмләсеннән булырсыз. Шиксез, Аллаһ монафикълар белән көферләрне бер җәһәннәмгә җыячак» (4:140) .**

Мыскыл итүченең тәүбәсе ошбу шартлар үтәлгәндә кабул ителә:

- Әлеге кеше Аллаһның Бөеклегенә хас рәвештә Аны мактарга тиеш;
- Мыскыллау вакытында әйткән сүзләреннән ваз кичәргә тиеш;
- Анда тәүбә итү билгеләре күренергә һәм без аның тәүбәсенең дөреслеген күрергә тиешбез.

Аллаһның илчесен (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) хурлаган кешегә килгәндә, әгәр аның сүзләре хак булса, аның тәүбәсен Аллаһ кабул итә, әмма аңа катгый җәза каралган.

Әгәр сүзләрендә мыскыл итү мәгънәсе (ягъни каршылыклы мәгънә) яшеренгән булса, бу кеше көферлеккә төшәме?

Мондый кешегә әлеге сүзләрнең харамлыгын белгертергә һәм аңлатырга кирәк. Әгәр ул тәүбә итсә, аның гөнаһысы булмый. Әгәр тәүбәгә килмәсә, бу очракта казыйларга һәм олугъ галимнәргә мөрәҗәгать итәргә кирәк.

Җиденче гамәл

Сихерчелек, шушында ук сихер чыгару да, сөйдергечләр ясау да керә. Кем дә кем аны башкарса яки канәгатьлек алса, ул кеше имансызлыкка төшә. Моңа Аллаһның ошбу сүзләре дәлил: **«Бу ике фәрештә сихерне һичкемгә өйрәтмәделәр, һәм әйттеләр: "Дөреслектә без сезгә фетнәбез, Аллаһ безне сезне сихер белән сынар өчен җибәрде, әгәр сихер белән шөгыльләнсәгез кәфер булырсыз."» (2:102).**

Сихер

Сихерчеләрнең билгеләре:

- Өшкерүдә (рукъя) шәригать рөхсәт иткән шартларны боза, ягъни капма-каршы гамәл кыла;
- Аерым хәрефләр яза һәм аңлаешсыз сүзләр сөйли;
- Астрология белән шөгыльләнә, уч төбеннән яки кәһвә куесыннан "укый";
- Төкерә-төкерә төеннәр бәйли;
- Сихер чыгара һәм сөйдергечләр ясый;
- Авыру кешегә шәригать хөкемнәренә капма-каршы булган гамәлләр кылырга куша, мәсәлән: тыелганны эшләргә, намазны калдырырга, малны чалганда Аллаһның исемен телгә алмаска;
- Авыру кешенең әнисенең исемен сорый;
- Үзен яшерен гыйлемне белүчеләр рәтенә кертә…

Сихерчелекнең хөкеме

Сихерчелек – зур көферлек, моңа Аллаһ Тәгаләнең сүзләре дәлил: **«Бу ике фәрештә сихерне һичкемгә өйрәтмәделәр, һәм әйттеләр: "Дөреслектә без сезгә фетнәбез, Аллаһ безне сезне сихер белән сынар өчен җибәрде, әгәр сихер белән шөгыльләнсәгез кәфер булырсыз."» (2:102).**

Сихерчеләргә барган кешенең хөкеме

Биредә аның белән бергә утырган, аңа кемнедер җибәргән яки хәбәр юллаган, йолдызнамәләр, уч төбеннән яки кәһвә куесыннан багулар һ.б.ш. хакында булган телетапшырулар, сайтлар, журналлар караган кешеләр күздә тотыла.

Мондый кешенең хөкеме шул: кырык көн буе аның укыган намазы кабул булмаячак. Бу хакта хәдистә килә. Сихерченең әйткәненә ышанган кеше хакында исә Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын): *«Кем дә кем сихерчегә барса һәм аңа ышанса, ул кеше Мөхәммәдкә килгән нәрсәләргә карата көферлек кылды»*, - дигән. Әгәр белеме җиткән кеше сихерчегә кисәтү ясау, шелтә белдерү өчен барса, мондый очрак бу хөкемгә керми.

Нушра
Сихерләнгән кешедән бозымны чыгару, ул ике төргә бүленә:

Канунлаштырылган (рөхсәт ителгән)

Ул бозымны шәригатьтә рөхсәт ителгән рукъялар, дарулар һәм дога ярдәмендә чыгару.

Тыелган
Әгәр бозымны чыгаруда сихерчелек кулланылса, бу тыелган нушра була. Аның хакында Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: *«Чынлыкта, ул – шайтанның бер гамәле».*

Бозымны сихер ярдәмендә чыгаруга рөхсәтне кире кагу

- Бозымны сихер ярдәмендә чыгару Коръәнгә, Сөннәткә, шулай ук сәхәбәләр һәм бу өммәтнең элгәрләре юлына каршы килә;
- Бу ысулда сөннәттә килгән Коръән белән шифа табуны калдыру да бар;
- Нушраның бу төрен кулланып, сихернең мөселманнар арасында таралуына сихерчеләргә ярдәм иткән буласың;
- Шулай ук Коръән һәм сөннәттән килгән дога белән дәвалау кебек анык билгеле булган нәрсәне сихер ярдәмендә дәвалау кебек шикле нәрсәләр файдасына калдыру;
- Бозымны сихер ярдәмендә чыгарганда, бозым чыгаручының да, чыгартучы кешенең дә, сихер китсен өчен шайтан ярата торган гамәл кылып, аңа якынаюы кирәк;
- Әгәр сихерләнгән кеше сабырлык күрсәтсә, ул Җәннәт белән бүләкләнер. Бу хакта безгә пәйгамбәребез (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте;
- Бозымны сихер ярдәмендә чыгару сихерләнгән кешенең бозымын арттыра гына;
- Аллаһның расуле дә (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) сихерләнгән иде, әмма ул әлеге бозымны сихер ярдәмендә түгел, ә киресенчә, шәригатьтә рөхсәт ителгән рукъялар ярдәмендә чыгарды.

Сигезенче гамәл

Мөселманнарга каршы мөшрикләргә ярдәм һәм булышлык күрсәтү. Аллаһның сүзләре моңа дәлил: **«Әгәр Сезләрдән берәү динсез кардәшләрен дус тотса, ул кеше алардан булды. Аллаһ, әлбәттә, Коръән белән гамәл кылмаучы залимнәрне туры юлга күндермәс» (5:51).**

Мөселманнарга каршы мөшрикләргә ярдәм:

Мөселман кешесе мөшрикләрнең диннәренә һәм мөшрикләрнең үзләренә ышанмавын һәм аларга катнашмавын күрсәтергә һәм тәүһид әhелләренең диненә мәхәббәт күрсәтеп, алар белән дустанә мөнәсәбәтләрдә булырга тиеш. Көферлекне яраткан, яки аның белән канәгатьләнгән, яки аңа һәм мөшрикләргә ярдәм иткән кеше имансыз була, Ислам диненнән чыгаручы көферлеккә төшкән була.

Мөшрикләргә ярдәм ике төрле була:

Ышанмаучылык һәм диннән язу, мөртәтлек

Мөшрикләргә карата мәхәббәт, ә мөселманнарга каршы нәфрәт күрсәтеп, мөшрикләрнең җиңүен теләп, мөселманнарга каршы мөшрикләргә ярдәм итү.

Диннән чыгаручы көферлек булып саналмый

Әгәр бу ярдәм мөшрикләргә мәхәббәт, ә мөселманнарга нәфрәт сәбәпле түгел, ә дөньяви файда алу өчен булган булса.

Тугызынчы гамәл

Хозыр Муса (галәйһиссәләм) шәригате чикләреннән чыккан кебек, кайбер кешеләр Мөхәммәд (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) шәригате чикләреннән чыга ала, дип инанган кеше имансыз була.

Кайбер кешеләр Мөхәммәд (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) шәригате һәм дине чикләреннән чыга ала, дип инанган кешеләр

Гыйлем ияләренең бердәм фикере буенча, шулай дип инанганнар кешене Ислам диненнән чыгара торган зур көферлеккә төшкән имансыз бәндәләр булалар. Мондый кешене, дәлилләр хакында аңлатып, тәүбәгә чакырырга кирәк. Әгәр ул тәүбәгә килмәсә, аңа катгый җәза каралган.

Аллаһ Тәгалә әйтте: **«Ий, кешеләр! Дөреслектә мин барчагызга — бөтен дөнья кешеләренә Аллаһдан җибәрелгән рәсүлмен» (7:158)**, һәм Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын)әйтте: *«Әгәр минем кардәшем Муса исән булса, ул миңа иярүдән башканы кылмас иде».*

Бу хөкем Исламга чакыру барып ирешкән Китап әһелләренә дә кагыла, чөнки алар, элгәре язылганча, мөшрикләр.

Хозыр Муса (галәйһиссәләм) шәригате чикләреннән үттеме? Моңа ишарә итүче бер генә ышанычлы чыганак та юк. Булган очракта да, Хозыр – Муса өммәтеннән булмады, чөнки элгәре һәр пәйгамбәр аерым бер халыкка җибәрелә иде. Ә безең пәйгамбәребез Мөхәммәд (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) барлык кешеләргә дә җибәрелде һәм аның шәригате чикләреннән үтәргә һичкемнең дә хакы юк.

Унынчы гамәл

Аллаһның диненнән, аны өйрәнүдән, аның нигезендә гамәл кылудан баш тарту. Моңарга Аллаһның ошбу сүзләре дәлил булып тора: **«Раббысының аятьләре белән вәгазьләнеп, ул вәгазьләрдән баш тарткан кешедән дә залимрәк кеше булырмы? Без, әлбәттә, залимнәрдән үч алучыбыз» (32:22).**

Аллаһ Тәгаләнең диненнән баш тарту:

Пәйгамбәребез (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әйтте: *«Аллаһ кемгә хәерлелек тели, шуңа динне аңлауны бирә»*. Ә Аллаһ кемгә хәерлелек теләми, аны ул динне өйрәнүдән читкә бора. Аллаһ Тәгалә әйтте: **«Раббысының аятьләре белән вәгазьләнеп, ул вәгазьләрдән баш тарткан кешедән дә залимрәк кеше булырмы? Без, әлбәттә, залимнәрдән үч алучыбыз»**, ә гөнаһлы бәндәләр – җәһәннәм әһелләре, Аллаһ безне сакласын.

Диннән баш тарткан кешенең хөкеме

Әгәр кеше Аллаһның илчесенә (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын), иман китермәсә, аны яратмыйча, ул алып килгән нәрсәләргә катгый рәвештә ышнмыйча үзенең ишетүен һәм калебен аннан читкә борса – мондый кеше диннән чыгаручы зур көферлеккә төшкән була.
Аллаһ Тәгалә әйтте: **«Әгәр дә аларга әйтелсә: «Аллаһ иңдергән Коръәнгә һәм рәсүл г-мнең хөкемнәренә килегез», — дип, шул вакытта күрерсең, алар синнән ныклап баш тарту белән баш тартырлар »(4:61)**, шулай ук Ул: **«Берәү Аллаһ вәгазе булган Коръәннән йөз чөерсә, аның белән гамәл кылудан баш тартса, Аллаһ ул кешене каты мәшәкатьле газабка дучар итәр» (72:17)**, - диде.

Авторның йомгаклау сүзе

Әлеге гамәлләр, эшләнергә мәҗбүр ителгәннәреннән тыш, уйнап, мәзәк итеп, чынлап яки куркудан эшләнәме – алар арасында һичнинди дә аерма юк. Һәм бу гамәлләрнең барысы да еш кылына торган, иң куркыныч һәм хәтәр гамәлләрдән санала. Шуңа күрә мөселман кешесе алардан читтә торырга, аларга якын бармаска һәм аларны кылмасам ярар иде дип, үзе өчен куркырга тиеш. Аллаһтан Аның ачуына һәм газаплы җәзаларга китерә торган нәрсәләрдән яклау сорыйбыз. Аллаһның кешеләр арасындагы иң күркәм заты булган Мөхәммәдкә, аның сәхәбәләренә һәм дәвамчыларына Аллаһның сәламе һәм рәхмәтләре булсын.

Бу гамәлләрне кылганда түбәндәге халәтләр арасында һичнинди аерма юк:

Курку

Ягъни кем дә кем әлеге гамәлләрне малымны, дәрәҗәмне югалтудан куркып кылдым, дип ялганлап әйтсә, ләкин бу гамәлләрне эшләргә ул мәҗбүр ителмәсә. Аллаһ Тәгалә әйтте: **“Кешеләрдән шундый кешеләр дә бардыр, әгәр алар Аллаһ юлында аз гына авырлык күрсәләр, кешеләрдән ирешкән рәнҗетелүне ахирәттәге Аллаһ газабы кебек зур газабтан санарлар, әгәр мөэминнәргә Аллаһ ярдәме белән табыш малы килсә, әлбәттә, алар әйтәләр, шиксез, без дә сезнең белән бергә, дип. Әллә Аллаһ барча дөнья кешеләренең күңелләрендә иман йә монафикълык яки мөшриклек сырхавы бар икәнне белмәсме?” (29:10)**

Җитди

Әгәр кеше ният белән бу гамәлләрнең берәрсен кылса, әмма акланыр сәбәбе булмаса.

Мәзәк итеп, уйнап

Әгәр кеше бу гамәлләрнең берсен кылып, соңыннан ул гамәлнең мәзәк итеп, уйнап кына кылынуы белән акланса.

Мәҗбүр итү, ирексезләү:

Исламнан чыгаручы гамәлләрнең берәрсен кылырга мәҗбүр ителгән кеше көферлеккә төшми. Әмма түбәндәге шартлар үтәлгәндә генә кеше мәҗбүр итүне, ирексезләүне сәбәп итеп аклана ала:

- Ул чынан да бу гамәлләрне кылырга мәҗбүр ителгән булырга тиеш. Шуңа күрә мәҗбүр ителгән кешедән кала беркем дә, курыккан яки әлеге гамәлләрне ихтирамлылык билгесе итеп кылган кебекләр аклауга һич лаек түгел;
- Бу гамәл зарурлык чикләреннән үтмәскә тиеш. Мәсәлән, әгәр кешене кемнедер мыскыл итәргә (мыскыллау көферлек булган очракта) бер тапкыр мәҗбүр итсәләр, ә ул бердән артык тапкыр мыскыл итсә, бу көферлек була, чөнки ул мыскыл итәргә бары тик бер генә тапкыр мәҗбүр ителгән иде;
- Бу кеше, үз мөмкинлекләренә карап, ачыктан-ачык көфер сүзләр әйтүдән качарга тырышырга тиеш;
- Бу кешенең калебендә ныклы иман булырга тиеш, ягъни ул көфер сүзләрне теле белән әйтсә дә, аның калебендә иман нык булырга тиеш;
- Ул мәҗбүр ителгән гамәл башкаларга зарар салырга һәм кешеләрнең адашуына сәбәп булырга тиеш түгел.

Мөһим искәрмәләр

Беренчедән: бу китапны язган вакытта автор өммәтне көферлектә гаепләүне максат итеп куймады. Аның максаты – әлеге гамәлләрне өйрәнеп, аларны кылудан курыксыннар һәм саклансыннар дип, кешеләрне укыту. Һәм әгәр алар саклансалар, иманнары дөрес булыр һәм Аллаһның каты җәзасыннан котылырлар. Шулай ук мөселманнарның әлеге гамәлләрне башкарудан башкаларны кисәтүе дә зарур, чөнки бу гамәлләр шактый ук хәтәр, шуңа күрә алар хакында белергә һәм сакланырга кирәк;

Икенчедән: Ширектән тиешле дәрәҗәдә саклану өчен мөселман кешесе дини гыйлем алырга тиеш. Аллаһның илчесе (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) әтте: *«Аллаһ кемгә хәерлелек тели, шуңа динне аңлауны бирә»*, ә динне аңлау – мөһим һәм бөек бурычларның берсе, чөнки динне аңлау аркылы кеше үзен ширктән, бидгатьтән һәм гөнаһлардан саклый. Үзенең Раббысын күбрәк танып белгән саен, гамәл кылганда һәм төрле халәтләрдә кешенең Аллаһ Тәгалә аның артыннан күзәтә дигән хис-тойгысы (муракаба) арта. Кешенең гыйлем дәрәҗәсе никадәр күбрәк булган саен, Аллаһ каршында ул эчкерсезрәк була һәм аның иманы да камилрәк һәм сыйфатлырак була. Гыйлемгә ия кайберәүләр әйтте: «Без гыйлемне Аллаһ ризалыгы өчен алмадык, ә ул, Аллаһ ризалыгы өчен алынган гыйлемнән тыш, безгә бирелмәде»;

Өченчедән: Билегеле бер кешенең көферлеге хакындагы карар бары тик аның Исламнан чыгаручы гамәл кылуы исбатлангач кына һәм аңа дәлилләр җиткерелеп, әлеге карарны кабул итүгә комачау иткән киртәләрне бетергәч кенә кабул ителә. Әлеге карарны кабул итәргә хакы булган кеше – мөселманнар арасында куәте булган, шулай ук аларны алыштыручы шундый дәрәҗәләргә ирешкән хакимнәр. Гадәти мөселманнарга килсәк, әлеге мәсьәләләрне тикшерү белән алар шөгыльләнергә тиеш түгел;

Дүртенчедән: автор үзенең хезмәтен: «Аллаһтан Аның ачуына һәм газаплы җәзаларга китерә торган нәрсәләрдән яклау сорыйбыз», - дигән сүзләр белән тәмамлый. Бу аның укучыга карата ниятенең изге булуын һәм аңа бары яхшылык кына теләвенә ишарәли. Һәм бу авторның, Аллаһ аны ярлыкасын һәм чиксез әҗерен бирсен, барлык хезмәтләрендә дә шулай.

Үзеңне тикшер

Сорауларга җавап бир, җавапларны махсус билгеләнгән урыннарга яз

1. Ни өчен авторлар үз хезмәтләрен «бәсмәлә»дән башлыйлар?

1) ....
2) ....
3) ....
4) ....

2. «Ислам диненнән чыгаручы гамәлләр» дигән гыйбарә нәрсәне аңлата?

....
....

3. Ни өчен галимнәр кайвакыт «Исламны бозучы гамәлләр...», ә кайвакыт «Исламны гамәлдән чыгаручы эшләр...» диләр?

....
....

4. Әлеге гамәлләргә карата галимнәрең фикере бердәмме?

....
....

5. Бу гамәлләр сан ягыннан чикләнгәнме?
- чикләнгән
- чикләнмәгән
- билгеле бер сан белән чикләнмәгән, әмма, гомумән, билгеле бер төрләргә бүленәләр

6. Ни өчен автор аларны унау диде?

....
....

7. Әгәр Коръән һәм Сөннәттә гамәлләр билгеле бер сан белән күрсәтелгән булса, бу гамәлләр бу сан белән генә чикләнәме яисә ул күбрәк булырга мөмкинме?

....

....

8. Ни өчен кайвакыт гамәлләр саны аның белән генә чикләнмәгән сан күрсәтелә?

....

....

9. Сан ягыннан чикләнгән гамәлгә мисал китер.

....

....

10. Саны чикләнмәгән гамәлгә мисал китер.

....

....

11. Автор Исламнан чыгаручы гамәлләрнең саны уннан артык, дип саныймы?

....

....

12. Авторның кайсы сүзләреннән мондый нәтиҗә ясап була?

....

....

13. Бу гамәлләрне ничек булса да сан ягыннан чикләп буламы?

....

....

14. Әлеге гамәлләрне, гомумән, нинди төрләргә бүлеп була?

1) ....
2) ....
3) ....
4) ....

15. Ни өчен без «Исламнан чыгаручы гамәлләр»не өйрәнәбез?

....
....

16. Автордан башка тагын берәрсе бу темага багышланган хезмәтләр язганмы?

....
....

17. Без гамәл һәм гамәл кылучы арасындагы аерманы билгеләргә тиешбезме?

....
....

18. Болай аеруның сәбәбе нидә?

....
....

19. Авторның максаты өммәтне көферлектә гаепләү идеме?

....
....

20. Бу гамәлләр хакында белгән мөселманның бурычы нинди?

....
....

21. Әлеге хезмәттә автор ширкнең кайсы төрен күздә тотты?

....
....

22. Зур ширк һәм кече ширк арасында аерма нинди?

....
....
....
....
....
....

23. Зур ширк кылган кешенең тәүбәсе кабул ителәме? Һәм кайчан кабул ителми?

....
....

24. Кайсысы гөнаһлырак: кече ширкме яки зур гөнаһмы?

....
....

25. Билгеле бер гамәлнең зур гөнаһ булуына нинди билгеләр ишарә итә?

....
....

26. Зур гөнаһлар билгеле бер сан белән чикләнгәнме?

....
....

27. Зур гөнаһ кылган кешенең хөкеме нинди? Аны яратырга яки дошман күрергә кирәкме?

....
....
....
....

28. Зур гөнаһлар эшләүче кеше янәшәсендә булырга ярыймы?

....
....

29. Зур гөнаһларның дәрәҗәләре бармы? Дәлиле нинди?

....
....

30. Изге гамәлләр кылу зур гөнаһларны ярлыкауга сәбәп була аламы, яки алар ярлыкансын өчен тәүбә итү кирәкме?

....
....

31. Тыелган гамәлләрнең ничә төре бар?

....
....

32. Мал чалу төрләрен сана.

1) ....
2) ....
3) ....

33. Нинди очракта мал чалу зур ширк булачак?

....
....

34. Шәфәгать төрләрен сана.

1) ....
2) ....
3) ....

35. Нәрсә ул тәвәккәл кылу?

....
....

36. Тәвәккәл кылуның төрләрен сана.

1) ....
2) ....
3) ....

37. «Мин шуңа-шуңа тәвәккәл иттем» яки «Мин Аллаһка тәвәккәл иттем, аннан соң шуңа-шуңа тәвәккәл иттем» дип әйтергә ярыймы?

- ярый
- ярамый

38. Алайса, ничек дип әйтү рөхсәт ителгән?

....
....

39. Мөшрикләрнең көферлекләренә күрсәтүче дәлилләрне китер. Ә Китап әһелләре алар рәтенә керәме?

....
....

40. Бу хөкем алар белән булган килешүләребезгә тугъры булмаска тиеш дигәнне аңлатамы?

....
....

41. Имансызлар белән булган мөнәсәбәтләрдә кешеләр өч төркемгә бүленә:

1) ....
2) ....
3) ....

42. Аллаһ иңдергән буенча булмаган хөкем төрләре нинди?

....
....

43. Аллаһ ризалыгы өчен нәрсәләрне һәм кемнәрне яратырга кирәк?

....
....

44. Аллаһ ризалыгы өчен мәхәббәтнең хөкеме нинди?

....
....

45. Ислам диненең нәрсәсен дә булса мыскыл итүченең яки мәсхәрәләүче кешенең көферлеге нинди төргә карый?

....
....

46. Мыскыл итүченең тәүбәсе кабул ителәме? Кабул ителсә, моңа нинди шартлар үтәлүе кирәк?

1) ....
2) ....
3) ....

47. Аллаһның илчесен (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) хурлаган кешенең хөкеме нинди?

....
....

48. Мондый мыскыллаулар ишеткән кешенең халәте нинди?

....

....

49. Сихерчеләрнең көферлегенә күрсәтүче дәлил нинди?

....

....

50. Сихерченең билгеләре нинди?

....

....

51. Сихерчегә барган кешенең халәте нинди?

....

....

52. «Сихерчегә бару»га тагын нәрсәләр керә?

....

....

53. Нушраның (сихерне/бозымны чыгару) нинди төрләре бар?

1) ....
2) ....

54. Бозымны сихер ярдәмендә чыгаруга рөхсәт бирүне ничек кире кагарга?

1) ....
2) ....
3) ....
4) ....
5) ....
6) ....
7) ....
8) ....

55. Мөшрикләргә ярдәм итүнең хөкеме нинди?

………

………

56. Кем дә булса Мөхәммәд (Аллаһның аңа сәламе һәм рәхмәте булсын) шәригате чикләреннән чыга аламы?

………

………

57. Хозыр Муса (галәйхиссәләм) шәригате чикләреннән чыкканмы?

………

………

58. Диннән баш тартуның хөкеме нинди?

………

………

59. «Куркудан» дигән сүздә автор нәрсәне күз алдында тота. Кеше мәҗбүр ителгән дигәнне аңлатамы бу сүз?

………

………

60. Кеше нинди шартларда мәҗбүр итүне, ирексезләүне сәбәп итеп аклана ала?

1) ………
2) ………
3) ………
4) ………
5) ………

61. Ни өчен автор үзенең хезмәтен дога белән тәмамлый?

………

………

62. Мөселман ширктән ничек сакланырга тиеш?

………
………

СЫЛТАМАЛАР

- attasseel-alelmi.com –шейх Хәйсәм Сәрхан җитәкчелегендәге "التأصيل العلمي" сайты (гарәп телендә);
- attasseel-alelmi.com/ru – шейх Хәйсәм Сәрхан җитәкчелегендәге "Белем ачкычлары" сайты (рус телендә);
- facebook.com/hsarhanrusi – «Facebook» челтәрендәге рус телендәге берләшмә;
- vk.com/haytham_sarhan – «ВКонтакте» челтәрендәге рус телендәге берләшмә;
- telegram.me/hsarhan_ru – «Telegram»дагы рус телендәге канал.

Хаталар табылган очракта, аларны күрсәтеп, безнең электрон адреска юллый аласыз:

tawfiq.abu.muhammad@gmail.com